

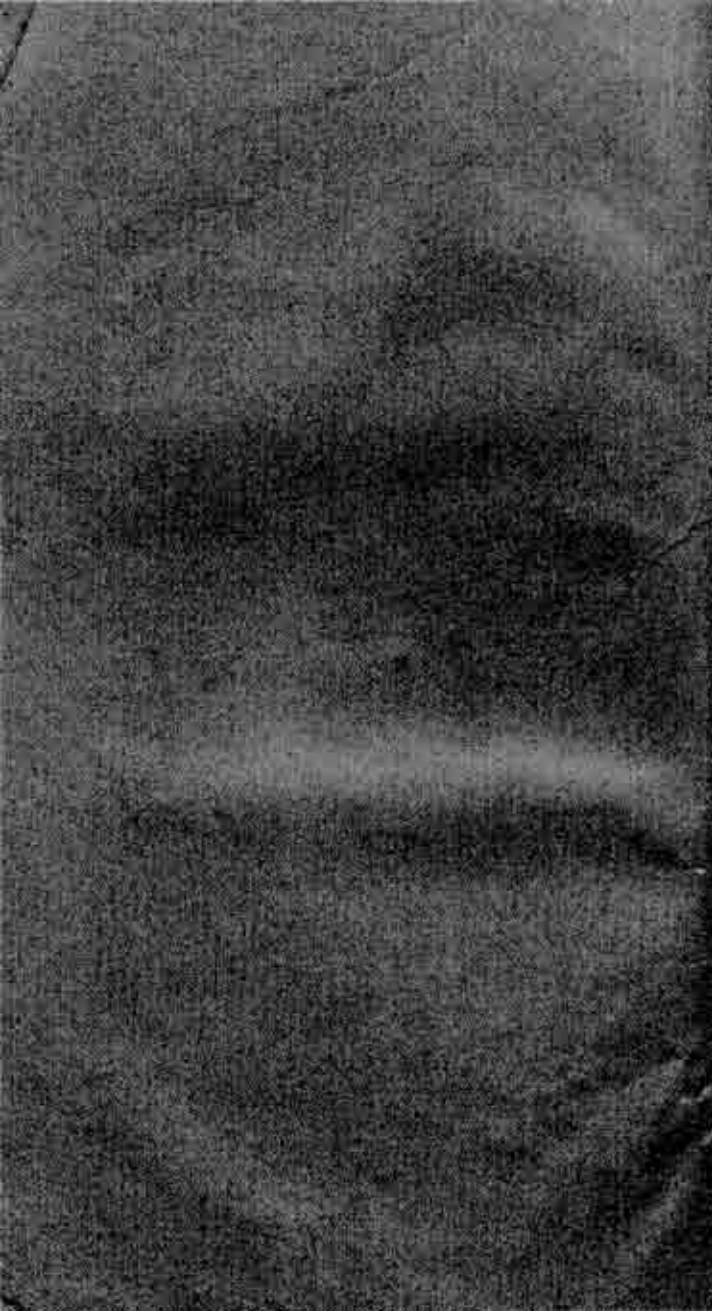
GOVERNMENT OF INDIA
DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

Number 112
Class 14 U
Call No. 5a 9 Jay-O.G.

सप्तमविंशतिपादप्रणीतं
पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यम्
जयचमराजकृतविरचितम्

With the Commentary of
JONARĀJA

Mahamahopādhyāya Rāj Bahadur Sahitya-Vachaspati
Dr. GAURISHANKAR HIRACHAND OJHA, D. Litt. (Hony.)
AND

The Late Pandit CHANDRADHAR SHARMA GULERI, B. A.

Sa. 9
Jm/O.G.

Ref Sa 8K
July 10

PRINTED AT
Vedio Yandralaya, Ajmer.

1941 A D

CENTRAL C. P. S. D. AGAR
LIBRARY, AGAR
Acc. No. ... 84.01 ...
Date. 28-2-57 ...
Call No. ... ~~84.01~~ 9 ...

Published by — Jay P. G.

MAHĀMAHOPĀDHĪĀYA RĀI BAHĀDUR

SĀHITYAYĀCHĀSPATI

DR GAURISHANKAR H OJHA, D LITT (HON.)
AJMER (RAJPUTANA)

This book can be had from —

(1) THE PUBLISHER,
AJMER.

(2) VYAS & SONS,
Booksellers,
AJMER.

काश्मीरकमहाकविश्रीजयानकविरचितं

पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यम्

श्रीलोलराजमुतपण्डितमहृन्नोनराजात्मजश्रीजोनराज-
विरचितविवरणोपेतम्

ओमेत्युपाङ्गपण्डितहीराचन्द्रसूनुना

महामहोपाध्याय-रायबहादुर-साहित्यवाचस्पति-डॉक्टर ओम् लैटर्स

इत्याद्युपाधिधारिणा गौरीशङ्करशर्मणा,

बी० ए० इत्याद्युपाधिधारिणा गुजरेरीत्याङ्गस्वर्गस्थ-

पण्डितश्रीचन्द्रधरशर्मणा च

सम्पादितम्

तच्च

अजयमेरुनगरे वैदिकग्रन्थालये मुद्रितम्

वि० सं० १९६७

येन जयानकरचितं भूजाभिधपत्रसंक्षिप्तम् ।
कश्मीरादानीतं पृथ्वीराजेन्द्रविजयात्मम् ॥ १ ॥
डॉक्टर जी० धूलर इति तस्य बुभुक्षुः पुराणवृत्तस्य ।
आसीद्विद्वद्विदितस्तदात्मने हाञ्जलिः सैषः ॥ २ ॥

PREFACE

The birch-bark manuscript of the *Prithvirājaviṣaya*, the critical edition of which is offered to the public, was discovered by Dr. G. Bühler in 1876 during his tour in search of Sanskrit MSS. in Kashmir. He deposited his find in the Deccan College, Poona, where the Ms. was numbered as 150 of 1875-1876 collection. In the course of his detailed report on the tour, published next year, he thus described the Ms.:—

"It is a great pity that the old Ms. is mutilated, and in such a condition as to make the work of reading it very difficult. The beginning is wanting. The leaves which contain cantos I—X have been broken in the middle by the friction of the thick string used for sewing the volume. Further, the lower portions of a considerable number of leaves have been lost, and as the lower left-hand side of the margin, on which stood the figures numbering the leaves, has also been broken off, it is impossible to determine the connection of the upper and the lower halves by any other means than by the sense."¹

Though the Ms. was discovered more than half a century ago, no new Ms. has been discovered since then to help us in reconstructing the whole work. What is all the more regrettable is the fact that the present Ms. breaks off abruptly towards the close of the twelfth canto. In the absence of any other copy of the Ms. it is impossible to say how many cantos the complete work contained. As ill-fortune would have it, the present Ms. brings us only to the coronation of Prithvirāja and we are even left in the dark about the great victory, which the poet intended to sing here.

The defective and incomplete condition of the Ms. prevents us from knowing definitely from the work itself about its author. But a guess may be hazarded

(1) *Detailed Report of a tour in search of Sanskrit MSS. made in Kashmir, Rajputana and Central India*, by Dr. G. Bühler (p. 63).

that the poet Jayānaka, who is mentioned coming to the court of Prithvirāja from Kashmir in canto XII, verses 63 and 68, was in all probability its author. Dr. Bühler says, "The author was certainly a contemporary of Prithvirāja and one of his court poets. He probably was a Kashmiri and was a thoroughly good Kavi and Pandit."¹ This belief is further strengthened by the fact that not a single copy of the Ms. is found in the whole of Rajputana and Jonarāja, the commentator of the work, also hails from Kashmir.

It is reasonable to suppose that the work must have been written to celebrate the great victory of Prithvirāja over Shahāb-ud-dīn Ghori in 1191 A.D. immediately after the event. But his defeat and assassination in 1193 A.D. probably drove the poet back to his home in Kashmir, hence the absence of any Ms. of it in Rajputana.

The poem seems to have been written during the life-time of Prithvirāja, as the author himself states that he was honoured and induced to write the poem by the King (Prithvirāja), the son of Somesvara.² The date of the work can be fixed independently as well. Seven verses of the *Prithvirājaviṃśaya* can be traced in the *Alaṅkāraśiṃṣi*, a commentary by Rājānaka Jayaratha on the *Alaṅkārasaṃvāsa* of Rājānaka Ruṣyaka³ and in one place he distinctly states that it is quoted from the *Prithvirājaviṃśaya*.⁴ In the same way

(1) *Proceedings of the Asiatic Society of Bengal*, April and May, 1878, p. 94.

(2) *Canto I, verses 31-35.*

(3) Verses 50, 75, 91, 173, 177, 178 and 181 of canto V of the present edition are quoted in the *Alaṅkārasaṃvāsa* with the commentary of Jayaratha, p. 64, 73, 82, 173, 180 and 181 respectively (Kavyamālā edition, 1893 A. D.).

(4) इयं च भेदऽभेद इत्याद्यतिशयोक्तिभेदमप्यपि दृश्यते । तत्र भेदऽभेदो यथा पृथ्वीराजविजये—

‘गृह्णन्ति परया भक्त्या धाणलिङ्गपरम्पराः ।

अनमदेव यत्सैन्यैर्निर्मयत नमोदा ॥’

Alaṅkārasaṃvāsa, p. 64.

twelve verses¹ can be traced in the *Alaṅkārodāharana* of the same author. Jayaratha describes himself as the great-great-grandson² of a brother of Śivaratha, a minister of King Uchchala of Kashmir (1101-1111 A. D.)³. This would bring Jayaratha himself to about 1200 A. D. Now it is reasonable to suppose that if verses from the work of a writer are found quoted in the works of another writer, even if the two be contemporary, some years must elapse in order to make the former's work known to the latter. Thus at a very conservative estimate we may put the date of the composition between the years 1191 and 1193 A. D.

The commentary of the poem, here offered, is by Jonarāja, the son of Nonarāja and grandson of Lolarāja, a famous author who wrote the second *Rājatarāṅgiṇī*, and commented on the *Kirātārjunīya* and the *Śrīkanthacharita* of Maṅkha. His commentary on the *Kirātārjunīya* is dated 1449 A. D. and the present commentary on the *Prithvirājaviṇaya* must have been written, according to Dr. Bühler, between 1450 and 1475 A. D. It seems that in Jonarāja's time, the *Prithvirājaviṇaya* must have been a popular work among the scholars, as this commentator discusses various readings of the text. As the text and the commentary are presented in the same Ms., portions of the commentary have also been lost on account of the defective condition of the Ms. The commentary, however, has been helpful in restoring the missing text in certain places.

The early history of the Chauhānas, given by Colonel Tod in his *Annals and Antiquities of Rajasthan* according to the bardic chronicles and the *Prithvirāja Rāso* of Chanda, is entirely unreliable. But the work under notice is quite reliable for the history of medieval India and particularly of the

(1) I. 4; V. 50, 103, 130, 143, 173; VI. 4, VII. 31, 37; IX. 59; XII. 4 and 11 of the present edition.

(2) Bühler's Report, appendix II, pp. cli-olvi.

(3) M. A. Stein: *A Chronicle of the Kings of Kashmir*, Vol. I. Introduction, p. 138.

Chauhānas of Rajputana. Dr. Bühler says, "His (author's) account of the Chauhānas contradicts Chanda's in every particular and agrees with that of the inscriptions of V. S. 1030 and 1226. Prithvirāja's pedigree is exactly that given in these documents, and various synchronistic facts mentioned in the *Prījaya* also agree with what we know from other sources, e.g. the Malwa and the Gujrat inscriptions."¹ Thus evidently in other respects as well the work is worthy of credence.

An article by my friend, Diwan Bahadur Har Bilas Sarda, who secured for me an exact copy of the Ms. from the library of the Dornan College, Poona, on which the present edition is based, gives a summary of the contents of this work in the *Journal of the Royal Asiatic Society*.²

We find here a reliable genealogy and a short account of Prithvirāja's ancestors beginning with Vāsudeva. Its value for the history of the period from the middle of the eighth century A. D. to the end of the twelfth century A. D. is thus very great.

On account of its great importance, it was felt that a critical edition of the present text—defective and incomplete though the Ms. is—was highly desirable for the students of the history of Rajputana. As said above, an attempt is here made to restore the text, wherever possible, with the help of the commentary. Restored portions have been printed in rectangular brackets or in the foot-notes. Amendments of the text and the commentary have also been attempted, wherever possible, in the notes.

It is hoped that students of the history of India, particularly that of Rajputana, would find this work useful in their studies and welcome its appearance.

Ajmer,
October 10, 1940.

Gaurishankar H. Ojha

(1) *Proceedings of the Asiatic Society of Bengal*, April and May, 1891, p. 24.

(2) *April 1913*, pp. 259-281.

॥ श्रीः ॥

काश्मीरकमहाकविश्रीजयानकविरचितस्य

पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यस्य

विषयानुक्रमशिका

प्रथमः सर्गः

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
मङ्गलाचरणम् ...	१-२	१-५
कविप्रशंसा ललनिन्दा च ...	३-१३	६-३०
काव्यस्य रचनाहेतुः ...	१३-१४	३१-३५
ब्रह्मकृते विष्णोः स्तुतिप्रार्थने ...	१५-२८	३६-७४
विष्णोः सूर्यस्योपरि दृष्टिनिपातवर्णनम् ...	२८	७५
तदानीमेव सूर्यमण्डलादेकस्य तेजसः		
पृथिव्यामागमनम् ...	२८	७६
तेन नभश्चराणामाश्चर्यवर्णनम् ...	२९	७७

द्वितीयः सर्गः

सूर्यमण्डलादागतेजोमयपुरुषमुद्दिश्य

समुत्प्रेक्षाः ...	३०-४३	१-४३
तस्य चाप-हरि-मान-नयानामाघाक्षरैरेव		
चाहमान इति नामप्राप्तिः ...	४३	४४
तस्मै केन केन देवेन किरूपेण किं किं प्रवृत्तं		
तदुत्प्रेक्षणम् ...	४४-५०	४५-६६
विष्णुना म्लोच्छविनाशाय पूर्ववृत्तार्थं तस्य		
सूत्रधारवदुत्प्रेक्षणम् ...	५०	६७

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
समस्तां भूमिं निष्कण्टकां विधाय तस्य भास्करमण्डलप्रतिवर्णनम् ...	५०-५१	६८-६९
दीपकानां तद्वंश्यानां वर्णनम् ...	५१-५४	७०-७८
✓ शरणागतेभ्यो यद्धनं तैः प्रदत्तं तस्य भूयो वृत्तिवर्णनम् ...	५४-५५	७९-८०
✓ भूमेश्चाहमानवंश्यानां राजधानीत्वेन वर्णनम्	५५	८१
अस्मिन्वंशे वासुदेवाभिधराजोत्पत्तिवर्णनम्	५६	८२

तृतीयः सर्गः

वासुदेवजन्मकालवर्णनम् ...	५७-६३	१-२०
✓ तद्राज्यकालवर्णनम् ...	६३-६७	२०-३१
✓ वासुदेवपशोपिस्तृतिवर्णनम् ...	६७-६९	३१-३८

चतुर्थः सर्गः

✓ वासुदेवस्य मृगयावर्णनम् ...	७०-७८	१-२७
तस्य धवलगृहप्रवेशः ...	७८	२८-२९
तत्र प्रसुतदेवपुरुषदर्शनम् ...	७९-८२	३०-३६
तस्मिन्नानाविधमुत्प्रेक्षणम् ...	८२-८३	३६-४३
राज्ञः पादयोर्गुलिकापतनम् ...	८३	४३
गुलिकादर्शनेन विद्याधरोऽयमिति निश्चयः ...	८४	४४-४५
विद्याधरस्य निद्राभङ्गो गुलिकापतनसन्देहश्च ...	८४	४६
गुलिकाभ्रंशे समुत्प्रेक्षाः ...	८४-८७	४७-५३
राज्ञो गुलिकाप्रकाशनम् ...	८७	५४
विद्याधरस्य गुलिकाप्राप्तिः ...	८७	५५-५६
राजानं प्रति विद्याधरोक्तिः ...	८८-९०	५७-६३
विद्याधरपितुः शकुन्मरस्य तपोभिः पार्वती- दर्शनम् ...	९०	६४

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
देव्याः शाकंभरीनामग्रहणम् ...	६०-६१	... ६५
सर्वदा शाकंभर्यास्तत्र स्तानिध्यवर्णनम् ...	६१	... ६६
देवीप्रसादहेतुकं तद्राजदर्शनम् ...	६१	... ६७
सैनां विसृज्य पश्चादनेवेक्षमाण एव घाजिन- मारुह्य स्वराजधानीं प्रविशेति राजानं प्रति-		
विद्याधरोक्तिः ...	६१	... ६८
विद्याधरान्तर्धानम् ...	६२	... ६९
✓ विद्याधरवचनेन भूमौ कुन्तायुधेन भूमिभेदन- पूर्वकं राज्ञो यात्राघर्षणम् ...	६२-६५	... ७०-७८
विद्याधरस्य पुनर्दर्शनम् ...	६५	... ७९
लवणासमुद्रप्रदर्शनं वरदानं च ...	६६-६८	... ८०-८८
राज्ञो राजधानीप्रवेशः ...	६८-६९	... ८९

पञ्चमः सर्गः

शाकंभरलवणाकरे धारस्समुद्रत्वारोपः ...	१००	... १-३
वासुदेवस्य वासुदेवभगवतोऽन्तिके गमनम् ...	१००	... ४
शाकंभरीस्तानिध्यात्तद्वंश्यानां शाकंभरीश्वरत्वम् ...	१०१	... ५
तद्वंश्यैर्भुवः शोभावर्णनम् ...	१०१	... ६
✓ वासुदेववंशे सामन्तराजजन्म ...	१०१	... ७
तत्पुत्रजयराजजन्म ...	१०१	... ८
✓ जयराजयशोवर्णनम् ...	१०२-३	... ९-१४
तत्पुत्रचन्द्रराजोत्पत्तिः ...	१०३	... १५
तस्य प्रशंसा ...	१०४	... १६
तदनुजगोपेन्द्रराजोद्भवः ...	१०४	... १७
चन्द्रराजसुतवुर्लभराजवर्णनम् ...	१०४	... १८
✓ वुर्लभराजकीर्तिवर्णनम् ...	१०४-५	... १९
तस्य गौडजानपदविजयः ...	१०५	... २०

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तत्सुतगोविन्दराजोत्पत्तिः ...	१०५	२१
तत्सुतद्वितीयचन्द्रराजोत्पत्तिः ...	१०५	२२
तत्सुतगोवाकजन्म तस्य च यशोवर्णनम् ...	१०६-७	२३-२६
तस्य स्वभगिन्याः कलावत्याः काम्यकुञ्जेश्व- रस्य हस्तं समर्पणम् ...	१०८	३०-३१
तस्य स्यन्ने सर्वस्वप्रदानम् ...	१०८	३२
गोवाकपुत्रचन्दनोत्पत्तिः...	१०८	३३
तस्य प्रशंसा ...	१०८-९	३३-३५
तस्य राजराजत्वम् ...	१०९	३६
✓ तस्य महिष्या रुद्राणीदेव्याः पुष्करतटे लिङ्ग- सहस्रस्थापनम् ...	१०९	३७
राक्ष्या आत्मप्रभानामयोगिनीत्ववर्णनम् ...	११०	३८
तस्या अर्कमण्डलप्रवेशः ...	११०	३९
चन्दनसुतस्य विप्रहराजापरनामधेयवाक्पति- राजस्योत्पत्तिः ...	११०	४०
✓ तस्याष्टाशीत्यधिकशतविजयलाभः ...	११०	४१-४२
तस्य पुष्करतीर्थे हरप्रासादनिर्माणम् ...	१११	४३
तत्सुतसिंहराजोत्पत्तिः ...	१११	४४
✓ तस्य पुष्करे शिवप्रासादनिर्माणम् ...	१११	४५
तस्य प्रशंसा ...	१११	४६
तत्सुतविप्रहराजोत्पत्तिः...	११२	४७
तस्य खुररजोघोरान्धकार इति नामप्राप्तिः ...	११२	४८
✓ तदीयाश्चवर्णनम् ...	११२	४९
नर्मदाया अनर्मदात्वविधानम् ...	११२	५०
✓ तद्वद्वारा मूलराजस्य गुर्जर- दुर्गप्रवेशः ...	११३	५१
✓ तस्य सेनावर्णनम् ...	११३	५२

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तस्य भृगुकच्छे देव्याशापुरीधामनिर्माणम्	११३	... ५३
तदनुजदुर्लभराजोत्पत्तिः...	... ११३	... ५४
तद्यशोवर्णनम् ११४	... ५५
तत्पुत्रगोविन्दराजोत्पत्तिः	... ११४	... ५६
✓ गोविन्दराजयशोवर्णनम् ११४	... ५७
तत्पुत्रवाक्पतिराजोत्पत्तिः	... ११५	... ५८
✓ आघाटनगरपतेरम्बाप्रसादस्य यमलोका- प्रापणम् ११५	... ५९-६०
✓ राज्ञः कीर्तिवर्णनम् ११५-१६	... ६१-६४
तत्सुतवीर्यरामोत्पत्तिः ११६	... ६५
✓ अयन्तिराजभोजकृतस्तद्वधः	... ११६-१७	... ६६-६७
✓ वीर्यरामस्य कनिष्ठभ्रातृधाम्नाहराजस्य नरपुरे विष्णोर्धामनिर्माणम् ११७	... ६८
तत्सुतदुर्लभराजोत्पत्तिः...	... ११७	... ६९
✓ म्लेच्छयुद्धे तद्वधः ✓ ११७	... ७०
तदनुजविप्रहराजोत्पत्तिः...	... ११८	... ७१
✓ तस्य कीर्तिवर्णनम् ११८	... ७२-७५
✓ तत्तत्साहाय्येन मालवेन्द्रस्य समुदयमाप्तिः	११८	... ७६-७८
विप्रहराजसुतपृथ्वीराजोत्पत्तिः	... ११९	... ७९
✓ तस्य राजावनुचरैश्चतुर्बाहुरूपेण दर्शनम्	११९	... ८०
✓ तद्द्वारा चुलुक्नयदेशानां शतसप्तकमटानां वधः	११९	... ८१
✓ सोमनाथतीर्थमार्गेऽश्वसत्रस्थापनम् ...	१२०	... ८२
तत्सुताजयराजोत्पत्तिः १२०	... ८३
तस्य 'सुहृण' इति नामप्रसिद्धिः	... १२०	... ८४
✓ मालवपतेः सुहृणस्य पराजयः	... १२०	... ८५
✓ सत्कीर्तिवर्णनम्	१२१	... ८६-८९

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
✓ तस्य राक्षसाः सोमलोकायाः प्रत्यहमर्थिभ्यो नवदीनारदानम् १२२ ... ६०	१२२	६०
अजयराजसुताणो राजोत्पत्तिः १२२ ... ६१	१२२	६१
✓ अजयराजयशः प्रतापादिवर्णनम् १२२-४६ ... ६२-१६१	१२२-४६	६२-१६१
अजयमेरुनगरप्रतिष्ठोत्तरं स्वपुत्रमणोराजं सिंहासने संस्थाप्य तस्य स्वर्गमनम् १४६ ... १६२	१४६	१६२
✓ अणोराजस्य म्लेच्छप्राप्ताय पुष्करस्य दृढी- करणम् १४७ ... १६३	१४७	१६३
पृष्ठः सर्गः		
✓ अणोराजसैन्यादिवर्णनं म्लेच्छपराजय- घण्टेनञ्च १४८-४३ ... १-२०	१४८-४३	१-२०
✓ युद्धस्थले राक्षस्तटाकनिर्माणम् १४३-४४ ... २१-२४	१४३-४४	२१-२४
-स्वपितुर्नाम्ना शिवमन्दिनिर्माणम् १४४ ... २६-२८	१४४	२६-२८
महर्गुरराजकन्ययोस्तस्य पतित्वेन वरणम् १४६ ... २६-३०	१४६	२६-३०
तपोज्यायस्यां सुचवायां पुत्रत्रयोत्पत्तिः... १४६ ... ३१	१४६	३१
कनीयस्यां सोमेश्वरोत्पत्तिः १४७ ... ३२-३४	१४७	३२-३४
सोमेश्वरस्य मातामहगृहे गमनम् १४७ ... ३४	१४७	३४
तस्य प्रशंसा १४७-४८ ... ३६-३६	१४७-४८	३६-३६
तेन दौहित्रेण चक्रवर्ती तुष्यतु इति दैवज्ञवाचं श्रुत्वा जयसिंहस्योक्तिः १४८ ... ४१-४२	१४८	४१-४२
दैवज्ञवाचि सन्देहकरणम् १४८-६१ ... ४३-४८	१४८-६१	४३-४८
संदिहानं जयसिंहं प्रति मौहूर्तिकस्य प्रतियञ्चनम् १६१ ... ४६	१६१	४६
ज्योतिर्विद्वर्णितं रामचन्द्रकथानकम् १६१-६६ ... ४०-६७	१६१-६६	४०-६७
कृष्णावतारस्य बुद्धत्वप्रातिवर्णनम् १६६ ... ६८	१६६	६८
कोसल्यायाः पुत्रद्वयप्रातिवेतुः १६६ ... ६६	१६६	६६
चन्द्रोत्पत्तिस्तत्कथा च १६७-६६ ... ७०-७८	१६७-६६	७०-७८
बुधकथा १६८-७१ ... ७६-८६	१६८-७१	७६-८६

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
विश्वामित्रकथा ...	१७१-७२	८७-८६
भरतवृत्तम् ...	१७२	६०
परशुरामवृत्तान्तः ...	१७३	६१
कार्तवीर्यवर्णनं तस्य कलचुरिरिति नामप्राप्तिः	१७३	६२-६३
कलचुरिवंश्यानां कलौ प्राधत्यवर्णनम् ...	१७४	६४
तेषु साहसिकनाम्नो राज्ञः प्रसिद्धिः ...	१७४	६५
✓ तस्य तपस्विधामदेवाय राजलक्ष्मीं प्रदाय सर्वो भूमिं जेतुं प्रस्थानम् ...	१७४	६६-६७
✓ साहसिकराजस्य प्रतापवर्णनम् ✓	१७४-७६	६८-१०५
त्रिपुरीनगरदर्शनं लोकरक्षणं च ...	१७६-७८	१०६-१३

सप्तमः सर्गः

कदाचिदैरावणस्य विकृतं कन्दितम् ...	१७६	२
महीतले त्वं राजा भवेति गौरीशापः ...	१७६	३-४
निकुम्भेन शापावधिमर्थिताया भवान्याः कलौ रामराज्यकालावधिरिति स्तान्वनम्	१८०	५-७
एवं गतसंशयस्य राज्ञस्तापं निवारयितु- माभिलाषः ...	१८०	८-६
योगस्पृहया हिमालयं प्रति राज्ञः प्रस्थानम्	१८०	१०
कुमारपालस्य दौहित्रपालनम् ...	१८१	११
✓ सुचवापाः सुतस्य सज्जनकस्य शिरश्छेदनम्	१८१	१२
तस्य स्वयमपि निर्गमनम् ...	१८१	१३
कुमारपालस्य स्वाम्तिके कुमाररक्षणम् ...	१८१	१४
✓ सोमेश्वरकृतः कुङ्कुणेन्द्रस्य वधः ...	१८१	१५
कर्पूरदेवीपरिणयः ...	१८२	१६
सोमेश्वरकर्पूरदेव्योर्मिथः स्नेहवर्णनम् ...	१८२	१७-१८
उभयोः स्वप्नदर्शनम् ...	१८२	१९-२१

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
स्वप्नसिद्धेः क्षिप्रं समय इति ज्योतिर्विद उत्तरम्	१८३	२२
तात्कालिका ग्रहस्थितिः	१८३-८४	२३-२६
ज्योतिर्विदः सत्कृतिः	१८४	३०
गर्भित्यवस्थावर्णनम्	१८४-८७	३१-४२
पृथ्वीराजजन्मसमयवर्णनम्	१८७-९०	४२-४१

अष्टमः सर्गः

पृथ्वीराजजन्मवर्णनम्	...	१९१-९६	...	१-२८
तस्य नामकरणम्	...	१९७	...	२९-३०
तस्य बाल्यकालवर्णनम्	...	१९७-२००	...	३१-४४
सोमेश्वरस्य द्वितीयपुत्रप्राप्तिः	...	२००-१	...	४६-४२
सोमेश्वरभ्रातुर्विग्रहराजस्य मृत्युः	...	२०१	...	४३
विग्रहराजसूनोरपरगाङ्गेयस्य स्वर्गप्राप्तिः	...	२०२	...	४४
पृथिवीभट्टस्य तदनुमरणम्	...	२०२	...	४४
मन्त्रिभिः सह सोमेश्वरस्य सपादलक्षदेश गमनम्	...	२०२-३	...	४७-४८
कर्पूरदेव्या अजयराजपुरीप्रवेशस्तेन देशस्य संपूर्णत्वपावनत्वप्राप्तिः	...	२०३	...	४९-६०
सुधवाकाञ्चनदेवीसुतयोः कमशः कुल- कलङ्कित्वं कलङ्कशोधकत्वं च	...	२०३	...	६१-६२
अजयमेरुनगरनिर्माणं धैर्यनाथाद्यनेकदेव- प्रतिष्ठा	...	२०३-४	...	६३-७१
सोमेश्वरस्य स्वर्गगमनम्	...	२०४-११	...	७२-१०२

नवमः सर्गः

पृथ्वीराजमातुः पुत्रस्य राजश्रियो धारणम्	२१२	...	१
पृथ्वीराजस्य राज्याभिषेकः	२१२	...	२

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
तस्य राजत्वकालवर्णनम् ✓ ...	२१२-२२	३-३३
पृथ्वीराजमातुः पातिव्रत्याचरणेन भुवः सुखित्वम् ...	२२२	३४-३५
कदम्बवासाख्यराजमन्त्रिणः कार्यपाटवम्	२२३-२५	३६-४४
पृथ्वीराजस्य विद्याभ्यासादिवर्णनम् ...	२२५-३२	४५-६४
तस्य यौवनातिः राज्यकार्यभारग्रहणं च	२३२-३३	६५-६७
भुवनैकमन्त्रस्य पृथ्वीराजसमीपमागमनम्	२३३	६८
भुवनैकमन्त्रप्रशंसा ...	२३३-३५	६८-७४
मरुभूमिवर्णनम् ...	२३५-३७	७५-८२
पृथ्वीराजस्य कदम्बवासभुवनैकमन्त्रयोः ✓ साहाय्येन राज्यशासनम् ...	२३८-४०	८३-८६

दशमः सर्गः

पृथ्वीराजस्य यौवनातिं श्रुत्वा राजकन्याणां

रागानुभवः ...	२४१-४२	१-५
✓ नानायुद्धवर्णनम् ✓ ...	२४२	६
शुङपुरात्नि दुर्गे नागार्जुनस्याधिरोहणवर्णनम्	२४३	७-८
✓ पृथ्वीराजस्य युद्धाय निर्गमनम् ...	२४३	९
✓ तस्य सैन्यवर्णनम् ✓ ...	२४४-४६	१०-२६
तस्य शुङपुरावरोधनम् ...	२४६-५०	३०-३१
✓ विप्रह्वराजपुत्रस्य कापि पलायनम् ...	२५०-५१	३२-३४
पृथ्वीराजकृतशत्रुवधः बहूनां शत्रूणां शत्रु- राजमात्रा सहानयनम् ...	२५१	३५-३६
प्राप्तविजयस्य तस्याजयमेरुनगरे प्रवेशः ...	२५१-५२	३७-३८
गर्जनवेशाधिपगौरिवर्णनम् ...	२५२-५३	३९-४१
तस्य पृथ्वीराजस्यविधे दूतप्रेषणम् ...	२५३	४२
दूतवर्णनम् ...	२५३-५५	४३-४८

(१०)

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या
गोरिभिर्दशधा धरणी विप्लुता ...	२५५	५६
✓ पृथ्वीराजस्य भूभङ्गेन नह्वलदुर्गवासिभिर्धनु- नमितम् ...	२५६	५०
✓ पृथ्वीराजस्य श्रुकुटिप्रतापवर्णनम् ...	२५६	५१

एकादशः सर्गः

✓ पृथ्वीराजस्य तेजोवर्णनम् ...	२५८	१-२
✓ मन्त्रिणः कदम्बवाससस्य मन्त्रणा ...	२५८	३-५
✓ प्रतीहारागमनम् ...	२५९	६
✓ गुर्जरमण्डलाद् दूतागमप्रार्थना ...	२५९	७-८
✓ गुर्जरकृतगोरिपराभववर्णनम् ...	२५९-६०	९-१२
पृथिवीभटविश्रान्तिः ...	२६०-६२	१३-२३
✓ दूतपरावर्तनोत्तरं पृथ्वीराजस्य चित्रमण्डप- प्रवेशः ...	२६२	२४
पृथ्वीराजस्य पूर्वजन्मकथा ...	२६२-६०	२५-१०४
✓ तिलोत्तमाचित्रदर्शनेन पृथ्वीराजचेतसि स्मरोदयः ...	२६०	१०५

द्वादशः सर्गः

तिलोत्तमाचित्रदर्शने पृथ्वीराजस्य रुचिवृद्धिः	२६२	१-२
तस्य चेतसि कामाङ्कुरोत्पत्तिः कामवशी- भावश्च ...	२६२-३०३	३-३८
पृथ्वीभटस्य पुनर्विश्रान्तिश्चिन्ताजलधेः समु- त्सारश्च ...	३०३-५	३९-४५
कामासक्तस्य पृथ्वीराजस्य चक्षुःश्रोत्रादिषु कामविकारवर्णनम् ...	३०५	४६-४७
चित्रगृहाभिर्गमनम् ...	३०६	४८

विषयः	पृष्ठसंख्या	श्लोकसंख्या ।
पृथ्वीभटस्य स्वगृहगमनम् ...	३०६	... ४६
✓ पुरतः समानीतमपि वाजिनं प्रति पृथ्वीराज- स्योपेक्षा ...	३०६	... ४०
तस्य पदातेरेव गृहगमनम् ...	३०६-७	... ४१
तस्य दक्षिणनेत्रस्फुरणम् ...	३०७	... ४२
उत्तमशकुनपूर्वकं स्वहर्म्यप्रवेशः ...	३०७	... ४३-४४
सलिलादपि निर्ययौ रसेत्यादिक्लोकभ्रवणम्	३०८	... ४४-४६
पद्मनाभस्याह्वानं श्लोकपाठकजिह्वासा च	३०८-९	... ४७-४८
कश्मीरादागतो जयानकोऽयमित्युत्तरम्...	३०९-११	... ६०-६६
राक्षस्तस्य दर्शनाय निर्गमः ...	३११	... ६७
जयानकं प्रति प्रश्नः ...	३११	... ६८
जयानकस्योत्तरम् ...	३११-१४	... ६९-७८

10

11

12

13

14

15

FACSIMILE OF FOLIO 65 (b) OF THE ORIGINAL KASHMIRI MANUSCRIPT (PAGE 231, v. 62 TO PAGE 233, v. 69 OF THIS EDITION).

पृथ्वीराजविजयमहाकाव्यम्.

[प्रथमः सर्गः]

* * * * *

न्ता प्रतिविम्बिता विश्वान्तरवर्तिनो मावा.....स्मतादृश्यः
कैविप्रबर्हा.....(1.1)नसं तस्य पशुवासं सदृशमित्यर्थः कैला-
[स]स्यापि स्फटिकमयत्वेन वस्तुसंक्रान्तः एव.....(1.2)सं सुखदा-
यिनमाभित्य वसन्तमानन्देश्वरं प्रपद्येहं शरणीकरोम्यहम् ॥ 1.

ऊनेन [नेत्रत्रि](1.3)तये[न] —

—[ताता]धिकतापराधम् .

न ब्रह्मचर्येण न लब्धसाम्य-

स्सदाशिव—[कु]मारः (1) ॥

पञ्चमुखस्सदाशिवस्तस्य (1.4) पञ्चमुखस्य पञ्चदशं नेत्रा[णि भ]व-
न्ति षण्मुखस्य तु द्वादश अत ईश्वरनेत्रे कुमार.....(1.5).....
.....खात्स.....दासीत्पण्मुखस्यैकं¹ मुखमधि[कं] भवति तेन
[ताताधि(1.6)कतापरा]धं सुशोभयन्निव कुमा[रः].....स.....
.....रा.....[पा]यात् ॥ 2.

1 Two leaves, i.e., three pages, missing 2 Is it कर्मसाधुत्वम् ?

3 Read तस्याप.

4 Restore संक्रान्तविश्वान्तरवर्तिमात्रकविप्रबर्हात्परचतुर्दासम् ।

कैलासमाभित्य ————— मानन्देश्वरं देवमह प्रपद्ये ॥ (1)

5 Ms. ~. 6 Ms. का. Is it नियोज्य ? 7 Ms. कर्म. 8 Ms. --मां

lc. on margin. 9 Comm. runs on after: विपक्ष in the text.

10 Ms. 'दग्'. 11 Ms. 'स्वेव'. 12 Ms. 'न्यु'.

अचुम्बितार्थप्रति(१.७)[भान]भानु-
 र्वल्मीकजन्मा कवितावता[रः] .
 [स पातु वो यः] प्रबन्ध पूर्व-
 मनन्तरं दाशरथिर्ज(१.८)जृम्भे ॥

अचुम्बि[तानामनुच्छि]ष्टानामनुल्लिंखितानामर्थानामभिधेयानां व-
 स्तूनां च प्रतिमाने(१.७) प्रकाराने वाँल्मीकियुष्मान्छेत . तमेवोल्लेखं प्रकाश-
 यितुं वाँल्मीकि.....^१ष्टे . यो(१.१०) रामोत्पत्तेः पूर्वमेव रामचरित्रं
 प्रबद्धवान् पश्चाद्रामोस्फुरत् ॥

3.

[पददर्श]नर्तुत्रिदिवं पु(१.११)राण-
 द्वीपोदधि वेदसमुद्रेमयम् .
 नभस्तलं व्याकरणग्रहाणां
 काव्यं व्यध—प—(१.१२)वोव्यात् ॥

दर्शनान्येव पदसंख्यत्वादतवस्ते[पां] त्रिदिवं स्वर्ग [विभू]ष्टानामपि
 तेषामेकत्र निवा(१.१३)स्तात् पुगणान्येवाष्टादशसंख्य[त्वाद्धा]पास्तेपा]मुद-
 धिम् तेषां तत्र वर्तित्वात् व्याकरणा(१.१४)न्येव नवसंख्यत्वाद्प्रहाम्मूर्याव-
 द्यस्तेषामाकारां तदेकमु.....त्वान् वेदा एव समुद्राश्च(१.१५)[तु]स्मि-
 ण्यताः^२ तेषां मेधं वर्धकं यो महाभारताख्यं काव्यमकरोत्स व्यासो वो
 रक्षेत् ॥

4.

असत्य— (१.१६)

5.

[Lines 17 to end of page missing *]

...रयत् अन्तर्भावितव्यर्थां करोतिः वेदवत्सत्यं रामायणं चकारेत्यर्थः
 त्रिसंख्यत्वाच्च त्रय्य(१.१)लुकरणम् . अतोस्माद्धेतोर्द्वितीयो मुनीन्द्रो व्यासः

1 Ms. "गुलि". 2 Ms. "गुलि". 3 Is it विनिश्चितं ? 4 Ms. "गुलि".
 5 Is it व्यासस्यासमुनिः स ? 6 Ms. "ब" lc. under l. 15. 7 Ms. "गते".
 8 Ms. "गते".

पुराणानां समसंख्यैरष्टादशभिः पर्वभिः स्वकाव्यं (1.2) पुराणजातमन्वची-
करन् . पुराणवत्सत्वं महाभारतमित्यर्थः . पर्वभिरिति द्विक्रोरन्वतरस्यां (1.3)-
मिति वृत्तीया ॥ 6.

सत्काव्यसंहारविधौ खलानां
दीप्तानि वहेरपि मानसानि .
भासस्य (1.4) काव्यं खलु विष्णुधर्मा-
न्त्सोप्याननात्पारतन्मुपोच ॥

सतां काव्यं तद्विषये संहारविधौ दाहे^१ दोषारोपणेऽपि (1.5) सकाशा-
द्बुद्धेनानां चिन्तानि दीप्तान्यजडानि भवन्ति . अत्र साधनमाह सोऽग्निरपि भा-
समुनेः काव्यं वि (1.6) ष्णुधर्मान्मुखात्त्यक्तवान् नादहदित्यर्थः . पारतवदित्युपमां
अग्निर्हि वस्त्वन्तरवत्पार (1.7) तं दग्धुमराक्तो मुखान्मुञ्चति . भासव्यासयोः
काव्यविषये स्पर्धा कुर्वतोस्सर्वोत्कर्षवर्तित्वेन प (1.8) रीष्टकान्तराभावात् परी-
क्षार्थमग्निमध्ये तयोर्द्वयोः काव्यद्वयं क्षिप्तम् तयोर्मध्यादग्निर्विष्णुधर्मा (1.9)-
नादहदिति प्रसिद्धिः . खलैस्तु प्राप्तं सत्काव्यं दहते इत्यग्नेस्सकाशात्खलानां
दाहकत्व (1.10) मित्यर्थः ॥ 7.

मध्येबुधं ये कवयो भवन्ति
बुधाः कवीनामपि सन्निधाने .
सर्वज्ञता मूर्ख (1.11) मभा[सु] तेषां
[ख]भ्येतं [वि]द्वत्कविगालिदानैः ॥

पण्डितमध्ये ये कविभावमेवं नाटयन्ति तथा क (1.12) विसन्निधौ प-
ण्डितत्वं चाभिनयन्ति तेषां मूर्खसभासु सर्वज्ञता कवित्वं विद्वत्वं च लभ्येत .
अत्र हेतुः विद्वां (1.13) स्तत्र ते कवयश्च तेषां गालिदानैराक्रोशक्यनैः विद्व-

1 Pāṇini, I. 4. 58. 2 Ms. स्वका. 3 Ms. 'मंसो', 4 Ms. 'स' to 'ह' lo-
on margin. 5 Ms. 'भ्यनदा' lo. under 1. 5. 6 Ms. 'व' lo. under 1. 7.
7 Ms. 'आह' lo. on margin. 8 Ms. मूर्ख. 9 Ms. कवे. 10 Ms. 'वे'
lo. under 1. 11. 11 Ms. कवि to व lo. under 1. 12.

त्वविषयया गालीर्दत्त्वा ते स्वात्मानं(1.14) नियतगुणं प्रकाशयन्ति . भूर्ख-
सभास्थिति विद्वत्सभामु गालिदानं विनैव तेषां नियतगु(1.15)णत्वप्रकाश-
नार्थम् . विद्वत्वं कवित्वं चैकत्र न समं.....अथवा विदुषां क-
... (1.16) ...नां.....तैस्तेषां पण्डितत्वाभावः प्रकटो
भवति ॥

8.

निधानकुम्भानिव भू (1.17) ~~~

[खलोय]मुत्साद्य कवीन्विधाता .

राज्ञां विना पुण्यबलं करोति

तिरोहितान्मत्सरिकृष्णसर्पैः ॥ (1.18)

भूमौ राज्ञा.....विना पुण्यरहितानां राज्ञामयं खलः कवींस्तिरो-
हितान्करोति च्छादयति (1.19) किं कृत्वा मत्सरिण एव कृष्णसर्पास्तैरुत्साद्य
मत्सरिणश्चोदयित्वेत्यर्थः . यथा विधाता निर्वा(1.20)न्कृष्णसर्पैरुत्साद्य ति-
रोधते [विना] पुण्यबलम् . अयमिति प्रत्यक्षनिर्देशः खलस्य कवितिरस्कारे
(1.21) स्वात्मप्रच्छादनाभावार्थः ॥

9.

विद्वान्कवेर्यो विहितानुकारः

~~~[गो]पयितुं यत्नेत . (1.22)

वैरायमाणैस्स वराङ्गनाभ्य-

स्सख्यं न किं वर्षवरैः करोति ॥

कवि.....[प](1.23 **1³⁶)ण्डितत्वं गोपयति स
वराङ्गनाभ्यो वैरं संघर्षं कुर्वद्भिर्वर्षवरैरंण्डैस्सख्यं तन्मध्ये प्रवेशं किं न

1 Ms. "अरिभुक्ता. 2 Ms. मूर्ध्.

3 Ms. मूर्ध् to "यम् ringed 'with a line.

4 Is it समवर्तिष्ठे ?

5 Is it कवीनां ? 6 Is it खलिदानगते ? 7 Ms. कवि le. under पण्डित. Is it

पण्डितत्वकवित्वानाम् ? 8 Ms. "यम्". 9 Ms. "यवि". Is it मित गुणं गोप ?

10 Ms. has १. वि. ३. vertically written on margin.

11 Ms. "रण्डे".

करो(1.1)ति यथा म्वं शब्दं छादयितुमङ्गनारूपमभिनयञ्चार्हद्वोङ्गनास्वं न
लभते तथा विद्वान्पाणिद्वयं छादय(1.2)अपि कवित्वं न लभते इति तात्पर्यम् .
नैरायमारौरिति शब्दवैरेत्यादिः . शङ्खो वर्षवरमुल्यादि(1.3)ति कोशः ॥ 10 .

कवित्वपाणिद्वयतटद्वयेन
सरस्वती सिन्धुरिव मवृत्पां .
एकत्र पेयूपमयो रसोय(1.4)-
मन्यत्र मात्सर्यविपात्मकोस्याः ॥

नदीव सरस्वती कवित्वपाणिद्वयरूपेण तटद्वयेन प्रमह(1.5)ति अस्या-
सरस्वत्या एकत्र भागे कवित्वेमुत्तरमो भवति अन्यत्र भागे मत्सरविपरुषः .
पण्डिता (1.6) मत्सरमस्ता इत्यर्थः . सरस्वती नदी च तटद्वयेन बहति ॥ 11 .

गुणैस्समृद्धोप्युपवेशनीयं(1.7)-
सूरिः परं पद्म इवाढ्यपत्रः .
विचारकाले तु सहायभावः
प्रजापतेरापंतते कवीनाम् ॥

गुणैः (1.8) पाणिद्वयादिभिस्समृद्धोऽपि तथाढ्यपत्रः पुस्तकादम्बरवा-
न्सूरि[विद्वान्केवल]मुपवेश(1.9)नीयः विचारचातुर्याभावादेवमेव स्थापनीयः .
विशिष्टिजन्तः . [प्रजा]पते राज्ञो [विचारा]वसरे कव(1.10)य एव पुनस्स-
हायः प्रजापतेर्ब्रह्मणश्च सतन्तुन्सपत्रस्त पद्मः केवलमुपवेशनीयः . अधि-
(1.11)करणेऽनीयः . विशिष्टस्य चारस्य संचारस्य च काले कवीनां पक्षिणां
हंसानां साहायकमुचि(1.12)तम् ॥ 12 .

दृशां सहस्रेण न वीक्षते य-
द्वागीशशिष्टो विबुधाधिराजः .

1 Ms. 'गुणैः'. 2 Pāṇini, 3. 1. 17. 3 Ms. 'सूरिः'.
4 Amara, 2. 746, where पद्म is the spelling. 5 or 'दृष्टा' .
6 Ms. 'यः'. 7 Ms. 'य'. 8 Ms. 'विष्टि'. 9 Ms. 'न'.

तमद्वितीयैव कवेर्विवेक्तुं (1.13)

दृष्टिर्भवत्यत्यधिकाधिकारा ॥

वाचामीशस्य महापरिहृतस्य शिष्यो विबुधाधिराजः परिहृताम(1.14)-
 णीर्हृतां विचाराणां सहस्रेण सहस्रशो विचार्येत्यर्थः यन्नालाचयति तद्वि-
 वेक्तुम्(1.15)द्वितीया[यैका]प्रतिमश्ला च कवेर्दृष्टिर्विचारे [अधिका]धिकारा
 योग्या भवति. सहस्रशः कृतविचारः[परिहृतो य(1.16)न जाना[ति]
 .....कृद्विवेकं (?) न जानातीत्यर्थः. अथ च दृ[हस्पति]शिष्यो
 देवः [इन्द्रो] यन्नेत्र[सहस्रे]ण न(1.17).....वे शुक्रस्य
 दृष्टिः पश्यति ॥

13.

विशोधने सत्कविभारतीनां

शुद्धोपि पारिहृत्य(1.18)गु[णो न] योग्यः .

[न चि]प्यते भस्म विशुद्धिकामै-

रपां हि पातव्यतयोद्धृतानाम् ॥

सत्कविवाचां शोध(1.19)ने उपकारे [शुद्धो]पि पारिहृत्यगुणो न
 योग्यः. अत्र दृष्टान्तमाह पेयत्वेनोद्धृतानां.....(1.20)ला.....
 शो.....दर्नं चिप्यते. पातव्यं जलं भस्मना चिप्येन यथा त्याज्यतामेव
 प्राप्नोति तथा स(1.21)रसमपि काव्यं [प]रिहृतो[प]न्यस्तेनोपस्करे[ण]
 ..... ॥

14.

परीक्षकाणां (1.22) रुचिमाकलय्य

प्रकाशनीयः कविना प्रकर्षः .

असात्विकां [हि प्रकृतिं विलोक्य

तीक्ष्णोभ्युपायो भि?](1.23)पजा न योग्यः ॥

1 Ms. "ह". 2 Ms. "महिलेक्षुम्". "द्विलेखु" struck out with vertical strokes.

3 Ms. "द्विदि". 4 Ms. "न" to च 1c. under 1.15.

5 Is it पश्यति सहेकेन? 6 Is it योग्य both in text and comm.?

7 Is it यकाणां गोपनस्य मुख? 8 Ms. "पञ्च". 9 Ms. "क".

परीक्षकाणां बुद्धिं विचार्य कविना निजोद्गू.....
(1.24*) रप्रस्ताः काव्यं न प्रकाशनीयमिति¹ निस्सत्त्वां प्रकृतिं दृष्ट्वा
तीक्ष्णोपरामो² वैशेन न प्रयोज्यः . अद्यत(1.1)नानां रुचिः प्रतीतिलभ्ये-
ष्वर्थेषु नास्तीति मया ते नैवोपन्यस्ता इति सूचितम् ॥ 15.

न परिहृता(1.2)नां कविरित्यसाध्यः
कर्णज्वरोयं यदि शाश्वतस्स्यात् .
स्युरेव विद्यामधिकृत्य दूतीं
तन्मोक्षलक्ष्मीपरि(1.3)रम्भयोग्याः ॥

अयं कविरस्तीति परिहृतानामसाध्यः कर्णज्वरो नित्यो यदि न भवे-
त्तद्विशामेवं (1.4) दूतीमधिकृत्य मोक्षलक्ष्म्याः परिरम्भे योग्यास्ते भवेयुः .
विद्यावन्तोपि कवौ मत्सराम्मोक्षं न लभन्ते इ(1.5)ति तात्पर्यम् . तेषां आ-
साध्यस्तापयितुमराग्यो ज्वरस्ते दूतीमुखेनाङ्गनां न प्रबोधयन्ति (1.6) ॥ 16.

ज्वलन्ति चेदुर्जनसूर्यकान्ताः
किं कुर्वते सत्कविमूर्धभासाम् .
महीभृतां दोरिशखरे नु रुदां
पार्श्वे(1.7)स्थितां कीर्तिलतां दहन्ति ॥

दुर्जनाश्च ते सूर्यकान्ताः सूर्याणां विबुधानामकान्ता अरुज्जकाः परिहृ-
(1.8)तद्विषां कवीनां दोषारोपणे सामर्थ्याभावात् ते काव्यं भुत्वा यज्ज्वल-
न्ति तन्महाकविरविरुचां किं(1.9) कुर्वन्ति कवीनां कीर्तिं हन्तुं न
शक्नुवन्तीत्यर्थः महीभृतां राक्ष्णां शैलानां च भुजशिखरे जातां की(1.10)-
र्तिमेव लतां निकटस्थितास्ते दहन्ति . दुर्जनसंनिधानात्कवयो राक्ष्णां न
स्तुवन्तीति तात्पर्यम् . सूर्य(1.11)कान्तोपलाश्च ज्वलन्तः सूर्याशून् ग्लपयन्ति
किन्तु पर्वतानां पुनर्लता दहन्ति ॥ 17.

1 Is it 'कर्णः' ? 2 Ms. र to लि ringed with a line. 3 Ms. यमे.
4 Ms. 'मय'. 5 Ms. दृति'. 6 Ms. राजे.

मात्सर्यगर्वो^१ (I.12) त्कटमूरिसर्प-
व्याजिह्वाचापलदूषितापि .
कवीन्द्रवाक्चन्दनकन्दलीयं
स्वाभाविकं मुञ्च (I.13) ति नाधिवासम् ॥

मात्सर्यगर्वेनोत्कटा ये सूरयस्ते एव सर्पास्तैर्व्याजिह्वाचापलाभ्यां दूषि-
ता (I.14) पि सती कविराजोक्तिचन्दनलता स्वाभाविकं सौगन्ध्यं न त्यजति .
स्रताः काव्यं दूषयितुं न शक्ता इ (I.15) त्वर्थः ॥ 18.

निवेद्यते सन्मणिदर्पणानां
तेनैव सार्वः परिशुद्धभावः .
विभाव्यते तेषु यदात्मसं^२ (I.16) स्थ-
मसज्जनैर्दोषमयत्वमेव ॥

असज्जनैरात्मसंस्थं^३ स्वकीर्यं^४ दोषमयत्वमेव तेषु सज्जनैषु (I.17) यद्वि-
भाव्यते दृश्यते दुर्जनास्सज्जनान्दोषमयान्पश्यन्तीत्यर्थः तेन सज्जनविषय-
दोषमयत्वद^५ (I.18) र्शनेनैव संतां मणिदर्पणानामिव सर्वहितं शुद्धत्वं प्रति-
पाद्यते . शुद्धे दर्पणे ह्यात्मनिष्ठं वस्तु (I.19) दृश्यते अवमर्थः दुर्जनास्त्वं दोषं
सत्सु यत्पश्यन्ति अस्मान्ते भाव्यन्ते इति यच्छङ्कन्ते इत्यर्थः तेनैव (I.20)
सत्तां शुद्धता प्रकृतिता भवति शुद्ध एव ह्यशुद्धस्य विरुद्धः ॥ 19.

गुणेषु लौन्यं मुजनस्य या (I.21) [वंत]

— — — — —
— — — — —
— — — — — ॥

सतो (I.22) [गुणेषु यावत्प] रिमार्णं लौन्यं अद्या तत्परि[माणमेव]

1 Ms. 'गर्वो.'

2 Ms. 'गर्वेनोत्कटा.'

3 Ms. 'सत्यम्.'

4 Ms. 'शुद्धि.'

5 Ms. 'संस्थ.'

6 Ms. 'कीर्त्यो.'

7 Ms. 'वा.'

खलस्य लौन्यं दोषविषयं भवति (1.23) ..... तात्पर्यम् सूर्यो
हि यावत्प्रकाशयति ततोधिकं तमस्तिरस्करोति ॥ 20.

दोषं (1.24**3) गुणं वा पुरुषः परस्थं
यथा पिधाय स्वगतं पिधते .
कापं प्रकाशयति परस्थितं तं
प्रकाशय (1.1) त्याग्यगतं तथैव ॥

परस्थं दोषं गुणं वा पिधाय च्छादयित्वा पुरुषस्तं स्वगतं पिधते यथा
त (1.2) या परस्थितं तं दोषं गुणं वा प्रकटीकृत्य स्वात्मनोपि तं प्रकटयति .
अयमर्थः परनिन्दया (1.3) श्रोतारः खलं कलंयन्ति तस्यास्तु च्छादनं सज्ज-
नम् परगुणस्तुत्या सज्जनम् ॥ 21.

वाग्देवतागर्भे (1.4) हस्य विद्या-
स्थानेषु सोपानतया स्थितेषु .
साहित्यविद्यापरिचारिकेय-
मनन्वयं नाम रजः प्रमा (1.5) णि ॥

सरस्वतीगर्भावासस्य सोपानभूतेषु चतुर्दशसु विद्यासु स्थानेष्वियं सा-
हित्यविद्यैव परिचा (1.6) रिकानन्वयमसम्बन्धं विमूत्रणमेव रजः प्रमा णि उद्-
धेरायति साहित्यावगमेन विद्यास्थानेषु प्रवेशः (1.7) कर्तुं शक्यते इति साहि-
त्येष्वदरः कर्तव्य इत्यनेन निजोद्यमस्य सफलता सूचयति कविः ॥ (1.8) 22.

साधुः प्रमादात्त्यजति स्वभावं
खलस्तु नारोहति साधुभावम् .
निर्गन्धतामेति हि चन्दनादि
न सौ (1.9) रभं संघटते रसोने ॥

1 Ms. 'विकृत'. 2 Ms. has यु. ग. vertically on margin. 3 Ms. 'क' le. under 1.4. 4 Ms. 'न' le. under 1.7. 5 Ms. 'म' le. 6 Ms. 'र' le. under 1.8.

प्रमादो न वधानं तेत्यमरः. ततो हेतोस्माधुस्त्वभावं त्यजति माधुत्वा-
स्पततीत्य(1.10)र्थः खलस्माधुत्वं नाधिरोहति जलादिद्रव्यसंसर्गेण चन्दनादि
गन्धरहितं भवति लशु(1.11)ने पुनस्तौरान्ध्रं न संक्रामति ॥ 23.

मा गाद्विदं दुर्मतिराप्तविद्यो
न वेद कर्तव्यमिहापि लोके .(1.12)
खमुत्पतन्मां तिमयस्सपत्ताः
स्थलेपि जानन्ति न जातु यातुम् ॥

विद्याप्राप्त्या स्वर्गप्राप्तिरि(1.13)त्यागमः प्राप्तविद्यः खलः स्वर्गं माधिरु-
क्षदस्मिल्लोकेपि कर्तव्यं न जानाति मात्सर्व्यादुर्मति(1.14)लोक[द्व]याद्भ्रष्ट
एवेत्यर्थः. दृष्टान्तमाह सपत्तत्वादुचितमप्याकाशगमनं मत्स्या मा प्राप-
(1.15)न्या[व]स्थलेपि ते नैव प्रक्रमन्ते.....विद्यास्थानीया द्यावा-
पृथ्व्यौ लोकद्वयस्थानी(1.16)ये. [व]त्पतन्निति पतेर्लुङि पत्तादेशाभावः...
.....॥

24.

मा(1.17)नं खलो यत्नलभतेन्यतोपि .
तत्पादहीनोपि फणी जवेन
जले स्थला[द]भ्यधिकं प्रयाति ॥(1.18)

अन्यस्थानादपि विशिष्टं मानं निर्गुणोपि खलो राजकुले यत्नलभते रा-
जानः खलमधिकं (1.19) वन्मानयन्तीत्यर्थः [तदि]दं भवतीत्यध्याहर्तव्यम् .
तेन वाक्यार्थरूपकमिदम् इदं किमित्याह(1.20) पादरहितोपि सर्पः स्थला-
दधिकं जले [प्रया]ति. यन् निर्विषयस्यास्य यत्सर्वत्र मानलाभ(1.21)स्तन्नि-
ष्पादस्यापि सर्पस्य जलस्थलयोस्समानगमनम् ॥

23.

1 Ms. 'मवेत'. जान'(sic) le. under 1.9. 2 Amara, 1.212. 3 Ms. 'रुपा'.
4 Ms. प्रक्रमते. 5 Ms. 'दि. (Pāṇini, 7.4.19). 6 Ms. 'स्वादेपना'. 7 Restore
गुणोर्ना राजकुले विशिष्टं. 8 Ms. 'स्वायत्त'.

कवीनवाप्यापि मनोज्ञकां(1.22)[व्या]-
[आ]जा न यः पानि कुपयिद्वतेभ्यः .
उपेक्षते केलि[शुका]नवश्यं
[त्रीडाविडालैर्हि] विहन्यमानान् ॥ (1.23*)

यो राजा सरस्काव्यानापि कवीन्वलेभ्यो न रक्षति स कीडाविडालैर्मा-
र्यमाणक्रीडाशुकानवलम्पति . ख(1.1)लैरवमानितानां कवीनामरक्षणं यत्-
विडालमार्यमाणशुकावलेप इति वाक्यार्थरूपकम् ॥(1.2) 26.

दिक्पालनेजोमयमूर्त्तिभाजां
कवीब्जियांसन्ति बुधाः पुरो यत् .
राज्ञामिदं तद्रुणोपदिष्टं(1.3)
मात्स्यं प्रति न्यायमुपेक्षकत्वम् ॥

परिज्ञता राज्ञाममे कवीन्वदन्तुमिच्छन्ति तदिदमुपेक्षक(1.4)त्वं कवि-
रक्षणावलेपो राज्ञां भवति . अत्र हेतुमाह मात्स्यं न्यायं प्रतीति साम्येन
न्यायेनेत्यर्थः(1.5) . महान्मात्स्यस्सूक्ष्मं मात्स्यं गिलतीति मात्स्यो न्यायः .
मात्स्ये न्याये कुतस्तेषां शक्तिरित्याह दिक्पालानामि(1.6)न्द्रादीनामष्टानां
लोकपालानां तेजो भजताम् . यदि राजानस्तथाविधास्तन्मात्स्यो न्यायः कथं
ते(1.7)भ्यो रोचते इत्याह वरुणोपदिष्टमिति राज्ञां हि वरुणारोप्यस्ति
वरुणश्चापां पतिः . तृतीया(1.8)र्थे इति प्रतिः कर्मप्रवचनीयः . अपेक्षकत्वमिति
वा पाठः तदिदं बुधैः कवीनां हननं कर्तुं वरुणोपदिष्टमुपेक्षकत्वं भवतीति
श्री.....(1.1)प्रवचनीयैश्चेति द्वितीया अल्पज्ञा कवीभिन्द.....
तिप.....सीति.....(1.2)* ॥ 27.

दृष्ट्वा कविं कृष्णमुखैर्मु(1.9)घान्यै-
रसूयया किं विबुधैर्विधेयम् .

1 Ms. "वीर". 2 Ms. "ज्ञा". 3 Ms. "वस्य". 4 Ms. "द्वर्तु". 5 Is it मात्स्येन ?
or "ति लक्षणेन ? 6 Pāṇini, 1.4.85. 7-7. Ms. lc. on margin in two lines.
8 Is it योगनीयम् ? 9 Pāṇini, 2.3.8. ("नौक्युके द्वितीया") misquoted. 10 Ms.
"द्वेष", विषे lc. under 1.10.

यो विश्वरूपो विबुधेषु धुर्य-
स्त एव हेतुर्हि कविप्रथायाः ॥ (1.10)

कविं दृष्ट्वा मृपानुचितयासूयया मत्सरेण कालमुखैः परिहृतैर्विश्व-
रूपादित्यैः^१ किं कार्यम् (1.11) यद्वा कृष्णनामा आजयमेरवः परिहृतस्तदा-
दिभिः परिहृतैर्मिथ्यामत्सरेण किं संपाद्यम् (1.12) आजयमेरवो यः परिहृ-
तराजो विश्वरूपनामा स एव कविरिति प्रथायाः कवीनां वा प्रथा (1.13) या
हेतुः . कविं शुक्रं च दृष्ट्वा हरिप्रभृतिभिर्देवैर्मत्सरेण किं कार्यम् विश्वरूपो
देवदेवो हि क (1.14) विप्रसिद्धे हेतुः ॥ 28.

परिहृतानां स्तुतिद्वारेण निन्दामाह ॥

संमानितैः क्षालयितुं कवीन्द्रैः (1.15)

— — — — —
— — — — —

मृणस्य शुद्धी विबुधास्त्वरन्ताम् ॥

क (1.16) ..... राजानः कवीनामधमर्णा भवन्ति संमानितै-
स्संमाननैर्वृत्तिदानेन (1.17) [त्यर्थः] ..... खां शोधयितुं राज्ञामुचितम् प-
रिहृता एव राज्ञामृणशोधने त्वरन्ताम् (1.18) ..... मित्याह
तेषां कवीनां काव्यविद्वेषस्तन्मुखेन . अयमर्थः परिहृता राज (1.10) विपये
कवीनां काव्यं द्विषन्ति ततः कवयो राज्ञां काव्यं न कुर्वन्तीत्यृणशुद्धिर्जाता
परिहृता राज्ञां नाममा (1.20) त्रमपि विस्मारयितुं प्रवृत्ता इत्यर्थः यद्वा रा-
जभिर्दत्तवृत्तयः कवयो राज्ञामधमर्णा भवन्ति प (1.21) रिहृताः कवी ...
..... पयित्वा कवीनामृणशुद्धी त्वरन्ताम् काव्ये दूषिते सति राजानः
कवीनां वृत्तिं ह (1.23) ..... दि ..... तेत्यर्थः ॥ 29.

कवेस्त तत्त्वं कविरेव वेद

न तद्विदस्तर्कवितर्कखि (1.23**3) आः .

1 Is it विश्वरूपान्धैः ? 2 Restore third line, तद्विदस्तर्कवितर्कखि राज्ञां .

3 Ms. has १. वि. vertically on margin.

किं वेदितुं दोषगुणावभिज्ञ-
स्तुरङ्गविद्यानिपुणस्य यन्ता ॥

कविरेव कवेः कौशलं जानाति ता(1.1)किंकास्तु नाम कुशलाः अश्वविद्या-
न्तुरस्य गुणदोषौ विस्मटुं यन्ता गजारोहः किमभिज्ञो भवति ॥(1.2) 30.

मत्सर्गिभिरनुपेक्षणीयमीश्वरविषयमेव काव्यं यतो न कृतं तत्प्रति-
पादयितुमाह ॥

गनस्पृहोप्यादिकविः प्रबन्धं
ब(1.3)बन्ध रामस्य भविष्यतोपि .
समान्यमानस्तु नरेश्वरेण
मादृक्कथं काव्यविधानुदास्ताम् ॥

रामभ(1.4)द्रस्य जन्मनः प्रागेव रामायणं निस्पृहोपि वाल्मीकिः कृ-
तवान् मादृक्सस्पृहस्तु राज्ञा वृत्तवृत्तिश्च(1.5)रित्रवर्णने काव्ये कथमुदासीनो
भवेत् . समान्यमान इति मनेखिजन्ताल्लटशरीरुरानर्चाविति क(1.6)र्मणि
शानच् ॥ 31.

यपि प्रवृत्ते हिमसोदराणि
यशांसि विस्तारयितुं नृपस्य .
प्रजाज्वलीतु प्र(1.7)तिपक्षराज-
न्यायेन सर्वोपि गणो बुधानाम् ॥

हिमसदृशानि राज्ञः पृथ्वीराजस्य यशांसि ख्या(1.8)पयितुं यपि प्रवृत्ते
सति तदीयप्रतिपक्षा राजानः परिहृताश्च मत्सरेणात्यर्थं ज्वलन्तु . हिमेन
व्य(1.9)जनमिति विरोधाभासः ॥ 32.

यदि परिहृता मत्सरं कुर्वन्ति तर्हि त्वत्काव्यं कश्शृणोतीत्याह ॥

नरेश्व(1.10)राणामुपमानतार्यै
 कवीश्वराणामपि वर्णनाय .
 जगाम यो राममयं शरीरं
 श्रोता स एवास्तु हृदि स्थितो मे ॥

यो मे हृदि स्थितः (1.11) पृथ्वीराजस्स एव श्रोतास्तु यश्श्रीरामरूपतां गत-
 वान् . किमर्थं राज्ञामुपमानार्थं कवीनां च वर्णना (1.12)र्थम् . यदि श्रीरामो
 नाजनिष्यत् राज्ञामुपमानं कोभविष्यत्कं वा कवयोवर्णयिष्यन्तित्यर्थः . श्री-
 राम एव (1.13) पृथ्वीराजरूपो जात इति वक्ष्यति ॥ 33.

स्ववंशभूपालयशःप्रताप-
 पाण्डुत्वचण्डत्वविवर्धनाय .
 यौ (1.14) संघटेते प्रतिमासमध्ये
 तौ वा मम प्रेक्षकतां भजेताम् ॥

अथवा तौ मदीयकाव्यस्य परीक्षकतां (1.15) श्रयेताम् यौ मासस्य सा-
 वनमासस्य मध्ये दशौ दशौ यौ संघटेते एकराशिस्यौ भवतः अत्र क (1.16)-
 लोत्प्रेक्षा निजवंशजातानां राज्ञां यशःप्रतापयोरशुभ्रत्वतीव्रत्वयोर्वर्धनार्थमिव .
 अयमर्थः स्ववं (1.17)स्यपृथ्वीराजप्रेम्णा मत्काव्यं श्रोष्यतः . भजेतामिति
 ..... लिङ् ॥ 34.

बाल्येपि लीलाजि (1.18)ततारकाणि
 गीर्वाणवाहिन्युपकारकाणि .
 जयन्ति सोमेश्वरनन्दनस्य
 पण्णां गिरां शक्तिमतो यशांसि ॥ (1.19)

त्रिशक्तिसहितस्य सोमेश्वरनामराजात्मजस्य पृथ्वीराजस्य बाल्येपि

यशांसि त्रयन्ति मर्षोत्कर्षेण वर्तन्ते षण्णां संस्कृ(1.20)तादीनां षट्संख्यानां
वाचां भाषाषट्कर्ण्येत्यर्थः . लीलया हेलया जिततारकायुधुभ्यो(1.21)प्यति-
शुभार्यात्यर्थः . अतएव गङ्गाया उपमानकानि अतिशुभ्रत्वापादनान् . शक्ति-
मतः कुमा(1.22)रस्य च तत्पक्षे तारकोमुरविशेषः गौर्वाणानां वाहिनी सेना
सोम उमामहित[शिशव इ]श्च(1.23)रम्तत्पुत्रस्व षण्णां गिरामिति कुमार-
स्य षण्मुखत्वान् ॥

35.

पुरा पुराणं पुरुषं प्रणम्य
कदा(1.24)चिदाभोगितयांगनिद्रम् .
व्यजिह्वपद्माभिसहस्रपत्र-
सिंहासनः प्राञ्जलिरञ्जयोनिः ॥

आभो(1.25)गवती कृताभोगितानुभूता योगनिद्रा येन तं हर्षि प्रणम्य
पुरा कस्मिन्नपि काले नाभिपद्मप्रविष्टः (1.26*) अङ्गा कृताञ्जलिरेजं
विक्रमवान् ॥

36.

यथा त्वदीये मम पुष्करेस्मि-
न्स्थितस्य संतापलवोपि नास्ति .(1.1)
तथा क्षितौ पुष्कर एव तीर्थे
त्वया सनाथस्सुखितो वसामि ॥

अस्मिन्स्वप्नाभिपद्ये वसतो मम य(1.2)था संतापलेशो नास्ति तथा
त्वया कृतसानाध्यो भूमावपि पुष्करे तीर्थे सुखेनाहं वसामि ॥(1.3) 37.

त्वं पुण्डरीकाक्ष इति प्रतीतो
विभर्षि नाभावपि पुण्डरीकम् .
यत्तत्र नित्यं कृतसंनिधान-
स्त्रिपुष्करं(1.4) पुण्यमतस्तदाहुः ॥

यस्त्वं पुण्डरीकाक्ष इति पुष्कराक्ष इति प्रसिद्धः तथा त्वं नाभौ पुण्ड-
रीकं पुष्क(१.९)रं यस्त्वं धारयसि स एवंविधस्त्वं तत्र प्रसिद्धे यत्कृतसन्निधानो
भवसि नूनं ततो हेतोर्जनास्तत्पुष्करं त्रिपु(१.१०)ष्करं कथयन्ति ॥ ३३.

देवस्त्रिनत्रोप्यजगन्धनामा
त्रिपुष्करं सन्निदधानि तस्मिन् .
जगन्त्रयीपावन(१.११)ताम्रवृत्तं
त्रिस्तोतसो दंपतिवापनैतुम् ॥

तत्र त्रिपुष्करजगन्धनामा देवस्मिन्निधानं करोति अत्र (१.१२) संभाव्यते
अहं त्रिभुवनं पवित्रीकरोमीति जातं गङ्गाया दर्पं निवारयेतुमिव ॥ ३४.

सा यक्षभूमिर्म(१.१३)म पूर्वमस्यां
कुण्डत्रयं वह्निमयं यदासीत् .
तदेव कालस्य विपर्ययेण
पयोमयीं मूर्तिम(१.१४)भिप्रपन्नम् ॥

यत्त्रिपुष्करतीर्थं सा मम यक्षभूमिः पूर्वमभूत् अस्यां यक्षभूमौ त्रया-
णाम(१.१५)प्रीनामाश्रयो यत्कुण्डत्रयं यदासीत्तदेव संप्रति कालवशाज्जलमयं
संपन्नम्, वह्निमयमि(१.१६)ति तत्प्रचुरे भवद् ॥ ४०.

लोके त्वदीये यदि वा मदीये
माहेश्वरे वा न तथा रमन्ते .
यथा त्रयाणाम(१.१७)पि सन्निधाना-
दस्माकमस्मिन्नपवर्गकामाः ॥

तत्र मम माहेश्वरस्य च संबन्धिनि भुवने मुक्ति(१.१८)कामा न तथा

1 Ms. 'अर्धे' le. on margin. 2 Ms. 'स' le. under १.९. 3 Ms. 'मास्म'. 4 Ms.
'मयीम्'. 5 Panini, ३.१.२१. (अप्रत्ययस्य नो), cf. Kāsikā, आन्वयेन प्रत्ययेन प्रत्ययः.

तुष्यन्ति यथाम्माकं त्रयाणां संनिधानात्त्रिपुष्करे तुष्यन्ति मुक्तिकामाः . अन्मा-
द्रुव(1.15)नादप्यधिकं तूष्णमेवात्र मोक्षसिद्धिः ॥ 41.

कैलासशैलादपि निर्मलानि
क्षीरोदधेरप्यमृतं स्रवन्ति . (1.16)
[नाभ्या]लयाब्जादपि पुण्यगन्ध-
पद्मानि [हि] त्रीण्यपि पुष्कराणि ॥

देवत्रय्यास्त्रिपुष्करमभिधाने हे(1.17)तुमाह कैलामक्षीरसमुद्रनाभिपद्मा-
दधिकगुणानि त्रीणि पुष्कराणि हि भवन्ति ॥ 42.

ब्रह्मपिंगे(1.18)हेषु सुखं स्थिताया-
स्सरस्वतीनेत्रतया त्रिवेद्याः .
शीता प्रमोदास्त्रसरस्त्रयी सा
स्वामिभिहानेहसि(1.19) [तप्त]मास्ते ॥

[ब्रह्मपिंगे]णामाश्रमेषु सुखं वसन्त्या वेदत्रय्या सरस्वतीनेत्रभावेन तस्या
हर्षवाण्यस(1.20)रस्त्रयी शीतलस्वभावा हे स्वामिन्संप्रति तप्तं संतापतयास्ते
स्थिता ॥ 43.

कलेर्वलात्पाशुपतास्त्रनी(1.21)त्या
याते वृषे साम्प्रतमकपद्यम् .
त्रिलोचनो बाह्वदुस्थितत्वा-
त्त्रैलोक्ययात्राविमुखत्वमेति ॥

पा(1.22)शुपतास्त्रवदद्य धर्मे कलिबलादैकपदे संपन्ने वृषबाहनो भग-
वान्वृषस्य यंदुस्थितत्वात्पादत्रय(1.23)नाशात्त्रिमुखनयात्रापराङ्मुखत्वमेति .
प्रतीयमानोत्प्रेक्ष्यम् ॥ 44.

त्वयापि कामं कलिकालरात्रौ
निद्राविधेयत्वमुपाग(१.२४**५)तेन .
केशान्धनान्गर्जितभीरुणोव
हित्वा स्थितं शान्ततया जिनत्वे ॥

त्वयापि सम्प्रति बुद्धावतारे गृहीते(१.१) सति धनाग्निविहान्केशाग्नि-
रोरुहान्कस्य जलस्येशान्स्वामिनो हित्वा बिलुञ्ज्य शान्ततया स्थितम् .
भावे(१.२) कः . धनकेशवर्जने हेतुत्वेत्यामाह . गर्जिताग्नीतेनेव यतः कलिकाल
एव तमोमयत्वाद्रात्रिस्तस्यां(१.३) निद्रायत्तेन . निद्रायत्तानां हि महाब्जवद्
उद्वेगकरः ॥

४५.

कलावमुष्मिन्विरतोद्यमेषु
ऋतुक्रियायां(१.५) द्विजमण्डलेषु .
भोगे हविर्भागमये सपाप्मे
जातो भृशं मन्दबलसुरेन्द्रः ॥

कलौ सति ब्राह्मणे(१.५)षु यज्ञकर्मणि निवृत्तोद्योगेषु सत्सु हविर्भोगे
अलब्धे सतीन्द्रोरुपबलस्संपन्नः ॥

४६.

इज्याभिघाताद(१.६)भिभूयते भूः
कलावनावृष्टिमहाभयेन .
इत्युद्यमं पावकनन्दनस्य
निषेधति क्षीणमदो मयूरः ॥ (१.७)

अग्नौ प्रास्ताहुतिस्सम्यगित्यादिस्मरणेन यज्ञाभावादनावृष्टिभयेन भूमिः
परिभूयतेत्पफला क्रियते(१.८) तत इव निर्मदो मयूरः कुमारस्य लोकयात्रां
निवर्तयति . मयूरा हि दिव्यजलजीवकाः ॥

४७.

1 Ms. has वि. १ vertically on margin. 2 cf. Mahābhārata, Shānti,
४६.६३.—यस्य केयेषु जीनूयः. 3 Ms. "व" loc. under १.८. Manu, ३.७०.

उत्तेजितं रा(१.९)मतया कुलं य-
दुद्वेजितं तद्भवता जिनत्वे ।
इत्यन्वयं स्वं प्रति संदिहानो
मन्दप्रभस्मुरिरिवाद्य सूर्यः ॥(१.१०)

श्रीरामरूपेण त्वया यत्कुलं शोभितं तदेव बुद्धरूपेण सता त्वया क्षो-
भितमिति स्ववंशे समन्वेष्ट इ(१.११)व खिरद्य मन्दप्रभो जातः यथा सूरिः
पण्डितोन्वयं संवन्धं प्रति सन्वेष्टवान्मन्दच्छायां भवति ॥(१.१२) 48.

न्वया हरे तापसतामुपेत्य
सख्ये गृहीते हरिणैरिदानीम् .
निवासभूमिर्मम पुष्करं त-
दास्कन्दि(१.१३) मातङ्गमहाभयेन ॥

हरिर्षिष्णुस्तिहृत् . हे हरे त्वया श्रयितामाभित्य मृगैः सह निवासे
(१.१४) गृहीते सति मत्स्थानं पुष्करं मातङ्गेभ्यो म्लेच्छेभ्यो महाभयेनास्क-
न्दि आक्रान्तम् . सिंहे च शान्तप्राये(१.१५) सति मातङ्गेभ्यो हस्तिभ्यो
भयेन स्थानमास्कन्द्यते ॥ 49.

चक्रे जगत्सर्गमहाध्वरान्ते
मयापि यत्रावभृथा(१.१७)भिषेकः .
तत्राधुना देवगृहाग्रहार-
हिंसाक्रमं म्लेच्छचमूरिच्छेदनति ॥

जगत्सर्ग एव महाध्वरस्त(१.१७)त्समाप्तौ यत्र स्थाने मयाप्यवभृथस्नाने
कृतं ह्युद्ययर्थमिति शेषः . तत्राधुना म्लेच्छाः प्रासादादि(१.१८)ध्वंसेन खेवं
निवारयन्ति . तथाविधे पुण्यायतने म्लेच्छाः पापमाचरन्तीत्यर्थः ॥ 50.

1 Ms. हरी. 2 Ms. "गृष्णि". 3 Ms. lo. mark after "चः". Copyist writes
on margin—अथ किमपि दुर्घाच्ये टिप्पणं अस्ति सिद्धिर्तः । इत्थापारमपि गिरिं वलितं तन्मयात्र न गृहीतम् ॥

तव प्रविष्टं प्र(१.११)मदाश्रुधारे
 प्राक्तत्र रेवायमुनास्वसारा-
 वेविश्यतेवश्यमुपान्तभाजा-
 मुच्छिष्टमप्यद्य जन(१.२०)ङ्गमानाम् ॥

तवानन्दवाष्पधारे पूर्वं तत्र प्रविष्टे . पुष्करस्य पुण्यायतनादानन्दोत्पत्ते-
 रिति भा(१.२१)वः . भगवत्तन्त्रार्कनेत्रत्वाद्वर्षवाष्पधारे रेवायमुनयोस्सोदर्यौ .
 रेवायमुने हि चन्द्रार्काभ्यामु(१.२२)त्पन्ने . अथ तु जनङ्गमानां म्लेच्छानां
 तत्समीपवर्तिनामुच्छिष्टमपि पुनः पुनः प्रविशति ॥(१.२३) 51.

या स्नास्यदेकादशरुद्रमुण्ड-
 प्रणामकाले नयनाग्निनाभूत् .
 मातङ्गवन्दीकृतविप्रवाणैः
 को(१.२४)प्लाथ सा पुष्करकूललेखा ॥

स्नास्यन्तो य एकादश रुद्रास्तत्कर्तुंके मुखप्रणामं या तन्नेत्राग्निना
 को(१.२५)प्लाभूत्साथ म्लेच्छाद्यष्टधन्नाक्षणाशुभिः पुष्करतटभूमिः कोप्ला
 भवति ॥ 52.

तां यत्र तत्तत्त्रिदिवेशवेश्यां(१.१)
 स्नार्तां शर्चीं स्वर्गणिकागणः प्राक् .
 स्नानाग्निपिद्धो निभृतं जहासं
 मज्जन्ति तत्राधमपुष्पवत्यः ॥

य(१.२)त्र पुष्करे स्नातुं प्रवृत्तस्वर्गवेश्यासमूहः पूर्वं शर्च्चैव निपिद्धः .
 तासां वेश्यात्वेनाधमत्वादिति भावः . (१.३) तत्र स्नातुं प्रवृत्तां शर्चीं हसि-
 तवान् अत्र हेतुः तेषां तेषां त्रिदिवेशानामिन्द्राणां वेश्यामुपभोग्यां (१.४)
 तत्राधमानां म्लेच्छानां पुष्पवत्य ऋतुस्नातास्त्रियस्नान्ति . शर्चीगात्रस्पर्श-
 नमात्रमपि यत्रानुचितं त(१.५)त्र रजस्वलास्तुरुष्वयस्नान्ति ॥ 53.

मरुप्रयाणक्रमस्त्रिभिरभिन्न-
स्ववाहकएठासुगनस्तृष्णाः .
पिब(१.१०)न्ति नान्यथ पयांसि पापा-
स्मुधान्धसामाचमनोचितानि ॥

मरुः श्वानजानेन कष्टेन मिक्षा अत एव भि(१.१)न्नेभ्यः कृतरक्तवाहिना-
द्दीर्घाभ्यम्बवाजिकण्ठेभ्योऽसृजा रक्तेनानस्ता अनपेता तृष्णा येषां ते पापाः
(१.९) मुधान्धसाममृतशिनामपि शोधनयोग्यानि पेयानि वा तानि जला-
न्यथ पिबन्ति ॥ 54.

सप्तर्षि(१.१०)यः कामदुघापयोभिः
प्रारेभिरे प्राक्परमान्नपाकम् .
हृत्वाधुना जीवत एव मत्स्या-
न्यचन्ति पुण्ये पुलि(१.१०)ने पुलिन्दाः ॥

कामधेनुक्षीरैर्हेतुभिस्सप्तर्षयः पायसपाकं यत्र प्रारब्धवन्तस्तत्राद्य तत्तदे
पक्षित्रे(१.११)पि' मीनानुद्धृत्य किराताः जीवत एव पचन्ति ॥ 55.

सुतः पुरस्ताद्भ्रुवतानिमित्त-
मुत्तानपादस्य तपस्यति(१.१२) स्म .
अवीचयः पुष्करतोय पापैः
पापैकनिष्ठैस्सुगमीक्रियन्ते ॥

यत्रैवौत्तानपादपुत्रां भ्रुवतां प्राप्तुं(१.१३) तपः कृतवांस्तत्रैव पापैकनिष्ठैः
पापैर्मलैश्चैरथ पुष्करेऽवीचयो नरकविशेषास्सुलभाः क्रियन्ते ॥ (१.१४) 56.

इत आरभ्य दिशन्तीत्यन्तं पुष्करस्तुतिकुलकम् ॥

1 Ms. 'तान'. 2 Ms. 'मेरी'. 3 Ms. 'को'. 4 Ms. 'ज्ये'. 5 Ms. 'जीवत'
एव crossed with vertical strokes before 'मी', and lo. under l. 11 after 'तान'.
6 Ms. 'निष्ठै'. 7 Ms. 'निष्ठै'.

व्यधादहल्यागमनाघंशुद्धिं
यतो निविश्याम्बुज(1.15)नालवाले .
इन्द्रोस्य तीर्थस्य ततः प्रभावा-
नेत्राख्यवापाम्बुजसोदराणि ॥

अस्मिन्तीर्थे पद्यानालतन्तौ(1.16) निविश्येन्द्रोहल्याभोगपार्ष्णिशुक्ते
तपो यद्व्यधात्त इन्द्रोस्य तीर्थस्य प्रभावात्पद्मसमानि नेत्राणि लेभे(1.17) .
गौतमशप्रशक्रशरीरे रन्ध्रदशशर्त्ता प्रापत् अन्य तीर्थस्य प्रभावाद् तपः
कुर्वत्तशक्रस्य नेत्रसह(1.18)सं संपन्नमिति श्रुतिः ॥ 'संभावितादघशोधना-
दधिकस्य रन्ध्राणां नेत्रीभावस्य सं(1.)पत्तिरिति विशेषः ॥ 57.

सप्तर्षिदारान्प्रति दुर्विकल्पे
तीर्थं कृशानोरघमर्षणं तत् .
यमेन यस्यां च(1.19) पयस्तदीय-
माचम्य पापं विनियम्यते स्म ॥

अग्नेस्सप्तर्षिदारान्प्रत्यभिलापो भूततस्त्वभार्थी सप्त(1.20)र्षिदाररूपं
कारयित्वास्तेति दुर्विकल्पे सति अग्नेस्तर्त्तार्थमघमर्षणम् तत एव पापशुद्धि-
र्जातित्यर्थः(1.21) यस्य अग्न्यामभिलाषोभूदिति यस्यां पापं यमेन तज्ज-
लमाचम्य निवारितम् ॥ 58.

स्नात्वा जले(1.22) तत्र दिगीश्वरत्वे
योग्येन रक्षःपतिनापि जातम् .
क्षारेण किं वारिधिनेति वेद
तदेव सर्वस्वमिति प्रचे(1.23)ताः ॥

तत्रैव स्नात्वा महाराजसेनापि नैर्ऋतेन दिक्पालत्वे योग्येन जातम् .

1 Ms. 'नाथ'. 2 Ms. 'निवे'. 3 Ms. 'यत्' lc. under 1.16. 4 Ms. 'क्षिप्य'.
5 Ms. 'समा' to 'येन' lc. on margin.

भावे कः . चारेणाब्धिना किं फ(1.24)लमित्यतो वरुणोऽपि तदेव तीर्थं सर्वस्वं
जानाति समुद्रादपीदमतिपवित्रमित्यर्थः ॥ 59.

तत्पावनं पा(1.25**5)वक्तोपि मत्वा
नभस्वता किङ्करता गृहीता .
मरुस्थलीभ्यां मृगतृष्णिकान्धो
न तन्मृगस्तत्पुलिनं जहाति ॥ (1.1)

वायुरग्रेस्सखेति प्रसिद्धिः . अग्रेरपि सकाशात्पवित्रं तत्तीर्थं मत्वा
तस्य तीर्थस्य वायुना किङ्करता गृ(1.2)हीता . वायुर्दासवत्तत्र वसतीत्यर्थः .
मरुस्थलीभ्यो मृगतृष्णिकयान्धस्तन्मृगः पुष्करतटं न जहातीत्यु(1.3)त्प्रेक्षा ॥
अन्धश्चैकत्रैवावतिष्ठते . 60.

तटात्तटं मन्द्रमटायमानं
मत्वा ककुब्धन्तमुमापतेस्तत् .
स्वार्थं च पुण्यं च विदुस्तुपास्ते
ध(1.4)नाधिपो लिप्सितजातरूपः ॥

हरस्य वृषभं तटान्तरेषु शनैरकुटिलतया भ्रमन्तं मत्वा स्वार्थं च(1.5)
पुण्यं च तदुपासनेन मन्यमानो वैभ्रवणस्तत्तीर्थं सेवते र्यतो लिप्सितानि
लब्धुमिष्टानि जातरूपाणि जातमब्धिजातं(?) (1.6) येन सः . हरवृषस्य संचा-
रेण जातरूपाणि जायन्ते इति प्रसिद्धिः ॥ 61.

रुद्रेषु मूर्धस्थसुरा(1.7)पगेषु
त्रिपुष्करे सन्निहितेषु जाने .
चतुर्दशभ्यो भुवनेभ्य एव
पवित्रता संघटिता तदानीम् ॥ (1.8)

1 Ms. ए. वि. ७ vertically on margin. 2 Ms. समरय*. 3 Ms. ए* to
* ७ ls. on margin. 4 Ms. 'रवि'. 5 Ms. 'एने: ड'. 6 Ms. 'नेले'.
7 Ms. चि crossed with vertical strokes before वे. 8 Ms. 'रवि'.

शिरःस्थितगङ्गंवेकादशसु रुद्रेषु त्रिपुष्करतटं कृतसंनिधानेषु सत्तद्वहं
जाने भूमौ चतुर्दशभ्यां मु(1.9)वनेभ्यः पवित्रता तत्र राशौभूता अन्यथा
तत्रैव रुद्राः किं वसेयुः . एकादश रुद्राः पुष्कराणि त्रीणि च(1.10) चतुर्दश
भवन्तीत्यर्थच्छाया ॥ 62.

तथा शिरोजानपदैर्न शम्भोः
कामण्डलव्यैर्न तथा ममापि .
अ(1.11)पेषि पादैर्न निजैस्तथोर्वी
यथा पवित्रामपि पुष्करैस्तैः ॥

शम्भोरिशरसि जानपदैस्त्विस्थितैः पुष्करैः(1.12) जलैर्गाङ्गैरित्यर्थः
मम कामण्डलव्यैः कामण्डलुस्थितैर्गाङ्गैरित्यर्थः त्वमपि भूमिं पवित्रां तथा
निजैः पादैः पुष्करैर्गाङ्गैः(1.13) न जानासि यथा तैस्त्रिपुष्करस्यैर्जानासि .
गङ्गातोपि पुष्करं पवित्रमित्यर्थः .

पुष्करं करिहस्ताग्रे(1.14) वायभाण्डमुखे जले .

व्योम्नि खड्गफले पश्ये तीर्थोपधिविशेषयो-

रित्यमरः ॥

63.

तापत्रयं दर्श(1.15)नतो दहन्ति
मलत्रयं स्पर्शनतो नुदन्ति .
सन्ध्यात्रयं वन्दनतो जयन्ति
स्रोतस्त्रयं विस्मरयन्ति गाङ्गम् ॥ (1.16)

आध्यात्मिकाधिदैविकाधिभौतिकरूपं तापत्रयं दर्शनेन त्रीणि पुष्करा-
णि दहन्ति तथाखवमा(1.17)वीयकार्यरूपं मलत्रयं स्पर्शनेन निवारयन्ति
तथा [वन्द]नेन सन्ध्यास्त्रयवन्दनादधिकं फलं(1.18) दिशन्ति तथात एव
गङ्गाप्रवाहत्रितयं जयन्ति ॥

64.

1 Ms. शिरस्थि. 2 Ms. उरु lo. under 1.8. 3 Ms. "नैतयो", निजैः lo. on
margin. 4 Ms. "मति. 5 Is is "देः शिरःस्थितैः ? 6 Amara, 3-1339-40.
7 Ms. "अप्या". 8 Ms. गङ्गा.

गर्भकुलकम् ॥

उपासते मां त्रिदिक्(1.19)स्पृशोपि
यदर्थमेव त्रिदशास्त्रिसन्ध्यम् .
त्रिविक्रम त्रीणि पदानि विष्णो-
स्तव प्रवृत्तानि यतस्त्रिलो(1.20)क्याम् ॥

यदर्थं मोक्षप्राप्त्यर्थं स्वर्गस्थिता देवा अपि मां नित्यं सेवन्ते तथा हे
त्रिविक्रम विष्णोर्विश्वव्यापकतां(1.21) कुर्वतस्तव त्रीणि पदानि यतः प्र-
भावात्त्रिलोकव्यापीनि संपन्नानि ॥ 65.

अयत्त्रिशूलस्य शिखा(1.22)प्रयेपि
त्रिविष्टपं येन तृणाय मत्वा .
त्रिशङ्कुदिङ्गाद्यमुपांशून्
पुराणि च त्रीणि तृणीचकार ॥ (1.23)

त्रिशूलस्य धारात्रये सत्यपि येनैव महिम्ना स्वर्गं तृणायैव मत्वा अय-
मर्थः शक्त्युत्कर्षात्पुनरपि(1.24) स्वर्गं प्रमादयामीतीश्वरो मतवान्वर्माधर्म-
विवेचकत्वेन स्वर्गस्य गच्छितारं त्रिशङ्कुदिशो दक्षिणा(1.25*)शाखा नाथं
स्वामिनं धर्मराजमुपांशून् स्वर्गं .....तेतन्स्वर्गस्यापि दाहः प्रसज्यते
तस्यापि दाहोऽस्तु किं तेनोत्तं त्रिपुराणि चाधाच्छीत् . उपांशून्वेति गुणा-
भावश्चिन्त्यः ॥ (1.1) 66.

किं भूयसा त्रीनुदयानवाप्य
शक्तीश्च सिद्धीश्च समेत्य तिस्रः .
संगृह्य मित्रत्रितयं निगृह्या-
मिततयं(1.2) चोज्ज्वलितप्रयत्नाः ॥ 67.

1. Ms. "दिक्". 2 Ms. स्वर्गस्थिता lc. on the margin. 3 Ms. स्त" to "ति lc. on
top margin. 4. l'Anini, 7.3.86. (also see 3.1.88) 5 Ms. त्रिष. 6 Ms. "तृष्".

त्रिकूटशैलावधिसिद्धयात्राः
 चम्पापास्त्रयं राजचतुष्टयानाम् .
 त्रिधा त्रिख(१.३)एडामपि मेदिनीं च
 जित्वा यदासादयितुं न योग्याः ॥

68.

दिशन्ति तत्प्रीत्यपि पुष्कराणि
 संदर्श(१.४)नस्पर्शनसंनिधानैः .
 युगत्रयीपर्यवसानकाले
 दुःखैस्त्रिभिस्संप्रति दूषितानि ॥

भूयसा(१.५) किं भवति बहुनोक्तेन किमित्यर्थः . आत्मोदयादीन्मनुदया-
 न्प्रभुशक्त्यादीस्तिस्त्रशरार्त्तभूमिसि(१.६)द्वयादीस्तिस्त्रस्त्रिभिर्त्रितयं मि-
 त्रमित्रमित्राधिमित्राणि प्राप्य तथा रिपुं^१ रिपुमित्रं रिपु(१.७)मित्रमित्रं
 च जित्वा लब्धवर्मायैकामास्त्रिकूटाद्रिपर्यन्तं जयन्तो राजानो राजचतुष्ट-
 यानां वर्ष(१.८) द्वादशविधं राजचक्रं जित्वा तथा त्रिधा त्रिखण्डां भुवं च
 जित्वा यत्प्रामुं न योग्यास्तदर्शनादिभिर्द(१.९)दानानि क्षिपुष्कराणि कलि-
 कालेय त्रिभिर्दुःखैराध्यात्मिकादिभिर्दूषितानि ॥

69.

प्राप्तं न(१.१०) दिङ्मागकरस्थितेन
 वाग्देवताश्रीकरवर्तिना वा .
 सम्बन्धिना वार्षवसप्तकस्य
 यत्सप्तसप्तेरपि(१.११) वर्त्तना वा ॥

70.

यद्वादनीयेन महानटस्य
 नाट्यक्षणे नन्दिमुखैर्गणैर्वा .
 यत्तिष्ठता वा तय नन्दके(१.१२)स्त्रि-
 न्मेघेऽमुरस्त्रीस्त्रितचन्द्रिकायाः ॥

71.

तीर्थेन तत्कस्य न पुष्कराक्ष
 शिवा युगेषु त्रिषु पुष्करेण .(1.13)
 बभूव चिन्नामणिकामधेनु-
 कल्पद्रुमपाग्रहेरुण साम्यम् ॥

तिलकम् ॥

हे पुष्कराक्ष(1.14) दिङ्मगानां करस्थेन पुष्करेण कराग्रेण धाम्देवतायाः
 श्रियञ्च करवर्तिना वा पुष्करेण पद्मेन सप्तसमु(1.15)द्राणां पुष्करेण जलेन
 सप्तसमे रवेर्वर्त्मना पुष्करेणाकाशेन महानदेश्वरस्य नाट्य(1.16)काले नन्दि-
 मुसैर्वादनीयेन पुष्करेण मुरजेन तथा दैत्यस्त्रीहासज्योत्स्नाया मेघे निवारके
 (1.17) इत्यर्थः तवास्मिन्नन्दकाल्ये स्वप्ने तिष्ठता पुष्करेणाग्रेण च यत्र प्राप्तं
 सत्त्रिषु युगेषु चिन्तार(1.18)त्नादिभ्यश्चेष्टेन त्रिपुष्करेण साम्यं कस्य न
 बभूव ॥

72.

स्वयं पयोधिं विरसं विदित्वा
 त्वं पुण्ड(1.19)रीकाक्ष यदप्यतिष्ठः .
 शयालुतायास्तदयं न कालो
 दयालुता सा समयानुयाता ॥(1.20)

हे पुण्डरीकाक्ष समुद्रं चारं मत्वेव त्वं स्वयमप्रापित एव तत्पुष्करमा-
 भयः तत्तस्तव नायमव(1.21)लेप[कालस्तव क]रुणाञ्चिता ॥

73.

उत्तिष्ठमाने त्वयि माननीय
 शङ्कास्पदं कस्य कलिर्वराकः .(1.22)
 न हि बिलोकीभयभञ्जनार्थं
 तद्योगमे द्वापरमप्यवैमि ॥

हे माननीय त्वय्युत्तिष्ठमाने गृहीतो(1.23)द्यमे सति वराकः कलियुगं
 कलहञ्च कस्य शङ्कार्थानं . न कश्चित्कलेशाङ्कत इत्यर्थः . अत्र हेतुः(1.24)

त्रिजगद्गीतिहरणार्थं तवोद्योगे द्वापरं युगं संदेहं च न मन्ये . प्रतिमल्ला-
भावादिति भावः . य(1.25)*"6" च द्वापराभावस्तत्र कथं कलिरित्युक्तिमङ्गलिः .
सन्देहद्वापरौ चाथेत्यमरः ॥

74.

व्याहृत्य वाक्यमिति पुष्कर(1.1)कारणेन
तूष्णीमभूयत च पुष्करकारणेन .
आसर्गसम्मतपिशाचजनार्दनस्य
भास्वत्यपत्यत दृ(1.2)शा च जनार्दनस्य ॥

पुष्करकारणेन पञ्चजन्मना त्रिपुष्करहेतोर्वचनमुक्त्वा तूष्णीं भूतं च
जनार्दनस्य(1.3) दृशा सूर्यं पतितं च . द्वौ चशब्दावेककालतां सूचयतः .
यत्सर्गादारभ्य संमतं पिशाचजनानां(1.4)मर्दनं भारगं यस्य ॥ 75.

तत्कालं रविमण्डलात्पुनरिव त्वपुर्गताद्गोचरं
दैत्यारोर्विपरीकृताद्रविम(1.5)येनैवेक्षणेनोदगात् .
गाढाकृष्टनभोवरोहसमयन्यञ्चन्मुखात्वावली-
बल्गाहिब्रुदितापतत्फ(1.6)णमणिज्योतिस्सपत्नं महः ॥

विष्णो रविमयेन नेत्रेण स्थानीकृतान्नारायणेन दक्षिणदृशा बी(1.7)-
क्षितादित्यर्थः सूर्यमण्डलात्तदा तेज उदगा[न्निर्ग]तम् अतस्तंभाव्यते विश्व-
कर्मणो गोचरमिव(1.8) गतात् . विश्वकर्मणा हि पूर्वं तक्षितात्सूर्यात्तेजः पति-
तम् . गाढमाकृष्टाब्धे तेन नमसोवरोहस(1.9)मये न्यञ्चन्मुखा यातांश्चश्रेणि-
स्तस्या बल्गाभूता येऽह्यस्तेभ्यस्तुदिता अत एवापतन्तो ये फणमणयः(1.10)
तेषां तेजस्सपत्नं समम् ॥

76.

आकालाग्नेरिशवान्तं प्रथममजनि यत्तद्विपर्यासदृष्ट्या
संप्र(1.11)त्याग्नेयलिङ्गं किमिदमवतरत्यन्यथेयत्क तेजः .

1 Ms. द. उ. नि. = vertically on margin. 2 Anura, 1.142.
3 Ms. 'दृष'. 4 Is it 'वा पुलाव' ? 5 Ms. 'पुलव'. 6 Ms. 'क्षिप्तिक'.

इत्यन्तः कान्तिजातं कमलजकमलाकान्तमैला(1.12)पवेला-
साक्षित्वेन स्थितानां किमपि दिविपदां विस्मयं तद्वितेने ॥

तत्कान्तिजातं स तेजःपुरुजो नभः(1.13)श्वराणामाश्चर्यमुदपादयत् . क-
दाचित्तैः कश्चिन्नेजःपुत्रां न दृष्ट इत्याह . कमलजो ब्रह्मा क(1.14)मलाकान्तो
विष्णुस्तयोस्संघटनदर्शिनाम् यद्वा तयोस्संघटनं पश्यतामिति वस्तुधर्मः .
इति(1.15)हेतौ . कालाग्नेरारभ्य शिवपर्यन्तं पूर्वं यदजनि विपर्योसष्ट्या-
कारादधः प्रवृत्त्या तदाग्नेय(1.16)लिङ्गमिदं किमवतरति किमवतीर्णम्
अन्यथा यदीदमाग्नेयलिङ्गं न भवति तदा इयत्ते(1.17)जः क भवतीति
भद्रम् ॥

77.

श्रीलोलराजसुतपण्डितभट्टनोन-
राजात्मजो विवरणं व्यधिता(1.18)शसर्गे .
आह्वामवाप्य विदुषां किल जोनराजः
पृथ्वीमहेन्द्रविजयाभिधकान्वराजे ॥(1.19)

पृथ्वीराजविजये प्रथमस्तर्गः ॥

[द्वितीयः सर्गः]

अथांशुभिस्सूर्यमयस्य चक्षुष-
स्स सूर्यकान्ता(1.20)दिव सूर्यमण्डलात् .
जवादवारोहदखण्डचण्डिमा
वसुन्धरासंमुखमर्चिषां चयः ॥(1.21)

अथानन्तरं सूर्यसाहितस्य(1) नेत्रस्य रश्मिभिः करणभूतैस्सूर्यबिम्बाब्ज-
येन क्वा(1.22)लापुञ्जोत्तितीक्ष्णो भुवमवतीर्णवान् यथाकांशुभिस्सूर्यकान्ता-
द्वरोहति निष्कामति ॥(1.23)

1.

किमाहुतीः कथंन शातमन्यवी-
निवेश्य बिम्बे शुमणेर्दृताशनः .
समिद्धमूर्त्तिस्सुहृदान्तरिक्षतो(1.24)
निवृत्य भूपोष्यधितिष्ठति क्षितिम् ॥

2.

किमेव रत्नाकर एव मूर्त्तिमा-
ननेन किं वा प्रहितस्स बाहवः .(1.25*)
सुरापगातिप्रणयप्रकोपव-
त्पतद्भक्तन्यानुनयार्थमागतः ॥

3.

सुषुम्णनाम्नः किरणस्य चन्द्रमाः
प्रयाति(1.1) यस्य प्रतिदर्शमर्थितोम् .
तमेव सर्वं रविणा किमर्पितं
प्रदर्शयिष्यत्ययमोपधीः प्रति ॥

4.

1 Ms. यत्ते हुम्ने इत्यर्थः crossed after '1'. 2 Is it कथंन 1. 3 Ms. 'नयेत्'
4 Ms. 'वनेप'.

किमुत्त(१.२)रस्यां दिशि वृद्धतेजसा
कृतोपचारो वसुभिर्यवस्वता .
उपेत्य रम्भाप्रणयात्त्रिविष्टपं
व्र(१.३)जल्पसावुत्तरदिक्पतेस्सुतः ॥ 5.

किमेव सत्यप्यमृतांशुसौहृदे
तिरस्कृतश्चन्द्रकिरीटतेजसा .(१.४)
विरागतस्मृत्रितमित्रसंग्रहो
जगज्जिगीषुर्मदनोवरोहति ॥ 6.

किमोपंधीशस्य सहोदरो भिष-
कृ(१.५)तोपदेशश्चिरकालमश्विनोः .
अनामयीकर्तुमदः क्षमातलं
त्विषां निभेर्मण्डलमेव मुञ्च(१.६)ति ॥ 7.

किमेव राशिस्थितिमेत्य भास्वता
वितीर्णदोषोपशमार्थवैभवः .
उपप्लवं म्लेच्छकृतं म(१.७)हीसुत-
स्स्वमातुरङ्गं विनिहन्तुमागतः ॥ 8.

अनूरुणा जातिरिति प्रवेशितो
निराकरिष्यंस्तिमि(१.८)रं रसातलात् .
गृहीतशिक्षः किमयं दिवाकरा-
ज्वरामनन्तः पुनरेति रक्षितुम् ॥ 9.

सहस्रपा(१.९)देन निकामसेवया
कृतप्रसादो द्वितयेन पादयोः .
किमेष पापाकुलितं नु पुष्करं
पवित्रयि(१.१०)ष्यन्नरुणोवरोहति ॥ 10.

चिराय नारायणपादसेवया
किमुञ्जितः पाशवपाशवैकृतैः .
भवान्तरे(1.11) शिक्षितराक्षसक्षयो-
न्यरूपतामेत्ययमर्कभूर्हरिः ॥

11.

जनेन कानीनतया कदर्थितः
प्रविरय युद्ध(1.12)क्रिययार्कमण्डलम् .
अयोनिजन्मत्वसमेधितश्रुतिः
किमेष कर्णः पुनरेति भूतलम् ॥

12.

जग(1.13)त्प्रदीपादपरः प्रदीपितो
जगत्प्रदीपो नु किमीश्वरेच्छया .
किमेष वा द्वादशसूर्यतेजसा
कृ(1.14)तो भुवि द्वादशराजजित्वरः ॥

13.

इति प्रतापायतनेन तेजसा
नभश्चराणां निचयेन चर्चितः .
जग(1.15)त्त्रयीपुण्यसमृद्धिसंगमः
पतङ्गमध्यात्पुरुषो विनिर्ययौ ॥

14.

किं ॥ शातमन्यवीरिन्द्रार्थं प्रकल्प(1.16)ताः कञ्चनाहुतीस्सूर्यदिम्बे प्रा-
पद्याग्नौ प्रास्ताहुतिस्सम्यग्[गादित्य]मुपतिष्ठते इति वाक्यार्थान्(1.17) सु-
हृदा वायुना समिद्धमूर्त्तिर्दीपितज्वालयमग्निः किमाकाशान्निवृत्त्य भूयोपि
भूमिमवरोह(1.18)ति ॥

किं ॥ अयं मूर्तो रत्नाकर एव किं भवति तधानेन नदीपतिना गङ्गा-
सुरागक्रुध्ययमुनानुन(1.19)यार्थं वितृष्टः सन्नागतो बाहवः किं भवति ॥
पैतङ्गकन्येति साभिप्रायम् .

सु॥ यस्य सुपुण्यनाम्नः किरणस्य प्रत्यमावांस्वं(1.20) चन्द्रो याचक-
स्त्वमेति तमेव सुपुण्यमशोपमोपधीः प्रत्यकैण किं दत्तमयमोपधीपतिर्दर्श-
यि(1.21)ष्यति . संभावनायां लुट् ॥

कि॥ उत्तरादिकपत्रेऽसुतो नडकूवरो रम्भानुरागादिवमागत्य किं व्या-
(1.22)वर्तते . दीप्तत्वे हेतुमाह . वसुभिस्तेजोभिर्धनैश्च सूर्येण कृतमानः ,
तस्य मानने हेतुमाह उत्तरस्यां(1.23) दिशि प्रवर्द्धमानतेजसा ॥

कि॥ जगज्जेतुं किं कामोवरोहति . कृतोऽस्येयती दीप्तिरित्याह कृतो
(1.24**7) मित्राणां मित्रस्याकंस्य च संप्रहो येन . कृतो विरागतो वैरा-
ग्यात् . कृतोऽस्य वैराग्यं जा(1.1)तमित्याह चन्द्रेण कामस्य सुहृद्भावे सत्यपि
शशिशेखरेण भस्मीकृतः . अय(1.2)मर्थः यदि मम चन्द्रो मित्रं स्यात्तन्म-
हाहोद्यतं हरमेव निवर्तयेदिति वैराग्या(1.3)न्मित्रस्य रवेस्संप्रहं कृत्वा कामो
भूमिमवतीर्णः ॥

कि॥ ओपधीशस्य चन्द्रस्य(1.4) सहोदरो भिषगधन्वन्तरिरिदं भूतल-
मरोगं कर्तुं सूर्यस्य मण्डलं किं मुञ्चति(1.5) . स्वर्गे धन्वन्तरिः किं स्थित-
वानित्याह चिरकालमश्विनोः कृतोपदेशः . ओपधीश(1.6)स्य सहोदरो भि-
षगिति साभिप्रायम् ॥

कि॥ महीसुतो भौ[मो] स्लेच्छैः कृतमुपद्रवं निवारयितुं(1.7) स्वमा-
तृर्भूमेरङ्गं किमागतः . स कथमुपद्रवं वारयतीत्याह एकस्मिन्नेषा(1.8)दौ
राशौ स्थितिमेव सूर्येण वितीर्णो दोषोपशमार्थं वैभवो यम्य . रविर्हि दोषो-
प(1.9)शमं रात्रिनाशं करोति ॥

अ॥ किमयमनन्तः शोषोऽमण्डलात्पुनर्भूमेति रक्षितुं(1.10) वोढुमित्यर्थः
भूतलादन्धकारं निवारयितुं . तत्रोपायमाह सूर्यादधीता(1.11)न्धकारहरण-

1 Ms. "रामाशस्या. 2 Ms. ए र नि. ६ on margin. 3 Copist's
remark at the top of fol. 8 इदं पत्रं लेखकान्तेन भिन्नं स्यात्. 4 Ms. भौ.
5 Ms. यशो 10 गे" 10 on margin.

शिशुः, अर्केण कुतो हेतोस्सोध्यापित इत्याह अरुणेन मातृत्व(1.12)स्येय-
त्वात्प्रवेशितः अथ.....र्था.....धारितां भूमिं भूयो र.....
.....(1.13)¹.

स॥ सहस्र[पादेन सूर्येण निकामसे]वनांके[तोः पादद्वितये](1.14)न
कृतप्रसादो दत्तपादद्वयः, सूर्यस्य सहस्रपादत्वात्पादद्वयदानोक्तिमङ्गतिः,
(1.15)एषोरुणः किं नु म्लेच्छचोभितं पुष्करं प्रवित्रीकतुमवरूढः ॥

चि॥ श्रीरामपा(1.16)दसेवया त्यक्तपशुजन्मपाशविकारो जन्मान्तरे शि-
क्षितराक्षसबधोयमपरं(1.17)

[Lines 18 to end of page missing] (*)

ततो युद्धे मरुणेनार्कमण्डलं प्रविश्य किमेष कर्णो भूतलमेति, कर्णः कथ-
मियदी(1.1)त इत्याह अयोनिजत्वेन समेधिता घुतिर्यस्य ॥

जग॥ जगत्प्रदीपादर्कादी(1.2)श्वरेच्छया प्रदीपितो द्वितीयो जगत्प्रदीपः
सूर्यः किमेष भवति, किं वा द्वादशानां(1.3) सूर्याणां तेजसा कृतः किमेष
भवति, द्वादशविधराजजैत्र इति हेतुः ॥

इति॥ (1.4) प्रतापमूलस्थानेन तेजसा हेतुनैवं देवराजेन चार्चितः कृत-
कल्पनः त्रिभुवन(1.5)पुण्यराशिः पुरुषोर्कमण्डलाभिर्गतः ॥

इतः प्रभृति स योषि रेवन्तं इत्यन्तं पु(1.6)रुषरूपवर्णनपरं कुलकम् ॥

यथा घुसिन्धोस्सलिलाद्यथाग्नितः

तथैव पुण्या(1.7)दपि भानुमण्डलात्.

महेश्वरस्यैष तनोस्समुद्गतो

जगद्विषां संहृतये गुहः (1.8)पुनः ॥

1 Ms. 'सूत्रेणन्वयः' crossed at the beginning of line. 2 Ms. 'नदे'.

3 Ms. 'वर्षिक'.

4 Ms. 'मरु'.

5 Ms. 'रेवन्त'.

6 Ms. 'स्यैव', 'व' written above 'य'.

आग्नेयो गाङ्गेयश्च कुमार इत्यागमः . अतः कविरूढति अष्टमूर्त्तिः(१.७)-
मूर्त्यन्तरात्सूर्यमण्डलान्छेत्रक्षयार्थमेव कुमार इव निर्गत इत्युत्प्रेक्षा , पुरुषो
विषयो शु(१.१०)हो विषयी , विषयित्वेन विषयस्य सम्भावनार्थं महातेज-
स्त्वमनपा.....स्समानो(१.११)..... ॥ १५.

स्वभावसिद्धाभरणादि] ~—

प्रभावलीलार्थगतावकाशया .

शनेर्ज(१.१२)नन्या प्रतिमान्यतावंशा-

भिषिदयेव स्वयमेव नान्वितः ॥

देवानां छाया न भ(१.१३)वतीति प्रसिद्धिः तदेव कविरूपेणापूर्वमुप-
न्यस्यति . शनेर्जनन्या च्छा(१.१४)यया नान्वितः . छायाया अभावे हेतुं
संभावयति नैसर्गिकभूषणादी(१.१६)-

[Lines 16 to end of page missing] (**8)

देति' मावः ॥

१६.

पतङ्गवानापुजरोमकोमलै-

निकापकाशैरपि कुन्तलोत्करैः .

गुणाननुष्मद्भि(१.१)रिषान्वयाश्रया-

न्विनिर्ममाणो रजनीपराभवम् ॥

पतंगस्य स्वेर्वानायुजा येश्चास्तद्रोमवत्कोम(१.२)लैरत्यर्थमेचकैः केरी
रात्रेरप्यवमानं कुर्वन् . अत उल्लेख्यते कारणानुगुणान्गुणानत्यजद्भि(१.३)रि-
षेति . तेषां कारणं दिवार्कमण्डलोत्थितः पुरुषः ॥ १७.

किरीटरवातपमण्डलच्छला-

इ(१.४)धत्सुधांशोरपि सुन्दरं मुखम् .

1 It is 'एतव' ?

2 Ms. इव lc. under l. 10.

3 Ms. 'अर्चया'.

4 Ms. 'T. on margin.

5 Read छाया निषिद्धे .

6 Ms. 'रतिङ्ग'.

अनश्चरीकर्तुमिवाहिमत्विपा
सुधांशुजीवातुमिवांशुमपितम् ॥ (१५)

सुधांशोर्जीवातुर्जीवनौषधं सुपुष्पाण्यो रश्मिस्तमिव मौलिग्धरन्नर-
श्मिष्याजादधत् . कु(१०)तः प्राप्नमित्याह सूर्येणोन्दुमुन्दरं सुखमविनाशाक-
र्तुमिव वत्तम् . चन्द्रः क्षीणस्सन्सुपुष्पप्रवेशेन व(१७)र्धते . अन्य च सुखं
चन्द्रः तमेव सुपुष्पः प्रविशतु यथा न जातु क्षीयत इति भावः ॥ १८.

न मृष्य(१४)ते कस्यचिदेष वक्रता-
मितीव मत्वा परमार्जवस्पृशा .
कदाचिदिन्द्रोः कलयेव भास्वता
वि(१०)तीर्णया चन्दनलेखयान्वितः ॥

सूर्येण प्रसादीकृतया सरलया चन्द्रकलयेव चन्दन(१०)ललादिकया
युक्तः . चन्द्रकलायास्सरलत्वकल्पनायां हेतुमाह अप पुरुषः कस्यचि(११)-
वक्रतां कुटिलत्वं न सहत इति ॥ १९.

तवासुरान्पादतले करोम्यहं
न शुक्रबुद्ध्या व्यवहार्यमन्यथा . (१.१२)
इतीव मुक्तामणिकुण्डलान्मना
शुभग्रहाभ्यामवलम्बितश्रुतिः ॥

इन्द्रोः कदाचित्क्षीणत्वेन त(१.१२)था बुधस्य च जातुचित्पापसाहच-
र्येण पापात्मकत्वाच्छुभग्रहौ जीवशुक्रावेव ताभ्यां मुक्ता(१.१४)कुण्डल-
व्याजादाधारीकृतकर्णः अत्रोत्प्रेक्ष्यते तवासुरानित्यादिं तत्र जीव आह
अहं तव पादतलगानसुरा(१.१५)न्करोमि भवता शुक्रप्रेरणया.....[न्य]-
था मद्रचनपरित्यागेन न व्यवहर्तव्यम् शुक्र(१.१६)न्यासुरपक्षपातित्वादिति

१ Ms. 'यार्मि'. २ Ms. 'नगत्तु'. ३ Ms. 'चन्द्रक'. ४ Read 'आ मुक्ता
मुक्ता'. ५ Ms. 'पानी'. ६ Ms. 'it' to 'दि १०. under १.१५.

भावः शुक्र आह तव पादतलेसुरान्करोमि त्वया शुक्रोसुरगुरुः(1.17)रिति
मयि वैरिपक्षसंभाषनयान्यथा मद्वचनत्यागेन न व्यवहर्तव्यम् ॥ 20.

महीतले कुत्र(1.18)चिदुज्झितासने
सरस्वती श्रीश्च भयान्द्रविष्यतः .
इतीव पथौ दधदेतयोः कृते
दशोरच्छला(1.19)द— — — — —॥

.....सरे भूमौ भविष्यतः अस्मादेतोरिव(1.20) 21.

[Lines 21 to end of page missing] (*)

सरोजलक्ष्म्या सितरक्तया रवे-
रयं कुले रजमितीव चुम्बितम् ॥

अरुणांशुभिरिव कृतं स्मितफान्तिच्छु(1.1)रितमधरं दधत् . अत्रोत्प्रे-
क्ष्यते अयं पुरुषस्सूर्यवंशे रत्नभूत इत्यतो हेतोरिव पश्चिन्या शुभ्रारुण्यां
लक्ष्म्या चुम्बितं . माता द्वि(1.2) पुत्रं चुम्बति ॥ 22.

विनिर्मितेनेव तमोभिराहूतै-
र्विवस्वतान्धङ्गरणैर्जगद्गुह्यम् .
विराजमानस्सह ते(1.3)न वर्मणा
नवाम्बुदेनेव नभोग्रसङ्गिना ॥

जगद्गुहां दैत्यानामन्धंकरणैरान्ध्र्यंकरैः तमोभिः करण(1.4)भूतैरादि-
त्येतानीतैः कृतेन कवचेन शोभमानः तत्कवचदर्शनाद्वि दैत्यानां तमांसि(1.5)
क्षर्पा गलन्ति नभोमात्सङ्गिना लग्नेन मेघेनेवेति^१ सम्भावनम् ॥ 23.

विशभिशाकान्तकला(1.6)सुधालवैः
कलिन्दकन्याजलशेषशुक्तिषु .

1. Ms. 'योच्छ'. 2 Ms. 'प' to 'पा' lo. at the top of page. 3 Ms. 'सम्पद'.
4 Ms. मेघेनेति, 'न' (sic.) lo. above 'वे'.

च्युतैरिवोत्पन्नमिनस्य मण्डले
मनोरमं मौक्तिक(१.७)दाम धारयन् ॥

यमुनाजलाभिर्गताद्यच्छेपं तदेव शुक्यस्तासु पतितैः प्रविशच्चन्द्रक(१.६)-
लामृतकणैरर्कमण्डले उत्पन्नमिव मुक्ताहारं हरिणं धारयन् ॥ २४.

सुरद्विषां विघ्न(१.९)यितुं मनीषितं
गृहीतमभ्यर्ध्य रवेरिवान्तिकात् .
उदारगाकृतमतनायकच्छला-
त्समुद्रह(१.१०)श्रङ्गतले शनैश्चरम् ॥

दीप्तगारुडमध्यमणिव्याजावुत्सङ्गे शनैश्चरमिव दधत् . कुतः प्रा(१.११)प्त
इत्याह रविसमीपाद्याचित्वा गृहीतमिव . याचने हेतुमाह वैत्यानामभिप्रायं
हन्तुम्(१.१२) . शनैश्चरो हि सेवितरशब्रूहन्ति ॥ २५.

किरीटकेयूरयुगाङ्गद्वयी-
वतंसरत्नप्रतिविम्बितामरः(१.१३) .
सुतान्विधातुर्दधद्यमार्षिता-
श्च बालखिल्यानिव नानुयात्रिकान् ॥

किरीटकेयूरयुगे चा(१.१४)ङ्गद्वय्यां च यानि वतंसभूतानि रत्नानि
तेषु प्रतिविम्बिता अमरा यस्य सः अतस्संभाव्यते(१.१५) अनुयात्रिकाननु-
गमनोद्यतान्त्रह्णात्मजान्बालखिल्यानिव न न दधद्यपि तु दधानः . बालखि-
(१.१६)ल्याः केन हेतुना तं संबन्धे इत्याह अयं न्या दत्तान् . तथा सूर्यो
विधय(?).....दिति भावः ॥ २६.

प्रदीप्यमानो(१.१७) रविमण्डलान्तरा-
दवाप्तकर्मारविधेयकर्मणा .

कलिन्दकन्यासलिलानुजन्मना
स्वकीर्त्तिग(1.18)ङ्गासहवासिनासिना ॥

कर्मारे शाखं. प्राप्ताशाखपर्वणेनेत्यर्थः यमुनायाः यामुनजन्मना सोद-
रेण स(1.19).....गङ्गाया सहवासि[ना खड्गे]न भ्राज-
मानः ॥ 27.

न चक्रमेकं भवति प्रयो(1.20) — 28.

[Lines 21 to end of page missing; last 3 letters of line 21 are
मकरे](**9)

रौ समर्पिताम् ॥

सूर्येण दत्तां मालां कण्ठे धारयन् . अत्र संभाव्यते हरस्य तृतीयनेत्रं
विशतः कामस्य(1.1) हस्तस्रस्तां धनुर्लतां हरस्य दक्षिणनेत्रस्थेनार्केण हरस्य
सकाशात्प्राप्तमद्य सूर्येण दत्तां ॥ 29.

द्वितीय(1.2)वैषस्वतवद्विरोधिनां
हठात्पदं मूर्ध्नि निधानुमुद्यतः .
विनीलगुल्फाभरणांशुमण्डल-
च्छलेन पादौ(1.3) दधदायसाधिव ॥

द्वितीयो यम इव शत्रूणां शिरसि बलाघरणं क्षेमं प्रवृत्तो नीलानां
गु(1.4)ल्फाभरणानामंशुराशिब्याजेन लोहमयौ पादाविव दधत् . यमो हि
लोहमयपादः ॥ 30.

स(1.5)पक्षपातं दिनपत्यपत्यमि-
त्यशेषभूमण्डलबन्धताकृते .
चकासदक्षुष्टनखप्रभामिपां-
त्स्थितेन स(1.6)न्ध्याद्वितयेन पादयोः ॥

अयं दिनपतेरपत्यमित्यतो हेतोस्समस्तजनैर्वन्दनीयत्वार्थं सानुरागं(1.7)
स्थितेन सन्ध्याद्वयेन चकासच्छोभमानोज्जुष्ठांशुव्याजात् ॥ 31.

मनोरपि प्रस्तुतधर्मशासन-
रशुनैश्च(1.8)रादप्यलसः कुपद्गतौ .
हरीश्वरादप्यतिमित्रवत्सलो
यथोचितं दण्डधरो यमादपि ॥

मनोर(1.9)पि सकाशादारब्धधर्मव्यवहारस्तथा कुपद्गतौ कुत्सितमार्गे
भूमिमार्गे च शनैरप्यलसः सु(1.10)ग्रीवादप्यतिशयेन मित्रप्रियः यमादपि य-
थोचितदण्डः . सूर्योत्पत्त्या मन्वादिभ्यो भ्रातृभ्योति(1.11)रेको दर्शितः॥ 32.

यदध्यते किञ्चन येन केन चि-
त्तदस्य कर्णदिपि दातुमीश्वरः .
मनो दधानस्सु(1.12)मनोरुजाक्षयं
विधातुमुज्जागरमश्विनोरपि ॥

येन केनचिद्गुणिना निर्गुणेन वा यत्किञ्चन दे(1.13)यमदेयं वा स
याच्यते तदप्यर्थिने दातुं कर्णदिप्युत्साहवान् . अश्विनोरपि सतोरश्विनाव-
ना(1.14)दृत्येत्यर्थः सुमनसां देवानां साधूनां च रुजाक्षये सावधानं मनो
दधत् ॥ 33.

स योपि रेवन्तं इ(1.15)ति प्रसिद्धिमा-
नपत्यरत्नं नलिनीविलासिनः .
तुरङ्गविद्याचतुरस्ततोप्सौ
मधुद्विपः पाद(1.16)समीपमासदत् ॥

विशत्या कुलकर्म ॥

1 Ms. "वन्तः". 2 Of these 20 verses, beginning with यथा वृत्तिर्भा, three
are incomplete, but none is entirely lost.

स योपि रेवन्तेनामा प्रसिद्धस्सूर्यस्य श्रेष्ठः पु(1.17)प्रस्तस्मादप्यश्ववि-
षाकुशलो विष्णोः पावतलं प्रापत् ॥ 34.

स पुष्कराशेषसमुद्रपूरि(1.18)तैः
कुलापगानां पयसा भृतैरपि .
निधानकुम्भैरपि रत्नसंकर-
प्रभाधनैरुत्पलदामहारि(1.19)भिः ॥ 35.

असर्जयद्भुजगीविभूषितै-
र्भृशं प्रमोदाश्रुभरेण निर्भरैः* .
महात्मनष्पोडशभिर्विलोचनै-
र्महाभिषेकं विधिना सहाच्युतः ॥
युगलकम् ॥ (1.20)

सोच्युतोस्य महात्मनो विधिना ब्रह्मणा सह महाभिषेकं षोडशभिर्नै-
शैरारब्धवान् यत आन(1.21)न्दाश्रुपूरितैर्निधानकुम्भैरिव . तेपि भुजङ्गीवृता
भवन्ति . अभिषेके षोडश कुम्भा योग्या इ(1.22)त्याचारः . यद्वा पुष्करादीनां
च षोडशसंख्यात्वं कुम्भानां षोडशत्वम् ॥ 36.

प्रणामकाले विधिवासुदेवयोः
करैश्चतुर्भिश्च करद्वयेन च .
धृतोत्तमाङ्गस्स(1.23*) घटन्तरानपि
द्विषः प्रतित्तेषुमिवाप्तवान्वलम् ॥

ब्रह्मणः करद्वयेनाच्युतस्य (1.1)करचतुष्टयेन प्रणामावसरे घृतशिरा-
स्सन्कामादीन्पट्छवृज्जेतुं बलं प्रा(1.2)पत् . हस्तानां घट्त्वादिव प्रतीय-
मानोत्प्रेक्षा च ॥ 37.

अशेषगात्रोदरगर्भवर्तिनां
त(1.3)रङ्गिणीसागरपाथसां लवैः .

1 Ms. "वन्द". 2 Ms. "ते". 3 Ms. मराल्य to "हाच्युतः" i.e. on margin.
4 Ms. यद्वा to "त्वम्" i.e. under 1-23. 5 Copyist's remark at top of p. 2
of fol. 10--आरम्भनये केवलकान्तप्रतीतिः.

निरित्वरैर्नैत्रपथेन शार्ङ्गिण-
स्समस्ततीर्थैरिव सो(1.4)भ्यपिच्यत ॥

नथस्सर्वाङ्गसन्धिषु कुक्षौ समुद्राब्जं इति दृश्यं हरेस्समस्ताङ्गेषु वर्ति(1.5)-
नीनां नदीनां तथोदरे स्थितानां समुद्राणां जलकण्ठैर्हृन्मार्गतो हर्षवशांभिर्ग-
च्छद्भिर्शेषतीर्थैरिव सो(1.6)व सोभिषिक्तः ॥ 38.

निसर्गपूर्णं कलशं दधद्विधि-
र्हरिश्च शङ्खं तत एव पूरयन्. (1.7)
धराधिपत्ये प्रमदाश्रुणा स्वतः
कृताभिषेकं पुनरभ्यपिञ्चताम् ॥

ब्रह्मा कलशं स्वभावजलपूर्णं दधद्विधिश्च सरित्समुद्रेभ्यरशङ्खं पूरयन्-
भौ ब्रह्माच्युतौ प्रथममानन्दवाप्येण कृताभि(1.)षेकं तं चक्रवर्तित्वं पुनर-
भ्यपिञ्चताम् ॥ (1.) 39.

कलौ युगे(1.8) बुद्धतया स्थितो हरि-
र्ददाति यत्कारुणिको जनान्प्रति .
तदापदस्मादनुभावस(1.9)प्तकं
स सप्तलोकीविजयस्य साधनम् ॥

कलिकाले बुद्धरूपो हरिर्दयालुर्जनान्प्रति(1.10)यद्ददाति तदनुभावानां
वक्ष्यमाणानां प्रभावाणां सप्तकं विष्णुसकाशात्प्रापत्(1.11) सप्तभुवनजय-
स्योपायम् ॥ 40.

महाप्रभावानुपलभ्य सप्त ता-
नवाप्तवान्सप्तम(1.12)चक्रवर्तिताम् .

1 Ms. "नल". 2. Mahābhārata, Shānti, 46.63, "मुद्राभस्वारत्नसमै तथाल्लते गमः,
see note 2, p.18. 3 Sic. Is it वर्णनात्? 4 Ms. "मैत्रप". 5 Ms. "ज"
to "श" lc. on margin. 6 Ms. ॥ ७ after "पु". 7 Ms. the whole of
the Comm. on this verse is lc. on margin.

यदस्ति किञ्चित्करणीयमुच्यतां
तदित्यभूत्प्राञ्जलिरग्रतस्तयोः ॥ (L.13)

सप्त महतः प्रभावानवाप्य सप्तमचक्रवर्तिभावं लाभमानस्स कर्तव्यमा-
शाप्य(1.14)तामिति वदस्तयोः पुरो बद्धाञ्जलिरभूत् ॥ 41.

सुदर्शनस्य प्रतिपादकं प्रति(1.15)
त्रिनेत्रमुत्तानितपूर्वमेकदा .
पुरोस्य विश्वाभयदक्षिणाकृते
प्रसारयामा(1.16)स करं जनार्दनः ॥

सुदर्शनस्य चक्रस्य दातारं त्रिनेत्रं प्रति हरिणा कदाचि(1.17)त्पूर्वमु-
त्तानितं हस्तं हरिरस्याग्रे जगदभयदक्षिणार्धं प्रसारयामासोत्तानं(1.18)
कृतवान् ॥ 42.

ततो नियुक्तस्स यथोदिते विधौ
विधौ च देवे च विधौ तिरोहिते .
यश(1.19)स्यमर्त्यारि—विधौ
विधौतपाप्मा भरवन्धमग्रहीत् ॥

विधौ ब्रह्मणि वि(1.20**10)धौ विष्णौ च देवेन्तर्भूते सति ताभ्याम-
सुरवधे प्रेरितो विधौतपाप्मानुचितपापस्स पुरुषोत्तुरप(1.1)द्यानां संकोचक-
त्वाच्चन्द्रसंभे यशसि भरवन्धमभिनिवेशं गृहीतवान् ॥ 43.

करेण चापस्य ह(1.2)रेर्मनीषया
वलेन मानस्य नयस्य मन्त्रिभिः .
धृतस्य नामाग्रिमवर्णनिर्मितां
स चाहमानोय(1.3)मिति प्रथां ययौ ॥

1 Ms. "ससो". 2 Is 11 "रिसरोन्निर्निविधौ ? 3 Ms. ५. ५. वि. on margin.
4 Ms. "चन्द्रस". 5 Ms. निर्निता.

स पुरुषश्चाहमान इति प्रथां प्रातः नाम्नामभिमाचरैः कृतां, केषां ना-
(1.1)मानीत्याह. करेण धृतस्य चापस्य तथा मनीषया धृतस्य हरेस्तथा ब-
लेन धृतस्य मानस्य(1.2) तथा मन्त्रिभिर्धृतस्य नयस्य, चापार्दीनां नामा-
श्चरैरिव कृतां चाहमान इति संज्ञां स लब्ध(1.3)वानित्यर्थः ॥ 44.

कदाचिदुत्कण्ठित एष मा स मा-
दिलोक्यन्नर्कमितीव विष्णुना .
विरिञ्चसा(1.7)मान्यमवेत्य लम्बितं
स्वनाभिपङ्केरुहमातपत्रताम् ॥

एष सूर्यपुत्रः पितर्युत्कण्ठितस्सूर्य(1.8) विलोक्यन्सूर्यदर्शनहेतोस्सूर्य मा
मादित्तीव माहात्म्यविषये ब्रह्मणस्सादर्यमवेत्य विष्णु(1.9)नास्य स्वनाभि-
पद्मं छत्रतां नीतम्. छत्रत्वेन नाभिपद्मं हरिरदादित्यर्थः. विलोक्यन्निति
हे(1.10)तौ शत्रुप्रत्ययः. अयमर्थः ब्रह्मा मम नाभिपद्माश्रयः अयं च ब्रह्म-
णस्सदृशः अस्याप्यहं(1.11) निजपद्मं ददामीति. यद्वा विरिञ्चसामान्यं
साधारणमिति नाभिपद्मस्य विशेषणम्. त(1.12)स्यातपत्रतामवेत्य लम्भि-
तम्. उपेत्येति पाठ आर्यः ॥ 45.

विवृद्धिमानीय दिनानि कानिचि-
त्सु(1.13)नः पिता ते तनुतां तनोति मे .
यशोनिधे तद्विभृहि त्वमेव मा-
मितीव सेवापरमिन्दुमण्ड(1.14)लम् ॥ 46.

तथा न विश्रान्तिपदं रिपुर्मधो-
रवैति मां मानदं पुष्करं यथा .
उपप्लवस्तद्भुतमे(1.15)व वार्यता-
मितीव दुग्धार्णवमेव सेवकम् ॥

तव पिता सूर्यो मां कंचित्कालं संवर्धय मम हानिं करोति(1.16) त-
स्माद्धेतोर्हे यशस्विस्त्वमेव मां रक्षेतीव सेवायां सक्तं चन्द्रमण्डलम् ॥ तथा ॥
मधो रि(1.17)पुर्विष्णुः पुष्करं यथा विश्रामस्थानं जानाति तथा न मां
जानाति तस्माद्धेतोर्लक्ष्मोपद्रवश्रीघ्रमे(1.18)व वार्यतामित्यतो हेतोस्तेवकं
क्षीरसमुद्रमिव ॥

47.

हिरण्यगर्भस्य कमण्डलूदरे
यमेव सं(1.19)स्थानविशेषमश्नुते .
तमेव धृत्वेव महेश्वरभ्रमा-
त्स्थितं हृदं मूर्धनि सौरसैन्धवम् ॥

महा(1.20)णः कमण्डलुमध्ये गङ्गाजलं यमेव संनिवेशनं प्राप्नोति तमेव
संनिवेशं गृहीत्वायं महे(1.21)श्वर इति भ्रमाच्छिरसि स्थितं गङ्गाप्रवाहमिति
रूपकम् . अयमपि हि महान्भूमेरीश्वरः ॥(1.22)

48.

नभस्सरस्सारसयोर्बलद्विधा
हिमाचलस्य स्फटिकाचलस्य च .
ध्रुवं कृतं पक्षतिभिर्नभश्चरै(1.23)-
रमित्रशान्त्यर्थमुपायनीकृतम् ॥

नभ एव सरस्तत्र सारसयोर्हसयोर्हिमाद्रिकैलाशयोः(1.24*) संवन्धि-
भिः पक्षतिभिः पक्षैरिन्द्रेण नूनं कृतं सच्छत्रुचयार्थं देवैर्दोषैर्निकृष्टम् ॥ 49.

अदृश्यमूर्तिस्त्वयमुष्णवा(1.1)रणं
रथाङ्गपाण्येस्सहधर्मचारिणी .
समुन्नतिं सूर्यकुले करिष्यतो
रघोरिवास्यापि बभार मूर्धनि ॥

जनै(1.2)रदृश्या श्रीसूर्यकुले माहात्म्यं करिष्यतोस्य रघोरिव शिरसि
धृतवती छत्रम् ॥

कुलकम् ॥ 50.

अयं यथा^(1.3) मे तनयस्तथा कृती
न कश्चिदन्योपि कदाचिदप्यभूत् .
इति स्वकं बिम्बमिवोष्णरश्मिना
प्रतापवृद्धयै कृ^(1.4)तमानुयात्रिकम् ॥

51.

अचिन्तयद्यो मनसापि विप्रियं
तमप्युपस्थाय विहन्तुमीश्वरम् .
सुदर्शनाद^(1.5)प्यधिकप्रभावभा-
गुपास्त चक्रं विजयेषु तं दिशाम् ॥

युगलकम् ॥

अयं मन पुत्रो यथा कृती भ^(1.6)वति तथा कोपि नान्यो मत्पुत्रोभूवि-
स्यतो हेतोस्सूर्येण प्रतापवर्धनार्थमानुयात्रिकं कृतं निजं बिम्बमिव तथा^(1.7)
यो मनुष्यो देवो वा चित्तेनाप्यनिष्टं चिन्तयति तमप्येतत् निहन्तुं समर्थ
यतो हरिचक्रादपि सप्रभावं चक्रं^(1.8) विजयकालेषु तं सिषेवे ॥

52.

प्रजापतेस्मृष्टिरिवात्तविग्रहा
स्थितिक्रिया मूर्तिमतीव वैष्णवी .
किम^(1.9)न्यदध्यापितदेहदम्बरा
स्वयं न वा संहतिशक्तिरैश्वरी ॥

53.

दधत्यशेषैरपि लक्षणैस्तनू-
मलङ्कृतां र^(1.10)जमरीचिमालिनीम् .
अभून्नदीभर्तुरिवाधिदेवता
पुरोस्य ताम्बूलकरङ्गवाहिनी ॥

मूर्तिमती ब्रह्म^(1.11)णस्मृष्टिरिव तथा मूर्ता विष्णुसम्बन्धिनी स्थिति-
रिव तथा किमन्यद्वर्णयाम इति शेषः अध्यापि^(1.12)तश्चित्तो देहद-

1 Ms. "सू".

2 Ms. मत्पुत्रो' lo. under 1.6.

3 Ms. यतो lo. under 1.7.

4 Ms. "मलका".

5 Ms. "लर".

म्बरो मूर्तिग्रहणं यथा सा हरस्य संहारशक्तिरिव सर्वैरुत्तमस्त्रीलक्ष्यैर्भूषि-
(1.13)तं नानारत्नधारकं शरीरं दधती अत एव रत्नाकरस्याधिदेवतेव ता-
म्बूलकरकुवाहिनी पुरोस्थाभवत् ॥(1.14) 54.

इदं ममोन्मूलयति स्म यश्छला-
दमुष्य वक्त्राणि यथैव सन्ति पद्-
तथैव दन्तान्दनुजक्षयक्षमा-
नहं(1.15) न शृण्वामि किमित्यसूयया ॥ 55.

शृहीतवानभ्यधिकं प्रभावतः
पतिर्गणानामिव दन्तपञ्चकम् .
मुखा(1.16)नुरूपीकृतसर्वविग्रह-
स्तमन्वगादाजिपु गन्धसिन्धुरः ॥ युगलकम् ॥

यो मम दन्तं छलादुन्मू(1.17)लितवांस्तस्य कुमारस्य यथा पद्मुखानि
सन्ति तथैव पद्संख्यान्दानवदलनदृष्टान्दशनान(1.18)हं किं न दधामी-
त्यसूयया प्रभाववशादन्तपञ्चकमाददानो मुखसदृशीकृतसमस्तशरीर(1.19)
एकदन्त इव गन्धहस्ती समरेषु तमन्वगान् ॥ 56.

दिगष्टकं जेतुमशेषमंशुमा-
नवश्यमष्टैव(1.20) वभार वाजिनः .
इमं त्वमुष्मै प्रतिपाद्य सूनवे
ध्रुवं गतस्संप्रति सप्तसक्षिताम् ॥ 57.

— — — — —
— — — — —

[विलङ्घ्यनीयेन] — — "द्विहायसा
स्वकान्तिसर्वस्व[मिवापितं दधत्] ॥

एकेनैके(1.21)नैक एको जीयत इति युक्तम् अतोष्टौ दिशो जेतुं सूर्योष्टै-
वाधानवहन् अथ पुनस्तेषामध्वानां(1.22) मध्यादेकमश्वं दत्त्वा सप्ताश्वतां सूर्यो
गत इत्येवं कवीनां स्तुतौ योग्यो ह्यस्तमन्वगात् ॥ मयूरकण्ठ(1.23)सम-
वर्णत्वात्संभाव्यते बिलहर्षनीयेनाक्रमणीयेन व्योम्ना दत्तं निजद्युतिसर्वस्व-
मिव दधत् ॥ 58.

विमुच्य(1.24)[ति दातुममुष्य¹] — — —

— — — — — दधेः सुता मम .

इतीव बुध्या परिवर्ज्य कौस्तुभं

स्यमन्तकरशा(1.25**11)र्क्षभृता समर्पितः ॥ 59.

निपीथमार्ताण्डं इति क्षमातले

प्रसिद्धनामा सकलेपि तं मणिः .

मृगा(1.1)क्षमौलैस्सममीर्ष्यया धृतः

पितेव चूडाभरणं व्यभूषयत् ॥

अस्य दातुं लक्ष्मीसहोदरः(1.2) मणिः कौस्तुभो मया यद्यपसार्यते तर्हि
कौस्तुभसोदरी मह्यं कुप्यतीतीव बुद्ध्या कौस्तुभमदत्त्वा शार्ङ्गि(1.3)णा स्व-
मन्तको दत्तः रात्रिरविरिति भूतले प्रसिद्धो मौलिभूषणभूतस्तथा चन्द्रमौलेः
स्पर्धया हेतुभूतया(1.4) तेन पिता सूर्य इ[व] धृतः हरश्चन्द्रमौलिः अहं सूर्य-
मौलिर्भवामीति स्पर्धया धृतः . स्यम(1.5)न्तकस्सुवर्णस्त्रावी जाम्बवज्रयप्राप्तो
मणिः ॥ 60.

पतिर्धनानामजगन्धवासिना

शिवेन दत्तस्त्व इ(1.6)व स्वतस्सखा .

उपागतो वा स्वयमेव रक्षितुं

प्रतार्यमाणो नडकृवरभ्रमात् ॥ 61.

1 Ms. एके. 2 Ms. "उच्य". 3 Ms. दत्त le. under 1.23. 4 Ms. हृ. ए. वि. on
margin. 5 Sic, for spelling, cf. Rigveda, X. 72.8-9. 6 Ms. "स्वमयीर्ष-
कायक". 7 Ms. मौ to 'त le. at top of page.

धनेन कोशाधिपतिः(१.७) मृधे मृधे
व्ययीकृतेनाप्यसमाप्तसंग्रहः .
सुमेरुरत्नाकररोहणाचल-
मभावजैत्रो वरिवस्य(१.८)ति स्म तम् ॥ २ ॥*

अजगन्धाख्यप्रदेशे निवसता शिवेन स्वसमीपादत्तस्वैस्सखा वैश्व-
(१.९)ण इवोपागतः अथवा तस्मिन्नडकूबरध्रान्त्या रक्षितुं स्वयमेव धनपति-
रागतः इवेत्युत्प्रे(१.१०)क्षा. युद्धे युद्धे व्ययीकृतेनापि भाण्डागारेणासमाप्त-
स्संग्रहो यस्य स कोशापतिर्होमाद्रिरत्नाक(१.११)रत्नाचलेभ्योभिकस्तं सेवि-
तवान् ॥

62.

भरक्षमो रक्षससंक्षयं प्रति
त्वयानुजोसावनुगम्यतां मृ(१.१२)धे .
इतीव वाक्यं सवितुर्यमस्स्वयं
नरात्मना राम इवानुपालयन् ॥

63.

अतीव यो दुर्बल एव सर्वथा(१.१३)
तमप्यधिष्ठाय बलिष्ठतां नयन् .
समाप्तशस्त्रास्त्रविधौ धनंजयो
बभूव सेनापतिरस्य शाश्वतः ॥ २ ॥*(१.१४)

राक्षसक्षयप्रवृत्तौ सौ कनिष्ठो भ्राता भवतानुगम्यतामित्येतत्सूर्यस्ववचो-
नुपालयन्मनुष्यरूपेण(१.१५) यम इत्यारोपः तथा राम इवेति . स हि सवितुः
पितुर्वशरवस्थाङ्गामपालयन् . तथात्यर्थ(१.१६) यो दुर्बलस्तमप्यधिष्ठाय स्व-
पक्षीकृत्यातिबलवत्त्वं नयन् शस्त्रकर्मण्यस्त्रकर्मणि चास्य ध(१.१७)नञ्जयो-
र्जुनरशाश्वतः सेनापतिरभूत् . धनञ्जयाख्यो वायुध्व बलप्रदः ॥

64.

1 Ms. 'रोहि'. 2 So Ms. 3 Ms. 'उत्त'. 4 Ms. 'रक्ष'. 5 Ms. 'रक्ष'.
6 Ms. 'नगाव'. 7 Ms. 'गिलेय'. 8 Ms. 'रक्ष'. 9 Ms. 'रक्ष'.

स सप्तसप्तेरपि विस्म(1.18)यमदा-
निति प्रभावानुदवाप सप्त यत् .
तदन्वशात्सप्त सरित्पतीनपि
त्रिपुष्करं नाम किमस्य(1.19) दुर्जयम् ॥

सप्तसप्तेरसूर्यस्याध्याश्रयोत्पादकान्पूर्वोक्तान्सप्त प्रभावान्स यत्प्रापत्त-
तो हेतोः(1.20) सप्त समुद्रानपि स चाहमानो जितवान् अस्य त्रिपुष्करं किं
कथं दुर्जयम् . त्रिभ्यस्तप्तानाम(1.21)धिकत्वादिति च ॥ 65.

स सप्तभिर्वारिधिभिः पुरस्कृतं
विजीयमानैरिव रत्नसप्तकम् .
हरिप्रभा(1.22)वार्जितमूर्जितं दध-
न्न चक्ष्मे द्वीपपतीनपि मति ॥

विष्णुप्रसादप्राप्तं पूर्वोक्तं रत्नसप्तकं दधत् (1.23) अतस्संभाव्यते जितै-
स्सप्तभिस्समुद्रैर्दत्तमिवेति स द्वीपाधिपानपि नासहिष्ट ॥ 66.

✓ स पूर्वैरङ्गार्थमि(1.24)व क्षमातले
मधुद्विपा स्थापकतामनीयत .
मपित्समानेन विहाय बुद्धतां
समुद्धतां म्लेच्छचिकिं(1.25*)त्सिर्नीं तनुम् ॥

शान्तं ब्रह्मरूपं त्यक्त्वा म्लेच्छच्छेदकं रूपं प्रपत्तुमिच्छता दैत्यारिणा
स चाह(1.1)मानः पूर्वैरङ्गार्थं स्थापकतामिव नीतः . स्थापकस्सूत्रधारः नटेन
च प्रथमाभिनीतं रूपं त्यक्त्वा रूपान्तरं कर्तुं कामेन सूत्रधारः क्रियते . 67.

विकण्टकीकृत्य स सर्वतो ध(1.2)रां
प्रतापपुष्टांश्च विधाय भूभृतः .

1 Ms. "किंकिरित". 2 Copyist's note at top of p.3 of fol.12-अप्यापि केसकान्त-
रत्नम्. 3 Is it bud? 4 Ms. म्लेन to 'म्ले' lc. at top of page. 5 Comm. 'पुष्टान्',
'पुष्टान्' would give the correct sense but would offend against metre.

द्वितीयः सर्गः .

५१

क्रमेण दावाग्निरिवोदपीपद्-
द्वनं प्रजातापसः^(1.3)मापनं कुलम् ॥

समस्तां भूमिं निष्कण्टकां कृत्वा भूमतो राज्ञश्च प्रतापेन धू^(1.4)न्मृ-
न्कृत्वा स धनमसंख्यं मेधं च प्रजातापनिवारकं कुलमजनयत् . अत ए^(1.5)व
दावाग्निरित्युपमा ॥ 68.

समागतः पुष्करतीर्थयात्रां-
प्रसङ्गतः कञ्चन काल^(1.6)मुर्वराम् .
परीक्ष्य सर्वामपि योगिनां गुरु-
र्यथागतं भास्करमण्डलं ययौ ॥^(1.7)

त्रिपुष्करे तीर्थे तीर्थयात्रया हेतुभूतया भूमिमागतः प्रसङ्गेन महीं प-
रीक्ष्य परिपा^(1.8)ल्य स महायोगी यथागतं सूर्यमण्डलं प्रति गतवान् . योगी
च सूर्यमण्डलं^(1.9) प्रविशतीत्यर्थच्छाया ॥ 69.

अचाहमानापि रराज मेदिनी
विगाहमाना रुचिरं^(1.10) तदन्वयम् .
न वंशगुल्मेन तथा वनस्थली
यथा हि भग्नैश्च विभाति मौक्तिकैः ॥^(1.11)

आहमानरहितापि भूमिशुश्रूषे रुचिरमधिकं यतः तत्कुलं धारयन्ती .
अ^(1.12)व दृष्टान्तमाह अत्र वंशगुल्मे भग्नैः सति मुक्ताफलैर्वनभूमिर्यथा
शोभते^(1.13) तथा वंशगुल्मेन न शोभते वनभूमिः ॥ 70.

काकुत्स्थमिच्छाकुरधू च यदध-
त्पुराभ^(1.14)वत्त्रिप्रवरं रघोः कुलम् .
कलावपि प्राप्य सचाहमानतां
प्ररूढतुर्यप्रव^(1.15)रं वभूव तत् ॥

1 Text पुष्पम्. 2 Is it मापनम्? So comm. 3 Ms. पश्य twice.
4 Ms. उव. 5 Ms. काकुत्स्थ. 6 Ms. "अव".

भीराममिच्छाकुं रघुं च धारयद्गोः कुलं यत्त्रयः प्रवरा (1.16) यस्य त-
त्कृतयुगेभूत्तकुलं चाहमानमावं प्राप्य प्ररुढचतुर्थप्रवरं कलावभू(1.17)त् .
प्रवराणां वैषम्यमेव भवति तत्कुलं तु प्रवरचतुष्टयसहितमभूदिति ॥ (1.18) 71.

इतः प्रभृति ज्ञेयन्तं कुलकम् ॥

आदित्यरश्मिवुरतिक्रमपारियात्र-

पार्श्वान्तरं (1.19)* 12) प्रतिदिनाध्वगकीर्तिकायाः .

सप्तार्णवीविषयशाश्वतवाडवाग्नि-

व्यापारपारगमनम् (1.1) गुणप्रभावाः ॥

पृथ्वीराजः चाहमानस्य कुलमभूपयन्नित्यन्वयः . आदित्यरश्मिभि(1.2)-
रुंरतिक्रमं दुर्लब्धं यत्पारियात्रकपार्श्वान्तरं तत्र प्रतिदिनं पथिकः कीर्तिः
कायो येषां (1.3) ते तथा सप्तसमुद्रविषयशाश्वतो नित्यो वाडवाग्नेर्यो व्या-
पारः ज्वलनं (1.4) तस्य पारगमने पराभवे प्रगुणस्समर्थः प्रतापो येषाम् ॥ 72.

दृष्टस्वपूर्वपुरुषो (1.5) दयभूमदेश-

सेनारजोभिभवस्त्रिभुवनसहस्रनेत्राः .

अश्रान्तयज्ञशततर्पितहव्य (1.6) वाह-

शुद्धान्तगीतभुजसाहससंप्रदायाः ॥

स्वपूर्वपुरुषस्यादित्यस्योदयभू(1.7)प्रदेश उदयपर्वतो दृष्टो येन तस्य
सेनारजसोभिभवेन स्त्रिभुवनः खेदितस्सह(1.8)स्रनेत्रो वैस्ते . सहस्रनेत्र इति
साकृतम् . तथा अश्रान्तं नित्यं कृत्वा यज्ञशतेषु तर्पि(1.9)तो यो हव्यवा-
होभिस्तस्य शुद्धान्तस्स्वाहा तथा गीतो भुजसाहससंप्रदायो येषां ते ॥ (1.10) 73.

वैवस्वतापुधभुजङ्गमसङ्गमान-

निश्श्रोत्रतानधिगतोऽष्टचर्मनिनादाः .

1 Ms. 'पाने'. 2 Ms. 'प्रप्र'. 3 Ms. 'ए. ग. वि. १४ on margin. 4 Copyist's
remark तेनैव भेषज-लोपेण शिन्नालोपेण संपूर्णं पठ्यम्. 5 Ms. 'लङ्'. 6 Ms. 'लो. से.
7 Ms. 'यथाह'. 8 Ms. 'अभ्य'. 9 Ms. 'प्रख्या'. 10 Ms. 'तोह'.

ल(१.११)आधिपत्यभयदानमयापदान-
वार्ताश्रुतिज्ञपितनैर्ऋतचिन्तादौस्थयाः ॥(१.१२)

वैवस्वतस्य यमस्यायुधैः पशौर्भुजंगमैस्तद्वहमानो यतो निष्कर्णतयान-
भिग(1.13)त उष्ट्रसंपराब्धो येषां ते तथा विभीषणस्याभयदानरूपं यदपदा-
नं साह(1.14)तं सद्वाताश्रवणेन क्षपितं निधारितं^१ चित्तदौस्थ्यं चित्ते क्षोभो
यैस्ते^२. अयमर्थः(1.15) अस्मद्वरयेन श्रीरामेणास्मै राज्यं दत्तमिति तैजि-
ष्णुभिर्विभीषणस्याभयं दत्त(1.16)मतस्तत्पक्षभूतस्यापि नैर्ऋतस्याभयं गलि-
तमिति.....(1.17)..... ॥ 74

प्राचेतसप्रियतमासुरतान्तस्वेद-
निर्भेदवे(1.18)दिकटकद्विपक्षवात्याः .
पूर्णोदरज्वलननिर्घृतिनिर्विकार-
सारथ्यमुक्त(1.19*)मरुदीरितसाधुवादाः ॥

प्राचैतसीनां प्रियतमानां वरुणस्त्रीनां सुरतान्तखेदस्य(१.१) निभेदं
विदन्ति कुर्वन्ति . खेदहारिण्य इत्यर्थः . एवंविधाः कटकद्विपानां कर्णवाल्या
ये(१.२)पाम् तथा यक्षेणु पूर्णोदरो यो ज्वलनस्तस्य निर्वृत्तिसुखं तथा निर्वि-
कारो यतस्सा(१.३)रध्यमुक्तो यो मरुत्तेनैरितस्साद्युंबादो येषाम् ॥ ७५.

कैलासशैलशिखराश्रयकि (1.4) अरेन्द्र-
कर्णामृतहृदपराक्रमगीतशब्दीः -
ईशानचन्द्रसहवासमहाविदग्ध-
दोर्द (1.5) एदकीर्त्यधरितद्युसरित्मवाहाः ॥

कैलासनिवासिनां सम्यग्धी कर्णयोस्सुधाप्रवाह(१.०)सदृशः पुरुषकार-

1 Ms. 'वाल्ता', 2 Ms. 'जैव', 3 Ms. 'दीर्घाः', 4 Ms. 'भृङ्गव',
5 Add 'जैर्वातव', 6 Ms. 'वेप' वे, 7 Is it 'मिथिलमिति' ? 8 Ms. 'सावर्वा',
9 Ms. 'प्रावर्ति', 10 Ms. 'वृत्तव', 11 Ms. 'वे वेपाम्', 12 Ms. 'स्वाम', 13 Ms. 'यन्वः'

गीतशब्दो येषां ते तथा ईशानचन्द्रेण सहवासे महाविदग्धो दोर्ध्वः(१.७)एव-
कीर्त्या भुजयशसाभरितो जितो गङ्गाधो यैस्ते ॥ 76.

सेनाहयोद्वगमितधूलिलः(१.८)पृथ्वद्वं-
धृत्यल्पयत्नफणिशायितवासुदेवाः .
लक्ष्मीमुखोच्चरणलघ्नः(१.९)सुधासधर्म-
माधुर्यकीर्तिसुखितीकृतसप्तलोकाः ॥

एवमष्टदिक्पालपः(१.१०)राजयध्वननमुक्त्वा हरिसेवामाह सेनाशैरुत्था-
पिता या धूलिस्तया लघूभः(१.११)वन्ती या भूस्तस्या धृत्यर्थं धारणार्थम-
ल्पयत्ने फणिनि शेषे शायितो वासुदेवो यैस्ते(१.१२) तथा अत एव लक्ष्म्या
मुखोच्चरणेनेव लग्नं सुधासधर्माभृतसमं माधुर्यं यस्याः(१.१३) तथा कीर्त्या
सुखीकृतास्सप्त लोका यैस्ते ॥ 77.

ब्रह्मारविन्दमकरन्दकणान्तरङ्गः(१.१४)-
तौरङ्गधूलिविरसीकृतदिव्यभृङ्गाः .
श्रीचाहमानकुलमुज्ज्वलपांशुभुव-
दोर्मः(१.१५)एदनाभरणभूवलयाः प्रवीराः ॥

ब्रह्मकमलव्यापिवाजिरजोविरः(१.१६)कालिकुलाः तथा दोर्मदहलस्या-
भरणं भूवलयो येषां ते ॥ 78.

/रिक्थकमादुपः(१.१७)[नतं] नलिनीभृजङ्गा-
दारभ्य यद्वसु ददुश्शरणागतेभ्यः .
वाणिज्यवर्धितमिवानुदिः(१.१८)नं तदेपां
प्रापोत्तरोत्तरविशिष्टदशाप्रवेशम् ॥

1 Ms. 'धर्म'.

2 Ms. 'वन्ती'.

3 Ms. 'देव'.

4 Ms. 'लक्ष्म्य'.

5 Ms. 'रत्ना crossed'.

6 Ms. 'प्रापोत्तरोत्तर'.

सूर्यजार्द्विकथकमादुपनतं प्रा(1.19**13)प्तं वसु तेजो धनं च ते शर-
खागतेभ्यो यद्बहुस्तद्वाशिन्येन व्यवहारेण वर्धितमिव तद्वसु उत्तरो(1.1)त्तरं
विशिष्टदशाया अनुप्रवेशं प्रापत् ॥ 79.

वास्तोष्पतेस्समरपर्वसहायतार्थ-
मायासितैस्स(1.2)ततमूर्ध्वगतागताभ्याम् .
प्रेतप्रभोरमुशकैरपि नेतुमुर्ध्वा-
स्तैस्स्वेच्छयैव विदधे त्रिदिवे निवासः ॥(1.3)

वास्तोष्पतेरिन्द्रस्य सङ्ग्रामेषु साहायकार्थमूर्ध्वगतेनाकाशगमनेन तथा
आगतेन आकाशाद्भुवार्थं(1.4)वरोहणेन च नित्यं खिन्नैः तथा यमस्यापि भूमे-
स्सकाशाज्जेलुमराक्यैस्तैस्स्वेच्छयैव स्वयमेव स्वेन निवा(1.5)सः कृतः ॥ 80.

अष्टासु दिक्पतिपुरेषु यथेष्टमेषां
रक्षःक्षयोपकृतये कृतिनां स्थितानाम् .
भूः स्तम्भि(1.6)ताष्टगिरिमण्डपदिग्विपेन्द्र-
स्तम्भाष्टकेन समपद्यंत राजधानी ॥

अष्टसु लोकपालनगरेषु(1.7) रक्षसीं विनाशेनोपकारार्थं स्वेच्छया रा-
क्षसैर्विनाशार्थं स्थितानामेषां चाहमानवंधर्यानां राज्ञां भूमिः राज(1.8)धानी
नगरी संपन्ना स्तम्भितान्यष्ट गिरय एव मण्डपानि येन तद्विग्विपेन्द्राणा-
मेव स्तम्भानामष्टै(1.9)कं यस्याः . राजधान्याश्च मण्डपधारणार्थं स्तम्भा
अष्टौ भवन्ति ॥ 81.

वंशे तेषामशेषप्रथममृष्यंजां(1.10) कीर्तिसम्पद्वलाका-
प्रेमारम्भानुकूलच्छविसदसिपटाम्भोदविश्रान्तिशैलः .

1 Ms. 'वर्धयति'. 2 Ms. has 'वि. १५ on margin. 3 Ms. 'मुपदे'.
4 Ms. 'रिन्दस्य. 5 Ms. 'मवरो'. 6 Ms. 'सौतेस्ते' 7 Is it खर्ग ?
8 Ms. 'रक्षय'. 9 Ms. 'पल्लव'. 10 Ms. 'रक्षाम'. 11 Ms. 'मे' to 'ग' in. on margin.
12 Ms. 'रणर'. 13 Ms. 'मण्डप'. 14 Ms. 'मुना'. Is it कितिमुना ? 15 Ms. 'दृष्टेद'.

कैलासोत्सङ्गस(1.11)कृतिकंसभिक्षिवादिष्टगन्धर्वरामा-
गातव्योदामकर्मा समजनि वसुधावासवो वासुदेवः ॥(1.12)

तेषां कुले वासुदेवनामा राजा जातः . समस्तानामादिराजानां वा की-
र्तिसंपत्तैव बलाका(1.13) तस्याः प्रेमारम्भे सन्साधुर्योत्तिपटस्स एवाम्भोद-
स्तस्य विश्रान्त्यर्थं शैलः पूर्वेषां कीर्तिवर्धक(1.14) इत्यर्थः [तथा च] कैला-
सोत्सङ्गे सभिकेन शिवेनादिष्टाभिर्गन्धर्वरामाभिर्गातव्यान्युदामक(1.15)मांशि
साहसानि यस्येति भद्रम् ॥

82.

श्रीलोलराजसुतपण्डितभट्टनो-
राजात्मजो वि(1.16)वरणेन सुबोधमाधात् .
सर्ग द्वितीयमशनैरिह जौनराजः
पृथ्वीमहेन्द्रविजयाभिधका(1.17)व्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविवरणे द्वितीयस्सर्गः ॥

[तृतीयः सर्गः]

समभूय[दा स खलु दा](1.18)ननिधि-
र्वष्टपुस्तदा सुमनसो जलदाः .
परिकम्पतां यशसि हानिभया-
त्सुरशाखिनां स्वय(1.19)मिव स्वलिताः ॥

यदा वासुदेवो जातस्तदा मेघाः कल्पवृक्षाणां पुष्पाणि वृष्टुः . अत्र सम्भाव्यते य(1.20)तो दानेन निधिरतो यशोविषयं हानिभयात्कम्पमानानां कल्पवृक्षाणां स्वयं पतितानीव(1.21) . कल्पवृक्षेभ्याप्यधिकं दातेत्यर्थः ॥ 1.

ननुदिनं सकलमप्सरसः
परिदध्वनुर्विजयतु(1.22)न्दुभयः .
प्रमदं दधुर्यममृतोद्धरणा-
त्पुनरेव तं सुमनसोन्वभवन् ॥

अप्सरसो ननुतुः [पट](1.23*)हर्षं दध्वनुः . सकलं दिनमित्यनेनोभ-
योर्वाक्ययोस्संबन्धः . अमृतलाभेन देवा यं हर्षं प्रापुस्तच्चजन्मना(1.1) पुनरेव
प्रापुः ॥ 2.

शुनदीहृतैः कनकतामरसै-
र्मरुतो बबुर्विरचिताभरणाः .
गगनात्मना शशिशिरो(1.24)मणिना
प्रकटीकृता कनकवृष्टिरिव ॥

गङ्गाहेमपद्मैः कृतभूषणा वायवो बबुः अतस्संभाव्यते(1.3) आकाश-
रूपेण शशिशेखरेण सुवर्णवृष्टिरिव मुक्ता ॥ 3.

1 Ms. 'कल्पित'. 2 Ms. 'क' to 'प' lo. under 1-19. 3 Ms. 'प्राप्ति'.
4 Ms. '४९'. 5 Ms. 'स्वय' .

दिवमुच्चकैरभृत तस्य यशो
जल(१.४)दैर्विना जलकणैः पतितम् .
परिपीडितादभृतदीधितितो
विनिरित्वरैरिव सुधापृपतैः ॥

तस्य(१.५) यशो यामपूरयत् मेदैर्विना जलकणैः पतितम् यद्यशसा पी-
डिताबन्धनाभिर्गच्छद्भिरभृतकणै(१.६)रिव . इत्वरैरिति सूजीश्रशां श्करप् ॥ ४.

सवितुः कुले कति न भूपतयो
भुजशालिनः समभवन्परे .
स(१.७) पुनर्यथा व्यवजहार तथा
न भगीरथो न सगरो न रघुः ॥

सूर्यस्य कुले परे कति न राजानो भुजाभ्यां शो(१.८)भमानाः प्राग्जा-
ताः स वामुदेवस्तु यथा व्यवहारमकरोन्न तथा भगीरथादयः ॥ ५.

न स पर्वतो न त(१.९)दरययमभू-
न्नगरी न सा मरुमही न च सा .
स विनिर्ममे न खलु यत्र वृष-
स्सरसीः प्रपास्सुरगृ(१.१०)हाणि मठान् ॥

स राजा सरस्यादीन्वन्न नाकरोत्ते पर्वतादयो नाभवन् . सर्वेषु पर्वता-
दिषु सर(१.११)स्यादीन्कृतवानित्यर्थः ॥ ६.

न शिखाण्डनो जलधरं प्रथमं
न चकारकाशशुचिनिशाशशिनम् .
न पिका(१.१२)स्तथा तरुणमाश्रवंने
जहृषुः प्रजास्तमबलोवय यथा ॥

1 Sie. of. Pāṇini, 3.2.103, इच्छन्त्यस्यतिभ्यः श्करप्. Kātantra, 4.4.48. सूजीश्र-
मणो श्करप्. 2 Ms. 'त' loc. under 1.11. 3 Read 'वये' (Pāṇini, 8.4.5.)

यथा तं दृष्ट्वा जनास्तुतुप्सु यथा न म(1.13)यूरादयो मेघादीन्दृष्ट्वा तुष्य-
न्ति. मेघादिभिरिव मयूराद्यस्तेन प्रजा दत्तवृत्तय इत्यर्थः ॥ (1.14) 7.

न हिमाद्रिणा मलयजेन तथा
शिशिराभवच्चिरमनेन यथा .
न सुमेरुणा न मणिभूमिभृ(1.15)ता
वसुमत्यपि क्षितिरनेन यथा ॥

यथानेन राज्ञा हृततापा भूरभूज तथा हिमाचलचन्द्र(1.16)नाभ्याम् .
यथामुना भूर्धनवत्यभूज तथा सुमेरुरोहं[णाभ्याम्] ॥ 8.

[कमलालया] ~ ~ पती क(1.17)[मला]
[प्रविष्टाय] यागतवंती नृपतीन् .
कमलोपमादपि तदस्त्रिध्रियुगा-
त्प्रणिपत्य तां पुनरवापु(1.18)रमी ॥

या लक्ष्मी राज्ञस्त्वक्कागतवती ताममी अपि राजानस्तत्पादपद्मद्वयं
प्रणम्य ततः प्रापुः . अ(1.19)त एव कमलालयेति विशेषणमर्थवत् . तत्सेव-
कानामेव राज्ञां श्रीरासीन्नान्येषामिति भावः ॥ (1.20) 9.

मखभूमिगैरशतमखप्रमुखै-
ररुदन्यतो दिग्धिपप्रमदाः .
मखधूम्यया निरपवादमर्तः(1.21)
परिबभ्रमे हि ततदिक्तया ॥

अस्य यज्ञगतैरिन्द्रादिभिर्हेतुभिस्तद्रामा अरुदन्नुदन्तीति य(1.22)ज्ञा-
यमिति शेषः अतस्तन्मखधूमजालेन च्छादितदिगन्तेन निरपवादं कृत्वा
भ्रान्तम् . अयमर्थः (1.23) मख[धूमेनैव] लोकपालस्त्रीणां वाष्पनिर्गलनमभूत्

1 Ms. 'दि'. 2 Ms. 'गती'. 3 Ms. 'गता'. 4 Ms. अपि loc. under 1. 18-
5 Ms. 'नलोः'. 6 Ms. 'दिदि'.

लोकास्त्वजानन् चिरं पतिप्रवासो बाष्प(1.24**14)हेतुरिति न तु स तासाम-
भून् तदाङ्गपु इन्द्रादीनां पोषलाभान् अतो यज्ञधूमेन वृषणं न प्राप्तम् ॥(1.1) 10.

सुग्गसन्ननामविरतापचिर्ता
द्रुममस्तके न कुरुमं ददृशे .
अपरागिणं विदधिरे पवनं
नभसा गतं कचन नोपवनम् .
अपरागवानपि वहन्नशनैः
पवनोभवत्क(1.2)चन नोपवने ॥

देवानां नित्यपूजायां सत्यां तरुबिटेपु पुष्पं न दृष्टम् ततो हेतोः का-
प्युद्याने जना वायुम(1.3)परागिणं सदोषं न विदधुः . परागाभावेप्यपरा-
गिणं न विदधुरिति विभावना . कश्चित्

अपरागवान(1.4)पि वहन्नशनैः पवनोभवत्कचन नोपवने

इति पाठः ॥

11.

चरणैस्त्रिभिस्तुष्टिसंघटितै-
र्व्यहरत्सु(1.5)खं स्मरहरस्य वृषः .
पदमुद्रिता नियतमस्य सदा
न हिरण्मयी न समपादि मही ॥

स्मरहरस्य(1.6) वृषो धर्मस्तुखेन व्यहरन् . अत्र हेतुः त्रिभिः पादैः पूर्वं
विच्छिन्नैरेव संघटितैश्चतुष्पाद् धर्मोभूदित्य(1.7)र्थः नूनमस्य वृषस्य चतुर्भिः
पादैः कृतमुद्रत्वाद्भूस्तुवर्णमयी संपन्ना . खेनिस्थानेषु भूस्तुवर्णमजी(1.8)ज-
नदित्यर्थः . हरवृषो यत्र संचरति तत्र जातरूपं जायते इत्यागमः ॥ 12.

1 Ms. १. १. वि. १६ vertically on margin. 2 Ms. 'चप' to 'दन्त', i.e. on margin;
this reading is commented upon, and the next one, though in Ms, is men-
tioned by comm. as *car. lect.* 3 Ms. 'निर्वा'. 4 Ms. '२५'. 5 Ms. '२५'.

यशसा भृता जलधिवि(१०)ष्णुपदे
शशिमण्डलं न न बभूव मही .
न कलङ्कवन्न च विधुन्तुदव-
त्कलिना पुनः कचिदवापि पदम् ॥ (१.१०)

नदीयेन यशसा भृता भूम्समुद्राकाशे चन्द्रमण्डलं न नाभूत् अपि
स्वभूदेवंत्यर्थः . कलङ्केन राहुणा य(१.११)था पदमवापि तथा कलिकालेन
कापि न स्थानं लब्धम् . अयमर्थः समुद्र पद्माकाशं तत्र यशश्शुभ्रा भूमि-
(१.१२)रेव चन्द्रोभूत् चन्द्रस्य कलङ्कोन्ति राहुश्च वापते यशश्शुभ्रभूमण्ड-
लस्य तु कलिः कलङ्कराहुरूपो(१.१३) नासीदित्यर्थः ॥ 13.

सुरमन्दिरैर्दिशि विदिश्युदितं
मरुतां पतिर्मलमहीष्ववसत् .
अमरावती किम(१.१४)पि कालवशा-
द्व्यथिताभवत्पथिकयोपिदिव ॥

देवगृहैस्सर्वदिक्कृतसितम् यज्ञभूमिष्विन्द्रोवसत्(१.१५) कालवशा[दम-
रावती] पथिकस्त्रीव व्यथिताभवत् ॥ 14.

उपनिन्पिरे शिखरिणो लघुतां
पृथुना नतां न च(१.१६) — — — — — .
— — — — —
— — — — — कृते ॥

पृथुनाम्ना राज्ञो इ[न्द्रे]ण (१.१७)

15.

[Line 18 missing]

रणं

क्षितिमित्यगात् इव न क्षितिभृत् ॥

देवगृहकृते पर्वतानां शिलाः खण्डिताः समिद्धे च घृ(1.18)त्वा दा-
रिताः चित्रार्थं गैरिकादय उद्धृतास्ततस्तर्पे पर्वताः क्षितिमल्पप्रमाणत्वं
प्रापुः ॥ 16,

मुहुरीत(1.20)यः प्रविविशुर्न भुवं
भुवनान्तरे कचिदिवाचपदाः .
यदि वा क ता विरचयन्तु पदं
परिपूरितास्तुकृतिभि(1.21)र्हि दिशः ॥

ईतयोतिवृष्ट्यादयो भुवनं न प्राविशन् अतस्संभाव्यते काप्यन्यस्मिन्भुवने
कृतास्पदाः अथ(1.22) वा नैतत् कस्मिन्भुवने ईतयः पदं कुर्वन्तु . हिर्यत्मा-
द्धे. तवीयाभिस्तुकृतिभिश्शोभनैः कर्मभिर्दि[शः पूरि](1.23)ताः ॥(*) 17.

अतिवृष्ट्यो बवृधिरे सजलै-
र्नयनैः परं रिपुकुरङ्गदशाम् .
अनवग्रहं स्वमपि सत्पुरुषाः
प्रतिपेदि(1.1)रे सततभाग्यमयाः ॥

रिपुक्षीणां सबाष्पेनैत्रैरतिवृष्टयः पुष्टाः...नित्यभाग्यमयास्तत्पुरुषाः
समाकाराम(1.2)नवग्रहमवृष्टिप्रतिबन्धं प्रतिपन्नाः अविद्यमानो नवो ग्रहो
नैयत्येन विसर्गो यत्र तत्त्वं संवित्स्वभावं प्रतिपन्नाः(1.3) नवग्रहरहितं स्व-
मिति विरोधः ॥ 18,

क्षितिग्रहीत्कमपि दार्ढ्यगुणं
कचिदास्ववो न खलु चखनुरमृम् .(1.4)
अत एव तां परमनिर्विवरां
विपदां गणा न परितस्तरिरे ॥

1 Ms. "ले. under 1. 20.

2 Ms. "ले. under 1. 21.

3 Ms. "श

पुत्र... (1) 4 Ms. "स्तु".

वक्तुमशक्यं दार्ढ्यगुणं भूलोभे मूषका भू(1.5)मिं न खनितवन्तः अत
इव विच्छिद्रां भूमिमापदां गणा नैवाच्छादयन् ॥ 19.

शुकवाहने सतततृप्तिमये(1.6)
न दधुशुकाः कचन शालिभयम् .
कतुधूमतो दिशि दिशि प्रसृता-
दुपलेभिरे न विषयं शलभाः ॥(1.7)

शुका वह्निवाहा इत्यागयः . शुकवाहनेनते नित्यनृप्ते इव शुकारशाली-
नां भयं न दत्तवन्तः . तेषां पाषकवृत्तौ(1.8) सत्यां तुमत्वात् . सर्वदिक्षु वि-
सारिणो यक्षधूमाद्वेतोरिव शलभा आश्रयं न लब्धवन्तः ॥ 20.

न निवेशितैर्नि(1.9)रिगुहासु तथा
न तथा पुरं पितृपतेः प्रहितैः .
चरणाग्रैर्नृपतिभिर्नृपति-
स्त यथा प्रजास्सुख(1.10)वतीरकरोत् ॥

प्रणमितै राजभिस्त राजा प्रजास्सुखिता यथाकरोत्तथात्रिगुहासु प्र-
वेशितैः(1.11)तैर्नाकरोत्तथा न च यमपुरं विस्तृष्टै राजभिरकरोत् . पलायितानां
पुनरुदयाराङ्ग्या मारितानां(1.12)ये मुक्तास्तेषामुदयाराङ्ग्येति भावः ॥ 21.

उपयोगवान्यदि रणार्थमभू-
त्स्वयमेव तन्मस्वमहीध्व(1.13)वसत् .
भुजयोर्वेलादभयदानपतिं
दनुजागमे तमनयन्मघवा ॥

इन्द्रो वामुदेवस्य रणार्थमुपयोगी(1.14) यथासीत्तदा इन्द्रस्तदीययज्ञ-

भूमिषु स्वयमेवावसत् दानवयुद्धागमे तमिन्द्रो भुज(1.15)बलेनाभयदाना-
रमनयत् ॥ 22.

व्यसनैरसावतितरां मलिनै-
रपि सप्तभिस्स्वयमयो विहितैः . (1.16)
— — — — स[क]लदिग्विजयं
[तु]रगैरिव — भल — — मान् ॥

.....[स]प्तभिः.....(1.17) 23.

[Lines 18, 19 missing]

त्र — — नेनं सा वसुमती विदधे ॥

स राजा भुजबलेन यद्भूमिं धृतवांस्ततो हे[तो].....(1.20)
.....सत्यार्थोभूत् . क्षितिं विभ्रतीति व्युत्पत्तिर्मुपाभूत् भूर्वसुधा
सत्यार्थतामधात् यतोनेन राज्ञा भूर्व(1.21)सुन्धरा वसुमती सतजास्तथना
च कृता . स राजैव भूमेर्वसुभूत् आसीदित्वर्थः ॥ 24.

नृहरिस्स्वयं(1.22) [स वसुधां यदधा-
दजंहुर्म]दं तदिति दिक्करणः .
अनहंकृतिं [फणि]पतिं व्यदधा-
त्कलिपन्नगे(1.23) — — — — — ॥

[नराणां]मध्ये हरिस्सिंहो ना चासौ हरिस्तरुणसिंहश्च स भूमिं यद-
धात्(1.24).....मुद्रहनाधिकारहरणादिति भावः सिंहे
च सति गजा मदं त्य(1.25**15)जन्ति सं भूमिं यदधात्तत्त एवं शेषमनहङ्कृतिं
निरहङ्कारमकरोत् कलिसर्पे गरुत्मता(1.1) राजा यदि बहन् भुवो दुरित-

1 Ms. 'नव'. Is it तदनेन ? 2 Ms. 'सिन्धु'. 3 Ms. 'जग'. 4 Ms. 'वसुधति'.
5 Ms. 'मति'. 6 Is it दिग्वपतिर्विदधे ? 7 Ms. has पृ. वि. १७ vertically on margin.
8 Ms. स to 'व crossed. 9 Ms. 'तिरहङ्क'. 10 Is it बहन् or बहन् ?

भारं यन्न्यवर्धयदलधूमवर्ती' भूमिं बह्वृशोपो नि(1.2)रहङ्कारो जात इत्यर्थः
 ..... (1.3) ..... फणिमारखात्फणिपतिस्तुष्यतीति
 चित्रम् ॥ 25.

भुवमुद्धरन्नजनयन्मरकं
 प्रममाथ तं मधुग्निपु(1.4)श्च पुनः .
 स पुनस्तथा विदिवमजितवा-
 न्कतुभिश्च तं सुवसतामनयत् ॥

भूमिमुद्धरन्मधुग्निपुल्लरकमु(1.5)दपादयन् ततस्म एव मरकं हतवान्
 स राजा पुनर्भूमिमुद्धरन्नरुपद्रवां कुर्वन्तथा न्वर्तमजि(1.6)तवान्स तं स्वर्गी
 यशैस्सुवसतां यथानयत् . यज्ञतृप्ता देवाम्भवं मुखभासन्नित्यर्थः ॥ 26.

अनिसं(1.7)कुचन्नवयवैस्सकलै-
 र्यमधस्स्थितो बहति कूर्मपतिः .
 उपरि स्थितस्सकलभूमिभूतां
 स विकस्वरः (1.8)क्षितिभरं तमधात् ॥

भूमेरधस्थितः कूर्मराजोऽस्सकलचक्रवर्त्य बहति तमेवायं राजा राजानु-
 परि स्थि(1.9)तस्म राज्याङ्गैर्विकसितायहत् ॥ 27.

अवहेलया यदकरोत्स किम-
 प्यतिदुष्करं किमपि येन विधेः(1.10) .
 तत एव न ध्रुवमपत्रपया
 तदर्भिष्ठितां स वसुधामरिशत् ॥ 28.

यदि वा शुचिरजनि यस्य कुले
 स विधे(1.11)र्गतिः परिभवेष्वभवत् .

1 In it न्यवर्धयत् (1.1) 2 Ma. 'नर्त'. 3 Ma. 'प्रलय'. 4 Ma. 'मनु'.
 5 Ma. 'व्या'. 6 Ma. 'मर्षण'. See Coum. 7 Ma. 'ये म'.

भगवान्स्मरन्नुपकृतिं न तत-
स्तदलङ्कृताः परिबभूव दिशः ॥

सौयज्ञेन यत्तम(1.12)पादयत्तद्विधिनापि कर्तुं यदुष्करम् अत एव ल-
ज्जया . ध्रुवं संभावनायां . स विधिस्तदाश्रितां भुवं(1.13) नाग्निशब्दिमित-
वान् . रिश हिंसाशब्दस्तदादिकः . अविशदिति पाठाध्वन्यः अनुकूलस्य विधेः
प्रवे(1.14)शस्य विवक्षितत्वात् वक्ष्यमाणपक्षान्तरस्यान्वयाभावाच्च ॥

यदि वेति पूर्वसंभावनायाः पक्षा(1.15)न्तरमाह . यस्य कुले जातस्त-
चाहमानो विधेरसुरैः परिभवे शरणमभूत् तस्माद्धेतोरुपकारं स्म(1.16)र-
न्भगवान्विधिस्तदभूतिता दिशो नाव्यथयत् . 29,

सोध्वर इत्यन्तं कुलकम् ॥

चरणेपि यो मदनुगं व्य(1.17)थये-
न्मुखभञ्जनं सुकरमस्य मया .
इति ते कथां स्मरति धर्मपरां
न कलिमुखं कचन दर्शयते ॥(1.18)

यो मत्सेवकं पादेपि व्यथयेत्तस्य मुखभङ्गो मया क्रियते इमां धर्मनि-
ष्टां तव प्रतिज्ञां यत्स्मरति ततो नू(1.19)नं कलिमुखं क्वापि न दर्शयते .
कलिना हि त्वदाश्रितो धर्मः पादेखण्डिडि(1) इति भावः ॥ 30,

तव पा(1.20)दयोरपमृतास्सविधा-
ङ्गयविह्वलाः [पुनर]भाग्यशतैः .
अतिरोहिताः कमलया क्षितिपाः
मति(1.21)जज्ञिरे तदनु पस्पशिरे ॥

1 Ms. "लङ्कृताः". 2 Ms. "परिभवे". 3 Dhātupāṭha, Todādī, 140. 4 Ms. यस्य
स कुं. 5 Ms. "त विधिना". 6 Sic. Evidently verse 28 is meant, but metre
does not allow that to begin with सो. 7 Ms. "यथ". 8 Ms. "देर". 9 Ms. "इश".

तत्र पादयोस्समीपाभ्रष्टा अत एव भीता अभ्याग्यशतैर्लक्ष्यानाङ्गह्ला-
दि(1.22)ता राजानो नूनं परिज्ञाताः [ज्ञानस्त]मनन्तरमेव पस्पशिरे बाधि-
ताः.....अपस्वृतैः(1.23) भयविह्वलैरिति तृतीयाबहुवच-
नान्तः पाठश्चिन्त्यः . पस्पशिरे स्पृशेत् पाठो विमृश्यः . पस्पशिरे (1.24*)
[इति स्पश बा]धने इत्यस्य लिटि रूपं . राजद्रुहं परिज्ञाय लोका बाधन्वे ॥ 31.

भविता पुरस्सहचरैर्द्विपतां(1.1)
वरिवंस्पतां नृप भवच्चरणां .
इति सूचितं खलु तत्रैव नखै-
र्यददर्शयन्प्रतिनिधीननुगान ॥

हे नृप त्वत्पा(1.2)दौ शरणाकुर्वतां शत्रूणां सहचरैः पुरो भविता भ-
विष्यते इत्येतत्त्वन्नखैरेव सूचितम् . अत्र साध्ये साधन(1.3)माह . भवन्न-
खाशत्रूणां प्रतिनिधीन्प्रतिबिम्बाच्छत्रूणामनुगानदर्शयन् भवन्नखेषु निर्म-
लत्वा(1.4)भ्रमन्तो भवद्विषं प्रतिबिम्बिताः ते प्रतिबिम्बा भवच्छत्रूणां
सहचरा पुरो वर्तन्ते इत्यर्थः . त्वत्पादसेवका(1.5)नां सहचरसामग्री भवतीति
भावः ॥

32.

न हिमालयो न हिमवत्तनया
न हिमशुतिर्न हिमशैलनदी.(1.6)
हिमवत्सखा न च हिमाद्रिवृषो
हरहृष्टये तव यशांसि यथा ॥

यथा त्वयशांसि हरस्य हर्षाय तथा(1.7) न हिमालयाद्याः भवद्यशो-
भिर्विश्वस्य पालनादिति भावः .

33.

हृदयङ्गमं न जलजन्म विधे-
[न] म(1.8)[धु]द्रिपो भुजगतल्परुचिः .

1 Ms. 'नृ'. 2 Ms. 'ज्ञान'. 3 Ms. 'पस्पशि'. 4 Dhātupatha, Bhū-adi, 312.
5 See note 4, p. 71. 6 Ms. 'माषि'. 7 Ms. 'भ्रमन्ते'. 8 Ms. 'भवति'.
9 Ms. 'खेष'. 10 Ms. 'यदि'. 11 Ms. 'येन'.

स्फटिकाचले न च शिषो रमते
तव कीर्त्तिभिस्स यदि सर्वगतः ॥

विधेर्मे(1.9)क्षणः पुण्डरीकं हर्षं तथा ध्रुवज भवति विष्णोश्च तथो शेष-
शम्बाभिलाषो न भवति कैलासशैले च तथा हरो न भवति(1.10) यदि
यस्मादर्थे स ब्रह्मा हर्षिहरो वा तव कीर्त्तिभिर्हेतुभिर्मयवगतो रमते त्वत्कीर्त्ति
सर्वगतां द्रष्टुं(1.11) स भ्रमतीति पुण्डरीकाक्षो न रमतीति भावः ॥ ३४.

पृथिवी त्वया फलवती विहिता
ऋतुभिर्हि ते जल(1.12)मुचो जलदाः ,
उपतिष्ठते हविरिनं ज्वलना-
स्परिपूर्यते दिजपतिश्च ततः ॥

त्वया भूर्बहुफला सम्पा(1.13)दिता यतो यज्ञैर्हेतुभिर्मैवा वृष्टिममुचन्
हविराहुतिरिनादित्यमुपतिष्ठते . अग्नौ प्रास्ताहुति(1.14)स्तम्भगादित्यमुप-
तिष्ठते इष्टागमात् . ततश्चन्द्रश्च पूर्णो भवति . ३५.

[उ]दरंभरिस्तव शिखी यजनैः(1.15)
[सु]हृदस्सुखा ~ मुवहत्यनिलः ,
न विभाति खं न निगमध्वनिना
य[जमा]नतां न भवता न धृता ॥

स्वत्कर्तृ(1.16).....[उ]दरं विभक्तिं पोषयति.....
प्रेस्सुखाद.....[निग]मशब्देन खं(1.17) न [न शो]भतेपि तु शोभते
भवता यजमानभावो न न धृतः ॥ ३६.

इ ~ ~ ~ ~ ~ ती^१.
जगदु[हिं या](1.18)स्त्रिजगतीप्रकृतीः .

1 Ms. 'सु'. 2 Ms. 'त' to 'त' le. under 1.9. 3 Ms. 'सु' le. under 1.9.
4 Ms. 'या' le. under 1.10; 5 Ms. 'त' ११४. 6 Ms. 'या' ११५. 7 Manus. 3.76.
8 Ms. 'या'. 9 Ms. 'ये' ११५. 10 Ms. 'नि' ११५. 11 Ms. 'नि' ११५.

यदि ता भवानुपकरोति सदा
सदस्तं सुरैर्भवत एव [न]मः ॥

त्रिजगन्त्याः प्रकृती(1.19)रूपादानकारणानि सतीर्विभोः परमेश्वरस्य
मूर्त्तिर्भूम्यादिका या जगद्युक्ता इ.....(1.20)भवान्नित्यं यदुपकरोति
सत्किं सुरैः न तावन्मम्यामः शुभ्यमेव नमः ॥ 37.

— — — — —(1.21)—रितै-
र्विनमन्मुखश्चिरमभूद्वचनैः .
न परीक्ष्यतां कथमसौ पृथिवी-
परिपा[ल]— — — — —(1.22)—कम् ॥

ब्रह्मप्रोक्तैः पू[र्वोक्तैः]वचनैस्त्वयै.....(1.23**10) 38.

* * * * *

1 Ma. पु. ए. वि. vertically on margin.

2 Copyist's remark—इह ऊर्ध्वं द्विषाणि पश्चादि भाष्ये वृत्तानि.

[चतुर्थः सर्गः]

* * * * *

हामदभृतोऽप्यवमन्यमाने .

देवस्स तार्क्ष्य इव वाजिनि वासुदेवो

हन्तव्यमृत्युमुखसंमु[खदुष्टसत्वः] (1.1)

स वासुदेवस्तेन भ्रात्रान्वितो निरगात् कौटशः सुखा मुखावहा गति-
र्यस्य तस्मिन्नश्वे निपण्य[मत्तह] (1.2) स्तितो जितवति हन्तव्यानि मृत्युमुखा-
नि संमुखं दुष्टसत्वानि येन सः . मृत्युमुखानीति दुष्टसत्व..... (1.3)-
पः . यथा तार्क्ष्ये गरुडे निविष्टो वासुदेवो नारायणो निरगात् नांगी भुजगाः
दुष्टसत्वा दैत्याः शोभना [ग] (1.4) तिर्यस्येति च ॥

1.

एतन्न कौतुकविधायकमादिदेवो

यद्यद्रिवासरुचिरेति किरातलीलाम् .

चित्रीयते त्व(1.5) वनधीरपि वासुदेवो

लीलाकिरातसरणिं स यदाललम्बे ॥

अद्रिवासे रुचिर्यस्य स आदिदेवो गिरि[शो] (1.6) यत्किरातरूपमवहत्त-
न्नाश्चर्यम् अद्रिस्थानां किरातप्रहृष्टोपपत्तेः इदं तु चित्रीयते आश्चर्यं भव-

1 Copyist's remark at the top of the page—अस्य एतस्य स्थानं सम्यक् निश्चेतुं न शक्यते. 2 Restore आश्रयितः सुखगती निरगतिपरस्वो नागाग्रहा. 3 Ms. 'हर्त'. 4 Ms. नागा. 5 Read किरातलम्बम्.

[ति] (1.7) यन्नवनर्षीयस्य अर्वने रक्तुणे धीयन्त्येति च स राजा लीलया किरा-
तत्वममहीन . चित्रके आश्रये इति कथञ्च ॥

सर्वाभिरेव] (1.8) मृगजातिभिरेकमत्यं
निर्माय मानमवधीर्य पशुत्ववृत्त्या .
अग्रे विसृष्टमभयार्थितयेव रंहः-
सर्वस्वभूत] (1.9) महारन्नपतेस्तुरङ्गः ॥

पशुभावेन मानं त्यक्त्वा साम्मत्यं कृत्वा सर्वाभिर्मृगजातिभिर्मभया[धि-
तया] (1.10) प्रहितं सर्वम्यभूतवेगं राजाश्रोहरदित्युत्प्रेक्षा . अयमर्थः राजाश्वे
दृष्ट्वा मृगाणां वेगो नष्टः..... (1.11) हते अभयामिलापाद्राजाश्वस्य मृगै-
स्त्ववेगो वृत्त इत्यर्थः ॥

स प्राविशद्गन्धुवं वनदेवतानां
[संगीत] (1.12) केषु दधतीं सुखितोपविष्टम् .
उन्मालकाय परिपूर्णफलैर्विमुक्तैः
प्राणैरिव] (1.13) पृथम् ॥

वनदेवतानां सङ्गीतेषु सत्सु निश्चलं सुखितोपविष्टं मृगकुलं.....
..... (1.14) प्रः अतस्तंभाव्यते प्राणानां संपूर्णफलत्वादुन्मालकाय
प्रसाददे...र्थं त्यक्तैः प्र[णैस्त्यक्त] (1.15) प्राणो हि निश्चलो भवति ॥

आकस्मिकं निपतितं परमाश्रयात्
पापाण्यखण्डमिव] (1.16)

1 Ms. 'धीर्' to 'मे' lc. on margin. 2 Ms. 'धीर्'. 3 Ms. 'वृत्त'.
4 Ms. 'वृत्त' cf. Patanjali's Mahābhāṣya on Pāṇini, 3.1.19 (नमोऽस्ति शिवः
वृत्त)-वृत्तमिति प्रत्ययार्थेति शः कर्तव्यः । नमस्तः पूजयाम् । वरिदसः परिचर्ययाम् । विमल आश-
ये । etc. This sūtra is quoted by Jonarāja in his comm. on Shrikantha-
charita, 16.48, as नमस्तयो (sic) वरिदशिवः वृत्त, thus doing away with Vārtika
तपसः परस्मैपदं च on Pāṇini, 3.1.15. वरिदसः परिचर्ययामिति वृत्त occurs in the same
at 10.38. 5 Ms. 'X'. 6 Ms. lc. mark but no lc. 7 Is it दासार्थे ?

एविघ्नमवाप्य वाजि-
कोलाहलं मृगकुलानि मुखान्यधुन्वन .

.....(1.17)

5.

[Lines 18 to the end of puga missing](*)

श्री मृगाणां प्रसाद इव कृत इत्यर्थः ॥

6.

नीलोत्पलभ्रमवशाद्भ्रमतामलीना-
मारादनूदितगताग(1.1)[त]या दृशैव .
उत्थानविघ्नजननीं श्रवणामृतौघे
मक्ता स्थितां श्रवणशक्तिमिवोद्धरन्तः ॥

दृष्टौ नीलोत्प(1.2)लमिति भ्रमतां भ्रमराणां गतागतानुबादिन्या .
गीतप्रियत्वादितिभावः . दृष्ट्यैव श्रुतिशक्तिमिवोद्धरन्तः(1.3) श्रवणामृतप्रवाहे
निमज्ज्य स्थितामुत्थाने विघ्नं कुर्वतीम् आकर्षणामृते मग्नां श्रुतिशक्तिमुद्ध-
र्तुमिव दृ(1.4)ष्टि व्यापारयन्तीत्यर्थः . यत्र घटादिकं कूपादिकादुद्धरति स
गतागतानि करोति ॥

7.

तालोद्गमैः खुरपुटा(1.5)हननेन भूमे-
र्ध्रैवियगुञ्जितगुणेन च बाहनानाम् .
वीक्ष्यास्यमात्रमपि किंपुरुषभ्रमेण
गन्तुं व्यलम्बिष(1.6)त मन्दधियः कुरङ्गाः ॥

भुवः खुरघातेन तालोच्चारणैरश्वानां ध्रौवालङ्करणशब्देन चाश्वानां
मुखमात्रद(1.7)र्शने गीतप्रियत्वेन . दृशोनन्यव्यापारत्वं हेतुः . गायतां सु-
खानि लोकाः पश्यन्तीति वस्तुस्थितिः . मुखमात्रद(1.8)र्शनेन किन्नरभ्रान्त्या
मन्दभया इव मृगाः ॥

8.

1 1a 1b पाठ ?
व्यलम्बिषत.

2 Ms. "उद्धरन्ति".

3 Ms. "रयति".

4 Add गन्तुं

नानाविधश्रुतिसुखाहृतशब्दसार-
सारङ्गमांसरसनाभ्यस(1.9)नानुभावात् ,
संक्रान्तगीतसमया इव सर्वगात्रे-
प्वारेभिरे किमपि कर्णमुखं शवर्यः ॥

शवर्यः किरातव(1.10)ध्वः कर्णमुखं प्रारब्धवत्यः . नानाविधश्रुतिसुख-
कारी आहृतश्रुतरावदसारो यैस्ते सारङ्गा मृगास्तेषां मांसस्य(1.11) रसनं
प्रसनं तदभ्यासातिशयात्संक्रान्तः परिणतो गीतसमयो यासां वा इत्यु-
त्प्रेक्षा ॥

9.

न्यायाङ्गनाभिर(1.12)धवा वनदेवताभि-
र्यद्रीयते किमपि तच्चरितं मदीयं .
किं हेतु कर्तृपदवीमिदमेति मृत्यो-
रित्येष भूप(1.13)[तिरदाद]भयं मृगेभ्यः ॥

किरातस्त्रीभिर्जनदेवताभिश्च किमपि लोकोत्तरं तत्प्रसिद्धं मदीयं न-
(1.14)[रितं गीयते] तन्मृत्योर्हेतु कर्तृत्वं किमेतीति स मृगेभ्योऽदादभयम् .
मद्रीतश्रवणश्रद्धयानपसरतां(1.15).....[म]रणद्वारं माभूदित्यभयं
ददावित्यर्थः ॥

10.

प्राणावसानसमयेऽप्यपतिष्यमाने
दत्ता(1.16)

[Lines 17 to the end of page missing] (* 17)

11.

‘द्धयां रदैः कमलपत्रधिया च जिहाम् .
दूरावनम्रवदनोन्नमनः क्रमात्-
मातुस्तनान्न स जघान वराहशिवान् ॥ (1.1)

1 Ms. 'हृम्'. 2 Ms. 'सम्'. 3 Copyist's remark at the top of the
page—परस्य पत्रस्य स्पर्शं सम्यक् निश्चितं न शक्यते. 4 Hastoro दर्मादङ्गाभिः सत्यं जिह्वया
मृगास्तुष्टया.

दर्भाङ्कुरेषु मृणालभ्रान्त्या हेतुभूतया दर्भाङ्कुराञ्जिह्वया लिङ्गतो जिह्वायां
पद्मपत्रभ्रान्त्या जिह्वां दशनैर्लिङ्ग(1.2)तः दूरावनम्रैर्वदनैरुन्नमनात्क्रमेणात्ताः
पीता मातृस्तना यैस्तान्बराहपोतान्स नावर्धन् ॥ 13.

नैसर्गिकावि(1.3)चलवर्णगुणस्य यत्र-
निष्पन्नवर्णगुणसङ्गमसुत्यजेन .
दिग्वाससेव कृशशास्त्रमुखेन देवो
बाधां द्विज(1.4)स्य शिखिनो विशिखेन नैच्छत् ॥

स्वाभाविकोऽविचलः स्थिरो वर्णगुणो नीलपीतादिर्यस्य द्विजस्य म-
यूरा(1.5)देः पक्षिणो राजा बाधां नाकरोत् केन यत्नेन निष्पन्ना निष्पादितो
यो वर्णो गुणसंगमस्तेन हेतुना सुत्यजेन विशिखेन . वि(1.6)गलिता लुप्चिता
शिखा केशा यस्य तेन शिखिनश्चूडावतो द्विजस्य कस्यचिद्बाधां नैच्छति
अविचलो वर्णो(1.7)ब्राह्मणत्वं गुणः पाठादिश्च यस्य यत्नेन निष्पन्नो वर्ण-
गुणो ब्राह्मणगुणः पाठादिस्तेन सुत्यजः . कृशं शा(1.8)स्त्रं यस्य तन्मुखं यस्य
अरुणशस्त्रहेनेत्यर्थः ॥ 13.

यत्पुण्डरीकमवधीत्त एव चन्द्रा-
पीडोयमित्यधिजगाम यश(1.9)स्स राजा .
दूरं गतस्तु मृगयाव्यसनेन चित्रं
कादम्बरीं न मनसापि कदाप्यपश्यत् ॥

स राजा पुण्डरीकं व्याघ्रं(1.10)मुनिपुत्रं च यदहिंसीत्ततोयं राजा च-
न्द्रापीड इति प्रसिद्धिं प्राप्तवान् . चन्द्रापीडो राजा पुण्डरीकं मुनिपुत्रं ह-
तवान्(1.11)अयं च पुण्डरीकं व्याघ्रं हतवान् इति चन्द्रापीड इति प्रसिद्धिं
प्रापत् . आखेटकव्यसनेन तु दूरगतोपि मनसापि(1.12) कादम्बरीं मयिरां

1 Ma. "मनसा". 2 Adal तस्य. 3 Ma. "पुण्डरीक"; कृष्ण being lo. under L5.
4 Ma. "नीलाश्व". 5 Ma. न.

कादम्बरी नाम स्त्रियं च न लब्धवान् . चन्द्रापीडेन राज्ञा कादम्बरी लब्धा
अयं पुनश्चन्द्रापी(1.13)डोपि भवन्कादम्बरीं न लब्धवानित्यर्थः ॥ 14.

सुप्तो हरिः कचन भूपतिना गुहा[यां]
— — — — — (1.14) बभूवे .
दंष्ट्रानखप्रकरकेसरचन्द्रिकाया-
मृष्माणमात्मन इवा — — — — — (?) .

.....[सु](1.15)प्रसिद्धो भृगुगुणदाङ्करैराहूतः दंष्ट्रा च नखप्रक-
राश्च.....(1.16).....जहुवांबभूवे इति
चिन्त्यम्.....(1.17) 15.

[Lines 18 to end of page missing](*)

[प्र]मार्दुम् ॥

स्वतन्त्रैस्त्वेच्छाकल्पितैर्वचनैस्त्वेरात्मनैस्त्वन्वचनैः कर्तुमिदं दुष्टसत्त्व-
स्सिंहादिरूपसत्त्वश्च(1.1) [कुपुरु]षो महतां साम्यं यदि यन्नीयेत . समर्थनायां
लिङ् . तेन साम्यनयनेन हेतुना स दुष्टसत्त्वो महद्गुणो(1.2)[मरणं] सहते .
लभते इति वा पाठः . तथा हि माणवकत्वेन रुढमसमैस्तान्मयेन मलं नि-
वारयितुं सि(1.3)हं सोवधीत् . सिंहो माणवक इति लक्षणाया उदाहरणं
प्रसिद्धम् . ततो राजैवमिवाचिन्तयत् अ(1.4)हमपि बाल्ये माणवक एवासम्
अतो मम च सिंहेन साम्यं जातं तन्मम मलमलस्तन्मार्दुमहं(1.5) [सिंह-
मेव हन्]मीति सिंहो राज्ञा हतः सिंहे हते सिहसाम्यं न केचित्कथयन्ती-
त्यर्थः ॥ 16.

प्रामोति साधु(1.6)[रूपमानतया] स्थितोपि
प्राणप्रयाणसमयेप्युपकारकत्वम् .

1 Ms. 'शरी'. 2 Ms. 'ह'. 3 In 1: अजुह्वानभूवे । 4 Ms. 'मृष्मा'.
5 Restore—साम्यं स्वतन्त्रवचनैर्वदि दुष्टसत्त्वो नीयेत . तेन मरणं सहते महद्गुणः । सिहं निगतमपि
स माणवकत्वरुढं राजावधीदसमसाम्यमहं प्रमार्दुम् ॥ 6 Ms. 'शिट'.

श्रुत्वा कदाचन नृपेण हि गौरिवेति^(1.7)
 प्राप्तः पुरोपि गवयो वृणया न जघ्ने ॥

उपमीयते येन तदुपमानम् सद्भावेनापि स्थितस्साधुर्म^(1.8) रणावसरे-
 त्युपकारं करोति तथा हि यथा गौस्तथा गवय इति पूर्वं श्रुत्वा पुरः प्राप्तोपि
 गवयो रा^(1.9)ज्ञा न हतः कारुण्यात् ॥ 17.

पञ्चाननोद्गमभवं न ममाधुनास्ति
 तत्पञ्चमं मुखमितीव भयादिधात्रा .^(1.10)
 दिङ्नागचक्रमपि पादतले विधातुं
 पादाष्टकप्रकटनात्परिपूरितेच्छम् . 18.

भित्त्वा गते शरभमस्य^(1.11) शरे सुदूरं
 पुष्पाञ्जलिर्गगनतो भुवि यः पपात .
 मन्ये स निर्वृतधिया दिवि राशिचक्र-
 मध्यस्थिते^(1.12) [न हरिणा?] ~ ~ ~ ~ ~ :

.....महं पञ्चाननः पञ्चसंख्यमुखस्त्विहश्च प्रागभवमद्य तु मम
 (1.13).....पञ्चममुखस्य च्छेदात् अतः पञ्चाननत्वमनेन
 गोपितमिति भ^(1.14).....हन्तुमिच्छा पूरिता यस्य तं कृतः
 पादाष्टकनिर्माणात् तं शर^(1.15) [भं]..... [आकाशा]द्यः पुष्पाञ्ज-
 लिः पपात स नूनं हरिणा... [रा]शि...वि^(1.16) 19.

[Lines 17 to end of page missing] (*18) *

तैरैशून्यं स्वेच्छया गृहीतं वरं वारणानां चक्रबालं यत्र तत् स्वच्छन्दं
 चारिणिराशिमो मयूरा वहनयश्च^(1.1) यत्र विहरन्तो मृगा यत्र राजाभ-
 यदानादिति भावः ॥ 20.

1 Restore हरिणेव समर्थते स्म. 2 Copyist's remark at the top of the
 page-यस्यापि पदस्य स्थानं न सम्भवं निश्चितं शक्यते । 3 Restore.....इत्यन् । स्वेच्छा-
 गृहीतवरवारणचक्रनाभं स्वच्छन्दचारिणिष्विति यद्विहरन्त्यम् (f) ॥

आखेटिकाव्यसनिनो नृपतेविंशेषा-
दायासि(१.१)ता इति गतैरतिमान्यभावम् .
अश्वैरवापि यवसावसरश्चिरेण
सर्पैस्त्वरण्यसुलभैः करभा ननन्दुः ॥

अश्वा(१.३) मया खेदिता इत्याखेटिकासक्तस्य राज्ञोत्यर्थे मान्यतां गतै-
रश्वैर्यवसेशनेवसरश्चिरेण प्राप्तः वनसु(१.४)लभैस्सर्पैर्हंतुभिरुष्टा ननन्दुः .
उष्ट्राणां सर्पाशनत्वात् ॥

21.

नित्यानिमेषनयनत्वमयं त्रिपाकं
दुष्कर्मणां(१.५) करभदर्शनतो विदित्वा ,
पाणी पिधानपदवीमुपनीय काश्चि-
द्रुद्रं नरेन्द्रमपि नापुररण्यदेव्यः ॥

नित्यं(१.६) यदनिमेषपाक्षत्वं तद्रूपं पापमुष्टदर्शनान्मत्वा प्रथममस्माभिः
करभो नूनं दृष्टो यतो निर्निमेषत्व(१.७)मक्षां जातमन्यधाहि निमेषसुखं
लभेत . उष्ट्रादर्शनीय इति प्रसिद्धिः . अतो हस्तौ दृष्टेः पिधानत्वं(१.८) नीत्वा
वनदेवता राजानमपि रुद्रं न प्रापुः ॥

22.

वामेतरेण नयनेन च बाहुना च
कृत्वैकमत्यमिव नित्यमपि(१.९) स्फुरद्भ्राम् .
राजा निरुद्धनगरीगमनोद्यमोद्य
प्रासादमुन्नतमकारयदप्यरण्ये ॥

सामत्यमिव कृ(१.१०)त्वानवरतमेव कम्पमानाभ्यां दक्षिणाभ्यां बाहु-
नेत्राभ्यामिव निरुद्धो नगरीगमनोद्यमो यस्य स राजा वने प्रासादम(१.११)-
कारयत् . सुनिमित्तदर्शनात्तेन वने प्रासादः कृत इत्यर्थः ॥

23.

इन्द्रः करोति मम किं सति वामुदेवे
मुञ्चा(1.12) — — तमवश्यममुष्यं भाग्यैः .
भावी वनेपि लवणाम्बुनिधिर्ममति
मालेयशैलमुतमास्पद(1.13)तामिवाप्तम् ॥ 24.

आत्ता मया हरिणजात्यभयप्रतिज्ञा
कीडाकिरातभयमप्यपसारयामि .
—(1.14)त्रस्यं तद्विधुमृगस्य नभोवनेस्मि-
न्दत्वेति निर्मितमिवातिशयेन तुङ्गम् ॥

वासुदेवे राक्षि नाराय[णे] (1.15).....ति.....किं करोत्य-
.....[भू]पवासुदेवस्य भाग्यैर्वनमध्ये.....(1.16) 25.

[Lines 17 to end of page missing](*)

हिं कम्पते. स्यात्प्रासादो वैजयन्त इत्यमरः ॥ 26.

स्थानस्य तस्य महिमानमसौ विदित्वा
तत्र प्रवेशमपरस्य नि(1.1)पिष्य देवः .
द्वित्राण्यहान्पनुबभूव महेभरामा-
वैधव्यभीतिभिर्पञं मृगयाविनोदम् ॥

तस्य प्रासादस्य मा(1.2)हात्म्यं ज्ञात्वान्वस्य तत्र प्रवेशं रुद्धा स राजा
महेभरामाणां हस्तिनीनां वैधव्यभीतेभिर्पञं निवारकमाख्ये(1.3)टकं व्यधात् .
एकाक्येव वनेसाववसदित्यर्थः ॥ 27.

मध्याह्नमात्रमतिवाण मृगेन्द्रमुक्त-
मुक्तावलीसिकति(1.4)लासु वनस्थलीपु .

स प्राविशद्वलबेरम तुषारशैल-
भ्रान्त्येव शीतलतया विहिताधिवासं ॥

सि(१.५)ऋतुकमुक्तासहितासु वनभूमिषु मध्याह्नातिवाह्य स धवलप्रा-
सादं प्रविष्टवान् हिमाद्रिरिति भ्रान्त्येव(१.५) शैत्येन कृतस्थानम् ॥ २८.

द्वारान्त एव विनिवारितवारणोद्यं
धर्मांशुशीकरंकरम्बितहारदामा .
स्वाम्यन्तराश्रय(१.७)गृध्रपण्डीनभाग्य-
मात्रानुगमस्य शयनीयगृहं विवेश ॥

धर्मांशुशितहारमौक्तिकस्य द्वारान्त एव(१.७) निरुद्धास्तिकं शय्या-
गृहं प्राविशत् स्वाम्यन्तराश्रयेण गृध्रं निन्दा तेन हीनानि भाग्यमात्रा-
(१.७)ण्येवानुगा यस्य सः ॥ २९.

इतः प्रभृति तं वीक्ष्य भूपतिरित्यन्तं कुलकम् ॥

उद्विग्नमप्यवनताद्वनमध्यत(१.१०)न्पा-
दारुह्य तुह्यतममास्पदमाप्तनिद्रम् .
नारायणं स्वयमिवैक्षत सेव्यमानं
गृहं श्रिया स्वशयनीयग(१.११)तं कथञ्चित् ॥

अविविवासेनोद्विग्नमतोप्यवनताञ्जलेमध्यशयनात्प्रासादमारुह्य ल-
ब्धनिद्रं स्वयं नाराय(१.१२)णं गृहमलक्षयया लक्ष्म्या सेव्यमानमिवैक्षु-
त्येक्षां कंचित्पुरुषं स दृष्टवान् ॥ ३०.

आमृत्रिताम्बुधरजङ्गम(१.१३)चन्द्रशाला-
वातायनक्षणिकशकशरासनाभिः .

1 Ms. 'म्बुधे'. 2 Ms. 'हस्ति'. 3 Ms. 'राज्याक'. 4 Ms. 'प्याल'. 5 Ms. 'निवे-
ष्टुयेता' crossed after 'ये'. 6 Ms. 'मि' to 'स' lo. under 1. 12.

दत्तशुयानपरिस्त्रिनिपण्णशक-
शङ्का[भिरा(1.14)भरणदी]धितिभिर्विभान्तम् ॥

अम्बुधरा एव जङ्गमचन्द्रशाला वातायनानि तेषु क्षणिकमिन्द्रचा-
पमासूत्रि(1.15).....तथा शुयानेनाकाशरासनेन.....स्य
श[ङ्का] दत्ता यामिस्ताभिर्भूषणदीप्तिभिश्शोभ(1.16) 31.

[Lines 17 to end of page missing](**19)

द्वरं मुक्ताहारं धारयन्तम् अतस्संभाव्यते कान्त्यैतिशयानुरक्तया ना-
कलक्ष्म्या निजकण्ठा(1.1)द्वरुर्द्धं दत्ततरामयभूषणम् ॥ 32.

हारान्तरालगतनायकपञ्चराग-
व्याजेन विभ्रतमि(1.2)वानुगतं ग्रहोपैः .
केनापि कारणलवेन गतं शुवीर्यं
भूमेरुपायनकृते [स्व]तनूजमेव ॥ (1.3)

हारमध्यास्थितस्य नायकभूतस्य पञ्चरागस्य व्याजेन भूमेस्त्वतनुजमेव
भौममेव विभ्र(1.4)तम् . कीदृशं सप्रहर्णं भूमेर्मालुस्सकाशादधुनार्गमारुढं .
कुत इत्याह केनापि का(1.5)रणांशेनोपावनायैर्म् . भूम्या दिवो हर्षणार्थं भौम
एव विसृष्ट इत्यर्थः ॥ 33.

केयूर(1.6)योः कटकयोश्च निवेशितानां
ज्योतिर्भरैरुभयपार्श्वगतैर्मणीनाम् .
निर्विघ्नमर्म्भरगतागत(1.7)सिद्धिहेतोः
सन्दर्भयन्तमिव चित्रशिल्पिदभावम् ॥

1 Ms. "यनाट". 2 Copyist's remark at the top of the page. पथेस्मिन्
केयूरान्तरास्तिति. 3 Ms. "नपाति". 4 Sic. अवपेय. 5 Ms. "रता". 6 Ms.
"रपान". 7 Ms. "इनुव". 8 Ms. "नोम". 9 Ms. "जठ". 10 Ms. "पावार्य".
11 Ms. "योः व". 12 Ms. "मस्तक".

अंगदयोर्वैलययोर्विषययोः(१.८) स्थापितानां रत्नानां पार्श्वद्वयगै रश्मि-
भिर्हेतुभिर्निर्निरोधमाकाशगतागतार्थं चित्रस्य शि(१.९)खण्डिनो मयूरस्य स-
प्तपीणां च भावं प्रकाशयन्तम् ॥

34,

संवर्धमानमृगदावरतेर्न(१.१०)रेन्द्रा-
दुन्मोचनीयमखिलं भवता कुलं मे .
भूत्वा द्विधार्भमिव कुण्डलकान्तिभङ्ग्या
कर्णद्व(१.११)ये गुह्यशिखण्डभृतोच्यमानम् ॥

अतिमृगवाज्यसनाद्राक्षो मर्दंशस्त्वया रच्य [इति] (१.१२) कुण्डलद्वयस्य
ख्याजाद्रूपद्वयं कृत्वा].....[म]यूरकलद्व(?).....नम् ॥

35,

व्यो[मप्रया](१.१३)णसुलभश्रमया मुखेन्दुं
संस्पृश्य लब्धरसया च सलज्जया च .
चूडामणेरमितया नि(१.१४)शवेव भासां
संषध्यमानदृढनिद्रमुपमुखेपि ॥

प्रभातेपि.....संषध्यमाना(१.१५) दृढा निद्रा यस्मिंस्तमित्युल्ले-
क्षा . विषयेयया निशायाः संभावने विषयमाह चूडाम(१.१६)णेरमितया
दीत्येति . निशायाः कथं तत्र निद्रेत्याह व्योम्नि प्रयागे सुलभः श्रमः स्वेदो
यया(१.१७) उर्षया मुखचन्द्रं स्पृष्ट्वा लब्धशृङ्गाररसया च सलज्जया च . उप-
मुखेपीत्युपरशब्दो रेकां(१.१८)न्तः प्रायो न दृष्टः ॥

36,

पुष्पस्रजाममरलोकभ्रुवामु[पास्ति]-
मारब्धवद्भिरलिभिर्मधुरं(१.१९) ध्वनद्भिः .
विद्यार्धरोयमिति कैश्चन मूर्त्तिमद्भि-
र्वि[पाक्षरै]रिव [समा]श्रितयामिक[त्वम्]॥(१.२०*)

1 Ms. 'कायवितुन्	2 Ia it 'मृगयाभिरते' ?	3 Ms. 'द्विपेजमि'	4 Ms. 'दृष्टा
5 Ms. 'नमो	6 Ms. 'मजम'	7 Ms. 'लेन्द्र	8 Ms. 'पासा
9 Ms. 'रपित'	10 Ms. 'उपसु'	11 Sic-	12 Ms. 'भगोय'

नाकोत्पन्नानां पुष्पमालानां सेवां कुर्वद्भिर्यतो मधुरं ध्वनद्भिर्भरैर्हेतु-
भिरपि विद्याधरो(१.१) भवतीति हेतुना मूर्तेर्विद्याक्षरैरिवाभितं यामिषत्वं
यस्य ॥ ३७.

द्रष्टव्यदर्शनमयं फलमा(१.२)प्रकाल-
माहर्तुमीक्षणयुगं मनुजेश्वरस्य .
आनन्दवाष्पजलनामनि सिद्धतीर्थे(१.३)
शुद्धिं नयन्तमिव तत्समयावतीर्णे ॥

प्राप्तकालं द्रष्टव्यस्य दर्शनरूपं फलं नि(१.४)रूपयितुं तत्कालजाते
हर्षाश्रुतीर्थे राज्ञो^१ नेत्रद्वयं शुद्धिं प्रापयन्तम् . तीर्थंजशुद्धिप्राप्तव्यं(?)
लभ्यते ॥(१.५) ३८.

तं वीक्ष्य भूपतिरचिन्तयदेष ताव-
दस्वप्नतां व्यभिचरत्यथ शेषशायी .
देवायमंतदपि(१.६) नास्ति स दृश्यते यै-
स्तेषां भवन्ति नहि दिव्यदृशां विकल्पाः ॥

राजैवमचिन्तयत् एष पु(१.७)रुपांस्वप्नतां देवत्वं व्यभिचरति . देवा
हि निद्रारहिताः . अस्वप्नतां व्यभिचरति सु(१.८)प्त इति च . [दे]वोपि हरि-
स्वपतीत्याहं अथ शेषशायी देवो हरिरयमित्येतदपि नास्ति यतो वैस्त
हरिर्दृश्यते(१.९) तेषां दिव्यदृशां सतां विकल्पः कुतः . सुप्तत्वाच्छेषशायीति
विकल्पः ॥ ३९.

गन्धर्वसिद्ध(१.१०)गणफिन्नरलक्षणानि
नात्रासते न च मनुष्यविशेषमेनम् .
संभावयामि न(१.११) च वैश्रवणस्य योपि
ध[र्ता] नरः स्पृशति सोपि ममोपधानम् ॥

1 Ms. 'राधि'. 2 Ms. 'मो' crowned after 'मि'. 3 Ms. 'निवृत्त'. 4 Ms. 'राज'.
5 Is it 'कुप्यता' ? 6 Ms. 'देः ते'. 7 Ms. 'कल्प'. 8 Ms. 'देव' 'धि'.
9 Ms. 'नो' to 'ह' ie. on margin.

गन्धर्वादीनां लक्ष(1.12)णानि नास्मिन्वर्तन्ते न चैनं विशिष्टं मनुष्यं
संभावयाम्यहम् कुबेरस्य यो वह्न(1.13)भूतो नरस्सोपि मम प्रतीतिं (1). 40.

नागोपि नाय[मुरग]न्वविभिन्नयापि
मृत्या न हि व्य(1.14)[भिच]रन्त्यहयः फणित्वम् .
लोभस्वभावमलिना खलु जातिरेषा
रत्नं वराकधनव(1.15)द्विजहाति नाज्ञात् ॥

उरगत्वात्पुच्छादिमत्वाद्भिन्नयापि मृत्या मृत्यन्तरेणाप्ययं(1.16) न
नागः तथा हि नागाः फणान्न त्यजन्ति . हेत्वन्तरमप्याह एषा जातिर्नाग-
जाति(1.17)र्लुब्धा स्वाह्नाद्रत्नं न त्यजति अतः वराकधनवदित्युपमा ॥ 41.

विद्याधरत्वमपि यद्विज(1.18)पादलेप-
कौक्षेयकाञ्चनमलत्रयकल्मषं स्यात् .
तत्तावदस्य न भवत्यथ यः प्र(1.19)कार-
स्तुर्यस्तमस्य मुखदर्शनतो विधास्ये ॥

पादलेपखड्गाञ्जनमलत्रयेण क(1.20**20)ल्मषं यद्विद्याधरत्वमपि
स्यात्तदप्यस्य न तावद्भविष्यति अथ यो विद्याधराणां चतुर्थः प्रकार(1.1)-
स्तमस्यस्य मुखदर्शनात्करिष्यामि ॥ 42.

ध्यात्वेति सान्ध्यशतपत्रसगोत्रमास्यं
व्यात्तं मनागवलुलो(1.2)कयिपोस्तदीयम् .
उर्वीपतेर्गगनसागरकेलिनावा
लीनं तले गुल्लिकया चरणाकुली(1.3)नाम् ॥

1 Ms. a lc. mark after 'ति', but no lc. 2 Ms. 'रेले'. 3 Ms. 'वाय'
crossed after 'स्व'. 4 Ms. 'वर्ष'. 5 Ms. has '१. १. १' vertically on
margin. 6 Ms. 'कल्मष'. 7 Ms. 'वेद्युति'.

सान्ध्यं किञ्चिद्विकसितं यच्छतपत्रं पत्रं तस्य सगोत्रं सदृशं मनाग्न्याप्तं
विकसितं तदीयमा(1.4)स्यं द्रष्टुकामस्यं राज्ञः पादतले गुलिकया लीनं . भावे
कः . गगनमेव सागरस्तत्र केल्य(1.5)र्थे नावा . गुलिकाविद्याधरा गुलिका-
प्रभावाद् व्योमन्युद्धयन्ते ॥ 43.

संस्पृष्टमाद्यचरणञ्च तथा(1.6) स दध्यौ
भूयोपि शेखरमणिः प्रतिभावनानां .
त्वं संदिहानमिव मानस मा स्म भूर्मे
विद्या(1.7)धरोयमिति तेस्तु वृद्धा मतीतिः ॥

तथा गुलिकया स्पृष्टपाद एव स प्राज्ञानामग्रणीः पु(1.8)नरपि चिन्ति-
तवान् हे मानस त्वं कर्तुं संदिहानं संदेहवन्मा स्म भूः यतोयं पुरुषो विद्या-
ध(1.9)र एवेति निश्चयस्तवास्तु ॥ 44.

इन्द्रादिपूजितगरिष्ठदृढप्रभाव-
बाणावलीमसवनर्म(1.10)दया मदीये .
अस्मादवश्यमनया वदनेन्दुचिम्बा-
न्निर्गत्य विन्ध्य इव केलियुद्धे निपते ॥(1.11)

इन्द्रादिभिः पूजिता गरिष्ठा वृद्धा ये प्रभावास्त एव बाणास्तत्पङ्क्ताः
प्रसव उत्पादने नर्मदया(1.12) नद्या विन्ध्यपातिन्या . नर्मदाया हि बाणाः
प्रभवन्तीति प्रसिद्धिः . अनया गुलिकयास्य विद्या(1.13)धरस्य मुक्षचन्द्रा-
न्निर्गत्य विन्ध्यसमे मदीये लीलावासे पतितम् ॥ 45.

एवं विकल्पयति(1.14) भूभुजि भूभुजिष्या-
स्वेच्छाप्रकाश्यरमणीयपदार्थसार्थे .
विद्याधरस्स बुबुधे [च मदीय]व(1.15)क्ता-
द्वभ्रंश सिद्धगुलिकेति समभ्रमीच ॥

1 Ms. 'सन्ध्याकार' .
5 Ms. 'इन्द्रा' .

2 Ms. 'भूमे' .
6 Ms. 'रिष्ट' .

3 Ms. 'पले' .
7 Ms. 'सत्तन्मयी' .
4 Ms. 'रिष्ट' .

भूरेव मुजिष्पा दासी तथा स्वेच्छया यथेच्छं त्र(1.16)कास्या रमणीयाः
पदार्थसाधौ यस्य तस्मिन्नाजनि एवं विकल्पान्कुर्वति सति विद्याधरः(1.17)
प्रबुद्धः मन्मुखाद्गुलिका पतितेति च ज्ञातवान् संभ्रान्तश्चाभूत् ॥ 46.

भूपालतिग्मरु(1.18)चिपादतिरोहितायां
तस्यां मनःकुमुदशान्वतचन्द्रिकायाम् ,
कष्टं नभश्चरशशी स्फुट(1.19)लक्ष्यमाण-
शङ्काकलङ्कपतिपाण्डुमुखं वभार ॥

नभश्चरो विद्याधर एव शशी मुखं स्फुटं(1.20) लक्ष्यमाणशङ्काकलङ्को
यस्य तद्वहत् यतोतिपाण्डुरम कदा तन्मन एव कुमुदं तस्य नि(1.21)त्यज्यो-
त्स्नायां गुलिकायां राजपाद एव सूर्यस्तेन च्छादितायां सत्यां, रविपादच्छादि-
तायां ज्योत्स्ना(1.1)यां सत्यां चन्द्रो दृश्यकलङ्कं मुखमग्रिमभागं वहति ॥ 47.

शून्याशयस्यं वहतो वदनं विरूपं
सन्त्येव(1.2) तस्थुरिव नास्य विभूषणानि .
विच्छायातामुपगते तुहिनांशुविम्बे
व्योम्नि स्थितान्यपि हि नैव विभान्त्युद्(1.3)नि ॥

शून्यहृदयत्वाद्विच्छायं मुखं दधतोस्य वर्त्तमानान्यपि भूषणानि न
तस्थुरिव चन्द्रे म्लाने व्यो(1.4)मस्थान्यप्युद्गनि नैव शोभन्ते ॥ 48.

उत्तिष्ठता धरणिपालमनेन दृष्ट्वा
ब्रीडाभरादवनताननताम(1.5)वाप्य .
ऊर्ध्वं गतेरवसरस्सकलस्समाप्त
इत्याशयेन वसुधेव परीक्ष्यते स्म ॥

शयनादुत्तिष्ठता(1.6) विद्याधरेण राजानं दृष्ट्वा लज्जाभराजतमुखत्वं
प्राप्याकाशगमनार्थं सकलः कालो गत इति(1.7) भावेनैव भूरीक्षिता ॥ 49.

वावद्वक्तिमेव सकलामपि तस्य हत्वा
निस्संशयं गुलिकया निरगा^(1.9)मि वक्तात् .
वीक्ष्याननं नरपतेरनुरुध्यमानः
किञ्चिद्विचक्षुरपि यन्न किमुप्यवाच ॥

नूनं सर्वो^(1.10)मप्युक्तिशक्तिं हत्वा अस्य मुखाद्गुलिकया निर्गलितम राक्षो
मुखं दृष्ट्वा सानुरोधस्त यतः किञ्चिदपि^(1.10) वक्तुकामः किमपि नावदत् ॥ 50.

मन्येनुभूय गुलिकाचिरसाहचर्यं
याता क सेति सहसैव गवेषणाय .^(1.11)
भाग्यानलमशमभस्मकणायमानै-
र्दन्तांशुभिः प्रसृतमस्य मुखाद्विचक्षोः ॥

वक्तुकामस्य^(1.12) विद्याधरस्य मुखादन्तांशुभिः प्रसृतम् , भावे कः .
अतस्संभाव्यते गुलिकया सह चिरं स्थितिः^(1.13)मनुभूय गुलिकाया गवेष-
णायान्वेषणार्थं सा गुलिका क गतेति . कीदृशैः भाग्यान्येवानलः^(1.14)
तस्य प्रशमेन भस्मकणसदृशैः ॥ 51.

यो मानमात्रकधनस्त किमन्यतोपि
स्वप्नेपि नाम शृणु^(1.15)यादवमानवाक्यम् .
अभ्यासस्त्वण्डनभयादिव मानिताया-
स्तस्यावमानवचनश्रवणं ह्यपश्यम् ॥^(1.16)

यो मानैकधनस्तोन्यस्मादपि स्वप्नेपि अवमानवचनं किं शृणुयात् अपि
शब्दास्त्वस्मावमानं किं शृणुयादि^(1.17)त्यर्थः तस्य मानिनो मानिभावस्य यो-
भ्यासस्तत्त्वण्डनभीत्येवावमानवचनश्रवणं ध्रुवमपश्यमयु^(1.18)क्तम् ॥ 52.

पृथ्वीपतिर्यदवनम्रमुखं विवर्तुं
तं वीक्ष्य भीत इव मा स्म मुखादमुष्मात् .

1 Ms. 'किंचिद'.
4 Ms. 'स्वीव'.

2 Ms. 'पस्य' .
6 Ms. 'मुष्मा'.

3 Ms. 'शृणु'.

4 Ms. 'कणास'.

कार्पण्यगी(१.११)रिमृत्तदीधितिविम्बमध्या-
दुल्केव निष्पतदिति त्वरितं वभाषे ॥

अवमानश्रवणाभावमुदा(१.१०)हरति . यद्यस्मात्तं विद्याधरं तन्ममुखं
वक्तुकामं दृष्ट्वा स राजा भीत इव विद्याधरस्य मुखदमुष्मादस(१.११)हौत्क-
पणवाक् चन्द्रमण्डलादुल्केव मा स्म पतदित्यतस्तूर्णं भाषितवान् ॥ ५३.

मान्येन धर्मविव(१.१२**२१)शेन तथान्तरिक्षा-
देत्यान्वभूयत सुपुत्रदशाप्रवेशः .
एषा यथा सकलमङ्गलकोश(१.१)मुद्रा
याता न सिद्धगुलिकैव न यामिकत्वम् ॥

मान्येन विद्याधरेण तापाकुलेनाकाशादेत्य(१.२)स्वापस्तथानुभूतः यथा
भङ्गलमेव कोशास्तस्य मुद्रेयं सिद्धगुलिकैव यामिकत्वं न न प्रापद(१.३)पि
तु प्रापत् , एवं राज्ञा गुलिकायाः प्रकाशनं कृतम् ॥ ५४.

एतावतेव नृपतेर्वचनामृतेन
संपू(१.४)र्णकर्णकुहरस्य नभश्चरस्य .
राहोर्मुखादिव विनिर्गतमिन्दुविम्बं
तत्कालमेव ददृशे मुखम(१.५)न्यदेव ॥

इयन्मात्रेणैव राज्ञो वाक्यामृतेन पूरितकर्णस्य विद्याधरस्य मुखमन्यं-
देव तत्काल(१.६)मेव दृष्टम् अतो राहुमुखान्निर्गतं चन्द्रविम्बमिव ॥ ५५.

आदाय तां क्षितिपतेश्च सुधांशुले(१.७)स्ता-
मम्भोनिधेरिव स खेचरचक्रवर्ती .
प्रारम्भचर्वितविषादविषावतीर्णा
पीडां विधूय(१.८) परमेश्वरतामवाप ॥

समुद्रादिव राज्ञश्चन्द्रलेखामिव तां गुलिकां गृहीत्वा प्रथमम्(१.९)नु-
भूताद्विषादाववतीर्णा प्रथमदुःस्वजातां पीडां त्यक्त्वा स दिविपदप्रणीः पर-
मेश्वरभा(१.१०)वं विद्याधरत्वं प्रापत्. विषपीडां त्यक्त्वा परमेश्वरश्च समुद्रा-
दिन्दुलेखामग्रहीत् ॥ ५६.

राजान(१.११)मित्थमवदच्च महानुभाव
भावत्कमध्यवसितं मुनयो न विष्टुः,
विद्याधराधिपतितां पतितां(१.१२) पुरस्ता-
द्यत्पादयोरपि तृणाय न मन्यसे स्म ॥

स राजानमित्यवदत् हे महानुभाव मुनयो निष्ठु(१.१३)हा अपि त्व-
दीयमध्यवसितमौदार्यं न जानीयुः त्वत्पादयोरग्रे पतितामपि विद्याधरचक्र-
वर्ति(१.१४)तां त्वं तृणायपि नामंस्थाः ॥ ५७.

दग्धोपि लोचनमुखेन महेश्वरस्य
कामं विवेश हृदयं पुनरेव(१.१५) कामः,
एकं तु तस्य भवदाशयमात्रमेव
मन्ये महीमिहिर दुर्ग्रहमेकदुर्गम् ॥

दष्टि(१.१६)पथेन दग्धोपि कामो मन्मथो लोभश्च महेश्वरस्य चित्तं पु-
नरविशत् हे महीमिहिर भूमिस्(१.१७)यै कामस्यैकमेव त्वचित्तमात्रमेव
दुर्ग्रहं दुर्गमस्ति. भवचित्ते एव कामो न वर्तते इत्यर्थः ॥ (१.१८) ५८.

कामानुयातपरिपंचकमन्यदाहु-
स्तस्मिञ्जिते तदपि ते पुरतो वराकम्.
प्राणाहुतीकृतव(१.१९)तो जलधिं महर्षे-
र्नक्रादयः क गणनास्पदतामवापुः ॥

जना अन्यदरिपञ्चकं क्रोधादिकं(१.२०) कामानुयातं काममनुसरदाहुः.

क्रोधादीनामप्रणीः काम इत्यर्थः . तस्मिन्कामेभिलाषे जिते(1.21) सति ते तत्र
पुरतस्तत्क्रोधादिपञ्चकं वराकमकिञ्चित्करम् . अगस्त्यस्य समुद्रं पिबतो
नकादयः(1.22) जलजन्तवः क गणनीयाः ॥ 59.

तत्किं ब्रवीम्युपचिकीर्षति मानसं मे
त्वा प्रत्यपीति धिगनीतिविदुः(1.23¹) क्षिरेषा .
प्राप्योपमन्युमुनिना किल दुग्धसिन्धुं
क्षीराभिषेककलशेन मुनिः प्रसाद्यः ॥

त्वं यतो(1.1) जितलोभस्तत्किं ब्रवीमि जल्पितमहमशक्त इत्यर्थः मम
भित्तं तबोपकर्तुमिच्छतीत्येपानी(1.2)तिज्ञानासुक्तिः . शिवात्क्षीरसमुद्रं प्रा-
प्योपमन्युना मुनिना कर्त्तुं शिवः क्षीरकलशेन किं प्रसाद्यः ॥(1.3) यद्वा
यत्त्वं प्रत्युपचिकीर्षति मे चित्तमित्येपानीतिबुद्धिः वक्तुं नोचितमित्यर्थः
प्रत्युपकारं मङ्गं(1.1) न करोतीत्याशङ्क्यामाह उपमन्युमुनिना क्षीराभिषेदोपि
शिवः क्षीरकलशेन किल प्रसादनीयः(1.2). 60.

चिन्तामणेः कनकमध्यनिवेशनं य-
त्कल्पद्रुमस्य यदि वा जलसेकचिन्ता .
यत्प्रवृत्तिरुत वा सु(1.4)रभेस्तृणानां
या स्यादुदात्तहृदयानुपकर्तुमिच्छा ॥

यदुदारचेतसामुपकर्तुमिच्छा त(1.5)चिन्तारत्नस्य सुवर्णमध्ये स्थापनं
तथा तत्कल्पवृक्षस्य जलसेकः तथा कामधेनोस्तृणानां प्रवर्तने यत्नार(1.6)-
म्भः . वाक्यार्थरूपकम् ॥ 61.

सद्भिस्तदप्युपकृतादपि कश्चिदंश-
स्वीकार्य एव लघुताशम(1.7)नाय तस्य .

1 Ms. "वीम्बु". 2 Is it पिबः ? or better, पृष्ठः ? 3 Ms. कवा. 4 Ms. वरा
to "नैल्यः" lo. at the top of page in two lines. 5 Ms. "सुव". 6 Ms.
प्रवर्तने [u- on margin.

नाग्राहि विश्वभयदे किल कालकूट-
व्याधौ हते शशिकलाप्युदधेर्मुडेन ॥

यद्यप्यु(१.८)दाराश्रयाणां प्रत्युपकारार्थमसामर्थ्यं तथापि तस्यापकृतस्या-
ऽलापवार्थं कश्चिद्भागः कृतोप(१.९)कारात्स्वीकार्यो ग्राह्यः . विश्वभयधारिणि
कालकूटव्याधौ वारिते सति शिवेन समुद्राश्चन्द्रस्य क(१.१०)लापि न किं
गृहीता ॥ 62.

एवं स्थिते किमपि यत्कथयामि नाम
तत्कार्यमेव भवता मदनुग्रहाय(१.११) .
धामत्रयीनयनभासितसर्वलोकः
किं चन्द्रमौलिरपि नेच्छति दीपदानम् ॥

कृतोपकारात्प्रत्यु(१.१२)पकारो ग्राह्य एवं स्थिते सति यद्वहं वदामि
तन्मत्प्रसादार्थं त्वया कार्यमेव . धामत्रयीयुक्तेनयनैः(१.१३) प्रकाशितसमस्त-
भुवनश्चन्द्रमौलिरपि दीपदानं किं न काञ्छति ॥ 63.

आकर्ण्येदमनवद्य(१.१४)मते मदुक्तं
विद्याधरः प्रसवितास्ति शकम्भरो मे .
अस्यामरण्यभूवि तस्य ययौ तपोभि-
देवी(१.१५) हिमाद्रितनया नयनातिथित्वम् ॥

हेनवद्य[मते] निरहंकारबुद्धे इदं मद्गच्छरशृणु त्वम्(१.१६) शकम्भराख्यो
मम पितात्रारण्यभूमावस्ति तस्य तपोभिर्हेतुभिरत्र देवी गौरी दृग्गोचर-
(१.१७)त्वं प्रापन् ॥ 64.

शाकम्भरीति च पितुर्मम कीर्तिहेतो-
र्नाम स्वयं वरदया सदयं तयात्तम्(१.१८) .
भागीरथीति हि पदं सूरनिर्भरिण्याः
पुण्यानि शंसति पृथूनि भागीरथस्य ॥

सदयं मम(1.19) पितुः कीर्तिहेतोर्विरदया गौर्या स्वयमेव शाकम्भरीति
नाम गृहीतम् गङ्गाया भागीरथी(1.20)ति नाम भागीरथस्य पुण्यानि बहूनि
सूचयति ॥

65.

किं भूयसा सततसंनिहितामरण्ये
ताम(1.21)त्र मज्जनयितुर्विदधुस्तपांसि .
विद्याधरेन्द्रनगरादतिसर्वकालं
तद्दर्शनाय करवा(1.22)णि गतामगतानि ॥

बहुनोक्तेन किम् . मत्पितुन्तपांसि देवीमन्त्रारण्ये नित्यसन्निहितां
चक्रुः(1.21**22) अतिसर्वकालं जातु जातु तस्या दर्शनाय विद्याधरनग-
राद्रमनान्धागमनानि च करवाणि ॥(1.1)

66.

देवीप्रसादफलमथ मयानवद्यं
पर्याप्तमाप्तमनवाप्तचरं पुरस्तात् .
नानुग्रहानभिमु(1.2)खीषु हि देवतासु
युष्मादृशो नयनगोचरमापतन्ति ॥

पूर्वमनवाप्तचरं देवीप्रसादफ(1.3)लं निर्दोषं संपूर्णं पुरः प्राप्तम् . त्वद-
र्शनप्राप्तिरेव देवीप्रसाद इत्यर्थः . देवतास्वेव प्रसादपरा(1.4)सु त्वादृशां दर्शनं
लभ्यत इत्यर्थः ॥

67.

तद्वाहिनीं प्रहिणु यामवतीक्षणेत्र
कुन्तं निवेशय भुवि(1.5) पृष्ठमवीक्षमाणः .
आरुह्य वाजिनमथ ब्रज राजधानी-
मेतावतीमुपकृतिं कुरु मे द्वितीयाम् ॥(1.6)

तत्तस्माद्धेतोस्त्वं सेनां विमृज त्वं रात्रिक्षणे भूमौ कुन्तमायुधविशेषं

1 Ms. गङ्गा. 2 Ms. 'रथे'. 3 Ms. has ५. ५. २० vertically on margin.
4 Ms. 'दमयम'. 'कठ' written above 'मय'. 5 Ms. ३८ lo. under 1.3.
6 Ms. 'मवेता'.

निधायाञ्चमारुह्य प(1.7)आत्मवेशासपरयन्त्राजधानीं गच्छेत्यंतावतीमप्रतिम-
ज्ञासुपकृतिं कुरु मे ॥ 68.

उक्तवेत्यदृश्य(1.8)पदवीमुपयाति तस्मि-
न्विश्वम्भरापरिवृहः प्रणिधाय सैन्यम् .
दृष्ट्वा कुलस्य परमभ्यु(1.9)दयं कृतार्थो
देवस्स्वयं शुमणिरस्तमयं प्रपेदे ॥

एवमुक्त्वा तस्मिन्निरोहिते सति स भूप(1.10)तिस्तेनां व्यम्जनं स्वकु-
लस्य मेहान्तमुदयं दृष्ट्वा कृतार्थस्सन्निव सूर्यो लोकान्तरमगात् ॥(1.11) 69.

भूमिं प्रविष्टवति कुन्त इवाथ भास्व-
त्युच्चैस्तरां लवणसिन्धुरुदच्छलद्यत् .
तत्रास्ति कारण(1.12)लवो न हि कश्चिदन्यो
राज्ञः प्रभावमहिमा स समस्त एव ॥

यथा कुन्ते तथा भास्वति(1.13) भूमिं प्रविष्टवति सति उच्चैस्तरां क्षार-
समुद्रो यदुच्छलितवांस्तत्रान्यो हेत्वंशो न विद्यते स स(1.14)र्व एव राज्ञो
[भूपतेश्चन्द्रम]सश्च प्रभावः ॥ 70.

अत्यद्भुतं किमपि कुन्तमुखेन कर्म
निर्मातुमु(1.15)त्कलिकयावतरङ्गितस्य .
वा—पृथिवीपुरुहूतबाहो-
रन्थैव काचिदुदपादि तदा(1.16) स्फुरत्ता ॥

कुन्तेन किमप्यद्भुतं कर्म निर्मातुमुत्कण्ठयेव व्याप्तस्य.....
.....(1.17)लोकोत्तरा स्फुरत्ता कम्पो जातः . उदपादीति कर्तरि लुङ् ॥ 71.

1 Ms. "च्छेदीता" 2 Comm. right if the text is taken to be मेऽद्वितीयाः
but मे द्वितीया is better as the प्रथमा उपकृति is the restoration of the युटिका.
3 Sic. Read प्रविषाय. 4 Ms. माहा. 5 Ms. चन्द्रस्य lc. on margin.
6 Restore गमिष्यत्स्य '५'.

वातायनादवततार ततस्तता^(1.18)भि-
स्तत्काल आभरणदीप्तिभिरुक्तमार्गः ,
स्पर्शेव लक्षणमर्णैर्निज एव तेन-
स्युद्दीपिता^(1.19)भिरिव मङ्गलदीपिकाभिः ॥

ततस्स राजा वातायनादवतीर्णस्तस्मिन्काले आभरणदी^(1.20)प्तिभि-
र्दीर्शितमार्गः राजा निजैरेव लक्षणैर्निज एव तेजसि ज्वलिताभिर्मङ्गलदी-
पिका^(1.21)भिरिवेत्युत्प्रेक्षा ॥

72.

आयानरत्नकिरणैः कचंदाननाग्रं
द्वाराग्रतो भ्रष्टिति बाहवमारुरोह .^(1.22)
सप्तार्णवीप्रसभयानपरेण धाम्ना
कामं तले लवणसिन्धुरिपुं गृहीतम् ॥

आयाने^(1.1) वल्गायां रत्नांशुभिर्दीप्यमानमुखं हयं स द्वारादारोहत् ॥
सप्तसमुद्राणां प्रसभं पाने^(1.2) परेण तेजसा हेतुना राजा तले गृहीतं नूनं
लवणार्णवारिं बहवाग्रिम् ॥

73.

किं भूरिभिः^(1.3) किमिति नात्र निधिं प्रमूषे
लावण्यसारमसि धात्रि तमेकमेव .
इच्छां वि येन न भवत्य^(1.4)परेष्वितीव
कुन्तेन भूमिमथ भूमिधरो विभेद ॥

बहुभिः किं हे धात्रि येन करणभूतेना^(1.5)न्वेषु निधिषु इच्छां वि न
भवति तमेकमेव लावण्येन चारेण च प्रधानं निधिं किमिति न प्रकाशय-
सीती^(1.6)व राजा कुन्तेन भूमिं भिन्नवान् ॥

74.

1 Ms. राज्य lc. under 1.2. 2 'कपि दीप्तिवन्धनयोः' (Dhātupāṭha, Bhāṭi-ādi, 196),
See Notes- 3 Ms. राजा lc. under 1.3. 4 Ms. लवण्यं.
5 Ms. इच्छां वि, 6 Ms. लावणे. 7 Ms. चारेण च lc. under 1.5.

नासापुटाननभ्रुवो भ्रुवनत्रयस्य
 संबन्धिनस्सममिव(१.१) भ्रमतस्समीरान् .
 स्पर्धावशादनुगतेन ततो हयेन
 मातिष्ठत मजविना नरलांकपा(१.२)लः ॥

नासापुटाभ्यामाननाच्च भ्रूयेषां तौभ्रिभ्रुवनस्य सम्बन्धिन इव समं
 भ्रमतो वायुन्स्य(१.१)धौवशादिवानुगच्छता वेगवताश्चेन स राजा प्रस्थान-
 मकरोत् ॥ 75.

मध्येतमो रजसि दू(१.१०)रमुदस्यमाने
 रत्नांशुभिर्हरिरराजत सत्वरशिः .
 द्रष्टा विमुक्तविकृतिप्रकृतिर्विशुद्धं (१.११)॥
 स्वं पौरुषं दधदशोभत वासुदेवः ॥

तमसो मध्ये मध्येतमः अन्धकारमध्ये रजस्युदस्य(१.१२)माने उत्था-
 प्यमाने रत्नरश्मिभिर्हयोशोभत सत्त्वस्य बलस्य राशिः तथा वासुदेवोशो-
 (१.१३)भत . कीदृक् द्रष्टा पश्यन् तथा विमुक्तविकृतिः प्रकृतिर्यस्य तथा स्वं
 पौरुषं दधानः तथा(१.१४) सत्वरशिर्धैर्यस्थानम् अथ च ह.....तमो-
 गुणे.....सत्त्वगुणस्य(१.१५).....निर्विकारप्रकृतिः वासु-
 देवश्च ॥ 76.

चन्द्रोदये गगननुम्बितया स्थितत्वा(१.१६)-
 दृष्ट्वा हयं जविनमात्मसुतभ्रमेण .
 पश्चादिवागतवतो जलधेस्समीपे
 कल्लोलशब्द(१.१७)मवनीरमणो न्यशाम्यत् ॥

चन्द्रोदये पश्चादागतवतो लवणसिन्धोस्तरङ्गशब्दं स राजा(१.१८)भृ-
 णोत् . आगमने हेतुरुत्प्रेद्यते वेगवन्तं वाजिनं दृष्ट्वात्मसुत उच्चैरभवा इति
 भ्रमेण(१.१९) . भ्रमः कुतो जात इत्याह आकाशव्यापित्वेन स्थितत्वात् ॥ 77.

तेन स्मरन्नपि वचस्स नभश्चरस्य
कौतूह(१.३०)लेन बहुलेन गृहीतकर्णः ,
व्यावृत्तदृष्टिरनुगतवरमैक्षत स्वं
पानीयतामिव यशो गत(१.३१)मग्निमध्यात् ॥

तेन तरङ्गशब्देन घनेन गृहीतकर्णरश्रुतशब्द इत्यर्थः . भवता कुन्तं भूमौ
(१.२२**२३) निवेश्य पृष्ठं न विलोकनीयमिति विद्याधरस्य चचरस्मरन्नपि कौ-
तुकं निवर्त्तितदृष्टिस्स राजा(१.१) समुद्रनित्यनिवासाञ्जलरूपतां प्राप्तं स्व-
मिव यशो दृष्टवान् ॥ ७८.

यावत्किमेतदिति विस्मयवा(१.३)रिशय्या-
नारायणत्वमधिरोहति तावदेव .
विद्याधरस्स पुनरेव नरेश्वरं त-
मित्थं जगाद गग(१.४)नार्णवकर्णधारः ॥

गगनार्णवे कर्णधारो नाविको व्योम्नि संचरन्स विद्याधरस्तं राजानमे-
वं तावदवद(१.४)त् . एष नादः किं संपन्न इति विस्मय एव वारिशय्या तत्र
नारायणत्वं यावदाश्रयति . साश्चर्यः(१.५) इत्यर्थः . वर्तमानसामीप्ये इति लट् .
अन्यथा यावज्जले मज्जति तावत्कर्णधारः प्राप्नोति ॥(१.६) ७९.

अक्रोधकुन्तकरणक्षतमोदमान-
पृथ्वीपुरंध्रिघनघर्मजलायमाना .
क्षेमङ्करी रणधुरा(१.७)मुहदां हयानां
राजभियं लवणासिन्धुरवातरचे ॥

अक्रोधं कोमलतया कुन्तकरणेन क्ष(१.६)तं पातस्तेन मोदमाना तुष्य-
न्ती पृथ्वी एवं पुरन्धिस्तस्या घनघर्मजलवदाश्रयन्ती युद्धभारो(१.७)द्वहिन्यां

1 Ms. बह^१. 2 Ms. has ५. ६. २८ on margin. 3 Ms. 'वचस्', Is it
अवोचत् ? 4 Panini, ३.३.१३१. 5 Ms. एष इ. under १.७.

तवाश्वानां हितेयं लवणसिन्धुरवतीर्णा . नखक्षतेन च वनिताया धर्मज-
लोद्भेदः ॥ (1.10)

80.

यन्नाम किञ्चन पतिष्यति वस्तुजातं
क्षारत्वमेष्यति तदत्र समस्तमेव .
तेनाचरिष्यति न केव (1.11) लमेव कीर्त्त-
र्यावत्प्रतापदहनस्य तवानुवृत्तिम् ॥

यत्किञ्चन स्वादुकटुकादि वस्तुजातमिह (1.12) लवणसमुद्रे पतिष्यति
तत्सर्वं कर्तुं क्षारत्वं लवणत्वमेति यत्तेन हेतुना न केवलं त्वत्कीर्त्तरेवा (1.13) यं
लवणाम्भा अनुवृत्तिं करोति . त्वत्कीर्त्तिं शृण्वतामन्ये वृत्तान्ताः क्षारा इत्यर्थः
यावत्प्रतापाग्नेरप्ययं (1.14) लवणा ..... अनुवृत्तिं करोति दाह .....
..... कीर्त्तरेतिमाधुर्यादन्येषां वृत्तान्ताः क्षारा इवेत्यर्थः ॥ (1.15)

81.

इन्दोः कुलस्य यशसां वसतिः कुरूणां
क्षेत्रं पवित्रयति योजन [पञ्चकं तत्] .
लोकान्तरे फलति (1.16) तत्फलवाननेन
लोकद्वयेपि भविता सवितुस्तु वंशः ॥

इन्दोः कुलस्य ..... नां कुरूणां [तत्संव] (1.17) न्धिनां यशसां
वसतिः स्थानं यत्क्षेत्रं कर्तुं योजनपञ्चकपरिमाणं लोकं पवित्रयति तल्लोका-
न्तरफलं द[दाति] (1.18) . तुः पञ्चान्तरे . अनेन परिमाणेनेत्यर्थः लवण-
समुद्रेण तु सूर्यस्य कुलं सूर्यवंश्या राजानो लोकद्व (1.19) ये फलवन्तो भव-
न्ति . अयमर्थः कुरुक्षेत्रमृताः कुरुवंस्वर्गमात्रं लब्धवन्तः सूर्यवंश्यानां तु
लव (1.20) णाम्भा इह परत्र च फलप्रदः ॥

82.

तदेव लोकद्वयफलदानं दर्शयति ॥

1 Ms. "सर्व",	2 Ms. "वेव",	3 Ms. "लवणा",	4 Ms. "लवणा".
5 Ms. "विषय".	6 Ms. "गप",	7 Ms. "सुर्व",	

यः पूर्वपुंभिरु(1.21)दत्स्वन्यत तावकीनै-
रेकोपि तृप्तिमुपयाति न बाढबोस्मात् .
प्रीतिं विधातुमखिलेष्वपि [बाढवे](1.22*)पु
जातस्त्वदन्वयभ्रवां लवणाकरोयम् ॥

त्वदीयैः पूर्वपुरुषैस्सगरैर्यस्समुद्रः प्रागुत्थातस्तस्मादे(1.1)कोपि बाढबो
वडवाभिर्न तृप्तिमेति त्वत्कुलजातानां संबन्धिषु बाढवेष्वशेषु तृप्तिं कर्तुमयं
त्वत्स्वातो लवणस(1.2)मुद्रो जातः ॥

83.

आशापुरीति नृपते कुलदेवता ते
शाकम्भरी भगवती च मयि प्रसन्ना .
एते द्युसिन्धुय(1.3)मुने इव सर्वकालं
रक्षिष्यतो लवणवारिनिधिं मिलित्वा ॥

राजन्नाशापुरी नाम देवी तव कुलदेव(1.4)ता भवति . शाकम्भरी
देवी च मयि प्रसन्ना भवति एते गङ्गायमुने इव मिलित्वा लवणाधिं
रक्षिष्यतः ॥(1.5)

84.

आविर्भविष्यति विना भवदन्ववाय-
मन्यस्य कस्यचन नैष रसो नृपस्य .
आर्वाग्रिधूमभवमभ्रगणं हि(1.6) हित्वा
पातुं न कोपि तृपितः क्षमते पयोधौ ॥

भवत्कुलं विनान्यस्य कस्यापि राज्ञोयं लवणाम्भा न प्र(1.7)कटीभवि-
ष्यति . संभावनायां लुट् . बाढवधूमजातं मेघकुलं त्यक्त्वा को नु तृपितस्समुद्रे
पातुं सम(1.8)र्थः . हित्वेति क्त्वाप्रत्ययः..... ॥

85.

1 Ms. "सन्ना". 2 Ms. "निष्कवा". 3 Ms. सम्पातो i.e. at the top of page.
4 Ms. "गड". 5 Is it को-वरु ?

किं भूयसां स्फटिकशैल इवा(१.९)ष्टमूर्त्ति-
 शिचाबलेन परिकल्पिततोयमूर्त्तिः .
 अभ्यागतशरणयोस्तलमथ यस्या-
 रशाकम्भरीति गि(१.१०)रिजा तव सेयमग्रे ॥

बहुनोक्तेन किम् . अष्टमूर्त्तैस्तकाशाच्छिचा संप्रदायस्तद्वलेन परिक-
 ल्पित(१.११)जलरूपः स्फटिकाद्विरिव यस्याः पादतलमागतोय सेयं शाक-
 म्भरी देवी तत्राग्रे भवति ॥ 86.

एतां प्र(१.१२)णम्य शिवशेखरचन्द्रेखा-
 मन्दाकिनीशिशिरपादयुगामिदानीम् .
 निर्वापिताध्वगमनक्रमस(१.१३)न्निपातः
 पृथ्वीपुरन्दर पवित्रय राजधानीम् ॥

शिवस्य शेखरोभूते ये चन्द्रलेखामन्दाकिन्यौ तद्वत्ता(१.१४)पहरपादद्व-
 बाभेतां गौरीं प्रणम्य शमितमार्गतापञ्जरस्त्वं राजधानीं गच्छ ॥ 87.

उक्तेति विस्म(१.१५)यसुधारसवर्षमेधो
 बद्धाञ्जलिः प्रति[मुमोच स?]-
 राजापि तूर्णमव[रुह इयाद]यासी(१.१६)-
 [परी]क्षकत्वम् ॥

विस्मय एव सुधारसस्तस्य वर्षे मेघस्त विद्याधर इ(१.१७)त्युक्त्वा ब-
 द्धाञ्जलिस्सन्मूलमुत्सृज्य . राजा च सद्योश्चादवरुद्धाचम्य सलिलस्य परीक्षा-
 मकरोत्(१.१८) पुण्यं प्राप्तवान्पानादिनेत्यर्थः ॥ 88.

अथ शिवशिरश्चन्द्रज्योत्स्नाललाटविलोचन-
 ज्वलनसततप्रत्या(१.१९)सत्तिप्रभावकबोष्णयोः .

उपचितयशस्तेजाशकम्भरीचरणाम्बयो-
रनतिनिकटे नीत्वा रात्रिं प्रगे न(1.20)गरीमगात् ॥

शिवस्य शिरसि चन्द्रव्योत्क्रा तथा ललाटे विलोचनाग्निः तयोर्नित्यं
प्रत्यासत्तिस्तत्प्रभावेन(1.21) कवोष्णयोः . शिवो नित्यं शाकम्भरीं प्रणमती-
त्यर्थः. शाकम्भरीपादयोरनतिसमीपे.....(1.22).....
राजोपचिते यशस्तेजसी यस्य स तथा सन्प्रातर्नगरीं गतः . यशस्तेजसोरु-
पचये कवोष्ण(1.23*24)देवीपादतलवासस्त्वंभावित इति भद्रम् ॥ 89.

श्रीलोलराजसुतपण्डितभ(1.1)वृनोन-
राजात्मजो विवरणेन चतुर्थसर्गम् .
दुर्गं सुबोधमकरोदिह जेनराजः
पृथ्वीमहे(1.2)न्द्रविजयाभिषेकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजये चतुर्थसर्गः ॥

[पञ्चमः सर्गः]

लव(1.3)णाकरमाकर्ण्य स्ववंश्येनावतारितम् .
रथाश्वानामिव प्रीत्यै सप्ताश्वो द्रुतमाययौ ॥(1.4)

स्ववंश्येन वासुदेवेनावतारितमुत्पादितं लवणसमुद्रं श्रुत्वेवाश्व[प्री]त्यर्थ-
मिव सप्ताश्वस्सूर्यो द्रुतमु(1.5)दितः ॥ 1.

शापं दशरथोप्यापदकं वंश्यो मृगव्यया .
अवाप्तानुग्रहो राजा स पुनः प्राविशत्पु(1.6)रीम् ॥

सूर्यवंश्यो दशरथोपि आखेटिकया शापं प्राप्तुं स तु राजा सूर्यवंश्यो
मृगव्यया(1.7) लवप्रसादो नगरीमविशान् ॥ 2.

शाकम्भरीप्रदेशे यदुदगुस्तस्य कीर्तयः .
अतो नोद्रे(1.8)गमाजग्मुः पुलिने लवणोदधेः ॥

शाकम्भरीप्रदेशो मरुभूमित्वात्क्षारः . तत्र यत्त(1.9)स्य यशांसि जा-
तानि अतः क्षाराब्धितटे तानि नोद्रेगमागतानि . क्षाररससात्त्वादिनि-
श्चादः ॥(1.10) 3.

लवणाम्भोनिधेस्स्वामी क्षीराम्भोधिनिवासिनः .
कमात्स वासुदेवस्य वासुदेवोन्तिकं ययौ ॥(1.11)

क्षीराब्धिवासिनो वासुदेवस्य निकटं स वासुदेवो राजा गतः . लवणा-
म्भोनिधेः(1.12) स्वामीति समीपगमनौचित्यार्थम् ॥ 4.

1 Is the text 'दुष्ययौ' ?

3 Ma. 'याम्भो'.

2 Vālmiki, II. 63-64; Raghu, IX. 74-84.

4 Ma. 'याम्भो'.

भुवं शाकम्भरीदेव्या सनाथां यदुपासते .

तद्वंश्यां(1.13)स्तेन भययन्ते सर्वे शाकम्भरीश्वराः ॥

शाकम्भरीपालितां भूमिं वामुदेवकुलजा यन्तेवन्ते(1.14) तत्[स्ते शाक]-
म्भरीश्वराः कथयन्ते ॥ 5.

उ[त्तुङ्गै] — — — [भास्व]न्मित्रैरहितवर्जितैः .

राजचन्द्रैरनन्ता भूः(1.15) समराजि महोत्सवैः ॥

तै राजचन्द्रैरनन्ता भूमिर्न.....अपि.....(1.16)-
त्यर्थः महान्त उत्सवा येषां तैरुत्तुङ्गैरुदारैः भास्वन्ति दीप्तानि मित्राणि श-
त्रुरहितैः(1.17). सर्वपदाश्रयः पुनरुक्ताभासः . उत्तुङ्गादीनां सर्वेषां पदानामा-
मुख्ये पुनरुक्तत्वात् ॥(1.18) 6.

जज्ञे तदन्वयोदन्वत्सुधांशुर्वसुधापतिः .

सामन्तराजस्सामन्तराजिकैरविणीरविः ॥(1.19)

वासुदेववंशसमुद्रचन्द्रो मंडलेश्वरपङ्क्तिकुमुदिनीसूर्यस्सामन्तराजनामा
[जज्ञे] (1.20) . छेकानुप्रासः ॥ छेकाः पक्षिविशेषास्तद्वागुपलक्षितोनुप्रासः
दन्व.....(1.21)कानामावृत्तेः ॥ 7.

सुपुत्रे जयराजं तं राजन्तं स जयश्रिया .

यं वीक्ष्याजौ विव[स्वन्तं वस्वन्तं प्रा](1.22*)प राजकम् ॥

विवस्वन्तं सूर्यसमं यं दृष्ट्वा रणे राजगणश्चन्द्रगणश्च वस्वन्तं तेजोनाशं
प्राप तं जयलक्ष्म्या शो(1.1)भमानं जयन्तराजनामानं पुत्रं स प्रापत् ॥
यमकं . तुल्यरूपयोस्समुदाययोरावृत्तेः ॥(1.2) 8.

नितान्तमुन्नतिमतो नेतुपानतिमातताम् .

तेने तेन नताभेतुमुन्नतिं मानिना मतिः ॥

तेन मानिना(१.४) जयराजेनोन्नतिमत उन्नताश्रितिं नेतुं नमयितुं तथा
नतान्प्रणमत उन्नतिं नेतुं वर्धयितुं निता(१.५)न्तं मतिः कृता ॥ ज्यष्टरो घृत्त्य-
नुप्रासः ॥ नकारतकारमकाराणां त्रयाणामावृत्तेः ॥(१.५) 9.

नतेनतेनेन तेन तेन तेन नतेन ते .

नते नते तेन तेन ते नते न नते नते ॥

10.

इति स्तुतं कविवरैर्मुख्यं स(१.६)र्वमहस्विनाम् .

प्राप विग्रहराजं स ग्रहराजमिवात्मजम् ॥

नतेति निष्ठाग्तं स्त्रीलिङ्गं प्रथ(१.७)मैकवचनं क्रियापदम् . इनतेति कर्म-
पदम्, इतेन तेनेति कर्तुर्विशेषणम् . तेन तेनेति कर्तृपदम् .(१.४) नतेनेति
च कर्तृविशेषणम् . ते इति तच्छब्दस्य असन्तस्य रूपम् . इति पूर्वाद्धे पद-
विभागः . नते न(१.९)ते इति सप्तम्येकवचनान्तं पदद्वयम् . तेन तेनेति च
तृतीयान्तम् . ते नते इति द्विवचनान्तं कर्तृप(१.१०)दम् . नेत्यव्ययम् . नते
नते इति द्विवचनान्तं पदद्वयम् ॥

तेन तेन पुरुषेण कर्त्रा ते तव सम्ब(१.११)न्धिनीं इनता ऐश्वर्यं नता
सर्वैस्त्वदैश्वर्यप्रणामः कृत इत्यर्थः . पुरुषेण कीदृशेन इता प्राप्ता(१.१२) इनता
स्वाम्यं येन तथा नमता . इति प्रथमार्धव्याख्येयम् . ते नते कर्त्रा नते
नते न भव(१.१३)तः उन्नते उन्नते भवत इत्यर्थः ता लक्ष्मीः इनता स्वाम्यम्
कस्मिन्तेन तेन हेतुना नते नते प्रणा(१.१४)मं कुर्वति पुरुषे ॥ सर्वलोभद्रम् ॥
चित्रमिदं खड्गादिसंनिवेशाद्हेतुवर्ण(१.१५).....॥.....
...[कवी]न्तैः स्तुत.....स्विषु प्रधानं ग्रहराजं सूर्यमिव स राजा
विग्रह(१.१६)राजाख्यं पुत्रं प्रापत् ॥

11.

यस्य खड्गाद्विनिर्गत्य गङ्गयेव हरेः पदात् .

कीर्त्या त्रैलोक्यपावन्या(१.१७) लब्धिता गिरिसागराः ॥

विष्णोः पदादिव यस्य खड्गाद्विनिर्गत्य गङ्गायेव त्रिभुवनस्य पावन्या
(1.18) कपिचर्या पर्वतसमुद्रा लब्धिताः ॥ 12.

दूरस्थाप्यरिवक्त्रेषु बभौ यत्स्वद्वकालिका .
कलङ्कश्यामि(1.10)का चान्द्री शतपत्रवनेष्विव ॥

यत्स्वद्वस्येव कालिका शत्रुमुखेषु बभूव . कदाचित्सैव स्यादि(1.20)-
त्याह दूरस्थापि दूरादेव प्रतापभयात्पलायमानानां द्विपां मुखकान्तिर्हीनात्-
स्संभ्रान्त्यते न्व(1.21)[ङ्ग]श्यामिकैव लग्नेति . का केष्विव . पद्मवनेषु चान्द्रीव
कलङ्कश्यामिकैव ॥

उपमात्रयम् ॥(1.22**25)सर्वमहस्विनां मुख्यमिति साधारणधर्मस्य
सद्भावात् उपमानभूतेन प्रहुराजेना(1.1)पि साधारणधर्मस्योपमेयवत्संब-
न्धात् . खड्गपादयोर्विम्बप्रतिबिम्बभावान् . कालिकाश्यामि(1.2)कयोः
'पर्यायनिर्वेशान् ॥ 13.

यशोभिर्यस्य वर्षान्ते दुर्यशोभिश्च वैरिणाम् .
मिलितैर्हंसकाद(1.3)म्वैरिव दिद्युतिरे दिशः ॥

वर्षायामन्ते मिलितैर्हंसैः कांकैश्च यथा दिशश्शोभन्ते तथा तद्यशो-
(1.4)भिश्चाजुदुर्यशोभिश्च दिशोशोभन्त ॥ समुच्चयोपमा ॥ हंसकाकानां यशो-
पयशासां च समका[ले](1.5) दिशां द्योतनात् ॥ 14.

तनयश्चन्द्रराजोस्य चन्द्रराज इवाभवत् .
संग्रहं यस्सुवृत्तानां सुवृत्तानामि(1.6)व व्यधात् ॥

चन्द्रराजाख्यश्चन्द्रो ग्रंथकारस्स इवास्य पुत्रः चन्द्रराजाख्योभवत् शो-
भमानां वृ(1.7)त्तानां वसन्ततिलकादीनामिव सुवृत्तानां सदाचाराणां पुरु-
षाणां यस्संग्रहमकरोत् ॥ (1.8)श्लेषमिश्रोतन्वयः ॥ चन्द्रराजस्य चन्द्रराजे-

1 Ms. "गतम्". 2 Ms. मुख्यकामिति. 3 Ms. "रखेव". 4 Ms. "कोवि".
5 Ms. "रिक्तम्". 6 Ms. दिवः. 7 Ms. "तेदेगका". 8 Ms. संपुष्टं. 9 Ms. "वच".

नैव सुवृत्तानां सुवृत्तैरेवापमानान् तनैवो(१.१०)पमानत्वेनन्वयस्य मद्भाषात् ॥
प्राकरणिकाप्राकरणिकत्वं न विचार्यम् ॥ 15.

सर्वभूतोपयोगित्वात्सर्वथा हृदयंगमा .

ज्ञमेव दयि(१.१०)ता तस्य दयितव ज्ञमाभवत् ॥

उपकारपरत्वेन सर्वभूतानामुपयोगित्वात्सर्वथा मनोह(१.११)रा दयिता
दयावत्त्वं प्रिया च ज्ञमेव भूरिव ज्ञान्तिरिव चाभूत् ज्ञमा दयितेवाभवत् ॥
(१.१२) ऋषमिद्वैवोपमेयोपमा ॥ ज्ञमादयितयोरन्योन्यमुपमेयोपमानत्वात्
तस्याश्च पर(१.१३)स्परमुपमानोपमेयत्वलक्षणवत्त्वात् ॥ 16.

तस्य गोपेन्द्रराजोभूदनुजो यो मनीषिणाम् .(१.१४)

गोपेन्द्रराजस्मृतिकृद्रोमण्डल[धृतेरभूत्] ॥

गोपेन्द्रराजाख्यस्तस्यानुजोभूत् यो गोमण्डल(१.१५)स्य भूवल्यस्य धे-
नुवर्गस्य रश्मिचक्रस्य वा धृतेर्धोरणाद्रोपेन्द्र[स्य कृष्णस्य] राज्ञश्चन्द्रस्य च
स्मा(१.१६)रयिताभूत् ॥ ऋषेण स्मरणम् ॥ गोधारणेन कृष्णेन्दुसमस्य रा-
ज्ञोनुभवात्कृष्णचन्द्र(१.१७)स्मरणम् ॥ 17.

ततो दुर्लभराजेन चन्द्रराजस्य मनुना .

विनोदकेन गमिता वृद्धिं कीर्त्तिल(१.१८)ता भुवि ॥

चन्द्रराजपुत्रेण दुर्लभराजेन विनोदकेन प्रजादुःखहारिणा कीर्त्तिरेव
लता भुवि वर्धि(१.१९)ता . उदकेन विना लतावर्धनात्प्रतीयमानविरोधः ॥
निरङ्गरूपकम् ॥ भिन्नयोस्सामाना(१.२०)धिकरण्येन निर्वेशे रूपकसद्भावात्
निरङ्गं कीर्त्तौ लतारोपस्वारोपान्तरनिरपेक्षत्वात् ॥(१.२१) 18.

यस्य कैरविणी व्योम्नि पृथिव्यां तारकावली .

पाताले चन्द्रिका कीर्त्तिः कं न चक्रे सविस्मयम् ॥

[भा](1.22*)कारो कुमुदिनी तथा भूमौ वारापङ्क्तिस्तथा पातालौ व्यो-
त्सना यस्य कीर्तिस्सर्वजनं साध्यैर्मकरोत् ॥(1.1) निरङ्गं मालारूपकम्,
एकरिमन्विषयेनेकेषामारोप्यमाणत्वात् निरङ्गं चारोपान्तरनिरपेक्ष(1.2)-
त्वात् ॥ 19.

असिः स्नातोत्थितो यस्य गङ्गासागरसङ्गमे .
चिरं गौडरसास्वादशुद्धां ब्राह्मणतां ययौ ॥(1.3)

गंगासागरसङ्गमे पूर्वं स्नातोऽनन्तरमुत्थितो यस्यासिर्गौडानां ज्ञान-
पदविशेषाणां रसाया भूमेरा(1.4)स्वादे शुद्धां तत्र ब्राह्मणस्य भावं प्राप्तः .
गौडरसो गुडसम्बन्धी रसश्च यद्वा शुद्धां प्रधानो ब्राह्मण इति(1.5) . केवलं
ऋष्टं परम्परितम् ॥ खड्गे ब्राह्मणारोपस्यान्यारोपं गौडरसं प्रति सापे-
क्षत्वात् ॥(1.6) 20.

प्रजापतिपदब्रह्मा पातुष्यपुरुषोत्तमः .
मुतो गोविन्दराजोऽस्य शक्तित्रयमहेश्वरः ॥

प्रजा(1.7)पतिपदं राज्यं स्रष्टुं च तत्र ब्रह्मा षड्गुणास्सन्धिविग्रहादयो
ज्ञानादयश्च तेषु पुरुषोत्तमो वि(1.8)ष्णुः शक्तयः प्रभुत्वादय इच्छादयश्च तत्र
महेश्वरः ॥ मालारूपकं तदेव ॥ ब्रह्म(1.9)शब्दादीनामारोपाणां प्रजापत्या-
दीनारोप्यान्प्रति सापेक्षत्वात्परम्परितम् ॥ 21.

नयन्म(1.10)न्मथमुल्लासमात्मभूतशिवस्य च .
द्वितीयश्चन्द्रराजोभूततोरिध्वान्तचन्द्रमाः ॥

रूपयौवना(1.11)मुल्लासात्काममुल्लासं प्रापयन्भक्तिभराच्छिवस्यात्म-
भूतरात्रुतिमिरेन्दुर्द्वितीयश्चन्द्रराजा(1.12)रूपो राजाभूत् ॥ केवलमरिलष्टं
परम्परितम् ॥ चन्द्रारोपस्य ध्वान्तारोपे सापेक्षत्वात् ॥(1.13) 22.

1 Ms. 'स्नेहो'. 2 Ms. 'Sic. Is it शुद्धता?' 3 Ms. 'उत्सव'.
4 Ms. blank between 'य' and 'रो'. 5 Ms. 'य'.

सर्वराजार्कजीमूतस्सर्वदिग्बल्लरीमधुः .

गोवाकस्तत्सुतस्सर्वद्वीपमण्डलयामिकः ॥(1.14)

सर्वे राजान एवार्कास्तेषां जीमूतः सर्वदिश एव बल्लर्यस्तासां मधुर्वे-
सन्तः सर्वद्वीपा ए(1.15)व मण्डलं तत्र यामिकः ॥ मालारु[पकम्] ॥ एक-
स्मिन्ननेकेषामा[रोपाणामारो]व्यमाख(1.16)त्वान्माला[रूपकं परस्प]रत्तापे-
क्षारोपत्वात्परम्परितम् ॥ 23.

उपायवेदसर्वज्ञो गु(1.17)णपट्कर्मपारगः .

राजर्षिरेष मन्त्राङ्गशिखिपञ्चकमध्यभाक् ॥

उपायास्तामादय(1.18)स्त एव वेदास्तेषु सर्वज्ञः गुणास्तन्ध्यादय एव
पट्कर्माण्यध्यापनादीनि तेषां पारगः म(1.19)न्त्राङ्गानि कर्मणामारम्भोपाय
इत्यादीनि एव शिखिनोमयस्तेषां पञ्चकं तन्मध्यभाक् एष(1.20) राजर्षिर-
भूत् ॥ प्रकृतोपयोगि राजर्वेर्विशेषानुगुण्यात् ॥ 24.

प्रताप(1.21)तपनोपास्तिप्राप्तकीर्तिकलागमः .

कृपाणकुण्डलसाररेण पूर्यो राजा रराज यः ॥

कृपा(1.22)[ण] एव कुण्डलसारस्तेन पूर्यो यो राजा रराज कीदृक् प्रताप
एव तर्पनस्सूर्यस्तस्योपास्ति(1.23**26)रुपासंनं तथा प्राप्तः कीर्तिकलानामागमो
येन सः राजा चन्द्रश्च तपनसेवया प्राप्तकलाग(1.1)मो मृगाद्वृश्च भवति ॥
त्रिरुष्टमेकदेशविवातिं . अर्थावसेयारोपत्वादेकदेशविवातिं॥(1.2) शिलष्टं तु राज-
शब्दस्योभयार्थवाचित्वात् ॥ 25.

मलस्य मानससरो विकारस्य पयोर्णवः .

अव्या(1.3)प्तेर्गगनं यस्य चशः कैर्नाम लङ्घ्यते ॥

मैलस्य मालिन्यस्य मानससरः यद्यशो नि(1.4)मैलमित्यर्थः तथा

1 Ms. "पय".	2 Ms. "पैलि".	3 Ms. "यः क".	4 Ms. "गो".
5 Ms. "राप".	6 Ms. has ५, लि. on margin.	7 Ms. "पयने".	
8 Ms. "तको".	9 Ms. निविषस्य(i.e. निविषस्य) crossed before म.		

विकारस्य क्षीरसमुद्रः निर्विकारमित्यर्थः अव्याप्तेर्गगनं व्यापकमित्यर्थः य-
(1.6)स्य यशः कैर्लब्धते ॥ आरोग्यमाखानां मानसादीनामलंघ्यत्वात् कैर्लब्धते
इत्युक्तिसंगतिः ॥(1.6) वैधर्म्येण निरङ्गं मालारूपकम् ॥ मलादीन्प्रति मा-
नसादीनां प्रतिकूलत्वाद्द्वैधर्म्यम् ॥(1.7)

26.

अयशोमेघशरदा दुरितध्वान्तराकया .

यस्य श्रिया प्रमादाद्दिहेमन्तनिशया जितम् ॥

यस्य श्रि(1.8)या जितमिति भावे क्तः . अयश एव मेघस्तस्य शरदा
तथा पापान्धकारपौर्णमास्या तथा प्रमाद(1.9)सर्पस्य हेमन्तराख्या . शीत-
काले सर्पाणां विलप्रवेशेनादर्शनाद्धेमन्तनिशारूपकम् ॥(1.10) परम्परितं
तदेव मेघादीन्प्रति शरदादीनां प्रातिकूल्यात् ॥

27.

समुद्राः स्थिरलावण्याः(1.11) परकर्णभिदोर्जुनाः .

यशसां राशयो यस्य दिवि बद्धपदश्रवाः ॥

स्थिरं लावण्यं लालित्यं च(1.12) येषां सम्यगुच्चै रान्वीति च परेषां
शत्रूणां कर्णं श्रवणं परं शत्रुं राधेयं च भिन्दन्ति अर्जुनाः(1.13) श्वेताः
पाण्डवविशेषश्च दिवि व्योम्नि च कृतस्थितयोर्भवा हठास्ताराविशेषाश्च .
अर्जुनाः श्रवा इ(1.14)ति बहुवचनं विषयाणां प्रत्येकमारोपात् ॥ आविष्ट-
लिङ्गं रूपकम् ॥

28.

पुण्डरीकं विरि(1.15)ञ्चस्य श्वेतद्वीपं [मुर]दिषः .

चन्द्रापी[डस्य कैलासं य]श्शुद्धमवहन्मनः ॥

ब्रह्मादीनां पद्यादि य(1.16)श्चित्तमधारयत् तत्र तेषां नित्यनिवासात् ॥
परिणामः ॥

29.

1 Ms. निरु.	2 Ms. मलि.	3 Ms. 'धर्म्य'.	4 Ms. मला.
5 Ms. कर्ण.	6 Ms. 'श्रुवा'.	7 Ms. 'मुर'.	8 Ms. 'कवि'.

तेजोबलाद्[दशभिः सूर्यव]न्महदा(1.17)यिभिः .

भूपैरभ्यर्च्यमानत्वे स्वसारं यः कलावतीम् ॥ 30.

चन्द्रमूर्तिभ्रमकरीं मुखलक्ष्म्येव संज्ञया .(1.18)

कान्यकुब्जमहेशाय सरस्वानिव दत्तवान् ॥

तेजस्वित्वात्सूर्यसमैर्द्वादशभिर्भूपालैर्योच्य(1.19)मानत्वेपि कलावतीं
कलावतीनामानं चतुष्पष्टिकलासहितां च स्वसारं यः कान्यकुब्जेन्द्रा(1.20)य
दत्तवान् मुखकान्त्या कलावतीति सञ्ज्ञया च चन्द्रभ्रान्तिकरीम् ॥ भ्रान्ति-
मान् ॥ क(1.21)लावतीति वचनेन भ्रान्तिजननान् ॥ 31.

जितैः प्रदत्तसर्वस्वस्वप्ने द्वादशभिर्नृपैः .

यमो(1.22*) धनपतिर्वायं सन्देहमिति यो ददौ ॥

युद्धे जितै र्राजभिर्हेतुभिः स्वप्ने प्रदत्तं सर्वस्वं येन स यो राजा(1.1)
किं यमः किं वा वैश्रवण इति सन्देहं दत्तवान् ॥ राक्षं पीडनाद्यमः अति-
दानाद्धनदः ॥ शुद्धस्व(1.2)न्देहः ॥ सन्देहे एव पर्यवसानान् ॥ 32.

नन्दनश्चन्दनस्तस्य यस्य नामन्युदीरिते .

जनस्सफ(1.3)ल इत्युक्तिशेषाद्बृहत्भ्रमं जहौ ॥

चन्दन इति यस्य नामन्युक्ते सति तदसन्देहं प्राप्नुवंलोकः(1.4) तत-
स्सफल इत्युक्तिशेषाद्बृहत्भ्रममत्यजत् . चन्दनवृक्षस्य फलानामनुत्पत्तेः ॥
निश्चया(1.5)न्तः ॥ प्रथमं संशये सति निश्चये संपर्यवसानान् ॥ 33.

फलदश्चन्दनो दृष्टो भोगिनो यमु(1.6)पासते .

सत्कलास्ते च तेषां च विपदं वदनं सदा ॥

चन्दन इत्युक्ते संशयः फलद इत्युक्ते निश्चयः(1.7)यः चन्दनस्य फलदत्वा-
भावात् भोगिनः सुखिनश्च यं सेवन्ते इति सन्देहः ते च भोगिनः सत्कलाः

1 Ms. रुः 01 नृपैः 1
4 Ms. रषी.

2 Ms. 'जिह' .
5 Ms. 'जिह' .

3 Ms. 'यो' written above 'य' .
6 Ms. 'यस' .

विद्याया... (1.8) ...भुतयः सहृदयाश्चेति निश्चयः तेषां भोगिनां सुखं विषदं
प्रसन्नं विषोद्वारकं चेति सन्देहः ॥ (1.9) निश्चयगर्भः ॥ प्रथमं सन्देहः मध्ये
निश्चयः पश्चात्सन्देहः ॥ 34.

इत्यादि वर्णनं यस्य (1.10) मिलत्सन्देहनिश्चयम् .
न वृत्तः कल्पवृत्तोयमित्युक्तावेति सङ्गतिम् ॥

संशयनिश्चयसंकी (1.11) र्णं यस्यैवं वर्णनं सङ्गतिमेति सङ्गच्छते . कदा
अयं राजा वृत्तो न भवति किं तर्हि कल्पवृत्तो भव (1.12) तीत्युक्तौ सत्याम् .
कल्पवृत्ते पूर्वोक्तस्य सफलत्वादेर्विशेषणजातस्य संभवात् ॥ नि (1.13) श्वया-
न्तस्सन्देहः अन्तनिश्चयस्य लाभान् ॥ 35.

बभार न स राजत्वं राजराजत्वमेव तत् . (1.14)
अन्यथा निधयः सर्वे कथमायत्ततां ययुः ॥

इतरराजवत्स राजा राजत्वं नावहत्किन्तु तत् (1.15) स्य राजत्वं राज-
राजत्वमेव भवति . राज्ञां राजा राजराजः वैश्रवणश्च . अन्यथा यदि स
राज (1.16) राजो न [स्यात्तर्हि कथं सर्वे निध] यस्तस्यायत्ततां जग्मुः [राज-
रा] जस्यैव निधि [पतित्वा] न् ॥ (1.17) प्रथमापह्नुतिः ॥ विषयस्य निषेधेन्यस्य
विधानात् निषेधपूर्वमारोपान् ॥ 36.

रुद्राणी (1.18) तद्वधूर्दीपसहस्रं तमसो भिदे .
न पुष्करतटे लिङ्गसहस्रं तददीदिपत् ॥

रुद्राणी नाम (1.19) तद्वधूः पुष्करतटे तमोहरणार्थं तदीपसहस्रमज्ज-
लयत् न पुनस्तलिङ्गसहस्रमज्जलयत् ॥ (1.20) द्वितीयापह्नुतिः ॥ आरोपपू-
र्वकं निषेधस्य सङ्गावात् ॥ 37.

1 Ms. "भुतयः" le. on margin. 2 Ms. Sic., i.e., विषदं. 3 Ms. "यास्त".
4 Ms. "ययुः". 5 Ms. नाम, See. p. 108, l. 6. 6 Ms. "ययुः".

योगिन्यात्मप्रभाख्यासावणि(1.21)माद्यष्टकच्छलात् .
अपरयत्फलितं स्वाणावर्हिसाद्यष्टपुणिकाम् ॥

आत्मप्रभा नाम सा(1.22) योगिनीं स्थायौ परमेश्वरविषयामहिंसा-
दिभेवाष्टपुण्यां फलितामहासीत् कस्माद्(1.23)[हिंसा]दि यद्यष्टकं तद्रूपात् ॥
तृतीयापह्नुतिः॥ असत्यत्वप्रतिपादकेन च्छलरा(1.24**27)भ्येन निर्देशात्॥ 38.

रुद्राणीति पुरंध्रीभिर्योगिनीति च योगिभिः .
आत्मप्रभेति सा ज्ञाता विशन्त्यर्कस्य(1.1) मण्डलम् ॥

पुरंध्रीप्रभृतिभिस्सा रुद्राण्यदित्वेनोल्लिखिता ॥ उल्लेखः ॥ एकस्या
अनेकधा क(1.2)ल्पनात् ॥ 39.

सुनुर्वाक्पतिराजोस्य प्रसाद इव मूर्च्छिमान् .
हिताय सर्वलोकानामुदपयत शा(1.3)म्भवः ॥

लोकानां हितार्थं मूर्तो हरप्रसाद इव विप्रहराजोस्य पुत्रो जातः ॥
गुणोत्प्रेक्षा ॥(1.4) प्रसादाख्यो गुणो विषयित्वेन सम्भावितः ॥ 40.

स भुजाभ्यां जयान्प्रापदृष्टाशीत्यधिकं श(1.5)तम् .
बुद्ध्या निर्मलया कालं कामं च मनसाजयत् ॥

स जयान्प्रापदृष्टाशीत्यधिकं शतं भुजाभ्यां(1.6) प्राप्तम् . स बुद्ध्या बुद्ध्या
कालं निर्मलेन च मनसा काममजयत् इति नवत्यधिकं शतं प्राप्तम् ॥(1.7) 41/

गणनां सूचयन्तीव जयानामिति यत्र ताः .
धामत्रयीकला वक्रपंचके पंचधा स्थिताः .

य(1.8)त्र वर्तमानानां जयानां नवत्यधिकं जयानां शतमिति संख्यां
पंचवक्त्रस्थैरवरस्य मुखपञ्चके(1.9) स्थिता धामत्रयीकलासूचयन्ति .

चन्द्रकलाष्णोदरा सूर्यकला द्वादश वदिकला दरोति (I.10) प्रतिबक्त्रमष्टाविंश-
रूपन्ति अष्टाविंशत्संख्यास्ता धामत्रयीकलाः पञ्चमुखस्येश्वरस्य प्रतिमु (I.11) खं
धर्तमानत्वात्पञ्चभिर्गुणिता भवन्तीति नवत्यधिकं शतं भवन्तीति क्रियोत्प्रे-
क्षेयम् सूचनाकि (I.12) वायास्संभावनात् ॥ 42.

तं प्रासादमसौ चक्रे पुष्करे व्योमवाससः .

भक्त्या त्यक्तोत्तरासंगः कैला (I.13) स इव भाति यः ॥

असौ राजा पुष्करतीर्थे हरस्य तं प्रासादं चक्रे यो भक्त्या त्यक्तोत्त-
रासंगः कैला (I.14) स इव भाति . त्यक्तोत्तरादिकसंगश्च ॥ द्रव्योत्प्रेक्षा ॥
कैलासस्य द्रव्यत्वात् ॥ 43.

धर्मस्येव (I.15) नवः [सर्गो] स्थिति— .

सिंहराजः [सुतस्त?]स्य संहार इव मान्मथः ॥

यो धर्मस्येव (I.16) सर्ग इत्याद्यन्वयो योज्यः . लावण्यातिशयेन राज-
राजिकादादि (?) ... [सं]हारो [त्वे] क्षणम् ॥ (I.17) सिद्धात्मिकोत्प्रेक्षा ॥ स-
र्गादयो घबन्ताः तेषां कृदभिहितो भावो द्रव्यं ..... [द्र]व्यवशा-
(I.18) वेन सिद्धत्वात् ॥ 44.

पुष्करे पुष्कलसुखं प्रासादं सोपि निर्ममे .

श्वेतो गुण इवोपास्ते यो दे (I.19) वं शशिशेखरम् ॥

श्वेतो गुण इव यो हरं सेवते तं प्रासादं सुधासितं स पुष्करे कृतवान् ॥
(I.20) उपमालङ्कारसङ्करोत्प्रेक्षा ॥ श्वेतगुणस्य साधारणत्वेनोपमा भवति
संभावनायां सू (I.21) उत्प्रेक्षा ॥ 45.

सिंहराजं तंमालोक्य सिंहराजमिवापरम् .

धर्मस्य त्रिपदीच्छेदी ननाम (I.22) कलिकुञ्जरः ॥

अपरं लोकोत्तरं सिंहमिव यं दृष्ट्वा सिंहराजाख्यं धर्मस्य पादत्रयाप-
(1.28*)हारी कलिहस्ती नष्टः त्रिपदी गतिविशेषः तच्छेदी च हस्ती सिंह
दृष्ट्वा नश्यति ॥ जात्युत्प्रेक्षा ॥(1.1)सिंहो जातिः ॥ 46.

मृतुर्विग्रहराजोऽस्य सापराधानपि द्विषः .

दुर्बला इत्यनुध्यायन्नक्षत्रि(1.2)य इवाभवत् ॥

अमी दुर्बला भवन्तीति कृतापराधानपि शत्रूंश्चिन्तयन्नक्षत्रिय इवा-
सीत्(1.3) क्षत्रियकार्यस्य मारणस्याकरणात् ॥ जातेरभावोत्प्रेक्षा ॥ अक्ष-
त्रिय इति जात्यभा(1.4)वः ॥ 47.

अनीलाश्वमिवादित्यं कुर्वद्भिर्हयरेणुभिः .

लेभे खुररजोघोरान्धकार ईति(1.5) नाम यः ॥

न नीला अश्वा यस्य तमिवादित्यं कुर्वतीभिर्वाजिधूलिभिर्हेतुभिः खुर-
रजोघो(1.6)रान्धकार इति यो नाम लब्धवान् . अर्थादश्वानां खुररजसा
घोरान्धकारो यस्मादिति विग्रहः ॥(1.7) गुणस्य ॥ गुणस्य नीलत्वस्याभा-
वोत्प्रेक्षणम् ॥ 48.

अतिष्ठन्तमिवात्मानं मत्वा स्वखुरधूलिभिः .(1.8) ✓

वभ्रमुर्वाजिनो यस्य संकटास्वपि वीथिषु ॥

स्वखुररजोभिर्वीथीनामात्मानमैवदरूपेणातिष्ठन्तमिव(1.9) मत्वा यद-
श्वासंकटमार्गेष्वप्यभ्रमन् . रजसावटानां पिहितत्वात्तेष्वपि वाजिनो वभ्र-
मुर्त्वि(1.10)र्धः ॥ क्रियायाः ॥ स्थितिक्रियाया अभावोत्प्रेक्षणम् ॥ 49.

गृह्णद्भिः परया भक्त्या वा(1.11)णलिङ्गपरम्पराः .

अनर्मदेव यत्सैन्यैर्निरमीयत नर्मदा ॥

1 Ms. 'तिष्ठ'. 2 Ms. 'इव'. 3 Add चणवोत्प्रेक्षा. (परमवोपि). 4 Ms. 'तिष्ठ'.
5 Ms. 'समानमति', 'वदरूपेणा' lo. under 1-8 (lo. mark after 'भ').

भक्त-यतिशयात्पूजार्थं बाण(1.12)लिङ्गानि गृह्णन्तिर्यसैन्यैर्नर्मदा अन-
र्मदेव निर्मिता . नर्मदायास्तदा बाणलिङ्गाभावात् ॥(1.13) द्रव्य[स्य] ॥
[अनर्मदे]ति द्रव्यस्याभावोत्प्रेक्षा[याम्] ॥ 50.

तपस्विना [स्वच्छं] यशोशुक(1.14)मितीव यः .
गुर्जरं मूलराजाख्यं कन्धादुर्गमवीविशत् ॥

तपस्विना वराकेण तपोधने(1.15)न च स्वच्छं यशोशुकमनेन
त्यक्तमितीव मूलराजनामानं गुर्जरं कन्धाख्यं दुर्गं चीरं च(1.16)
स प्रावेशयत् . तपस्वी चानुकम्प्यार्थ इति कोशः . कन्धा च दुर्गं परुषत्वात् ॥
श्लेषोत्था ॥(1.17) 51.

सूर्यवंशप्रसूतस्य चन्द्रमण्डलनिर्गता .
तस्य रेवामयी बाह्वैः कीर्तिर्मेलिनिताभवत् ॥(1.18)

सूर्यवंशस्य तस्य बाजिभिश्चन्द्रमण्डलाभिर्गता रेवामयी कीर्तिर्मेलिनी-
कृता ॥(1.19) [साप]द्धवा ॥ रेवामयीति मयटः प्रयोगात् ॥ 52.

व्यधादाशापुरीदेव्या भृगुकच्छे स(1.20**28) धाम तत् .
यद्रेवास्पृष्टंसोपानं चन्द्रश्चुम्बति मूर्धनि ॥

आशापुर्याख्याया देव्याः प्रास्तावमय(1.1)टो(?)करोत् . यद्रेवया स्पृष्ट-
सोपानं चन्द्रशिरसि चुम्बति . रेवायाश्चन्द्रप्रभवत्वाच्चन्द्रेण चुम्बनो(1.2)-
क्तिः ॥ प्रतीयमानोत्प्रेक्षा ॥ अत्र वाक्यार्थप्रतीतिसमय एव पदार्थसमन्वय-
प(1.3)र्यालोचनया चुम्बनस्य तात्त्विकत्वाभावावगमादार्थस्संभावनात्मक
इवार्थ इति प्रतीय(1.4)मानोत्प्रेक्षा ॥ 53.

तस्य दुर्लभराजोभूदनुजो माधवानुगः .
नारीणां सततं येन हृदये(1.5)मदनायितम् ॥

1 Ms. "नो च. 2 Ms. "पौरी. 3 Ms. "चन्द". 4 Ms. has ए. ३३ on margin.
5 Ms. "स्पृष्ट". 6 Sic. Is it "मसावकरोत् ? or "द स सुषोकरोत् ?

माधवो मन्त्रिविशेषो वसन्तश्च सोनुगो यस्य स दुर्लभराजोस्यानु-
जोभूत् (1.6) येन नारीणां चेतसि न मदनायितं काष्ठा मदनायितमेव बभूवे-
त्यर्थः . मदस्य नायितं नीय(1.7)मानस्य प्रयोजनम् . शीनो शिजन्ताश्रै-
पुंसके भावे कः . नारीणां स्त्रीणां चेतसि मदनाधि(1.8)तं कामवदाचरितम् .
कामश्च वसन्तानुगो भवति ॥ 54.

चन्द्रोदयन्ति पूर्वाद्रौ मलये चन्दन(1.9)न्ति च .
मन्दरे क्षीरपूरन्ति तुपारन्ति हिमालये ॥

उपमोपक्रमोत्प्रेक्षाद्वयम् ॥

55.

यशांसि(1.10) शीतलीकर्तुमिच्छयेव दिगङ्गनाः .
यस्य गोविन्दराजाख्यस्स तस्मादुदपथत ॥

हे(1.11)तुत्प्रेक्षा ॥ इच्छयेवेति हेतुः ॥ यस्य यशांसि कर्तुंणि पूर्वशैला-
दिषु चन्द्रोदयादिवदाचरन्ति . अत्र(1.12) हेतुत्प्रेक्षा . दिगङ्गनाश्रीतलीक-
र्तुमिच्छयेव ॥ उपमोपक्रमोत्प्रेक्षा . सर्वप्रतिपदिके(1.13)भ्यः किवित्येक
इत्युपमानात्किञ्चिधान ..... माप्रतीतिपर्यवसाने तूपमानस्य
प्र(1.14)कृते संभवौचित्यात्संभावनोत्धाने उत्प्रेक्षा ॥ स गोविन्दराजाख्य-
स्तस्माज्जातः ॥ 56.

यस्य(1.15) वैरिघरहात्वं गमितस्य कवीश्वरैः .
वीर्यशाल्यनुसृत्यर्थमिवाभ्राम्यद्यशो जगत् ॥

कर्वाडैः(1.16) शत्रुषु घरहात्वेन धर्यमानस्य यस्य यशो जगद्भ्रा-
म्यदत्र फलनुत्प्रेक्ष्यते वीर्येण शालन्ते(1.17) ये ते वीर्यशालिनो वीर्ययुक्ता-
श्शालयश्च तेषामनुसरणार्थम् ॥ फलोत्प्रेक्षा ॥ अनु(1.18)सरणं फलम् ॥ 57.

1 Ms. 'वि'. Dhātupāṭha, Bṛh-saṁ, 926. 2 Pāṇini, 3. 3. 114. 3 i.e. 54
and 55. Comm. of 55 with 56. 4 Ms. 'कतु'. 5 Ms. 'पशु'. 6 cf. Mahā-
bhāṣya on Pāṇini, 3. 1. 11, Kāshika quotes it as a Vāṭika. 7 Thus
Comm. Ms. reads 'शाल्य',

तस्माद्वाक्पतिराजेन सम्भूतमवनीक्षुजा.

कलिः कृतीकृतो येन भूमिश्च त्रिदिः(१.१०)वीकृता ॥

वाक्पतिराजाख्येन राज्ञा तस्मात्सम्भूतम् . भावे कः . येन कलिः कृत-
युगीकृतः पादः(१.१०*)चतुष्टयेन कलावपि धर्मसेवनात् . अतो भूमिश्च
स्वर्गस्तम्पादितः ॥ अतिशयोक्तिः ॥ क(१.१)लिकृतयोर्भेदप्यभेदोपनिबन्धनात् ॥
एवं भूमिर्त्रिदिवयोर्ज्ञेयम् ॥ 58.

अम्बाप्रसादमा(१.१)घाटपतिं यस्तेनयान्वितम् .

व्यमुजद्यशसः पश्चात्पार्श्वं दक्षिणदिक्पतेः ॥

आघाट(१.१)स्य हाऔनामनगरस्य पतिं स्वामिनमम्बाप्रसादनामानं
ससैन्यं यमस्य समीपं यशः(१.४)सः पश्चादनयन् . पूर्वमम्बाप्रसादो दक्षिणा-
शापतिनिकटं प्रापितः पश्चात्त्वं यशः(१.५) इति कार्यकारणयोः पौर्वापर्यरू-
पकालविध्वंसरूपः कालव्यत्यासः ॥(१.६) 59.

भिन्नमम्बाप्रसादस्य येन च्छुरिकया मुखम् .

प्रतापजीविकासृग्मिस्सममेव व्यमु(१.७)च्यत ॥

येन कर्तृभूतेन च्छुरिकया करणभूतया भिन्नमम्बाप्रसादस्य मुखं क-
र्मभूतं(१.८) प्रतापेन जीवितेनाच्छुजा च समकालं परित्यक्तम् ॥ अत्र कार्य-
कारणयोर्भिन्नकालयोस्त(१.९)मकालत्वम् ॥ 60.

गोत्रभिद्वैरिभिर्वैरिस्त्रीभिर्दहन इत्यपि .

मृत्युर्वैरिभटैर्वैरिपचनैः कर्बुरे(१.१०)भरः ॥

61.

प्रचेता इति नीतिज्ञैस्त्राणकामैस्सदागतिः .

धनदोर्यिभिरीशश्च भुवा यः प्रत्यपद्य(१.११)त ॥

वैरिभिर्यो गोत्रभित्कुलहन्ता वशी चावसितः . वैरिस्त्रीभिर्दहनो दह-
तीति दहनः(1.12) तासां हतान्भर्तृननुसरन्तीनां दाहहेतुत्वात् दहनोभिश्च .
भृत्युर्यमः कर्तुरेवरो नैच्छतः शू(1.13)न्याकरणात् . प्रचेता प्रकृष्टचेता वरु-
णश्च . सती आगतियस्य पवनश्च . धनं ददाति वैश्वचख(1.14)श्च 'ईशः ई-
श्वरः] पूर्वोत्तरदिक्पतिश्च ॥ भेदस्योद्भेदरूपातिशयोक्तिः ॥ 62.

इन्द्रनीलश(1.15)लाकाया धत्ते स्फटिकपीठताम् .
या मूर्त्तिश्शाम्भवी [पूर्णा] नाजैपीत्सापि तद्यशः ॥

इन्द्रनीलश(1.16)लाकेवेन्द्रनीलशलाकेत्युपचारात्कलङ्कः तस्याः स्फटिक-
पीठतां या शाम्भवी मूर्त्तिः(1.17) धत्ते सापि मूर्त्तिः पूर्णचन्द्रो यशसो ना-
जैपीदतुल्यदित्यर्थः ॥ सम्बन्धे [असम्बन्ध]रूपातिश(1.18)योक्तिः ॥ 63.

अद्यापि यो न गतवान्परलोकं यतो भुवा .
विस्मृतान्यमहीपालमालया हृदि(1.19) धार्यते ॥

योद्यापि परलोकं न गतः यतोन्यान्नाज्ञो विस्मरन्त्या भुवा लोकेन
स्मर्यते तेभ्योऽस्याधि(1.20)करुणत्वादिति भावः ॥ सम्बन्धे असम्बन्धः ॥
परलोकगमनसम्बन्धेऽप्यसम्बन्धः ॥ 64.

वीर्य(1.21)रामस्सुतस्तस्य वीर्येण स्यात्स्मरोपमः .
यदि प्रसन्नया दृष्ट्या न दृश्येत पिनाकिना ॥

तस्य सु(1.22**26)तः तस्य पुत्रो वीर्यरामनामा राजा वीर्येण शक्त्या
स्मरोपमस्त्वाथवीर्यश्रेण प्रसन्नया दृष्ट्या न वीर्येत ॥ अत्र(1.1) स्मरसादृश्य-
सम्बन्धेऽपि पिनाकिप्रसन्नदृष्टिविषयत्वादसम्बन्धः ॥ अतिशयोक्त्यः ॥ 65.

अद्वि(1.2)तीयो रणान्त्वन्धश्शुद्धिमात्रज्ञोऽपिचितः .
परित्यक्तो महायोधैस्सहायत्वे स्थितैरपि ॥

66.

अगम्यो यो नरे(1.3)न्द्राणां सुधादीधितिसुन्दरः .
जघ्ने यशश्च यो यश्च भोजेनावन्तिभूभुजा ॥

67.

तस्य चामुण्डराजेन क(1.4)निष्ठेन विनिर्ममे .
विष्णोर्नरपुरे धाम विष्णुलोके तथात्मनः ॥

अद्वितीयोप्रतिमल्ल एकाकी(1.5) च सङ्ग्रामात्प्राप्तशुद्धो रक्ष्यस्सहायै-
रपि योयैरूपकः राज्ञामगम्यश्चन्द्रमनोहरो यशश्च यो यश्चोञ्ज(1.6)यिनीरा-
जेन हतस्तस्य कनिष्ठेन भ्रात्रा चामुण्डराजेन नरपुरे विष्णोः प्रासादो नि-
र्मितः आत्मनः(1.7) च धाम स्थानं विष्णुलोके निर्मितम् ॥ अत्र प्रस्तुत-
थोर्यस्य यशसश्चाद्वितीयादिभिर्गुणैरभि(1.8)संबन्धः स च केवलमेव भवतीति
हृननक्रियया सह निर्दिष्टः इति गुणरूपधर्माभिसंबन्धे तु(1.9)ल्ययोगिता .
तस्येत्यत्र निर्माणक्रिययाभिसंबन्धः ॥

68.

अभूदुर्लभराजोस्माद्यदीयैः प्रतियो(1.10)गिभिः .
चराचराणां लुठितं पादान्ते भूभृतां भयात् ॥

यस्य राष्ट्रभिश्चराचराणां भूभृतां राज्ञां(1.11) शैलानां च पादान्ते च-
रणान्ते प्रत्यन्तपर्वतान्ते च भयाल्लुठितं . भावे क्तः ॥ अत्र चराचरभू(1.12)-
भृतोप्रस्तुताः तेषां लुठनक्रिययाभिसंबन्धः ॥

69.

मातङ्गसङ्गरे यस्मिन्वीरसिंहेस्त(1.13)मागते .
अपरागोनृतापश्च विधिना प्रापि कर्कशः ॥

म्लेच्छसंप्राप्ते यस्मिन्वीरसिंहे हवे(1.14) विधिना निन्दा पश्चात्तापश्च
प्राप्ते दुस्तहः . मातङ्गा हस्तिनश्च ॥ अपरागानुतापयोरप्रस्तु(1.15)तयोः
कार्करवगुणाभिसंबन्धः ॥

70.

एवं प्रस्तुताप्रस्तुतयोगुणक्रियाभिसंबन्धात्तुल्ययोगिता च(1.16)तुर्विधा ॥

तस्य विग्रहराजेन भोगीन्द्रेणानुनमना .

शेषेण च मदीभारं त्याजिताः पृथि(1.17)वीभृतः ॥

भोगिनां भोगभाजामहीनां चेन्द्रेण तस्य कनीयसा भ्रात्रा विग्रहराजेन
शेषेण च(1.18) पृथिवीभृतो राजानरशैलाश्च भूभारं त्याजिताः ॥ 71.

धृता शिरोभिश्शेषेण दंष्ट्रया कोडमूर्तिना .(1.19)

पृष्ठेन कमटेन्द्रेण स्कन्धैर्दिग्गजमालया ॥ 72.

पादैः पर्वतचक्रेण भुजाभ्यां येन दोष्मता .

वसुन्धरा(1.20) ततो गाढमाश्लेषमुखमन्वभूत् ॥

शेषादिभिर्मस्तकादिभिरूढा ततो येन भुजाभ्यामू[डा ध](1.21*)रालि-
ङ्गनसुखं प्रापत् ॥ धृतेत्यादि दीपकम् ॥ 73.

हिमान्यां हिमशैलस्य कैलासस्य(1.1) तटत्विपां .

विवधौ गङ्गया मेरोः कीर्त्या भूर्यस्य भूभृतः ॥

विवभाविति मध्यस्थेन क्रियापदेन(1.2) सर्वैवाक्यानां संबन्धः ॥ 74.

दीपकत्रयम् ॥

चकार दुर्बलानां यः क्षमायागस्वि(1.3)नामपि .

जहू निरपराधानामपि यश्च बलीयसाम् ॥

सापराधानामपि दुर्बलानां च(1.4)मां क्षान्तिमकरोत् निरपराधाना-
मपि सर्वलानां क्षमां भूमिमहरत् ॥ कारकदीपकम् ॥(1.5) क्षमेति कर्मकार-
कस्य साधारणत्वात्कर्मकारकम् ॥ 75.

मालवेनोदयादित्येनास्मादे(1.6)वाप्यतोन्नतिः .

मन्दाकिनीद्विदादेव लोभे पूरणमब्धिना ॥

उदयादित्येन मालवदेशी(१.१)येनास्मादेवोन्नतिरुदयः प्राप्ता . समुद्रेण
गङ्गाद्विदेव पूरणं प्राप्तम् ॥ 76.

सारङ्गाख्यं(१.४) तुरङ्गं स ददौ यस्मै मनोजवम् .
नहुचैश्रवसं क्षीरसिन्धोरन्यः प्रयच्छति ॥

मनोवज्जवो यस्य(१.९) तं सारङ्गनामानमश्वं स मालवाय ददौ क्षीरसि-
न्धुद्रादन्य उचैश्रवसं न ददाति ॥ 77.

जिगा(१.१०)य गूर्जरं कर्णं तमश्वं प्राप्य मालवः .
लब्धवानूरुस्मर्यरथं करोति व्योमलङ्घनम् ॥(१.११)

तमश्वं प्राप्य मालवः कर्णाख्यं गूर्जरमजयत् सूर्यरथं लब्धवानूरुराका-
शलङ्घनं करो(१.१२)ति ॥ 78.

पृथ्वीराजस्सुतस्तस्मात्ततो — रभूत् .
कुमारब्रह्मचारी हि कुमारो मद(१.१३)[नद्विपः] ॥

[तस्मात्पृथ्वीरा]जाख्यः पुत्रो जातः कामवैरिणः कु[मारोपि] कुमार-
ब्रह्मचा(१.१४)री भवति ॥ 79.

रात्रौ रात्रौ चतुर्बाहुस्स एवाद्दश्यतानुगैः .
ऐरावतं विनान्यः कश्चतुर्दन्तो नि(१.१५)शम्पते ॥

अनुगैः प्रतिनिशं स एव चतुर्बाहुर्दृष्टः . ऐरावतादन्यः कश्चतुर्दन्त-
श्श्रूयते ॥(१.१६) दृष्टान्तः पूर्वत्र साधर्म्येणोत्तरत्र वैधर्म्येण ॥ 80.

पुष्करे ब्रह्मकोशास्तितुलुक्यशत(१.१७)सप्तकम् .
हत्वा ब्रह्मस्वकामानां कुलक्षयमुपादिशत् ॥

1 Ms. "केल".
2 Ms. "नक्षत्र".

2 Add. प्रतिवरत्नने दे । पूर्वत्र साधर्म्येणापराय वैधर्म्येण ॥

ब्रह्मकोशस्य ब्रह्मस्वस्यास्ति(1.18)ईरणं यस्मात्तत्तुलुक्यानां जनविशेषाणां शतसप्तकं हत्वा स राजा ब्रह्मस्वहरणामि(1.19)लापिणां कुलक्षयमुपादिशत्. ब्रह्मस्वहृत्कश्चिन्नासीदित्यर्थः ॥ 81.

अच्छिन्नं सोमना(1.20**30)धाध्वन्यन्नसत्रं च कारयत्.
इदं मोक्षार्थिनां भोगमानुषत्रिकमब्रवीत् ॥

सोमनाध्वतीर्थ(1.1)मार्गेनवरतमन्नसत्रं च कारयदिदमन्नसत्रकरणं मोक्ष-
काङ्क्षिणामानुषत्रिकं फलम(1.2)कथयत् ॥ अवरयं मोक्षः प्राप्तव्यः प्रस-
न्नादन्नमपि प्राप्तमित्यर्थः ॥ 82.

तस्मादजयराजोभू(1.3)द्वदान्यो यद्वदान्यतः.
सर्वरत्नमदात्तिस्थोः कल्पवृक्षस्य जन्म तत् ॥

दातुस्तस्मादावाजयरा(1.4)जाख्यो जातो यत्तत्समस्तरत्नदातुस्समुद्रा-
त्कल्पवृक्षस्य जन्म भवति ॥ 83.

श्लाघ्यसङ्गण इत्यस्य(1.5) जप्यते नाम पार्थिवैः.
बीजाक्षरत्रयच्छायां धत्ते शक्तित्वस्य यत् ॥

अस्य सङ्गण इति(1.6) नाम राजभिर्जप्यते यत्तच्छक्तीनां त्रयस्य बीजा-
क्षरत्रयरोमां धत्ते तन्नामजपनाच्छक्तिप्राप्ति(1.7)र्भवतीत्यर्थः ॥ 84.

सौम्येन मालवपतिस्सुहृणो येन दीप्तिमान्.
शमितोम्बुधरप्रस्तदवा(1.8)भिश्चियमानशे ॥

येन सौम्येन शमितो मालवेन्द्रस्सुहृणो मेघशमितदवाभिस्थिति(1.9)
प्रापत् ॥ 85.

1 Ms. has ८. ३५ on margin.

2 Read 'यत्'.

3 Read 'पश्चिद्'.

4 Ms. 'दन्वो' 'दन्व'.

5 Ms. 'दीप्ति' corrected to 'यमि'.

कीर्त्तिपुष्पविकासं यं रुद्धवान्कल्पशाखिनाम् .
मन्ये तमेव मोक्तुं यः^(1.10) पुरन्दरपुरं ययौ ॥

स राजा कल्पवृक्षाणां यशःपुष्पविकासं यं रुद्धवांस्तमेव मोक्तुं^(1.11)
स स्वर्गं गत इति जाने. कल्पवृक्षेभ्योतिदातासीदित्यर्थः . अतः कल्पतरूणां
यस्तेन कीर्त्तिं^(1.12)विकासो रुद्ध आसीत्तस्मिन्प्रसीते स उत्पन्नः ॥ 86.

पद्मसम्बन्धिनीं लक्ष्मीं रिपुरामामुखा^(1.13)नि यत् .
अत्याजयदिति प्राप्ता गुणिभिश्चीर्न कैस्ततः ॥

स राजा बैरिणीमुखानि पद्म^(1.14)शोभामत्याजयद्यदित्यतो गुणि-
भिर्गुणवद्भिः पद्मैश्च कैर्न श्रीः प्राप्ता ॥ निदर्शने द्वे ॥^(1.15) सम्भवद्वस्तु-
सम्बन्धाऽसम्भवद्वस्तुसम्बन्धा च . अन्यत्रान्यसम्बन्धिनीं छायासम्बन्धः कथं
दर्शयतीति^(1.16) नास्ति वस्तुसम्बन्धः ॥ 87.

स दुर्वर्णमयैर्भूमिं रूपकैः पर्यपूरयत् .
तां सुवर्णमयैस्तत्र क^(1.17)विवर्गस्त्वपूरयत् ॥

दुर्वर्णं रौप्यं दुष्टा वर्णाश्च तन्मयै रूपकैर्दीनारविशेषैर्नाटकैश्च^(1.18)
स सुवर्णमयैस्तत्र सौवर्णैः सुवर्णमयैरशोभनाक्षरमयैश्च कविवर्गस्तामपूर-
यत् ॥^(1.19) 88.

कीर्त्तिं स वर्तमानानां भर्तृर्जट्टे जयप्रियैः .
अतीतानागतानां तु रूपकैरजयप्रियैः ॥ ^(1.20)

जयः प्रियो येषां तैर्भटैः करणभूतैर्वर्तमानानां कीर्त्तिमहरत् अजयस्य
राज्ञः प्रियै रूपकैः^(1.21*) दीनारविशेषैश्च भूतानां भाविनां च राज्ञां कीर्त्ति-
महरत् ॥ 89.

सोमलेखा प्रियाप्यस्य प्रत्यहं रूप^(1.1)कैर्नवैः .
कृतैरपि न संस्पर्शं कलङ्गेन समासदत् ॥

तस्य प्रिया सोमलेखाख्या राज्ञी चन्द्रले(१.२)खा च प्रत्यहं नवैः कृतै
रूपकैर्दीनारविरोपैर्मृगैश्च हेतुभिः कलङ्केन पापेन लाञ्छनेन च स्पर्श(१.३)
न प्रापत् ॥ व्यतिरेकभेदः ॥ उपमानादुपमेयस्याधिकगुणत्वेन न्यूनगुण-
त्वेन वा भा(१.४)नार्त्त ॥ १०.

भाग्यैस्समं समुत्पन्नं प्रजाभिस्सह लालितम् .
वर्धितं सुकृतैस्साकमर्णोराजयमृत सा ॥ (१.५)

भाग्यादिभिस्सह समुत्पन्नत्वादिलक्षणविशिष्टमर्णोराजं पुत्रं साजन-
यत् . भाग्यानां तदु(१.६)त्पत्तिकारणत्वे तदुत्पत्तेर्वा भाग्यकारणत्वे सह-
भावोपनिबन्धात्कार्यकारणधिव्यंसरूपातिश(१.७)योक्तिसहिता सहोक्तिः ॥ ११.

कीर्त्या विमलया साकं देवी सा भूषतेः प्रिया .
प्रतापेन सहोग्रेण(१.८) प्रियः पुत्रश्च सोभवत् ॥

शुद्धया कीर्त्या साकं समं सा देवी राज्ञः प्रियाभूत् . एवमुच्चरार्द्धेपि
योज्यम् ॥(१.९) सहोक्ती ॥ १२.

लक्ष्मीर्विनाभिमानेन कीर्त्तिर्दुर्यशसा विना .
बभौ श्रीखण्डवल्लीव तस्य भोगभृता(१.१०) विना ॥

निर्गर्वा श्रीनिन्दारहिता च कीर्त्तिस्तस्य बभौ यथा सर्पत्यक्ता चन्द-
नलता ॥ १३.

कवित्वे(१.११)नेव पाण्डित्यं द्रविणेनेव यौवनम् .
ननाश तद्रिपुबलं विना दीप्तेन तेजसा ॥

यथा क(१.१२)वित्वेन विना पाण्डित्यं यथा च धनेन विना यौवनं
तथा तेजसा विना तच्छुबलं नष्टम् ॥(१.१३) विनोक्ती ॥ १४.

लोभप्रदोपमुक्तास्य कमला कमलिन्यभूत् .

औदार्यात्पहीनासीत्तस्य(१.१५) प्र[त्यर्थि]नां तु सा ॥

लोभाख्येन प्रकृष्टेण दोषेण निशारम्भेण च मुक्ता तस्य श्रीः पद्मिन्या-
(१.१५)सीत् तस्य वैरिणां सा श्रीरौदार्यमेवातपस्तेन हीना पद्मिन्यासीत् ॥
गम्या विनो(१.१६)क्तिः ॥ मुक्तहीनादिपदैर्विनाथस्य चोत्तितत्वात् ॥ १५.

तापिताः प्राक्प्रतापेन विचारे(१.१७)ण विशोभिताः .

अनुरक्तास्ततः पद्माद्यशसाच्छादिता दिशः ॥

पूर्वं प्रतापेन तापिताः(१.१८) ततो विचारेण व्यवहारपरिच्छेदेन वि-
शोभिताः अतोअनुरक्ता दिशो यशसाच्छादिताः अ(१.१९)भिनां तापिता-
श्चिराकहुवादिना(१) शोभिताः गैरिकादिना रञ्जितास्तुवर्णविकृतयो वस्त्रा-
(१.२०)[च्छादिताः].....रसव्यवहारप्रतीतिः ॥ १६.

विमुक्ता निखिलैर्दोषैर्निचिता निखिलैर्गुणैः .(१.२१**३१)

शिवभक्तिरभूदस्य सदा हृदयहारिणी ॥

दोषैरवधानादिभिस्त्यक्ता गुणैर्युक्ता शिवभक्ति(१.१)यस्य मनोहरा सदा-
भूत् ॥ निर्दोषादिधर्मारोपात्साध्वीव्यवहारप्रतीतिः ॥ १७.

नयसिक्का प्रतापे(१.२)न कमात्पल्लवितोद्गमा .

विकसत्कान्तिपटला फलत्पुण्यपरम्परा ॥ १८.

दत्ताशीरशमितकान्तिक्षुत्पि(१.३)पासैस्सदाध्वगैः .

लक्ष्मीर्यद्गुणमारूढा वृद्धिं शाखाशतैर्गता ॥

प्रथमं नयेन सिक्का ततः(१.४) प्रतापेन पल्लववान्कृत उद्गमो यस्यास्सा

1 Ms. 'वैत'. 2 Ms. 'हेन'. 3 Ms. 'असि'. 4 Ms. has १. on margin.
5 Read 'लवधानादिभि'. 6 Ms. 'श' corrected to 'दा'.

निकसत्कीर्त्तिपटलं यस्यास्ता फलन्ती कलवदाच(1.5)रन्ती पुण्यपरम्परा
यस्यास्ता शमिताः कलान्तिक्षुत्पिपासा येषां तैरध्वगैः संन्मार्गगामिभिर्दत्ता-
(1.6)र्यैर्बहुजाजिता श्रीरशाखानां प्रकाराणां शतैर्दृष्टिं गता ॥ सेकादिका-
र्यारोपात्पल्लवितत्वादि(1.7)धर्मारोपाद्योभयारोपेण लक्ष्म्या लताव्यवहार-
प्रतीतिः ॥ 99.

स्तनद्रथाङ्गमिधुना भ्रमद्भ्रमरमा(1.8)लिकाः .
श्रीमन्मुखाम्बुजा वापीर्यो ददौ सुरसञ्चसु ॥

स्तनवदाचरन्ति कूजन्ति च रथाङ्गमि(1.9)धुनानि यासु ताः कचव-
दाचरन्त्यः स्फुरन्त्यश्च भ्रमरमालिका यासु श्रीमन्ति मुखाम्बुजानि या-
(1.10)सां ता वापीर्देवगृहेषु योदात् ॥ अत्रौपम्यस्य गर्भत्वम् ॥ 100.

चन्द्रचन्दनकर्पूरमुक्ताहा(1.11)रविरोधिनी .
सुदूरवर्त्तिनी यस्य कीर्त्तिः पाण्डुत्वमाययौ ॥

चन्द्रादीनां विरोधिनी न्यक्कुर्वती(1.12) सुदूरे वर्त्तमाना कीर्त्तिः पा-
ण्डुतां शुभ्रत्वमापत् ॥ अत्र विरहिणीव्यवहारप्रतीतेर्लौकिके(1.13) लौकि-
कव्यवहारसमारोपः ॥ 101.

मनोज्ञत्वेपि नाचुम्बि स्वमुखेन कदाचन .
स्वच्छन्दं तेन यत्की(1.14)[र्त्तिः] ———— ॥

तेन राज्ञा ¹कीर्त्ति[र्मनो]ज्ञत्वेपि सति स्वमुखेन न कदाचित्सृष्टा तेन
स्वंती(?) (1.15) 102.

[Lines 16 to end of page missing](*)

— — — — — पुरुषार्थं कृतार्थताम् ॥

1 Ms. "पटलं" written above "कुमुदे". 2 Ms. "लज्जाम्". 3 Ms. "गैल". 4 Ms. "गोम".
5 Ms. "लज्जाम्". 6 Comm. reads कचवद् which agrees with the alamkāra
of सतन्द्र etc. On कचवद् see p. 98 and notes. 7 Ms. भीत". 8 Ms. महे".
9 Ms. "बहुजम्". 10 Ms. कीर्त्ति". 11 So Ms. Add लौकिके न्यायिभाव्यवहारप्रतीतिः.
12 Restore-मनमुद्विगतेनैव गोमं कचवत्तन्म । दृष्टा सक्त्वयद् स्वं वा पुनः.

करणानि कर्माणि संश्रयो यस्य तं भोगं बुद्धिबलेनैव भजन्द्रष्टा सर्व-
व्यव(1.1)हारसाक्षी संश्रेव स्वं पुरुषार्थं कृतार्थतामनयत् शशूञ्जितवानित्यर्थः .
सांख्यदर्शनवादिना(1.2)भात्मा सप्तधा बुध्यहंकारतन्मात्रापञ्चकत्वेन प्र-
कृतेर्जातं विकारमस्पृशन्मूलप्रकृतिसङ्गतां बु(1.3)द्धिं भासयंश्चिच्छाद्यया
चक्षुरपन्बुद्धिमुखेनैव करणसंश्रयं चक्षुरादीन्द्रियाश्रयं भोगं भजन्बुद्धि(1.4)-
मुखेनैव पुरुषार्थं पुरुषविवेकरूपं कृतार्थतां नयति ॥ नीतिशास्त्रीये वस्तुनि
साङ्ख्यशास्त्रीयव(1.5)स्तुसमारोपः ॥

103.

स्फुरत्प्रज्ञाबलोत्साहसिद्ध्युपायगुणोदया .

सर्वाङ्गमुन्दरी यस्य(1.6) नीतिर्वल्लभतां ययौ ॥

स्फुरन्तः प्रभावबलोत्साहा येषु ते सिद्ध्युपायगुणोदया यस्यां सा .
सि(1.7)द्धयो भूम्यादीनामुपायास्तामादयः उदया आत्मादीनाम् . तथा स-
र्वाङ्गेषु स्वाम्यादिषु(1.8) मुन्दरी यस्य नीतिर्वल्लभतां श्रद्धेयत्वं ययौ . तन्नी-
तिरन्येषां काङ्क्षणीयाभूदित्यर्थः ॥ स्फुर(1.9)द्भिः प्रज्ञाबलोत्साहैस्सिद्धौ
वशीकरणे उपायात्मकानां गुणानामुदयो यस्यां सा . प्रज्ञा(1.10)विभि-
र्भूर्वशीकृतेत्यर्थः ॥ अत्र नीतिशास्त्रप्रसिद्धे वस्तुनि नायिकाव्यवहार-
प्रतीतिः ॥(1.11)

104.

भूसत्तायामुदात्तो यः परस्मै पदमग्रहीत् .

अनुदात्तो रिपुस्तस्य भूमाप्तावात्मनेपदी ॥(1.12)

भुवि सत्तायां प्रशस्तत्वे साम्राज्ये सति यः परस्मै परार्थं पदं ग्राह्य-
मग्रहीत् यत उदात्तः(1.13).....र्थमेव पदीयं?(1.14) 105.

[Lines 15 to end of page missing](**32)

मन्त्र्यपेक्षा दैवनियोगज्ञस्य मित्रवलापेक्षा च नाभूत् ॥ यष्पट्संख्यकं

1 Ms. 'उदे'. 2 Ms. 'तिरी'. 3 Text 'प्रज्ञा'. 4 Add नीतिशास्त्रीये वस्तुनि
भ्याकरणाशास्त्रीयव्यवहारसमारोपः. 5 Ms. 'कक्षे'.

प्रमायां जानाति वि[नियो](1.1)गं च वेत्ति स ईश्वरं सर्वज्ञं नापेक्षते ॥
लौकिके मीमांसाव्यवहारसमारोपः ॥ 106.

सपक्षे दृष्टो ना[स्ते](1.2) विपक्षे यज्जडात्मनि .
तत्प्रतापाग्निमान्भूभृदेतौ धूमेन्वमायि यः ॥

जनेन स पक्षे स्वाश्रिते वि[प](1.3)ये यदृष्टो स्वपक्षस्योपकारं कुर्व-
न्यदृष्ट इत्यर्थः जहात्मनि विपक्षे रात्रौ यन्नास्ते अपकारप्रवृत्त(1.4) एवाभू-
दित्यर्थः तत्प्रतापाग्निमान्भूभृदेतौ धूमे तत्प्रतापाग्निमाननुमितः . धूमे
इ(1.5)ति हेतोरांरोपः कालत्वेन धूमानुकारात् स पक्षे महानसे दृष्टः विपक्षे
जलादौ न दृष्टः(1.6) ततो भूभृत्सर्वतो धूमे हेतौ कारणे लिङ्गे सत्यग्निमान-
नुमीयते ॥ लौकिके तर्कव्यवहार(1.7)समारोपः ॥ 107.

अहार्यालङ्घनैस्त्यक्तरसास्वादैस्सदृशैः .
येन पीनसितावस्थां कीर्त्ति(1.8)रत्याजि वैरिणाम् ॥

येन राजा शत्रूणां कीर्त्तिः [पीन]सितां चावस्थां [त्या]जिता[तीव]
ल(1.9)घुर्मलिना च कीर्त्तिः कृतव्यर्थः यतः अहार्याणां पर्वतानां [ल]ङ्घनै-
रारोहावरोहैस्त्यक्तो(1.10) रसाया भूमेरास्वादो यैः करणभूतैः सह दूषणेन
दोषेण यानि तैः . अहार्यैरपरि(1.11)हार्यैश्च लङ्घनैर्भोजनविच्छेदादिभिः
त्यक्तो रसा[नां मधु]रादीनामास्वादो येषु तथा(1.12) तच्छोभनभूषणं
मरीचादिर्येषु तैर्हेतुभिर्भिषजा परिमिता(1) प्रतिस्वायवचनं तस्या अव-
(1.13).....जते . गतिबुद्धीति नियमात्कीर्त्तिशब्दस्य कर्मत्वम् . तस्य
आत्यांजीत्यत्र कर्मव्युत्पन्ने(1.14)..... ॥ लौकिके
आयुर्वेद(1.15)-

108.

[Lines 16 to the end of page missing](*)

1 Ms. 'येन'. 2 Ms. राजा crossed after स. 3 Ms. 'रज्जु'. 4 Ms. 'द्विषः'.
5 Ms. Sic. Is it सति ? 6 Ms. 'स्पर्श' crossed after 'यु'. 7 Ms.
'हेतु'. 8 Ms. 'चर्त्ति'. 9 Ms. 'वस्था'. 10 Ms. Sic. Is it सज्जोगदृषध ?
11 Sic. Read पीनसित. 12 Ms. 'लिङ्गेति. Panini, I.4.52. 13 Ms. 'चल्यी'.

— यशसि यं भूमिराश्लिष्टांजनि र॒संः .

रजस्वलास्वभावोयं विधिनैवोपपादितः ॥

यस्य(1.1).....निमज्ज्या(?)यमालिङ्ग्य भूमिः रत्नपूर्णता(?)
विधिनैवायं रजस्वलास्वभाव उपपादितः . र(1.2)जस्वला ऋतुमती
सपांसुश्च ॥ 109.

लालनाताडनविदांमनुरज्यन्ति योपितः .

अतो यशःप्रता(1.3)पाभ्यां भूमिस्तेन [वशी]कृता ॥

लालना प्रीतिस्तां ताडनं च ये विदन्ति तेषां म्रियोनुरज्यन्ति अतो
(1.4)हेतीस्तेन यशःप्र[तापाभ्यां भू]मिर्वशीकृता ॥ समासोक्तव्यः ॥ 110.

बुद्धिमद्भिर्बु(1.5)द्धशास्त्रैस्सत्यवा[दिभिः]— — .

व्यायामिभिर्वलीयोभिस्सह्यैर्यो विदिद्युते ॥

बुद्धिमत्त्वादि(1.6)विशिष्टैस्तह्यैर्यो दीतः ॥ परिकरः ॥ विशेषणानां
साभिप्रायत्वात् ॥ 111.

अहिद्वि(1.7)पा प्रसिद्धेन गोमण्डलधरेण च .

स्वैरावतारोचितेन हरिणा यस्समोभवत् ॥

अहिः कालिय(1.8)नामो वृत्रासुरश्च अहिर्भ्रातृव्यश्च तद्विषा गावो
धेनवो नेत्रादि च गौर्भूमिश्च तन्मण्डलधरेण(1.9) स्वैरं स्वेच्छयावतारेषु
मत्स्यादिरूपग्रहणेपूषितेन स्वश्वासावैराघत ऐरावतसेन रोचिते(1.10)न
स्वात्मीया ऐरी इरायां भूमौ भवा भूमिविषया अवता रक्षकता तथा रोचितो
यो राजा ह(1.11)रिणा विष्णुना इन्द्रेण च समोभवत् ॥ विशेष्यस्य विशेष-
णानां च साम्याच्छेषः ॥ अत्राच्यु(1.12)तेन्द्रचोरप्रस्तुतयोः श्लेषः ॥ 112.

1 Ms. "रातिष्ठम्". 2 Is it रत्नः ? 3 Is it रत्नपूर्णता ?
4 Ms. "विना". 5 Ms. "ते च्छते हे". 6 Ms. "लना". 7 Ms. "शेषायां".
8 Ms. "आतप्य". 9 Read "स्तेनारो".

यस्सदन्तायुधकरान्परिहर्तव्यपद्धतीन् .

अत्यन्तगर्जनान्मत्ता(1.13)न्मातृज्ञानजयद्रुणे ॥

यो मातृज्ञान्मलेच्छांश्च युद्धेजयत् सदन्तानि शोभनधाराणि आयुधा-
नि(1.14).....बरेण च सहितान् तथा लाज्यमार्गान् म्लेच्छानां
दुराचारत्वात्(1.15).....म्लेच्छानां(1.16) 113.

[Lines 17 to end of page missing](** 33)

नत्वम् पदानां सुमिहन्तानां भङ्गेनांशांशिकं.....भेदेन नीरसा रस-
वर्जिताः भिन्नस्वर उदा(1.1)त्तादिवेषां तथा स्वापास्तुलभाशब्दा न तु
लच्यादयोर्था यैस्ते यस्य द्विपशोपा इवासन् ॥(1.2) अत्र शत्रुशेषयोः प्रस्तु-
ताप्रस्तुतयोरश्लेषः ॥ श्लेषत्रयम् ॥ 114.

अत्यन्तशुद्धपक्षा(1.3)णां स्वहंसानामिवान्तरम् .

यत्पूर्वजन्मपुण्यानामज्ञासीत्केवलं विधिः ॥

यस्य पूर्वज(1.4)न्मनि पुण्यानामन्तरं विधिरेवं ज्ञातवान् . अत्यन्तं
शुद्धः पक्षसिद्धान्तो येषाम् हंसपक्षे पक्षाः ५(1.5)तत्राणि ॥ अत्र शुभव-
स्तुसम्पत्तिलक्षणे कार्येप्रस्तुततत्कारणपूर्वजन्मपुण्याभिधानाद(1.6)प्रस्तुत-
प्रशंसा ॥ 115.

अनादित्यमिव व्योम तामसा इव वासराः .

अलोचनेर्व जनता जज्ञे(1.7) यस्य प्रयाणके ॥

यस्य प्रयाणे सति आकाशादीनां सूर्यादिरहितत्वमिव जातम् ॥ अत्र से-
(1.8)नारजोवर्णनेप्रस्तुतेनादित्यत्वादित्यकार्याभिधानेनाप्रस्तुतप्रशंसा ॥ 116.

रजन्यामपि ५(1.9)श्रिन्यः कुमुदिन्यो दिनेपि यत् .

नापुण्यन्यस्य साम्राज्ये जाड्यमेवात्र कारणम् ॥

1 Ms. "दन्ता". 2 Ms. "जिव". 3 Ms. "शासि". 4 Ms. "बुग्गे". 5 Restore
last 3 lines—यदभेदेन नीरसाः । भिन्नस्वराः उदापद्यन्ता .....येषां इव यद्विपः ॥ 6 I.e. verses
112, 113, 114 ? If we exclude 112 where शेष is specially mentioned then
one verse is missing between 113 and 114. 7 Ms. "शे", 8 Ms. "लकर".
9 Ms. "वेत्". 10 Ms. "वेत्".

रात्रावपि प(1.10)श्चिन्त्येस्तथा दिवाप्युत्पलिन्यो यन्न विकासितास्तत्र
जाह्न्यमेव हेतुः ॥ तद्वाज्ये जडा एव न विक(1.11)सिता इति सामान्ये
प्रस्तुते तद्विशेषकुमुदिनीपश्चिन्त्यभिधानेनाप्रस्तुतप्रशंसा ॥(1.12) 117.

वद्धर्धमानं स्वकुलजैः केषांचित्पुण्यकर्मणाम् .

कल्पान्तस्थायितामेति धनं स्थाने निवेशितम् ॥(1.13)

पूर्वपुरुषैर्वैर्धर्ममानं स्थाने निवेशितं सत्कल्पान्तं तावत्स्यैर्यं केषांचिद्वा-
न्यवैतामेति ॥ अत्राज(1.14)^१.....ते सामान्याभिधानेनाप्रस्तु-
तप्रशंसा.....(1.15).....पृथिव्यामपि सं.....
.....(1.16) 118.

[Lines 17 to and of page missing] (*)

जीं नगरं कृतवान् येषु काव्येषु तन्नगरं न वर्णितं तानि काव्यानि
धन्यानि न भवन्ति ॥ तान्यधन्यानीत्यत्र वै(1.1)धर्म्येणाप्रस्तुतप्रशंसा
इदं काव्यं धन्यमिति प्रस्तुतार्थप्रतीतिः ॥ 119.

भवत्यजयमेरुत्वं सार्धं यस्य सु(1.2)रालयैः .

न हि पुण्यप्रभावेण तदस्त्येव न यद्भवेत् ॥

यस्य नगरस्याजयमेरुभावस्तार्थको भव(1.3)ति देवावासैः . मेरुर्हि
देवावासः . एतमेव विशेषं सामान्येन समर्थयते . न यद्भवेत्तन्नास्ति किं
तर्हि(1.4) सर्वमेव भवेदित्यर्थः पुण्यप्रभावात् ॥ अर्थान्तरन्यासः ॥ 120.

धीर्यत्रावैति नोत्कर्षि शिवपा(1.5)दयुगं विना .

उत्का एव हि सर्वेस्मिन्पुण्यो दर्शनं प्रति ॥

शिवपादद्वयादन्यद्वस्तु सोत्कर्षं बुद्धि(1.6)र्न जानाति . एतदेवोत्तरार्धेन

1 Ms. "न्यस्त". 2 Ms. "न्यस्त". 3 Restore "नगरावासात् नगरनिर्माणे प्रस्तुते.
4 This might be part of a shloka. 5 Read "स ए".

कारणभूतेन समर्थयते. शिवपाददर्शनार्थं सर्वे ऋपयो यस्मात्सो(1.7)-
त्कथटाः ॥ कारणसृषीणामुत्कथितत्वं समर्थकमित्यर्थान्तरन्यासः ॥ 121.

यत्र प्रत्यक्षफ(1.8)लदस्सेवितोयिस्सुकर्मणाम् .
धूमो हि घनतामेत्य भजते दृष्टिहेतुताम् ॥

यत्र शोभन(1.9)कर्मणां फलदोभिर्भवति. तथा हि यज्ञादिषु धूमो
दृष्टिहेतुर्भवति. अत्र अग्निसेवनस्य कार(1.10)[णस्य कार्य].....
समर्थकम् ॥ अर्थान्तरन्यासः ॥ 122.

उचेयताराकुसुमा वन्द्य(1.11)[मन्दाकिनीद्वद्वा] .
—त्र श्रव्यसप्तर्षिर्हृतीयसवनस्वरा ॥

उचेतुं शक्यानि ताराकुसुमानि य(1.12)[स्यां वन्दितुं शक्यो मन्दा]-
किनीद्वदो यस्यां तथा श्रोतुं शक्यश्रव्यस्तृतीये सवने स्थाने^१ स्व-
रो(1.13) 123.

[Lines 14 to end of page missing](**34)

[—]प्राप्तप्रवेशाभिरीतिभिस्सुखमास्पते ॥

द्वितीयं व्याजस्तुतिः ॥.....अ.....(1.1)नैरूपया स्तुत्या
निन्दायाः पर्यवसाने प्रतीतेः ॥ 124.

तुङ्गत्वात्सर्वतो दृश्यं यदि—(1.2)क्विकम् .
सर्वत्र भ्राम्यताद्यापि कलिना यन्न वीक्षितम् ॥

तुङ्गत्वात्सर्वतो दृश्यं वस्तु भ[वती](1.3)ति यदेतदनुपपन्नम् यद्वा

1 Ms. "द्वयो. 2 Ms. श्रोतु. 3 Sic. (1) 4 [प्राप्तप्रवेशाभिरीतिभिस्सुखमास्पते] 5 Illustration of व्याजस्तुति in which निन्दाभिर्भावमानाऽपि प्रमाणान्तराभावात्स-
रूपा स्तुतेः पर्यवस्यति is lost. 6 Is it ईतीनां सुखाश्लक्ष्णं ? 7 Restore वक्षितव्य-
बोधिकम्. 8 Should be वेत्तुमनु. 9 Is it तथा ?

यन्नगरम् तथा हि सर्वोसु दिक्षु भ्रान्त्यतापि कलियु[गेनो](1.4)न्नतमपि तत्पुं
न दृष्टम् . कलिस्तत्र न प्रविष्ट इत्यर्थः ॥ आक्षेपः ॥ अत्र वक्तुं युक्तस्यौ-
(1.5)न्नत्यस्यायुक्तिमदित्यनेन प्रतिपादितो निषेधो निषेधाभासस्सम्पद्यमान-
स्सदाचारं क[लि](1.6)प्रवेशाभावब्रह्मं विशेषमाक्षिपति ॥ 125.

न यत्र धार्मिकः कश्चित्कीर्त्तिकामो नरोपि वा .

अना[श्रये](1.7)ण न प्राप्तः प्रवेशः कलिना क्वचित् ॥

यत्र नगरे धार्मिकः कीर्त्ति[का]मो वा कश्चिन्नास्तीति [सा](1.8)ध्यम् .
अत्र साधनमाह अशरत्वेन कलिना तत्र प्रवेशः क्वचिदपि न लब्धः ॥
आक्षेपः ॥(1.9) निषेधेनातिधार्मिकतारूपस्य विशेषस्य प्रतीतेः ॥ 126.

किं नाम वर्ण्यते यस्य धुरीणैरपि वाग्मि(1.10)[भिः] .

— — — जि सर्वदा वर्णयन्ति यम् ॥

महावाग्मिभिरपि यस्य किं वर्ण्यते(1.11) 127.

[Lines 12 to end of page missing](*)

.....य मित्रभावं विरहिणीमारुणं कृत्वा कालपक्षं यमपक्षं
कृष्णपक्षं च प्रपत्ये ॥(1.1) [आक्षेप]प्रकाराः ॥ 128.

इत्यध्वगवधूसरूयो यत्र वातायने स्थिताः .

निन्दन्ति वन्द्यं विश्वस्य प्रति[पत्सु](1.2) सुधाकरम् ॥

यत्र वातायनगताः पान्थस्त्रीसरूयो विश्ववन्द्यं चन्द्रं प्रतिपत्सु निन्द-
न्त्येवम् ॥(1.3) 129.

पुण्डरीकैस्सुहरिणैर्मार्तज्ञैर्यत्र सुद्विजैः .

कृष्णसारैश्च हरिभिश्शोभते राजमन्दिरम् ॥(1.4)

सुहरिणैरतिशुभैः पुण्डरीकैः चन्द्रैस्तथा सुद्विजैश्शोभनदन्तैर्मातङ्गैः
हंस्तिभिः कृष्णैश्च तैस्तो(1.5)रैश्चाद्यैर्यत्र राजगृहं शोभते ॥ विरोधः ॥
विरुद्धाभासत्वात् ॥ तथा हि पुण्डरीका व्याघ्रवि(1.6)शेषाः कथं हरिणा
भवन्ति मातङ्गाश्चाण्डालास्ते कथं द्विजाः कृष्णसारा मृगाः कथं हरयः
सिंहाः ॥ (1.7)

130.

राजहंसानुरूप्येण सितोपि पृथिवीभुजाम् .

असितो यत्र सततं जायते यशसां भरः ॥

यत्र(1.8) राज्ञामसितः खट्वाद्यशो राजहंसानुरूप्येण राजहंससितो
मन्त्रादिप्रशस्तराजयशो(1.9)नुरूपत्वेन.....यशसां भर उत्पद्यते ॥
विरोधः असितंशब्दस्य विरोधद्योतकत्वात् ॥(1.10).....[अ]सितशैयाम
इति ॥

131.

ज्ञमायां यदकाठिन्यं शैत्ये तापकता द्विपाम् .

अपालक ———(1.11)

132.

[Lines 12 to end of page missing] (**35)

'ति नोत्थानं यत्र संपूर्णपादपि ॥

अन्यत्र देशे त्रयाणां पादानां भङ्गेपि धर्म.....(1.1)
लायते इत्यर्थः यत्र देशे चतुष्पादपि धर्म उत्थानं निर्गमनं नेच्छति तत्रैव
तिष्ठतीत्यर्थः ॥(1.2) विभावना विशेषोक्तिश्च ॥ अनवस्थितेर्हेतुः पादसा-
मग्री तदभावेपि तत्फलं धर्मानव[स्थान](1.3)मुत्पन्नमिति विभावना तथा
उत्थानस्य कारणं सम्पूर्णपादत्वं तत्सद्भावेऽप्युत्थानाभाव[रूपक](1.4)लस्यो-
त्पत्तिरिति विशेषोक्तिः ॥

133.

आयव्ययेषु कालैक्यं यत्र सर्वस्य दृश्यते .

व्ययस्त्वादौ(1.6) सुकृतिनामायस्तस्यानुयात्रिकः ॥

यत्र सर्वस्य लोकस्य धनोत्पत्तित्यागेषु समकालत्वं दृ(1.6)श्यते . अ-
र्जयेन्तो जना व्ययं कुर्वन्तीत्यर्थः . यत्र सुकृतिनामादौ व्ययस्तस्य व्ययस्यो-
त्पत्तिरनुयात्रिकी(1.7) पश्चाद्वनागम इत्यर्थः ॥ अतिशयोक्ती ॥ आयः का-
रणं व्ययः कार्यं भवति कारणका(1.8)र्ययोः पौर्वापर्यं प्रसिद्धम् तत्र त्वाय-
व्यययोस्तुल्यकालत्वम् . तद्योत्तरार्धे आयव्यययोः(1.9) कारणकार्ययोः पौर्वा-
पर्यविपर्ययः ॥

134.

पौराणां हृदये यत्र सन्निभत्ते त्रिलोचनः .(1.10)
अन्तस्तु पौरनारीणां जाज्वलीति मनोभवः ॥

यत्र जनानां चित्ते हरस्सन्निधानं करोति(1.11) कामस्तु पौरस्त्रीचित्ते
ज्वलिततराम् ॥ अस्तङ्गतिः ॥ हरः कामदाहस्य कारणम्(1.12) अत्र तु
हरः पौरचित्ते संनिहितः कामस्तु पौरस्त्रीचित्ते ज्वलतीति कार्यकारणयो-
र्विभिन्न(1.13)देहात्वात् ॥

135.

यत्र स्त्रीणामपाङ्गेभ्यः पूर्णाङ्गो जायते स्मरः .
युवभिर्जीयमानोपि(1.14) रूपेण लभते बलम् ॥

यत्र पुरस्त्रीणां कटाक्षेभ्यः पूर्णाङ्गः कामो जायते तथा तरुणैर्जि(1.15)-
[वत्तासां रु]पेण कामो बलं लभते ॥ विषमम् ॥ सर्वत्र कारणानुगुणं
कार्यं प्रसिद्धम् (1.16) ..... कामस्य रूपहेतुकवललाभ-
.....(1.17)

136.

[Lines 18 to end of page missing] (*)

यत्र राजशिखामणिः .

विश्वस्य मान्यतां लब्धुं सेव्यते परमेश्वरः ॥

यत्र रत्नैर्विरक्तैर्वा(1.1) [राजशिखा]मणिः राजा चन्द्रः शिखामणिर्यस्य
स परमेश्वरस्सेव्यते विश्वकर्तृकं मानं प्राप्नुम् ॥(1.2)[विचित्रं] विकल्पश्च ॥

1 Ms. 'व्यं' written over 'वै'. 2 Ms. 'वलो'. 3 Scil. नगरे as well as
पूर्वर्षि. 4 Ms. 'माणो'. 5 Illustration of सम alamkāra lost. 6 Restore
रत्नैर्विरक्तैर्वा. 7 Ms. चन्द्रः. 8 Ms. 'व्यप'.

विचित्रस्य विफलप्रयत्नलक्षणत्वात् अत्र हि मानलाभार्थं सेवाक्य-
(1.3)स्य प्रयत्नस्य विपरीतफलनिष्पत्तिहेतुत्वम्. सेवाकारिणां हि मान-
हानिः ॥ 137.

भूपैर्भुजेपि य(1.4)त्रत्यैर्धार्यते भूस्ससागरा .
कीर्त्तिः स्वच्छतनुस्तेषां न माति भुवनेष्वपि ॥

यत्रत्यै राजभिर्भूमिस्त(1.5)समुद्रा भुजचक्रेपि धार्यते स्वच्छा शुद्धा
सूत्रमा च तनुर्यस्यास्ता कीर्त्तिर्भुवनेषु न वर्तते ॥ अधिकद्वयम् ॥ अधिक-
(1.6)स्याश्रयाश्रयिणोरनानुरूप्यलक्षणत्वात्. अत्र ह्याश्रयस्य भुजस्या-
श्रयिभूताया भुवस्तुच्छत्व(1.7)महत्वाभ्यामनानुरूप्यम् भुवनानामाश्रयाणां
कीर्त्तिस्तदाश्रयीभूताया महत्वतुच्छत्वाभ्याम् ॥(1.8) 138.

धर्मो विवर्ध्यते यत्र वास्तव्यानां विभूतिभिः .
धर्मेण च विवर्ध्यन्ते वास्तव्यानां विभूतयः ॥

पौरश्री(1.9)भिर्धर्मो वर्धते धर्मेण च पौरश्रियो वर्धन्ते ॥ अन्योन्यम् ॥
परस्परं वर्धनक्रियाजननात् ॥(1.10) 139.

वापीकूपतटाकेषु मपासु विविधासु च .
दिवमप्युपयातानां दृश्यते तत्र जीवनम् ॥(1.11)

वाप्यादिषु जीवनं जलं प्राणश्च स्वर्गतानां दृश्यते ॥ विशेषः ॥ अना-
धारमाधेयमि(1.12)त्यादिलक्षणत्वात् ॥ अत्र जीवनस्याधारशरीरिणः ते
स्वर्गं गतास्तथापि जीवनं दृश्य(1.13)ते इत्यनाधारमाधेयम् ॥ 140.

त्रिदिवे दिवि पाताले कीर्त्तिः[सर्वासु] दिङ्मु च .
यदीयानां नरे(1.14)न्द्राणा[मैकरूपा समा]श्रिता ॥

1 Road विपल्लव. 2 Ms. 'सिवास्व'. 3 Ms. भुजचक्रेपि lc. ou margin.

4 Ms. 'कीर्त्ते'. 5. Ms. 'यस्या'.

स्वर्गादिषु कीर्तिरेकरूपा समा समं युगपत्स्थिता ॥ वि^१(1.13) 141.

[Lines 16 to end of page missing](**36)

नैः पुनः राजभिः कीर्तिरनुपाज्यते ॥ व्याघातः ॥ उत्पत्तिविनाशयो-
रेकोपायत्वात् ॥ अत्र(1.1) राजभ्य एव वृषोत्सर्गेरुत्पत्तिः तैरेव तेभ्य एव
च विनाशः ॥ 142.

अवला इति बाध्यन्ते सबलैरन्य(1.2)देशजैः .
तेनैव हेतुना यत्र रक्ष्यन्ते राजभिः परे ॥

अन्यत्र राजभिरवलत्वाद्राजानो बाध्यन्ते त(1.3)स्मादेव हेतोस्तत्र
तैश्शत्रवो रक्ष्यन्ते ॥ व्याघातः ॥ व्याघातार्थं संभाव्यमानस्यावलत्वस्य
बाधा(1.4)विरुद्धरक्षणनिष्पादकत्वेन समर्थनात् ॥ 143.

यत्र वीर्यं प्रतापस्य प्रतापः कारणं श्रियः .
श्रीर्ध(1.5)र्मस्य नरेन्द्राणां धर्मो भोगापवर्गयोः ॥

यत्र वीर्यादयः प्रतापादीनां हेतवः ॥ कारणमाला ॥(1.6) 144.

अर्थो धर्मानुगो यत्र कामश्चार्थानुगो नृणाम् .
कामस्य शिवकामानां मोक्षोप्यनुगतं गतः ॥(1.7)

यत्र श्रेयस्कामानां धर्मानुगा अर्थादयः ॥ एकावली ॥ अर्थादीनां
धर्मानुगतत्वात् ॥ (1.8) 145.

यौवनेन वपुः स्त्रीणां यत्र रूपेण यौवनम् .
रूपं कान्तिविशेषेण सलावप्येन गर्जति ॥ (1.9)

यत्र यौवनादिभिर्वपुःपुरादयो गर्जन्ति ॥ मालादीपकम् ॥ यौवनादीना-
मुत्तरोत्तर(1.10)वपुःपुरादिगर्जनाख्यगुणावहत्वात् ॥ 146.

1 Ms. "भिरे". 2 [विशेषः । एकस्याः कीर्तिरेकरूपत्वात्]. Perhaps one illus-
tration of विशेष—कीर्तिरनुपाज्यते—कीर्तिरनुपाज्यते—कीर्तिरनुपाज्यते is lost.

शम्भुलोकत्रये सारं तस्य सारं त्रिनेत्रता .

तत्रापि^(1.11) चन्द्रमास्तस्य यत्कान्तावदनोपमा ॥^{147.}

कनकाब्जं रजश्छन्ना वातायनविहारिणः .

मानवैर्यत्र सेव्यन्ते स्व^(1.12)गङ्गावीचिमारुताः ॥

यत्र वातायनगता नाकनदीपवना मनुष्यैस्तेष्वन्ते यतो हेमाब्जैरजः-
(1.13) पूर्णाः ॥ काव्यलिङ्गम् ॥ कनकाब्जेत्यादेः पदार्थत्वात् ॥ काव्यलिङ्ग-
स्य च हेतोर्वाक्यप^(1.14)[पार्थेत्यादि लक्षणात्] ॥^{148.}

द्रष्टुं दिग्भ्यो दशभ्यो यदपर्याप्तदृगष्टकम् .

— (1.15)^{149.}

[Lines 16 to end of page missing](*)

हतोर्वाक्यार्थत्वात् ॥ पूर्वश्लोकेपर्याप्तदृगष्टक इति विशेषणस्य पदार्थ-
त्वाभिमानात् ॥^{150.}

सर्वस्वहारिणस्तस्तो वरुणो वाडवाद्भुवम् .

यत्कूपान्सेवते तोयं गिरिदुर्गे कुतो^(1.1)न्यथा ॥

वरुणस्य सर्वस्वं समुद्रस्तं दहतो वाडवाग्नेर्भुवं भीतो वरुणो यत्कू-
पान्सेवते . वरुणत्रास^(1.2)स्य साध्यस्य साधनमाह . अन्यथा यदि न वरु-
णस्य भयं स्यात्तद्विरिदुर्गे तोयं कथं स्यात् . वरुण^(1.3)स्य जलाधिपतित्वा-
दिति भावः ॥ अनुमानम् ॥ साधनात्साध्यप्रतीतिरनुमानस्य लक्षणम् ॥
(1.4) अत्र गिरौ जलसंभवात्त्रासानुमानम् ॥^{151.}

वरुणादिमहेन्द्रान्तमूर्त्तयो यत्र पार्थिवाः .

शिष्ट^(1.5)दिवपतिमूर्त्तित्वं गृह्णतेन्यपुरीः प्रति ॥

1 No Comm. [उदाराब्जकाः—उत्तरोत्तरोत्कर्षमुदार इति शब्दकाय]

2 Ms. 'काव्य'. 3 Ms. 'जम्ब'. 4 Ms. 'वेले'. 5 Ms. 'माव'. 6 Ms. 'कवे'.
7-7 Ms. lc. at the top of page. 8 I.e. only one verse between दृष्टं
दिग्भ्यो and सर्वस्वदा. 9 Ms. 'न्यथा'. 10 Ms. 'कृते'.

वरुणादारभ्येन्द्रं चावत्पञ्च लोकपालास्तेषां मूर्त्तयस्ते(१६)जोशा येषां
सधाविधास्तत्र राजानो भवन्ति . तत्र वरुणत्वमशेषजनाप्यार्यमान् . वायुत्वं
बलि(१७)त्वात् . कुबेरत्वं धनदत्वात् . शर्वत्वं सर्वोत्कर्षात् . इन्द्रत्वमस्त्राणि-
तज्ञत्वात् . यत्र तथा राजानोवशि(१८)ष्टा ये दिक्पतयो बह्वियमनैर्ऋतास्तद्वायं
शत्रुनगरीषु गृह्णन्ति . अग्नित्वं तासां दाहात् . य(१९)मत्वं शत्रुमारणात् .
नैर्ऋतत्वं शत्रुपुरीनिर्वसत्वकैरणात् ॥ अनुमानम् ॥ 152.

स्वर्गं पाल(१.१०)ननिर्माणवर्णनैर्देववेशमनाम् .
ध्रुवं पश्यति यत्रत्यो राजा चित्रंकरः कविः ॥

पालनादिभिः(१.११) राजादयस्स्वर्गं गच्छन्ति ॥ यथासंख्यम् ॥ उद्दि-
ष्टानामर्थानां क्रमेणानुनिर्देशात् ॥(१.१२) 153.

व्यर्थो यशःप्रतापाभ्यां राज्ञां यत्रेन्दुभास्करो .
धत्तोर्धरात्रमभ्याहे छत्रत्वं देववेशमनाम् ॥(१.१३)

यत्र राज्ञां यशःप्रतापाभ्यां हेतुभ्यां व्यर्थो निष्प्रयोजनौ सन्तौ चन्द्रा-
कौ अर्धरात्रे अभ्याहे च दे(१.१४)वगृहाणां छत्रभावं धत्तः ॥ प्रतीपम् ॥ यशः-
प्रतापाभ्यां चन्द्रार्कयोराशेषात् ॥(१.१५) 154.

[Lines 16 to end of page missing] (*37)

यत्कान्ताकेशसंस्कारधूपधूमस्सुधासितम् .
श्यामीकरोति सततं सौधं सितकरं ततः ॥(१.१)

यत्क्षीकेशसौगन्ध्यार्थे धूमः पूर्वं सौधं ततश्चन्द्रं श्यामीकरोति ॥
पर्यायः ॥ क्रमेणैकस्या(१.२)नेकस्मिन्ननेकस्यैकस्मिन्नवस्थानात् ॥ 155.

यत्राधत्ते निशि मरुत्सौधेन्दुमणिशीकरैः .
घर्मोद(१.३)विन्दून्नामाणां गण्डयोश्चन्द्रकान्तयोः ॥

1 Ms. 'येन्द्र'. 2 Ms. 'तान्'. 3 Ms. 'यय'. 4 Ms. 'कार'. 5 Ms. 'निर्'.
6 Ms. 'अर्थो'. 7 Read धूपम्.

यत्र रात्रौ स्त्रीणां वायुरिन्दुसुन्दरयोगैरुडयोर्धर्मः(1.4)जलकणान्गृह्णाति
कैस्तौघचन्द्रकान्तकणैः ॥ परिवृत्तिः ॥ चन्द्रकान्तजलकणैस्त्वे(1.5)दाम्बु-
प्रहृणात्समत्वम् ॥ 156.

पञ्चभिर्मार्गणैः पौष्पैस्समरो हरति कामिनाम् .
हृत्काञ्चना(1.6)म्बुजवनं वियोगाग्निपरीक्षितम् ॥

पुष्पमयैः पञ्चभिर्वाणैः कामो विरहान्नौ परीक्षि(1.7)तं पित्तहेमप-
द्मवनं हरति ॥ 157.

सर्वस्वमपि संत्यज्य स्वगृहाद्यत्र मानिनः .
यशो गृह्णन्ति(1.8) तद्यस्य परे चर्वितचर्वकाः ॥

यस्य यशसः चर्विते चर्वणेपि कृते चर्वका भवन्ति(1.9) तद्यशस्तर्धत्वं द-
त्त्वा मानिनो गृह्णन्ति ॥ परिवृत्तिः ॥ सर्वस्वेनाधिकेन यशसो न्यून(1.10)स्य प्र-
हरेण न्यूनत्वात् ॥ पूर्वत्र पञ्चभिरशरैर्हेमपद्मवनहरणादधिकम् ॥(1.11) 158.

अपावनं धनं यत्र सर्वथा त्यागिनां गृहे .
अत्यागः स्तूयते मौग्ध्याद्बालाभिर्यत्र कामिनाम् ॥(1.12)

अपगतमवनं रक्षणं त्यागाभावो यस्य तद्धनं त्यागिनां दातॄणां गृहे
भवति . बालाभिः(1.13) कामिनामत्यागः अतिशयेनापराधः स्तूयते मुग्ध-
त्वात् ॥ परिसंख्या ॥ अपावन(1.14).....त्यागिधनादावेव नियम-
नान् त्यागिधन.....वा.....नृ(1.15).....भिमयः.....
... (1.16) 159.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

[सतां परापवा]दोपि यत्र श्रोत्रमहाज्वरः .
स्वस्याकीर्त्तिर्भवेद्येन तत्तु व्यवहरन्ति के ॥

परस्यापवादोपि स(1.1)तां महाञ्जरः कर्णयोर्भवति येन स्वस्यापयशो
भवेत्तत्के कुर्वन्ति . वाच्या सैव . यत्र परनिन्दापि(1.2) दुर्वचा तत्र स्वस्याफी-
र्षिंहतुभूतव्यवहारपरिहार आपतित इति शब्दोपात्तार्थापत्तिरि(1.3)ति सैव
वाच्या ॥ 160.

जहौ प्रागुपमानत्वं चरमं चोपमेयताम् .
यस्य संवर्धमानस्य संप(1.4)द्भिरमरावती ॥

प्रतीपम् ॥ अधिकगुणत्वसंभावनयोपमानत्वेन कल्पितामरा(1.5)वती
गुणानामन्तरपरीक्षणे सति पूर्वगुपमानत्वंमत्यजत् पश्चादुपमेयताम् . अति-
(1.6)न्यूनगुणत्वादिति भावः ॥ 161.

पुरान्तरेषु धनया श्वेतन्ते ज्योत्स्नया यदा .
तदा नीलान्ति यत्सौधान्य(1.7)सितागुरुधूम्यया ॥

अन्वनगरे पौर्णिमास्यादौ सौधानि श्वेतन्ति श्वेतानि भवन्ति तत्र तु
तदैव काला(1.8)गुरुधूमेन यत्सौधानि नीलानि भवन्ति ॥ गुणक्रियासमु-
च्चयः ॥ नीलान्श्वेतनयोर्गुण(1.9)क्रिययोर्योगपथम् ॥ 162.

शीलालङ्करणं रूपं त्यागालङ्करणं धनम् .
श्रुतालङ्करणं मे(1.10)धा यत्र पुण्यानि शंसति ॥

यत्र रूपादीनि शीलालङ्कृतानि पुण्यसूचकानि भवन्ति ॥(1.11)
सद्योगः ॥ रूपादीनां सतां शीलानिभिस्सद्विर्योगात् ॥ 163.

सचौरैर्दण्डकच्चापैरवर्षेर्देव(1.12)मातृकैः .
निर्धनैर्बहुदुर्भिक्षैर्दुर्जयं तत्पुरान्तरैः ॥

सचौरत्वादिविशेषणविशिष्टैरन्यन(1.13)गरैस्तज्जेतुं न शक्यम् ॥
असद्योगः ॥ पुरान्तराणामसतां चौरादिभिरसद्विर्योगात् ॥(1.14) 164.

1 Ms. 'देवि'. 2 Ms. 'वाम्'. 3 i.e. अर्थापत्तिः. Perhaps one illustration
of मन्त्रा अर्थापत्ति is lost. 4 Ms. 'नाम्ना'. 5 Ms. 'गम्'. 6 Ms. 'विना'.
7 Ms. 'दण्ड'. 8 Ms. 'दुर्जय'.

धर्मो दम्भं लोभमर्थः कामोऽस्थानप्रसक्तताम् ,
मोक्षध्वार्चनवैमुख्यं दिशन्त्यत्र न हस्यते ॥(1.15)

अन्यपुरेषु धर्मादयो दम्भादिकलुपिता हस्यन्ते ॥ सदसद्योगः ॥ सतां
धर्मादीनां ॥(1.16)- 165.

[Lines 17 to end of page missing] (**38)

स्य यस्य राज्ञः प्रतिकारांसामध्ये सति तत्संबन्धितां पराभवार्तं ॥ 166.

यत्र मेघाः पिथीयन्ते गवाक्षा(1.1)गुरुधूम्यया ,
सौदामिनीभिस्तेषां च हेमहर्म्यमरीचयः ॥

जालनिर्गतकालागुरुधूमैर्य(1.2)त्र मेघादृच्छाद्यन्ते विद्युद्भिश्च स्वर्णहर्म्या-
शवः ॥ मीलितद्वयम् ॥ वस्तुना वस्त्वन्तरनिगूह(1.3)नात् ॥ 167.

अभिन्नैकेन्दुभूरिस्त्रीमुखवातायनाः क्षपाः ,
समरामाननाम्भोजदीपिका यत्र(1.4) वासराः ॥

अभिन्नः सदृश एकोप्रतिमल्ल इन्दुर्येषां तानि भूरीशि स्त्रीमुखानि
क्षेपु(1.5) तानि वातायनानि यासु ताः क्षपा भवन्ति समानि रामाननानि
वेषां तान्यम्भोजानि वा(1.6)सु ता दीपिका येषु ते वासरा भवन्ति ॥ सा-
मान्यम् ॥ प्रस्तुतानां मुखानामग्रस्तुतैश्च(1.7)न्द्रपद्मैर्गुणसान्धेन कात्स्न्यो-
पनिबन्धात् ॥ 168.

मध्येपि शुभ्रशुभ्राश्मवेश्मरश्मिभरैश्शशी(1.8) .
यत्र सर्वाङ्गनीलो वा महानीलगृहांशुभिः ॥

यत्र स्फटिकगृहरश्मिसमूहैः(1.9) चन्द्रः कलङ्कस्थानेपि शुभ्रो भवति

1 Ms. "रसा". 2 This might have been an illustration of प्रलयनीकम्; that
of समाधि is therefore lost. 3 Ms. "मी". 4 Ms. "भिला".

इन्द्रनीलगृहरश्मिस्तर्वांगेषु नीलो भवति ॥(१०) तद्गुणः ॥ अन्यदी-
यसितासितगुणप्रहरात् ॥ 169.

न शक्यते यदानेतुं कलिना म(१.११)लिनात्मताम् .
तपसा चन्द्रबिम्बं हि सविशेषं प्रकाशते ॥

कलिना यत्रगरं मालि(१.१२)न्यं नेतुं न शक्यते यतः चन्द्रस्तमसात्यर्थ
शोभते ॥ अतदगुणः कलिगुणाननुहारात् ॥(१.१३) 170.

गृह्येत त्रिगुणं त्वत्तो न स्यादग्रहणं यदि .
मत्सादिशन्ति शम्भन्वो यस्मिन्नित्यान्तकामुकान् ॥(१.१४)

[यस्मिन्] कुट्टिन्यो.....न्तान्कामुकानिति प्रत्यादिशन्ति निषे-
धयन्ति इति हेतोरेयंदि तत्कर्तृ(१.१५)कत्वं कर्मकम्.....त्यर्थः
तदा त्व[त्तः त्वत्]सकाशान्मया(१.१०) त्रिगुणं गृह्येत परं सा तु त्वां न गृह्णाति
मद्वस्ते त्वया न्यस्तं यद्वस्तु तन्न गृह्णातीत्य(१.१७)र्थः ॥ उत्तरम् ॥ अत्र
हि उत्तरात्प्रभुमुन्नीयते . कामुकैर्हि कुट्टिनीनामुक्तमेवत्(१.१८) इदं वस्तु तस्यै
देहि सा मत्समीपं त्वयानीयतामिति ततः कुट्टिनीभिः पूर्वोक्तमुत्तरं(१.१०)
दत्तमस्मादुत्तरात्प्रभोन्नयनम् . त्वत्त इति कामुकपरामर्शकम् एकवचनं तु
प्र(१.२०)त्येकं पृथग्भाषणात् कुट्टिन्यो ह्यभिसारिकाणां गौरवरक्षार्थं अना-
नुत्तरयन्ति ॥(१.२१*) 171.

कं यत्र पुष्करं गत्वा वरिवस्यन्ति साधवः .

कं पुष्करादगृहायातं स्पृष्ट्वा शुद्धिं च मन्यते ॥

पुष्करं ती(१.१)र्थे गत्वा साधवः कं ब्रह्माण्डमुपासते पुष्करतीर्थेदगृहा-
यातं कं जलं स्पृष्ट्वा शुद्धिं मन्यन्ते कमि(१.२)ति प्रश्ने कं ब्रह्माण्डं कं जल-
मित्युत्तरं द्वितीयम् ॥ 172.

1 Ms. 'यत्र'. 2 Is it 'प्रातः' ? 3 Ms. 'उत्तिष्ठ'. 4 Is it 'प्रातः' ?
5 Sic. Is it तत्कर्तृकं लक्षणेकमवयवम् ? 6 Ms. 'स्पृष्ट्वा'. 7 Ms. 'छि'.

यत्र कर्णोत्पलन्यस्तहस्तं दीपावलो(1.3)किनीः -
दृष्ट्वा बधूः प्रियोपान्ते सखीभिः प्रतिमुच्यते ॥

दीपशमनार्थं कर्णोत्पलेषु न्यस्ता इ(1.4)स्ता यत्रैवं कृत्वा दीपानवलौ-
क्यन्तीनौरीर्भर्तृनिकटे दृष्ट्वा सखीभिः प्रतिमुच्यते ॥(1.5) सूक्ष्मम् ॥
रिरंसारूपसूक्ष्मार्थप्रकाशनात् ॥ 173.

शीतः पाणिरपथ्योयं सद्यो मे निरगाज्ज्वरः .(1.6)
यत्र रामा प्रियस्पर्शप्रस्वेदमिति निहुते ॥

इदानीं मम ज्वरो निर्गतोवस्तवायं पाणिः शैवि(1.7)तत्त्वादपथ्य इत्य-
नेन वचसा प्रियस्पर्शेन प्रस्वेदं रामाच्छादयति ॥ व्याजोक्तिः ॥ स्वेदेनो-
द्विन्नस्य(1.8) प्रियस्पर्शमुखस्थ ज्वरनिर्गमनेन निगूहनात् ॥ 174.

मा प्रवेक्ष्यति कोप्यन्तर्मा शब्दश्श्रूयते बहिः .(1.9)
वाक्यं यत्र नवोद्दानामिति कान्तैर्निगद्यते ॥

नवोद्दा वक्ति मा हठादिकं कुरु यतः कोप्यन्तः प्रवेक्ष्य(1.10)ति तथा
मायुक्त्वं यतो बहिरशब्दश्श्रूयते एतदेव कान्ता अनुवदन्ति मा निषेधं कुरु
यतः कोप्य(1.11)न्तः प्रवेक्ष्यति काकुप्रयोगेण न प्रवेक्ष्यतीत्यर्थः मा निषेधं
कुरु यतो बहिरशब्दश्श्रूयते काकु(1.12)प्रयोगेण न श्रूयते इत्यर्थः ॥ वक्तोक्तिः
काकुप्रयोगात् ॥ 175.

कोप्यन्तर्मे न ते स्नेहः कोपवन्तं त्य(1.13)जान्तरात् .
नतोहमिति मानिन्यो रम्यन्ते यत्र कामिभिः ॥

समान्तः स्नेहस्तत्र नास्ति यद्वा त्वत्कर्तृकः स्नेहो मेन्तर्मायि विष(1.14)-
यभूतायां न भवतीति मानिनीनामुक्तिः कामिभिस्त्वन्वया योजनं कृतम् त्वं

[कोपी] कोप(1.15)वान् मे मम नते प्रणते स्तेह इति त्वयोक्तम् तत्कोपमन्त-
राधिस्ता[च्यज त]वाहं नैतः प्र(1.16)शामकारीत्युक्त्या कामिभिर्मानिन्यो
रम्यन्ते रमणीजनाः . मे इत्येकवचनमेकैककामिन्य(1.17)भिप्रायात् ॥
श्लेषेण सैव ॥ सैवेति वक्तोक्तिः ॥ 176.

यत्र स्तनन्धयान्दस्ते रजदीपं जिघृ(1.18)क्षतः .
दृष्ट्वा हाहेति संभ्रान्ता धात्री चेटैर्विहस्यते ॥

रत्नदीपं हस्ते गृह्यतो बालान्द(1.19)ष्ट्वा सम्भ्रान्ता हाहेति वदन्ती
धात्री चेटैरुपहस्यते ॥ स्वभावोक्तिः ॥ 177.

निपीडितस्य पूर्ये(1.20**89ⁿ)न्दोऽसुधया पङ्किलाहुली .
यत्र मृत्युजितः पादौ भाव्येते भावितैः पुनः ॥

पीडितस्यासनभूत(1.1)स्य पूर्यचन्द्रस्यामृतेनाद्राहुली मृत्युजितो भग-
वतः पादौ भक्तैः प्रणिधीयेते ॥ भाविकम् ॥(1.2)अत्यन्तविप्रकृष्टस्य भगव-
दङ्गुलिपङ्किलत्वस्य प्रत्यक्षायमाणत्वात् ॥ 178.

च्युतकर्पूरकस्तू(1.3)रीपांसुला पण्यवीथिका .
कुरुते पाण्डुरश्यामवाससो यन्निवासिनः ॥

च्युताभ्यां कर्पूरक(1.4)स्तूरीभ्यां पांसुला यत्राट्टवीथी यस्मिन्निवा-
सिनः पौरान्सितासितवस्त्रान्करोति ॥ उदात्तम् ॥(1.5)साविशयसमृद्धिवर्ण-
नात् ॥ 179.

पारेसिन्धु विजिम्ये यां मध्येसिन्धु व्यधाच्च याम् .
रामः कृ(1.6)ष्णश्च नगरीं ते दास्ये यस्य नोचिते ॥

समुद्रपारे यां नगरीं लङ्कां रामो जितवांस्तथा समु(1.7)द्रमध्ये नगरीं

1 Should be "कोपिन". 2 Ms. "राधि". 3 Ms. "वाहनं न". 4 Ms. "वन्ने".
5 Ms. ५. ७. ४५ vertically on margin.

द्वारवर्ती कृष्णो यो व्यधात्ते नगरीं यस्य दासत्वयोग्ये न भवतः ॥
द्वितीयमुदात्तम् ॥(१.९)लङ्काजयद्वारिकानिर्माणयोर्महापुरुषचरितयोरङ्गभू-
तत्वात् ॥ 180.

चन्द्रांशुस्मैरधम्मिल्ल^(१.९)मल्लिकानां प्रियान्मति .
सौधेषु गीतं रामाणां यत्रालिभिरनूयते ॥

चन्द्रांशुभिः स्मैरांशु^(१.१०)भ्रतरा धम्मिल्लमल्लिका यासां स्त्रीणां
प्रियानुद्दिश्य गीतं सौधेषु सखीभिरनु पश्चा^(१.११)दुच्यते गीयते ॥ रस-
वत् ॥ रतेरङ्गत्वादसवदलङ्कारः ॥ 181.

सौधेष्विन्द्रोदये शुद्धाः प्रि^(१.१२)यमार्गस्पृशो दशः .
न व्याकुलयितुं भृङ्गा यत्रोत्पलदृशामलम् ॥

चन्द्रोदये प्रियमा^(१.१३)र्गवीक्षणीरुत्पलदृशां दृष्टीर्व्याकुलीकर्तुं भ्रमरा
नालं न शक्ताः अत्युत्कण्ठयेति भावः ॥(१.१४)प्रेयोलङ्कारः ॥ प्रियमार्गवी-
क्षणव्यप्रेक्षादौस्तुक्यस्य रत्यङ्गस्य व्यङ्ग्यत्वात् ॥ व्यभिचा^(१.१५)रि-
प्रेयस्वि ॥ 182.

प्रलापशिवभक्तानां श्रूयते यत्र निश्चलैः .
शिवभक्तैर्गृहद्वारं कुर्वन्नि^(१.१६)रिव पङ्क्तिम् ॥

.....शिव शिवेति प्रलापहर्षवाग्धेषु गृहद्वारं प-
ङ्क्तिर्लै^(१.१७) 183.

[Lines 18 to end of page missing](*)

भवतीभिश्चन्द्रोदयेपि कोपो न त्याज्यः. चन्द्राधिकस्य शुद्धारोदीपकस्याभावा-
र्थोपि शब्दः. इत्ये^(१.१८)वं प्रियहासोल्लस्यस्त्रीणां कोपोच्चलैर्मल्पीकरोति प्रियहा-
सेन रोपशाम्यतीति अर्थः ॥ समाहितम् ॥(१.१९)कोपप्रशान्तेरभ्यङ्गत्वम्
इति ॥ 184.

हठेन पादपतनं यत्र रामासु सागसाम् .
कोपार्गि दीपयति(१.३) च प्रसादाम्बु च वर्षति ॥

रामासु सापराधानां संबन्धिं हठेन प्रणमनं कर्तुं कोपार्गि ज्वलय(१.४)-
ति हर्षजलं च वर्षति . प्रसादे इति वा पाठः ॥ भावसन्धिः ॥ असूयौत्सु-
क्ययो रत्यङ्गयोर्भावात् ॥(१.५) 185.

लटभाभिस्त्वयं दत्तं विलासिषु नवंचतम् .
दृष्टं विस्मृत्य रत्यन्ते यत्रैति क्षणविघ्नताम् ॥(१.६)

कामिनां तरुणीभिस्त्वयमेव दत्तं तदेव विस्मृतं सद्रत्यन्ते दृष्टं
विघ्नतामेति ॥ भावोदयः ॥(१.७)असूयोदयात् ॥ 186.

यस्मिन्पराङ्मुखी रक्ता साक्षुस्मेरा च योपिताम् .
सुसखीसाक्षिकं दृष्टि(१.८)र्भवत्यानमति प्रिये ॥

रमणीनां प्रिये प्रणमति सति दृष्टिः पराङ्मुखत्वादिसहिता स्निग्ध(१.९)-
सखीसाक्षिकं भवति ॥ भावशबलता ॥ अमर्षासूयानिवेदहर्षाणां शय-
लत्वात् ॥(१.१०) 187.

भ्रूभङ्गभङ्गिभिस्खीणां येनाप्ताश्चापराजयः .
कामस्य कामिभिर्यत्र कृतस्तस्य पराजयः ॥(१.११)

येन कामेन भ्रूभङ्गविच्छित्तिभिर्हेतुभिश्चापानां राजयः पङ्कयः प्राप्ताः
तस्य कामस्य का(१.१२)मिभिः पराजयः कृतः ॥ अनुप्रासयमकयोस्सं-
सृष्टिः ॥ 188.

केलीकोकिलकाकल्याः(१.१३) कल्पाः कान्तागिरो जये .
यत्र कामयमानानां नानाङ्गं सुवते सुखम् ॥

यत्र प्रियाणां वाचः(1.14) कामयमानानां कामिनां नानाविधं सुखमु-
त्पादयन्ति केलीकोकिलानां काकलीक(1.15)-----स जये कल्पाः कुश-
लाः ॥ तयोरेव संकरः ॥ 189.

कर्पूरविपणौ यत्र सर्वस्मि... (1.16)- 190.

[Lines 17 to end of page missing](**40)

स्थानेनामरावतीन्द्रनगरी भूरिसौभाग्यं स्मृतिरिति . समगुणेति तात्पर्यम्.
या च स्त्री पुरुषादि(1.1)तद्वृत्तिस्तात्पर्यं सुभगा ॥ समासोक्त्युत्प्रेक्षा-
सङ्करः ॥ स्पृष्टवतीति संभावनातात्पर्यो(1.2)वाध्युत्प्रेक्षा नायिकाव्यवहारा-
रोपाश्च समासोक्तिः ॥ 191.

एवंविधामजयमेरुपुरः प्र(1.3)तिष्ठां
कृत्वा सकौतुक इवाजयराजदेवः .
दोर्वीर्यसंहतनयं तनयं विधाय
सिंहासने त्रि(1.4)दिवमीक्षितुमुच्चचाल ॥

एवंविधामजयमेरुनगरस्य प्रतिष्ठां कृत्वा स्वर्गदर्शनार्थं(1.5) कौतुकीव.
नगरान्तरलाभार्थमिति भावः . भुजबलमिलितनीति पुत्रं सिंहासने कृत्वा
(1.6)चलितः ॥ 192.

अथोराजोद्य सादाशिवमनिशमनुध्याय रूपं प्रसन्ना-
दस्मादचैव(1.7) जन्मन्यतुलबलमिव प्राप्यं पञ्चाननत्वम् .
सर्वोर्वीर्यपुण्डरीकप्रकटविघटनोन्मत्तमा(1.8)तद्गराज-
त्रासायासावतारव्यवसितमकरोत्पुष्करक्षेत्रमेकम् ॥

अथोराजस्तदा(1.9)शिवसंबन्धि रूपं ध्यात्वा प्रसन्नादस्मात्सादा-
शिवादस्मिन्नेव जन्मनि बहुबलमिव पञ्चानन(1.10)त्वं सिंहत्वं पञ्चवक्त्रत्वं च

प्राप्यैकमप्रतिमल्लं पुष्करक्षेत्रं समस्तभूमौ पुण्डरीकाणां(1.11) छत्राणां प्रकटं
विघटनेनोद्धतानां मातङ्गराजानां म्लेच्छानां प्रासायासोत्पादने व्यवसितं
(1.12)शक्तमकरोत् ॥ व्यवहितमिति पाठो नार्पः . सिंहश्च पुण्डरीकाणां
व्याघ्रविशेषाणां विघ(1.13)टनादधिकमुद्धतानां हस्तिनां भयमुत्पादयतीति
भद्रम् ॥ 193.

श्रीलोलराजसुतप(1 14)ण्डितभट्टनोन-
राजात्मजो विवरणेन स जोनराजः .
सर्गं चिराद्भवित पञ्चममन्त्रि(1 15)——
———राजे ॥

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविष्टौ(1.16)

[Lines 17 to end of page missing](*)

[षष्ठः सर्गः]

* * * * *

समीपु-

भयं तदेवाजयमेरुनार्यः ॥

प्रथमं चन्द्रस्य राहुणा ग्रहे प्राप्ते सति चन्द्रलोके दाक्षा(1.1)यणीनां
साराणामश्विन्यादीनां यद्वयमासीत्तदेव तत्सममित्यर्थः दुर्गाङ्गनाः प्रापुः
(1.2)विषण्णे हस्तरश्चरणं च नक्षत्रे हस्तः कररश्चरणं कर्णौ यासां ताः ॥ 1.

रजोभिरेव प्रतिभानभङ्गे(1.3)

पूर्वस्य पुंसस्तरणैः प्रवृत्ते .

निर्गत्य सोष्मा विदधे स दोष्मा-

नौर्वाधितां तत्कटकार्णवस्य ॥

अ(1.4)र्षोराजस्य पूर्वः पुमानादित्यः तस्य रजोभिरेव प्रकाशनाशे
जाते सोष्मा दप्तो दोष्मान्भुजशा(1.5)ली स.....[सै]न्य-
समुद्रस्य वडवाप्रितामकरोत् तत्कटकमशोपयदित्यर्थः ॥(1.6) 2.

पराङ्मुखी यत्पृतना प्रपेदे

जनङ्गमानापसुभिर्वियोगम् .

स रौरवाणां सुवसत्वकालो

भा(1.7)ग्यानि वा भास्करमण्डलस्य ॥

जनङ्गमानां श्लेच्छानां पृतना सेना प्राणैर्वियोगं पलायमा(1.8)ना सती
यत्प्राप्ता स रौरवाणां नरकविशेषाणां सुवसत्वकालः सूर्यमण्डलस्य वा

1 Restore विषण्णदृष्टमर्थः स. 2 Ms. 'साम'. 3 Ms. 'य'. 4 Ms. 'दीप्त'.
5 Ms. 'तक'.

भा(1.9)ग्यानि भवन्ति . यदि हि म्लेच्छा रणे संमुखा श्रियेरंस्तदार्कविम्बं
भित्वा गच्छेयुः नत्वेवमतो न(1.10)रके पतिताः ॥ 3.

दीरशालिनामाजयमेरवाणां
यल्लोहघातैः करणीयमासीत् .
भारा(1.11)यमाणैर्निजवर्मलोहै-
स्तदन्वभूवन्वहवस्तुरुष्काः ॥

अजयमेरुभवानां भटानां रा(1.12)स्त्राघातैर्यत्कर्तव्यमासीत्तद्गारीभूतै-
रायसकवचैर्वहवस्तुरुष्काः प्रापुः . निजकवचभ(1.13)रैरेव मृता इत्यर्थः ॥ 4.

पुरोगतानामसवो निरीयुः
पिपासया ये मरुधूलिमध्ये .
तैरेव सा(1.14)-----
----- ॥

.....पिपासया(1.15)

5.

[Lines 16 to end of page missing](**41).

—घतस्कराढ्ये
सुखेन पाथेयमिवात्तवद्भिः ॥

अश्वग्रीवास्वायुधप्रहारं दत्वा शोणितं [पीतव](1.1)द्भिः कैश्चिन्मृतम् .
भावे क्तः . अत्रोत्प्रेक्ष्यते पापचोरसंकुले नरमार्गे पाथेयमिव गृहद्भिः(1.2) .
चौरबहुले च लोकः पाथेयं गृह्णाति ॥ 6.

मरुस्थलीवालुकया प्यथत्त
कांश्चिद्विपन्नांस्तु(1.3)ठतः पृथिव्याम् .

संस्कारमात्मोचितमन्तकाले
प्रवर्तयन्ती कृपयेव वात्प्या ॥

मृतान्भूमौ लुठ(१.५)तो न्यान्वातसमूहो मरुसिक्तवाच्छादयन् . अत्रो-
त्प्रेद्यते कृपया हेतुभूतया यवनोचि(१.६)तं प्रेतसंस्कारं भूमिनिखननलक्षणं
प्रवर्तयन्तीव ॥ 7.

रुध्वा स्थितान्काञ्चन राजमार्गं
प्रा(१.६)म्याश्शवान्गान्धभयेन हुत्वा .
तुरुष्कमांसस्य चिराद्रसङ्गं
क्रव्यादमग्निं रचयाञ्चभूवुः ॥(१.७)

राजमार्गमावृत्त्य स्थितान्काञ्चन शवान्गान्धभयेन हुत्वा प्राभिणः क्रव्या-
दमसंस्कृतमग्निं(१.८) तुरुष्कमांसस्यास्त्वादङ्गं चिराच्चक्रुः ॥ 8.

बभूव यावानवनेः पुरस्ता-
द्भारस्तुरुष्कैर्व्यसुभि(१.९)र्लुंठद्भिः .
तावानभूमेदुरितोदरीणां
तत्पारणाद्भारणतश्शिवानाम् ॥

तुरुष्कैर्गतप्रा(१.१०)र्लुंठद्भिः पूर्वं भूमेर्यावान्भारोभूत्तावानेष भारस्त-
त्पारणात्तुरुष्कप्रसनात्पीवरोदरीणां(१.११) जम्बुकीनां धारणतोभूत् . पार-
णाशब्दो भक्षणो वर्तते . तुरुष्कभक्षणे निवृत्तस्य भारस्य शिवामे(१.१२)दुर-
त्वात्पुनरुदयः ॥ 9.

अमुचि तेषां विशतामुलूकै-
स्सपादलक्षं यदमङ्गलं प्राक् .
त(१.१३)त्तपलास्त्वादननिर्वृतस्य
भद्रं वभाषे वलिभुक्कुलस्य ॥

सपादलक्षं नाम देशविशेषो(1.14)पं विशतां म्लेच्छानाममङ्गलमुल्लेखैः
कौशिकैर्यत्सूचितं तदमङ्गलमेव कर्तुं काक(1.15)[कुलस्य] शुभमसूचयत्
यतो मृतम्लेच्छमांसमाससुखितस्य . आसादनेति पाठो ना(1.16)[पैः]
..... ॥ 10.

— — — — — रीति
परस्परस्याप्सरसां हसन्त्यः .
जनङ्गमैर्मूर्धभिर्मूर्ध(1.17) —
— — — — — ॥

..... रुदयं ममोभ्य(1.18) 11.

[Lines 19 to end of page missing](*)

तिष्ठे तत्र कथामात्रमपि नाकुर्वन्निति . पांथेष्टिति यस्य च भावेन
भावलक्षणेति सप्तमी(1.1) . पांथाः कथानत्यजन्गूढादयस्त्वकुर्वन्निति
तात्पर्यम् ॥ 12.

पवित्रिता वीररसेन धात्री
मुहूर्तमा(1.2)त्रं नृपसैनिकानाम् .
चाण्डालकीलालमलीमसे तु
चिरस्य बीभत्सरसे ममज्ज ॥

राजसै(1.3)न्वानां वीररसेन कर्त्रा भूमिर्मुहूर्तमात्रं पवित्रीकृता . तुः प-
ञ्चान्तरे . म्लेच्छरक्षैरशुचौ बीभत्सरसे(1.4) चिरममज्जत् ॥ 13.

हतप्रसादीकृतनष्टशिष्ट-
प्रविष्टतौरुष्कतुरङ्गमापि .
सेना चकाराज(1.5)यराजसूनो-
रुचैश्चवस्सर्गमयीरिवाशाः ॥

नृपः(१.१) पताकासिचयप्रपञ्च-
सञ्चारिचित्राम्बरभूषणायाम् ,
अलोठयित्वैवं नवीकृतायां
पु(१.२)एयामपूर्वां श्रियमीक्षते स्म ॥

ध्वजवस्त्राण्येव संचारि चित्रं यस्य तदम्बरं भूषणं य(१.३)स्यामत
एवालोटयित्वैव लोठनेन विनैव नवीकृतायां नगर्यां स शोभां दृष्टवान् .
शत्रुमारणा(१.४)भ्रगर्यां नवीकरणम् ॥ 18.

महोत्सवः क्षमापतिना सुलग्ने
न ज्ञायते कुत्र स सूत्रितोभूत् .(१.५)
अथापि यो रुद्धतुरुष्कयात्रं
तथैव सर्वामवनीमुपास्ते ॥

योऽपि स्लेच्छानां यात्रां रुद्ध(१.६)वान्सर्वा भुवं च व्याप्नोति स
महोत्सवो राज्ञा कस्मिन्नपि शोभने स्थिरे लग्ने प्रारब्धोभूत् . शोभन(१.७)-
लग्ने एवारब्धस्य स्थैर्योपपत्तेः ॥ 19.

व्यापादि यस्मिन्नपवित्रसेना
स भूप्रदेशश्चिरकाल(१.८)मासीत् .
कङ्कालिकाकालिशृगालमाला-
मेलापकोलाहलकेलिरौद्रः ॥(१.९)

सा चाण्डालसेना यत्र मारिता तत्स्थानं कङ्कादिरौद्रं जातम् ॥ 20.

विशुद्धिहेतोरथ तस्य(१.१०) राजा
घ्राणेन्द्रियाकस्मिकरौरवस्य .
अकारयत्कीर्त्तिपटीपिनद्ध-
क्षीरोदनप्रङ्खर(१.११)णं तटाकम् ॥

1 Ms. 'शौठ'. 2 Ms. 'स्वाम'. 3 Ms. 'एवा'. 4 Ms. 'शठ'. 5 Ms. 'शो'.
We take it as an adverb. 6 Ms. 'सौक'.

नासाया आकस्मिकरौरवाख्यस्य नरकविशेषस्य . षट्श्लोकादक(1.12)-
 दौर्गन्ध्याविशयादिति भावः . तस्य श्लेच्छमारणस्थानस्य शोधनार्थं स
 राजा तटाकम्(1.13)कारयत् . कीर्तिरेव पटी तथा पिनद्वयं क्षीरोदस्य
 नम्रंकरणम् . क्षी(1.14)रसमुद्रादधिकमित्यर्थः . अधिकश्च हीनं जयन्पटीं
 गृहीत्वा नम्रं करोति . नम्रपलितेत्यां(1.15)दिना कर्तव्यं [व्यु]टि नम्र-
 करणशब्दस्य रूपम् ॥ 21.

तत्तुङ्गमातङ्गघटास्थिकूटा-

वि(1.16)----- ,

—पीढां मनुते स्म भू(1.17)[यः] ॥ 22.

[Lines 18 to end of page missing](*)

या पुष्करारण्यविहारशीला
 मन्दाकिनीवेन्दुनदी प्रसिद्धा .
 भगीरथस्सिन्धुमित्र स्रवन्त्या(1.1)
 तथा तटाकं तमपूरि देवः ॥

पुष्करमरण्यमाकाशं च तत्र संचारिणी या चन्द्रनदी(1.2) गङ्गेव
 प्रसिद्धा तथा नद्या स राजा तं तटाकमपूरयत् भगीरथस्समुद्रमिव . पूरेर्णि-
 जन्तस्य चिह्नं पूरिति(1.3) रूपम् ॥ 23.

पयोभिरीशानकिरीटचन्द्र-
 पेयूपगर्भैः परिपूरितोपि .
 क्षारत्वमापत्स(1.4)गरात्मजाना-
 मपुण्यलेशादिब वारिराशिः ॥

1 Ms. "मय". Kāśianira, 4.3.57. cf. Pāṇini, 3.2.56. 2 Ms. "च" to "व"
 le. on margin. 3 Ms. "रेषि". 4 Pāṇini, 3.1.61.

हरमौलिचन्द्रसुधामिश्रैर्जलैः(1.5) पूरितोपि समुद्रस्तगरपुत्राणामभा-
ग्यवशादिव चारत्वं प्रापत् . दोषादिवेत्यार्पः(1.6) पाठः ॥ 24.

पुण्यास्तु तस्याजयराजसूनाः
को वेदितुं तत्त्वगतीरभिज्ञः .
शाकम्भरीक्षेत्रे(1.7)व्रगतोपि यस्य
कीडासमुद्रस्तचिवस्तुधायाः ॥

राज्ञः पुण्यानां परमार्थं ज्ञातुं को(1.8) विदग्धः यस्य कीडाब्धिः क्षार-
स्थलस्थोपि सुधायास्तदृशः ॥ 25.

नाम्ना पितुर्वारु(1.9)णवाणलिङ्ग-
प्रासादमुत्तुङ्गमकारयद्यत् .
वारां विवृद्धार्थमिवागतोसौ
हि(1.10)मालयस्तत्सरसो विभाति ॥

पितुरजयराजस्य नाम्ना स वारुणवाणलिङ्गस(1.11)हितं प्रासादं
यदकारयत्प्रासादकरं सरसो जलानां वर्धनार्थमिवागतो हि(1.12)मालयो
विभाति ॥ 26. ✓

तद्वाणपूजागतपाशिहस्त-
सस्तौरिवानन्दितघूर्णितत्वात् .(1.13)
नागैर्नगर्यामपि — — — नां
व्यधायि तेन दृढनिर्भरा भूः ॥

हर्षघूर्णनाद्धेतोस्तद्वा(1.14)-

27.

[Lines 15 to end of page missing](**43)

स्रोक्तेन किं भवति . इदमेव सारमिति भावः . यानि देवगृहाणि पूर्वं
जातानि यैश्चाग्रे भ(1.1)विष्यते तेषां स एव न पुनर्देवगृहनिर्मातारः

प्रतिष्ठाफलं प्रापत् . कुतः तुरुष्काणां(1.2) यात्राया विधातात् . यदि हि
स राजा तुरुष्कान् विहन्यात्ते तुरुष्का देवगृहध्वंसं कु(1.3)र्युरिति भावः ॥ 28.

अवीचिभागो मरुभूमिनामा
खण्डो शुलोकस्य च गूर्जराख्यः .
परी(1.4)क्षणायेव दिशि प्रतीच्या-
मेकीकृतौ पाशधरेण यौ द्वौ ॥

29.

तयोर्द्वयोरप्युदिते नरेन्द्रं(1.5)
तं वज्रतुस्तुल्यगुणे महिष्यौ .
रसातलस्वर्गभवे इव द्वे
त्रिलोचनं चन्द्रकलात्रिसर्गं ॥(1.6)

मरुसंज्ञितोवीचिनामा नरकैकदेशस्तथा गूर्जरनामा स्वर्गखण्ड इति द्वौ
खण्डौ प(1.7)श्चिमदिशि वरुणेन परीक्षार्थमिव स्थापितौ यौ तयोर्द्वयोर्मरु-
गूर्जरयोस्तुल्यगुणे समगु(1.8)णे राज्ञौ वज्रतुः यथा भूतलस्वर्गोत्पन्ने चन्द्रकला-
गङ्गे परमेश्वरं वज्रतुः ॥

30.

पूर्वा तयो(1.9)र्नाम कृतार्थयन्तौ
तं प्राप्य कान्तं सुधवाभिधाना .
सुतानवापत्प्रकृतेस्समाना-
न्युणानिवान्यो(1.10)न्यविभेदिनस्त्रीन् ॥

तयोर्महिष्योर्भध्यात्पूर्वा व्यायसी सुधवानामौ तं कान्तं लब्ध्वा नाम
सा(1.11)र्थकं कुर्वती त्रीन्पुत्रान्समवलानन्योन्यभिन्नान्गुणिभ्रातृषु प्रापत् .
अतस्संभाव्यते प्रकृतेर्गुणा(1.12)न्सत्वरजस्तमांसीवेति . तानि^१ च समान्य-
न्योन्यभिन्नानि च भवन्ति ॥

31.

1 Ms. "योद्ध".

2 Ms. "सामित".

3 Sic. See p. 109, note 5.

4 Refers to सत्वरजस्तमांति, not दुष्पार.

एको दशग्रीव इवाच(1.13)काञ्च
पितुर्विरुद्धं व्यवहृत्य नाभंम् (?) .
अन्येन बाल्येपि न कुम्भकर्ण-
न्यायेन नामाप्यत(1.14) — — — ॥ 32.

— — — — मधुद्विषोऽंश-
स्सत्त्वोन्नतो विग्रहराजनामा .
महाबला(1.15)- 33.

[Lines 16 to end of page missing](*)

गूर्जरेन्द्रो जयसिंहस्तस्मै यां दत्तवान्सा काञ्चनदेवी रात्रौ च दिने
च सोमं सोमेश्वरसंज्ञम्(1.1)जनयत् ॥ 34.

उत्पत्स्यते कंचन कार्यशेषं
निर्मातुकामस्तनयोस्य रामः .
सांवत्सरैरित्युदि(1.2)तानुभावं
मातामहस्तं स्वपुत्रं निनाय ॥

काञ्चित्कार्यशेषं संपादयितुमस्य राम उत्पत्स्यते इ(1.3)ति व्योत्तिर्विद्धिः
कथितमाहात्म्यं तं सोमेश्वरं मातामहो निजनगरमनयत् ॥ 35.

सर्व(1.4)प्रकारं खलु संमुखोपि
तस्यानुरूपं तनयं विधाता .
विधातुमल्पप्रतिभो यदासी-
त्त(1.5)तो न तं सान्वयतां निनाय ॥

सर्वथानुकूलोपि विधिस्तस्य सदृशं पुत्रं कर्तुमनभिज्ञो(1.6) ध्रुवं यदा-
सीत्ततो राजानं सपुत्रतां नानयत् ॥ 36.

चतुर्मुखत्वे सदृशे विरिञ्चा-
द्विष्णोर(१.७)लूनाननताविशेषः -
देवस्तु पञ्चाननताविशिष्ट-
स्पृष्टाननत्वं गुह्यमानिनाय ॥

३७.

प्र(१.८)कृष्टतामभ्यधिकामतोपि
स्रष्टुं पटुर्न ध्रुवमीश्वरोपि .
अतः कुमारं विदधे कुमार(१.९)-
मैच्छन्न तन्न्यूनसमान्ववायम् ॥

विरिञ्चाद्वृद्धाणस्सकाशाद्विष्णोस्सकाशात्पंचा(१.१०)ननत्वेन महेश्व-
रोधिकः स च स्वपुत्रं कुमारं पश्यमुखत्वमनयत् अतोपि कुमारादपि प्र-
(१.११)कर्षं कर्तुमीश्वरोपि ध्रुवमसमर्थः अतः कुमारं कुमारमेव कृतवान्
कुमारादपि कु(१.१२)मारपुत्रस्य विशेषकरणसामर्थ्याभावादीश्वरः कुमारं
ब्रह्मचारिणं कृतवानित्यर्थः(१.१३) महेश्वरं कुमारं न्यूनोपवा समौन्ववायः
पुत्रो यस्य नैच्छत् ॥

३८.

इत्थं विविञ्चन्नृपतिस्सम(१.१४)-

३९.

[Lines 15 to end of page missing](**44)

कर्मसु धूर्जटिमीश्वरम् ॥

४०.

भविष्यतानेन विमानदातु-
र्हातुं धनेशान्नरयानलज्जाम्(१.१) .
रामस्य पित्रा दुहितुस्सुतेन
सुतेजसा नन्दतु चक्रवर्त्ता ॥

धनेशाद्वैश्रवणान्नरयाने(१.२)न नरस्कंधाधिरोहणेन लज्जां हातुं त्वा-
जवितुमिव विमानदातुः पुष्पकाख्यविमान(१.३)प्रतिदायितो रामस्य पित्रा

भवित्रा भविष्यतानेन दौहित्रेण चक्रवर्त्ती तुष्यतु . जहातिरन्तर्भावि(1.4)-
तस्यैवः ॥ 41.

श्रुत्वेति दौहित्रमुखारविन्द-
लावण्यलक्ष्मीसहवासमत्ताम् .
विधाय(1.5) दृष्टिभ्रमरीं कथञ्चि-
त्तत्संमुखीं भूपतिरावभाषे ॥

दौहित्रमुखपद्मलाव(1.6)स्यसमृद्धिसहवासेन मत्तां दृष्टिभ्रमरीं तस्य
दैवज्ञस्य संमुखीं कृत्वा राजावदत् ॥(1.7) 42.

अश्रौपमेवं बहुधा बहुभ्य-
स्संदेहगेहं च मनो ममाभूत् .
तदस्ति किञ्चिन्नहि जी(1.8)बलोके
मियंवदानां न यदीरणीयम् ॥

बहुभ्यः सकाशाद्बहुधा चाहमेवं श्रु(1.9)तवान् मम मनस्तु सन्देह-
स्थानमेवाभूत् चाटुकाराणां न किञ्चिदवाच्यं यतः ॥(1.10) 43.

पाङ्गुण्यमन्त्री परमार्थतस्तु
प्रजापतेस्त्वं प्रतिभाससे मे .
ललाटपट्टेषु कृतो नृ(1.11)णां वा
त्वं तेन लिप्यन्तरमूत्रधारः ॥

विधातुष्पाङ्गुण्ये सृष्टिविषये व्यवहारे मन्त्री(1.12) उपदेष्टा त्वं भवसि .
त्वमेव प्रजापतेस्सुखदुःखलेखनोपदेशं करोषीत्यर्थः य(1.13)द्वा प्रजापतिना
त्वं लिपिलेखकरः कृतः . त्वमेव लिखसीत्यर्थः ॥ 44.

आज्ञां त्वदी(1.14)[यामनुवर्त्तमानः]
शरीरभाजां प्रसवप्रसङ्गे .

ज्योतींषि तीक्ष्णांशुमुखान्यमूनि(1.16)

— — — — — ॥

[प्रा]शिनां जन्मकाले त्वदाज्ञानुसारं सूर्यादिम(1.16).....
...एवमुचोच(1.17) 45.

[Lines 18 to end of page missing](*)

भरणान्तराणि ॥

संराय एव वंशस्तद्भेदं कृत्वा मुक्तारजसमसुखं वचनं सूच्यता(1.1)मुच्य-
तामतः यथा सन्देहो न भवति तथा कथयेत्यर्थः . यद्वा व्यादाय . स्वपित्या-
दिष्वि(1.2)दं द्रष्टव्यम् . मम हृदये स्थितेन येन भूषणान्तराणि त्याज्यत्वं
प्राप्नुयुः . त्वद्वचनमेव(1.3) भूषणभूतं इति धारयामीत्यर्थः ॥ 46.

सन्देहधीजमाह ॥

इदं हि तद्रघोमनि चित्रकर्म(1.4)
मरुस्थले श्रीसहजस्तरुर्वा .
सूर्योदयो वा भुजगेन्द्रलोके
कलौ युगे यद्भुवि कै(1.5)टभारिः ॥

हिर्यस्मादर्थे . कलिकालेपि विष्णुर्भूमौ यद्वतरति तदिवमाकाशे पि-
(1.6)त्रं भवति मरौ पारिजातो भवति सूर्योदयो वा पाताले भवति . अतो
मम सन्देह इत्यर्थः ॥(1.7) 47.

कस्यार्थं पुण्यानि तथाविधानि
प्रादुर्भवेयुश्चरमे युगेस्मिन् .
यस्याः करिष्यत्युदरं प(1.8)वित्रं
गङ्गासुजङ्गादपि शार्ङ्गपाणिः ॥

- 1 Restore विषय मे संशयवशमेदं लघुश्रुतां मुक्तकारतमुक्तम् . भवन्ति मे येन इति स्थितेन
त्याज्यानि सर्वान् ? 2 Ms. "त्य". 3 Ms. "भुवि". 4 Ms. "स्मात्". 5 Ms. "न्युद".

इदमपि संशयबीजं हरिर्यस्या उ(1.9)दरं समुद्रादपि पवित्रं करिष्यति
तस्याः कस्याः कलावपि पुण्यानि तथाविधानि (1.10) भवन्ति . यैस्संस्करि-
ष्यत्युदरमित्वापैः पाठः ॥ 48.

आरुह्य संकल्पविकल्पतल्पं
ज(1.11)ल्पन्तमित्थं जयदेवसिंहम् .
स्मित्वा विधातेव स मन्युर्मूर्ति-
मौहूर्तिकः स्फूर्तिम(1.12)दित्युवाच ॥

संकल्पाश्च विकल्पाश्च तदेव तल्पमाश्रित्य पृच्छन्तं जयसिंह(1.13)हृदेवं
मौहूर्तिको ज्योतिर्विन्मन्युर्मूर्तिः प्रजापतिरिव किञ्चिद्विहस्योर्जितमेवमवो-
(1.14)चत् ॥ 49.

दशावतारानुकृतिप्रगल्भैः
पुरा मुरारेर्दशभिश्शिरोभिः .
दिङ्मात्र(1.15)-

50.

[Lines 16 to end of page missing](**45)

तस्थे .
तामुज्जहार त्वरितं स दृष्टिं
सर्वसहं कोसलराजपुत्र्याः ॥

शोकाग्निना पीतेपि हृ(1.1)द्धि गच्छति बाष्पसमुद्रे ब्रुहितां यासीत्तां
कोसल्याया दृष्टिं सर्वसहं शोकसहं स उद्धृ(1.2)तवान् सर्वसहं भूमिं च
हरिरुद्धृतवान् ॥ 51.

भीमूतकेशत्वदशोपपन्न-
सौदामिनी(1.3)सोदरपिङ्गलिच्छा .
ममार्ज बाष्पाम्बुनिपातपाण्डू
पादौ जटानां पटलेन चास्याः ॥(1.4)

1 Comm. जलसिद्धदेव. 2 Ms. समन्त. 3 Ms. गुरुः i.e. under 1.18.
4 Ms. निधि. 5 Ms. 'वाः. 6 Ms. जलित्वा. 7 Restore योकाग्निपीतेपि विगर्भमानि
बाष्पाम्बुयो वा ब्रुहितेव तरेव. 8 Ms. 'जु'. See pp. 18 and 42, note 2. 9 Ms. 'मनी'.

जीमूतकेरात्वदरायोपपन्नस्तौदामिनीसोदरः पिङ्गलिमा यस्य तेन विद्रु-
स्कपिरो(1.5)नेत्यर्थः . वाष्पजलपाण्डू मातुः पादौ रामो जटापटलेन शोधि-
तवान् प्रणामं कृ(1.6)तवानित्यर्थः ॥ 52.

रामप्रणामानुपदं विमुक्तं
प्रणम्य सुग्रीवविभीषणाभ्याम् .
त(1.7)त्पादमेकं पवमानसुनु-
रन्यं सुमित्रातनयो ववन्दे ॥

रामस्य प्रणामानन्तरं सुग्री(1.8)वविभीषणाभ्यां प्रणम्य मुक्तमेकं
कौसल्यायाः पादं हनुमानन्यं लक्ष्मणो वन्दि(1.9)तवान् ॥ 53.

त्वं मे महर्षे बहुमानभूमि-
रलं प्रणम्येति ससंभ्रमायाम् .
पादौ ज(1.10)नन्यामपसारयन्त्यां
जटाधरो लक्ष्मण इत्युवाच ॥

तपोधन मम त्वं बहुमानपात्रं भ(1.11)वस्यतः प्रणम्यालं मा प्रणामं
कृथा इति संभ्रमसहितायां मातरि पादौ संवृ(1.12)ण्वत्यां सत्यां लक्ष्मण
एवमवोचत् ॥ 54.

आर्यस्य कान्तारविहारकेला-
बहं सदानु(1.13) — — — — .
समन्वयातः क्षणमेव दृष्ट्वा
विधीयतां मातरनुग्रहो मे ॥

आर्य(1.14).....मनया दृष्ट्वा हे मातः(1.15) 55.

[Lines 16 to end of page missing] (*)

ज्येष्ठानुरागाख्यनिधानकोशे
मुद्रानिवेशो निहितो हृदीव ॥

ततः कौसल्यया हृदि सू(१.१)क्ष्मं मेघनादपातितशक्तिव्रणचिह्नं^१ लक्षि-
तम् . अतस्संभाव्यते श्रीरामविप(१.२)ये स्नेहनामनिधिकोशे न्यस्तो मुद्रा-
निवेश इव ॥ ५६.

किमेतदित्याकुलया स्पृशन्त्या
पृष्ठो(१.३)पि मात्रा न स किञ्चिद्भे .
द्रोणाचलेन्द्रोद्धरणोद्धुरोपि
नेमे च लज्जातिभरात्कपीन्द्रः ॥(१.४)

अथ स्पृशन्त्या व्याकुलया मात्रा किमेतदिति पृष्ठोपि लक्ष्मणो न
किञ्चिदुक्तवान् व्रण(१.५)क्ष्मपणोपध्वानयनार्थं द्रोणाख्यपर्वतोद्धरणोद्धुरोपि
हनुमाल्लज्जाभरादनमत्(१.६) मयि सत्यनेनायोधीति लज्जाभरः ॥ ५७.

यथाभवत्तस्य च शक्तिपातो
धैन्वन्तरिर्वायुसु(१.७)तो यथा च .
वितत्य रामेण तथा समस्तं
मातुः पुरस्तात्प्रतिपाद्यते स्म ॥

लक्ष्मणस्य श(१.८)क्तिपातो यथाभूद्यथा च हनुमान्विशल्यीकरणे
धैन्वन्तरिरासीत्तथा स प्रकारस्त(१.९)मस्तं विस्तरेण मातुरग्रे रामेण
प्रतिपादितः ॥ ५८.

स्तुतिर्जगत्प्राणसुतस्य के(१.१०)यं
जागर्ति यत्प्राणयितुं जगन्ति .
हरिस्तथा भाति न कौस्तुभेन
यथामुना लक्ष्मण(१.११) लक्ष्मणा त्वम् ॥

१ Ms. घृक्ष्मं लक्ष्मणस्य crossed after 'क्ष्म'. २ Ms. 'मे'. ३ Ms. 'रपणौ'.
४ Ms. 'मात' ५ Ms. 'पान्थ'. ६ Ms. 'न्यति'. ७ Ms. 'तृण'. ८ Ms. 'गन्ति य'.

जगन्ति प्राणयतीति जगत्प्राणो वायुस्तस्य सुतो हनुमांस्तस्ये(1.12)यं
 का स्तुतिः यज्जगज्जीयितुं हनुमाञ्जगर्ति . एतेन न केवलं हनुमता
 ल(1.13)क्ष्मणः प्राणितो वावज्जगन्त्यपि लक्ष्मणवरप्राणयतीति प्रतिपादितम्
 लक्ष्मणे प्राणिते रामस्यै.....कार्याणा(1.14).....जीवनार्थं य-
 .....(1.15)

59.

[Lines 16 to end of page missing](**46)

मनुजस्य सेवा- मनुस्मरन्वाक्यमिदं वभाषे ॥

लीलायाचो मनुष्यभावो येन स देवो रामः(1.1) कौसल्योक्तमेव श्रुत्वा-
 न्येन कर्तुमशक्यां लक्ष्मणस्य सेवां स्मरन्निदमवोचत् ॥

60.

तिलकम् ॥(1.2)

मातर्मृपा प्रार्थयसे त्वमेवं
 भवादृशीनां नहि तत्त्वमेतत् .
 देवी भवानी किमु कार्त्ति(1.3)केय-
 गाङ्गेययोः किञ्चिदवैति भेदम् ॥

हे मातस्त्वमेवं मृपा याचसे त्वादृशीना(1.4)मेतन्न युक्तं रामो मदीयो
 लक्ष्मणोन्यदीय इति वतो गौरी कुमारहरेरन्वयोर्भेदं न जा(1.5)नाति ॥ 61.

आशंसनीयं तु ममेदमस्ति
 यथाग्रजं मामनुजस्सिपेवे .
 तथाहमस्या(1.6)नुजतामुपेत्य
 सेवाविधानात्कृतनिष्क्रयः स्याम् ॥

1 Ms. 'जगन्ति. 2 Ms. lo- on margin. 3 Restore देवः स कीर्त्तयामनुष्य-
 भावो माणोति वाक्यमिदं नियम्ब । कल्पयतामनु* (P) 4 Comm. दुर्ग.

मम त्वेतदाकाङ्क्षणीयं यथा माम(1.7)मजं लक्ष्मणोनुजस्सेवितवोनेवं
लक्ष्मणस्यानुजो भूत्वा सेवनात्कृतर्णमुक्तिस्स्याम् . आ(1.8)शंसनीयमिति
पाठो नार्पः ॥ 62.

एतस्य सेवां च चिरस्य कृत्वा
भावान्विदित्वा क्षणभङ्गिनोमून् .(1.9)
अनेन जूटस्य भरेण खिन्नः
कापायधारी भवितास्मि मुण्डः ॥

लक्ष्मणस्य सेवां चिरं कृ(1.10)त्वा तथामून्यदार्थान्क्षणान्धराभिधित्व
जूटभरेण खिन्न इवाहं कापायधारी मुण्डः भविता मुण्डत्व(1.11)र्भवनाह
...म(?)स्याम् . शुद्धदर्शने कापायं वसनं मुण्डत्वं च धर्मः ॥ 63.

श्रोत्रमविष्टादिति भूतधात्री-
जा(1.12)मातृवाक्याद्दिनयावनम्रः .
उन्निद्रकीर्त्तिस्तवकैकचैत्र-
स्सौमित्रिरित्थं कथयांचका(1.13)र ॥

उन्निद्राणां कीर्त्तिस्तवकानामेकचैत्रः कीर्त्तिं विकासयितेत्यर्थः श्रुताद्द-
रणीजा(1.14)[मातृ रामस्य] वाक्याद्धेतोर्विनयावनम्रो लक्ष्मण एवमवो-
चत् ॥ 64.

पाथःकणाः पञ्चचि(1.15)-—

—
—
—

[भू]यादयं मे सफ(1.16)[लः]— 65.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

भविष्यामि सहस्रमूर्धा ॥

अनेन भोगेन मम शोभा नास्ति अतोहमीदृशं भोगित्वं सर्पत्वं(1.1)
भोगेभाक्त्वं च प्राप्नुयाम् येन त्वत्पादपवित्रां भूमिं स्पृष्टुं सहस्रं मूर्ध्ना शिरसां
फणानां(1.2) च यस्य स स्वामित्यादरणोत्तमम्. शेषो भवेयमित्यर्थः ॥ 66.

इत्थं महीनाथ कथानवद्या
पु(1.3)राभवद्या पुरतो जनन्याः .
स्नेहानुबन्धादपि दाशरथ्योः
पफाल तस्यां प्रथमस्य वाक्यम् ॥(1.4)

हे राजन्मातुरग्रे या कथा पूर्वमभूत्तस्यां कथायां प्रथमस्य रामस्य
वाक्यं फलितम् ॥(1.5) 67.

तथा हि रामत्वगुपेयुषः प्रा-
ग्येष्टस्य निर्वाहितसाहचर्यः .
कृष्णः कनिष्ठस विवेक(1.6)निष्ठ-
स्तथागतत्वं प्रतिपन्न एव ॥

तथा हीत्यादि प्रथमवागुत्पत्तिपरम् हलधरभावं प्राप्त(1.7)स्य ज्येष्ठस्य
भ्रातुर्लक्ष्मणावतारस्य संपादितसाहायकः कनिष्ठः कृष्णो बुद्धत्वं प्राप्तः ॥
(1.8) 68.

अपत्यरत्नद्वयसंनिधान-
निधानभूः कोसलराजपुत्री .
यथा भवित्री विदितं तथा(1.9) मे
बद्धावधानः क्षणमस्तु देवः ॥

कौसल्या द्वौ पुत्रौ यथा सूते तथा मम विदितमतो (1.10)राजा क्षणं
सावधानो भवतु ॥ 69.

चक्षुस्त्रयाणां जगतामवामं
वामं त्रयाणामपि का(1.11)रणानाम् .

योयं जयत्यत्रिमुनेरिवाब्धे-
रयोनिजं पुण्यमपत्यमिन्दुः ॥

यस्त्रयाणां(1.12) जगतामवामं मनुकूलं चक्षुस्तथा ब्रह्मादीनां कार-
णानां वामं चक्षुः तथात्रिमु(1.13)नेस्समुद्रस्य चायोनिजातमपत्यं चन्द्रोयं
जयति ॥ 70.

मयाष्टधा लोकहिताय चक्रे(1.14)
कृता तनुष्पोदशधा त्वयैव .
इतीव यो मूर्धनि धारणीयः
परिश्रमज्ञेन महेश्वरेण ॥(1.15)

मया लोकानां हितार्थं प्रकृतिरष्टधा कृता अनेन चन्द्रेण पुनरेका.....
.....(1.16) 71.

[Lines 17 to end of page missing] (**47)

पाणौ विभर्त्ति हृदयेऽसुतकलशान्तर्विभर्त्ति दृग्गोचरे वामनेत्रे विभर्त्ति
चन्द्रं कर्पूरमिव(1.1) . मृत्युञ्जयस्य कर्पूरोद्भूतलतस्यागमेष्वभिधानात् . अन्या
लोकोत्तरा प्रादेशिकी न प्रदेशे ए(1.2)कदेशे भवा भूषास्य चन्द्रस्य भूषणत्वं
भवति किंवद्वत्तवत् शोभामात्रं समानो धर्मः(1.3)चन्द्रमिवेति वान्वयः ॥ 72.

लोकार्थमष्टावपि मूर्त्तयोमू-
रतिप्रकृष्टा तु य एष मूर्त्तिः .(1.4)
कामं च कालं च हि सर्वकालं
यतोनुंष्ट्वात्पविरोधमीशः ॥

ह्रस्वाष्टौ मूर्त्तयो भूम्या(1.5)दयो लोकहितार्था भवन्ति एष यश्चन्द्रा
मूर्त्तिर्भवति सा लोकहितार्थमतिप्रकृष्टा भव(1.6)ति अतो हेतोरीशः कामं

1 Ms. 'गप'. 2 Ms. 'गपि'. 3 Ms. 'न'. 4 Ms. भूषा crossed after
'एष'. 5 Ms. 'न्द'. 6 Ms. 'म'. 7 Ms. सगोत्र'.

कालं च विरोधत्यागेनानुगृह्णाति . चन्द्रस्य कामोद्दीपकत्वात् काल(1.7)स्य
विधिमुखेन व्यवस्थितस्य चन्द्रेणैव संपादितत्वात् ॥ 73.

अखण्डितेच्छैरपि राजदारैः
मि(1.8)यान्तराश्लेषमुखं न लभ्यम् .
इतीव धन्याः प्रति दत्तकन्याः
प्राप्नोति नित्यं नवरूपतां यः ॥(1.9)

राजानो नृपा राजा चन्द्रश्च तत्प्रियाभिरैश्वर्येणाखण्डितेच्छाभिरपि
नवनवदयितालि(1.10)ङ्गनमुखं न लभ्यते इत्यत इव भाग्यवतीस्ताराः प्रति
यो नित्यं नवत्वं गृह्णाति कलानां च(1.11)यादपचयाच्चेति भावः ॥ 74.

पक्षस्थिते दैत्यगुरौ विवादं
कृत्वा समं वाक्पतिनान्वयार्थं .(1.12)
य एव लेभे विजयमशस्ति
श्रेयान्हि राज्ञः कविपक्षपातः ॥

चन्द्रस्य पक्षे स्थिते शुके(1.13) सति बृहस्पतिना साकं पुत्रार्थं¹ विवादं
कृत्वा य एव चन्द्रो विजयकीर्तिं लब्धवान् जी(1.14).....तः बृहस्पति-
चन्द्रयोर्विवादो जातः चेत्त्रिणो ममायं बुधः पुत्र इ(1.15)- 75.

[Lines 16 to end of page missing] (*)

प्रतिविम्बिता भूर्यत्ततः कलङ्कः कलङ्क इति प्रवादो जातः . कलङ्कः
कलङ्क इति द्विरुक्ति(1.1)र्वीप्साप्रतिपादनार्था ॥ 76.

यत्रे बलादाङ्गिरसाङ्गनापि
यदेनमेषोपि कथङ्कल(1.2)ङ्कः .
विहाय देवी दमघोषमूनुं
न रुक्मिणी किं विधुमालिलिङ्ग ॥

आङ्गिरसो जीवः(१.३) तस्याङ्गना रोहिणी साप्येनं बलाद्यद्वयेचकमत
सोपि नास्य दोषः शिशुपालं त्य(१.४)क्त्वा रुक्मिणीं विधुं विष्णुं किं नालि-
ङ्गत् ॥ ७७.

तुषारगौरादपि जातमस्मा-
त्सुत्रामरामा(१.५)श्रवणोचितेन .
इन्दीवरेणैव सुरस्रवन्ती-
हृदान्महानीलरुचा बुधेन ॥

शच्या श्रोतुमु(१.६)चितेन . सुरुपत्वादिति भावः . बुधेन महानीलका-
न्तिना यतो हिमशुभ्रादपि जातम्(१.७) यथा शचीर्केर्णपूरत्वोचितेन नीलो-
त्पलेन गङ्गाप्रवाहात् ॥ ७८.

अङ्कुस्पृशमित्यादि(१.८) बुधस्तुतिपरमनन्तरकुलकम् ॥

अङ्कुस्पृशं यं परभागभङ्गी-
सौभाग्यहेतुं स्मरतेव(१.९) बालम् .
अथापि नीलोत्पलचारुनेत्रो
नोत्सृज्यते चन्द्रमसा कुरङ्गः ॥

बुधो नील इत्यतः(१.१०) परभागभङ्गया सौभाग्यस्य हेतुमङ्कारुढं यं
बालं स्मरतेव चन्द्रेण मृगोद्याप्यङ्गाङ्ग(१.११) त्यज्यते नीलोत्पलदृष्टिः ॥ ७९.

सितेन्दुमुक्तामणिजीवहीर-
भौमाकेरकोपलगुम्फि(१.१२)तो यः .
आकाशलक्ष्म्या इव कण्ठमूत्रे
सहार्किणा नीलमणित्वमेति ॥

सितेन्दू एव(१.१३) मुक्तामणी जीव एव हीरो भौमाकावेव रकोपलौ

1 Ms. 'ही'. 2 Ms. 'दृष्ट्या'. 3 Ms. 'ज्याम्बी'. 4 Ms. 'यो'. 5 Ms. 'स्व'.
6 Ms. 'वे'.

पद्मरागौ तेषु गुम्फितो यो बुधः(1.14).....दलदम्याः कण्टसूत्रे
श्न्द्रनीलभावमेति ॥ 80.

अनूपो महान्वा महसास्तु(1.15)

[Lines 16 to end of page missing](**48)

—त्रिकटे स्थित इत्यर्थः. पुत्रा पितुः पार्श्वे वसन्तीति तात्पर्यम्. अयं बुध-
श्न्द्रसकाशाद्व्यवहितो(1.1) यदास्ते तत्तस्मादहं मन्ये इति शेषः. जीवाद्-
गुरोरुपजीव्यादर्थत्यायं बुधो भूमिजे भौमे स्वकु(1.2)लजातराजोद्देशेन बुद्धिं
ददाति. शनिः पितुस्सूर्यस्य सकाशाद्व्युत्क्रमेण पार्श्वे वसतीति नी(1.8)त्यु-
ल्लङ्घनप्रकाशनम् बुधस्तु चन्द्रात्क्रमेणैव तिष्ठति किन्तु भौमेन व्यवहितः
तथाविधा(1.4) स्थितिः पुण्यार्थमेवास्य भवति. अयं हि गुरोर्नीतिमधीत्य
भौमस्य प्रतिपादयति भौमेन(1.5) पुत्रेण नीतिर्भुवो वर्ण्यते सा च स्वपतीनां
राज्ञां वर्ण्यत्वतो बुधस्य पुण्यम् ॥ 81.

रक्षःपराभू(1.6)त्यभयप्रदान-
प्रीतोर्वशीनिष्क्रयदौकितात्मा,
बुधप्रसूतिः पुरुहूतमित्रं
पुरुरवाः पार्थि(1.7)वचक्रवर्त्ती ॥

रक्षसां पराभूतिस्तयाभयप्रदानं तेन प्रीतयोर्वश्या निष्क्रयेण प्रत्युपका-
रेण(1.8) दौकित आत्मा यस्य स पुरुरवा बुधपुत्रो बलिसलक्षकवर्त्ता बभूव.
राक्षसेभ्यो रक्षितयोर्वश्या(1.9) स्वात्मा यस्य प्रतिपादितस्त पुरुरवा बुध-
पुत्र इत्यर्थः ॥ 82.

शीतोष्णभावेन मिथो विरुद्धौ(1.10)
यां दीक्षितत्वेपि यदैक्षिपाताम्.
संतप्ततां तद्वरुणो बभार
मित्रश्च जाड्यं प्रतिपद्यते स्म ॥(1.11)

वरुणशरीतो रविरुष्ण इति विरोधिनावपि वरुणार्को दीक्षितावपि
यासुर्वशीं यद्दृष्ट(1.12)वन्तौ तत्ततो वरुणस्सन्तापमवहत् मित्रस्सूर्यो जाह्नवं
जडत्वमवहत् ॥ 83.

साप्युर्वशीं प्रा(1.13)प्य तमुर्वरीशं
तथा च नोजन्मवशंवदाभूत् .
अस्याश्शची पामरकामिनीव
यथा न सं(1.14)——— ॥

पुस्तुरवसं प्राप्य साप्युर्वशीं तथा कामातुराभूद्यथा पामरस्त्रीव(1.15)
.....दित्यर्थः ॥ 84.

बहुष्वती———(1.16) 85.

[Lines 17 to end of page missing] (*)

.....इन्द्रसमं पुत्रमिच्छतस्तस्य यैस्तपोभिर्हेतुभिः कुराकस्य
गाधिनामेन्द्रस्स्वयमेव जातः ॥ 86.

धर्तुं धरित्रीं(1.1) नवमो बभूव
नगाधिराजस्स न गाधिराजः .
ऐन्द्रीषु यस्येष्टिषु शश्वदासी-
देकाश्रयस्त(1.2)र्पकतर्प्यभावः ॥

स गाधिराजो मुवं बौहुं नवमकुलपर्वत आसीत् कौकासीदेवेत्यर्थः
यद्वा स गाधिराजो नासीत्किं तर्हि नवमो नगाधिराजः इन्द्रयागेषु यस्य
तं(1.3)र्पकतर्प्यत्वं कैकाश्रयमासीत् . स हि शक्रः तर्पकश्च स एव स एवे-
न्द्रयागे तर्पणीयः ॥(1.4) 87.

1 Ms. 'पाम्'. 2 Restore 'तेषु'. 3, Ms. 'य' to 'भिः' lc. on margin.
4 Ms. न written below 'पाम्'. 5-5 Ms. lc. on top margin. 6 Ms. 'तत'.

को वेद तद्वाधिभुवस्स तत्त्वं
 दधत्पुरस्तादपि राजतत्वम् .
 अपारतो यस्तपसः प्रभावा-
 त्सुव(1.5)र्णतां भावनयोपनीतः ॥

तत्तस्माद्धेतोर्गाधिभुवो विश्वामित्रस्य माहात्म्यं को जानाति यत्पू(1.6)र्व
 राजतत्त्वं क्षत्रियभावमपि दधत्तर्पसोपारात्प्रभावाद्धेतोर्भावनया सुवर्णतां शो-
 भन(1.7)वर्णत्वं ब्राह्मणत्वं नीतः . क्षत्रियोपि हि विश्वामित्रस्तपोमाहात्म्या-
 द्ब्राह्मणस्संपन्नः . अथ च(1.8) यः पदार्थः पारंदो न भवति राजतं रूप्यं
 सुवर्णं करोतीत्यपि विरोधाभासकः ॥ 88.

निन्ये ह(1.9)रिश्चन्द्रमधोगतिं य-
 दुच्चैः पदं चागमयत्त्रिशङ्कुम् .
 कोपमसादौ नृपगोचरौ त-
 स्यक्त्वा(1.10)पि यो राज्यमपेक्षते स्म ॥

विश्वामित्रो हरिश्चन्द्रं यदधः कृतवांस्त्रिशङ्कुं च यदुच्चैः पदं(1.11) प्राप-
 यत्तद्वाज्यं त्यक्त्वापि कोपप्रसादादेवापेक्षते स्म नृपाणां गोचरौ राज्ञामेव कोप-
 (1.12)प्रसादाबुपयोगिनौ अयं तु राज्यं त्यक्त्वापि निग्रहानुग्रहोद्यतोभूदित्यर्थः
 उदारचे(1.13)तसा तेन तयोरेव राज्यफलत्वगणनादिति भावः ॥ 89.

स चक्रवर्त्ती भरतोपि जज्ञे(1.14)
 —————न्दुगोत्रे .

राज्याभयं कर्त्तुमनेकवारं
 पुलोमजा यस्य पुरे ययाचे ॥

स ह(1.15)-

90.

[Lines 16 to end of page missing](**49)

1 Ms. 'नेत'.

2 Ms. 'परो'.

3 Ms. 'तप' written above 'पुर'.

4 Doublet of पुर, See 1.7. 5 Ms. 'चरो'.

रुयानकरं जघान .
इतीव यशोर्वनदृष्टदन्ती
रामेण रामो दमयावभूवे ॥

मम पूर्वपुरु(1.1)पत्सहस्ररश्मिः तस्य मम गणनकरं कार्तवीर्यमयं हत-
वानित्यस्मादिव कार्तवीर्यभुज(1.2)वनमत्तगजः परशुरामश्चरामेण इमितः .
मत्तश्च हस्ती दम्ब्यते ॥ 91.

द्वाभ्यां शताभ्यां स क(1.3)रैररौत्सी-
त्पंचाशता च ध्रुवमेकमेकम् .
नैकोपि पादश्चलति स्म येन
धर्मस्य तस्मिन्परिरुद्ध(1.4)ति क्षमाम् ॥

पञ्चारादधिकरातद्वयसंख्यैः करैस्सहस्रबाहुः कार्तवीर्यो धर्मस्यैकमेकं
पादं त(1.5)दध्रुवं रुद्धवान् यतस्तस्मिन्भुवं पालयति धर्मस्यैकोपि पादो
नाचलत् ॥ 92.

कलिर्जजागा(1.6)र चुरिक्रियायां
कृतस्य दत्ताभय एष राजा .
तेनास्य पृथ्वीवलयप्रसिद्धिं
प्राचुर्यमूहे(1.7) कलिचुर्युपाख्या ॥

कार्तवीर्यस्य कलिचुरिरिति नाम प्रसिद्धं तत्र कविरन्वर्थतामूहते(1.8)
चुर स्तेये इत्यस्य धातोः क्रिया चुरिक्रिया तस्यां हरणैर्थात्कृतयुगस्य क-
लिरुद्यतः . कार्त(1.9)वीर्यः कृतस्य दत्ताभयः तेन ध्रुवं कलिचुरिसंज्ञा राज्ञो
भूमण्डले प्रसिद्धिमवहत् ॥(1.10) 93.

तदीयमेवाभरणायमानं
क्रमागतं नाम समुद्रहन्तः .

1 Read 'संख्य'. 2 Ms. 'री'. 3 Ms. 'पद' lo. on margin- 4 Ms. 'प्राचुर्य'.
5 Ms. 'रा' written under 'रा'. La is the 'रा' of 'रा'.

आसन्नप्रवृत्ते कलिघंमका(1.11)ले
कालीवने केचन भूमिपालाः ॥

क्रमागतं भूपणसमं तन्नाम धारयन्तः केचिद्राजा(1.12)नः कलिप्रीप्ते
प्रवृत्ते सति कालीवनमावृण्वन्. प्रीप्ते च वननिवासौचित्यम् ॥ 94.

तेषां(1.13)मगात्साहसिकाभिधानः
प्रधानभावं प्रधानध्वगानाम् -
यस्य प्रसन्ना ददृशेसिलेखा
का(1.14)[लीव देवी रिपु]पार्थिवस्य ॥

प्रघने युद्धे पान्थानां तेषां मुख्यत्वं साहसिकनामा राजा(1.15)....
.....काली देवीव दृष्टा ॥ 95.

सत्यं विना साह(1.16) ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~
~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~ ~

मनन्यगामिन्य(1.17) ~ ~ ~ ~ 96.

[Lines 18 to end of page missing] (*)

मार्णवायास साहसिकस्तपस्विने वामदेवनान्ने निजराजलक्ष्मीं गुरुदक्षिणायै
दत्त्वा(1.1) सर्वा भूमिं जेतुं प्रस्थितवान् ॥ 97.

चूडामणोस्तस्य महीपतीनां
चूडामणिज्ञोपि न वेद तत्त्वम् .(1.2)
अहं हि दैवज्ञदशानुगामी
दैवाभिगामी स तु तत्प्रतापः ॥

चूडामणिनाम दैवज्ञशास्त्रं(1.3) तत्र निपुणोप्यहमस्य राजशिरोमण्ये-

स्तत्त्वं न जानामि यतोहं दैवज्ञस्तत्प्रतापस्तु दैवमप्य(१.४)तिवर्तते . यावान-
स्य प्रतापस्तावान्बाह्वसनसातिक्रान्त इत्यर्थः ॥ ९८.

यत्कार्मुकारोपणमात्र(१.५)यत्र-
सापेक्षमाशाविजयं विजानन् .
स भाग्यसंपत्परिवार एव
बभ्राम सामन्तशिखाम(१.६)णिर्गाम् ॥

धनुष्कर्पणमात्रप्राप्यं दिग्जयं जानन्स राजा भाग्यसम्पदेव परिवारो
यस्य(१.७) . केवल इत्यर्थः . स चक्रवर्त्ती भुवं यदभ्रमत् ॥ ९९.

विधास्यतस्साहसमानुचर्या-
च्छायामपि च्छे(१.८)तुमिवास्य रात्रौ .
विरोचने चुम्बति पश्चिमायां
पपात जातु त्रिपुरी पुरस्तात् ॥

रात्रौ साहसं(१.९) करिष्यतोस्य च्छायामप्यनुचरत्वाच्छेतुं वारयितुमिव
सूर्ये पश्चिमदिग्गते सत्यग्रे त्रिपुरी(१.१०) नाम प्राप्ता ॥ १००.

अयं पृथिव्यामपि पादचारी
कष्टं द्विपात्सिंह इवैकवीरः .
सहस्रपाद(१.११)स्मि दिवि प्रयापि
कथं रथेनेति रविर्ननाप ॥

द्वौ पादौ यस्य सोयं सिंह इवाप्रतिमल्ल(१.१२)वीरो भुवि पादाभ्यां च-
रति . रथादि त्यक्त्वा चरतीति यावत् . अहं सहस्रपादस्मि अतो दिवि रथेन
(१.१३)कथं गच्छामीत्यस्मादिव रविरदर्शनं गतः ॥ १०१.

क्षीणं क्षपाकान्तमशुद्धपक्षे
दृष्ट्वा विमृष्टैः(१.१४)रिव सागरेण .
प्रदीपितेजोवधदन्दशूकै-
रसूच्यत धौर्जलदैरकस्मात् ॥

कृष्णपक्षे क्षी(१.१५)-

102.

[Lines 16 to end of page missing](**50)

कम्पितुमारम्भमकरोत् ॥

103.

आजन्मनस्साहससादरत्वा-
त्स साहसस्यैव शुभं निमित्तम् .(१.१)
ययार्थनामा पिशुनं विदित्वा
धने धनं गर्जति नन्दति स्म ॥

नित्यं साहसकरणात्सार्धकनामा स(१.२) राजा तन्निमित्तं बाहुकम्पं
साहसस्यैव सूचकं ज्ञात्वा धनं कृत्वा मेघे गर्जति सति साहसि(१.३)को
राजातुष्यत् ॥

104.

ततो धनानां निचयैर्निशातै-
र्निशेषतस्तारकधात्रिं शान्ते .
निशातनुत्वात्रि(१.४)शशामं नार्दं
निकाममायाविनमेष वीरः ॥

निषिद्धैर्मेघैस्तारकाणां धात्रि स्थाने तेजसि(१.५) वा शान्ते निशावसा-
नादत्यर्थं विस्तीर्णं शब्दमेव वीरश्चतुर्वान् ॥

105.

अथ ध्वनेस्तंमुख(१.६)मस्य गत्वा
भयानकेनेव रसेन पूर्णाम् .

1 Ms. 'यत्वा'.
on top margin.

2 Is it 'पते' ?
5 Ms. गच्छति.

3 Ms. 'हसाद'.
6 Ms. 'यात्त वा'.

4 Ms. 'तिनन्द' i.e.
7 Ms. 'मन्त्र'.

रम्यशाननामानमसौ गभीरां
पुर्यास्त्रिपुर्याः परिखां(17)मपश्यत् ॥

ततोऽस्य शब्दस्य संमुखं गत्वासौ भयानकेन रसेन पूर्णमिव त्रिपुरी-
नामनग(18)रीसम्बन्धिनीं रम्यशानाख्यां परिखामपश्यत् ॥ 106.
प्राणांभीति कुलकम् ॥

प्राणांभिहो(19)त्रीकृतकालकाम-
पुरत्रयाख्याहुतिपंचकस्य .
तृप्तिर्वकीटेन मयापि का ते
ब्रह्माण्ड(110)कोटीशतघस्मरस्य ॥

आंकुष्टः पारो येस्तैः कालदूतैरिव खड्गहस्तैः पुरुषैः केशेषु गृ(111)-
हीत्वा महाकालायतनं प्रवेशमानमेवं क्रन्दन्तं स राजा ददर्शति सन्वन्धः .
प्रस्तकाल(112)कामत्रिपुराख्यापंचाहुतेस्तथा ब्रह्माण्डकोटीशतप्रासिनस्ते नृणां
मध्ये कीटेन मया(113) का तृप्तिः ॥ 107.

सर्वाङ्गशुद्धस्य सुधारुचेर-
प्यालोकयामो हृदि कालिमानम् .
त्रैलोक्यकर्णो(114)- 108.
[Lines 15 to end of page missing](*)

शेषोपि बलैकरूपो
गोरक्षं साहसिकः करोति .

तव दर्शनं यथाप्राप्तं तच्छाहिं सहसा बल(115)न करणेन त्वयैव योप्र-
णीत्वं प्रापितः स प्रकाशयताम् यो शेषो न शेषोपि बलैकरूपो बलसहायो
हृत्पदरसमोयं साह(116)सिको गोरक्षं भूमिरक्षणं करोति ॥ 109.

1 Ms. 'रम्य'. 2 Ms. 'पणिप'. 3 Ms. 'शब्द'. 4 Ms. 'काय'. 5 Ms. 'मन्त्र'.

6 The verse referred to by this part of comm. is lost in the lacuna at the end of the page. 7 Ms. 'क' to 'र' lo. on top margin. 8 Ms. 'मनोपता'. 9 Ms. 'गोरक्ष' lo. under 13.

यः कोपि वा साहसिकोस्ति लोके
यस्यास्ति वा क्षत्रियतावदाता .(1.3)
कृपाकृपाणांभरणोस्ति यो वा
स पातु मां मृत्युभयादमुष्मात् ॥

यो वा साहसिको यो(1.4) वा शुद्धक्षत्रियो वा दयाखङ्गभूषणो दया-
मय इति यावत् सोऽस्मान्मृत्युभयान्मां रक्ष(1.5)[तु] ॥ 110.

[श्रुत्वेति त]त्कालगुरुभवद्वि-
मेषैस्स संक्रामणदीक्षयेव .
सौदामिनीदृष्टिभिरी(1.6)[क्ष्यमाणः]
—निर्योषमिदं वभाषे ॥

तत्काले गुरुभवद्विषैर्हुलीभवद्विष मेघैः(1.7).....क्ष्यमाणः
अत्रोत्प्रेक्ष्यते संक्रामणं वधनिषेधे प्रेरणं तदीक्षयेवेति(1.8).....[उ]क्त-
वान्.....प्रतिपादनदीक्षाया हेतोर्शिष्यं दृष्ट्वा पश्यति(1.9).....॥111.

[अरे वराकाः करुण]प्रलापं
भाग्यैर्दृशो गोचरमागतं मे .
विमुञ्चतेन दुतमन्यथा च-
स्तदा(1.10)—————दस्मिन् ॥

अरे वराकाः हे अधमाः करुणाक्रन्दितं स्वभाग्यैर्मम(1.11).....
.....गोचरमेतं यूयं त्यजत तूष्णम् अन्यथा यदि न यूयं त्यजथ तदा(1.12)
.....शानितं(?) तद्युष्माकमा.....ति स्यात् युष्मानुपहरामीत्यर्थः
सम(1.13).....सेनापरिवारितम्.....स(1.14) 112.

[Lines 15 to end of page missing](**51)

* * * x * * *

1 Ms. 'हृषाम'. 2 Ms. 'सोम'. 3 Ms. 'हृषो'. 4 Ms. 'हृष'. 5 Ms. 'हृष'.
6 Ms. 'हृष'. 7 Ms. 'हृष'. 8 Ms. 'हृष'. 9 Copyist's remark-एत
कथं विचलुराणि एवाणि वक्षितमीति भाति.

[सप्तमः सर्गः]

* * * * *

शश्वेत्यपिशब्दार्थः . कुम्भोदरनामा भवान्या गणस्त्वं हिमाद्रिलतानां भवान्यां भगिनीनामिव य.....[जाग](1.1)रुको भवसि ॥ 1.

अवलम्ब्य मृगाधिराजभावं व्रततीनामवता वनेभभङ्गम् .
भय— — — — — (1.2) कदाचिद्विकृतं वासववारणो ररासं ॥

सिंहरूपमभिनीय हिमाद्रिलतानां.....[र](1.3)क्षता त्वया भयं प्रा-
पित ऐरावणो विकृतं कृत्वा क्रन्दितवान् ॥ 2.

सदसि ध्वनितेन तेन — — — — — [न](1.4)व्यकथाप्रसङ्गभङ्गे .
अशपद्भिरदास्यशब्दशङ्काकुपिता पर्वतराजनन्दिनी त्वाम् ॥

.....(1.5)न हरस्य कथाच्छेदे जाते गणपतिवृद्धितमिति शङ्कया
कुपिता गौरी त्वां सभाया.....(1.6) 3.

स्वरसेन यथा तथा वनेस्मिन्नसि राजैव समुद्यतो विहन्तुम् .
परमेश्वरपाददूरवर्ती ब्रज राजैव य(1.7)हीतले भवेति ॥

यथा तथानुचितं स्वातन्त्र्येण राजैव क्रीडितुमस्मिन्वने यस्वं प्रवृत्तोतो
महेश्वरपादादूरव(1.8)र्ती त्वं भूतले राजैव भव ॥ 4.

शनकैस्सुहृदा निकुम्भनाम्ना तव शापावधिमर्थिता भवानी .
प्रचल(1.9)त्प्रतिविम्बिताभ्रमुक्ता शुनदीव प्रससाद चावदध ॥

1 Ms. 'ररा'. 2 Ms. भवान् lo. on top margin. 3 Is 16 भवता भवनापितः क' ?
4 Ms. 'रण'. 5 Ms. 'जन'. 6 Ms. 'न्दनते'. 7 Ms. lo. under 1.7.

ततो निकुम्भसंज्ञेन त्वदीयेन सख्या सधि(1.10)नयं शापावधिमर्थिता
सती गौरी लोलैरभ्रैर्मुक्ता गङ्गेवं प्रससाद् च शापावधि चावदत् ॥ 5.

उप(1.11)यास्यति भूमिपालभावं कलिकाले दशकन्धराततायी .
इति निश्चलनिश्चयो यदासौ भविता स(1.12)म्भविता तदास्य मुक्तिः ॥

कलावपि श्रीरामो राजत्वं प्राप्स्यतीति सनिश्चयः कुम्भोदरो यदा
भवि(1.13)ष्यति तदा शापमुक्तिरस्य भविष्यति ॥ 6.

गिरिजागिरमीदृशीं निशम्य व्यमृशस्त्वं न ममास्ति शाप(1.14)शान्तिः .
न हि कथिदयं स्फुरत्युपाधिः पृथिवीं येन कलावुपैति रामः ॥

एवं गौरीवचरश्रुत्वा त्व(1.15)मेवं विचारमका.....(1.16) 7.

[Lines 17 to end of page missing](*)

.....य[दशु]हीतं तन्नूनं तयैव वासनया लितं त्वां मत्वा शत्रुहस्तिनो
इष्टं न शक्ताः ॥ 8.

गणकस्य गिरे(1.1)ति निर्विकल्पो नृपतिर्भूभरधारणानुतापम् .

उदकरणव नीलकरणलीलावृपलाङ्गलनभ(1.2)स्वतापनेतुम् ॥

दैवशोक्ता त्यक्तविकल्पो राजा हरक्रीडाबाहपुच्छवातेन भूमारोद्ध-
नतापं निवा(1.3)रचितुमभ्यलपन् ॥ 9.

अजयत्पृथिवीभृतस्समस्तान्स षडङ्गेन बलेन सर्वकालम् .

भटिति स्फ(1.4)टिकाचलं प्रतस्थे बलमष्टाङ्गमवाप्य योगनिष्ठम् ॥

स षडङ्गेन बलेन सदा राज्ञोजयत् अष्टा(1.5)ङ्गयोगं प्राप्य स्फटिका-
द्रिं प्रस्थितवान् . राज्यादप्यधिकस्पृहो योगेभूदित्यर्थः . षड्भ्योष्टानामधि-
क(1.6)त्वादिति भावः पृथिवीभृच्छब्दस्य श्लिष्टत्वादुक्तिसंगतिः ॥ 10.

अथ गूर्जररार्जमूर्जितानां मुकुटाल(1.7)ङ्गरणं कुमारपालः .

अभिगत्य सुतासुतं तदीयं परिरक्षन्नभवद्यथाथनामा ॥

तेजस्विनां चू(1.9)धारत्नं गूर्जरेन्द्रं तंवीयं दौहित्रं प्राप्य रञ्जन्कुमार-
पालस्तत्पार्थनामाभूत् . कुमारोप्राप्तराज्यो रा(1.9)जपुत्रस्तोमेश्वरस्तस्य पाल-
नाम्नाम सार्थकम् . कुमारपालस्तदीयो भ्रातृपुत्रः ॥ 11.

प्रथमस्सुध(1.10)वासुतस्तदानीं परिचर्या जनकस्य तामकार्षीत् .
प्रतिपाद्यजलाञ्जलिं घृणायै विदधे यां(1.11) भृगुनन्दनो जनन्याः ॥

घृणायां प्रतिपाद्यो जलाञ्जलिर्यस्यां तां निर्घृणां यां परिचर्या शि-
(1.12)रश्छेदात्मिकां [पर]शुरामो मातुः कृतवांस्तां परिचर्या पूजां ज्येष्ठस्सु-
धवापुत्रः पितुः कृतवान् . पितुश्शि(1.13)रश्छेदमकार्षीदित्यर्थः ॥ 12.

न परं विदधे वृथा गुणित्वं जनकं स्नेहमयं विनाशय यावत् .
स्वय(1.14)मेव विनश्य गर्हणीयं व्यतनोद्दीप इवानुरागगन्धम् ॥

स्नेहमयं जनकं केवलं न विनाश्य.....(1.15).....विनाशं
मरणं प्राप्य.....यथा(1.16) 13.

[Lines 17 to end of page missing](**52)

—यन्तृसादिपत्तिव्यवहारेषु विसारिणा चतुर्था .
युधि वीररसेन शुद्धिमन्तं न समीपादमुचत्कुमार(1.1)पालः ॥

रथादिषु चतुर्भिः प्रकारैर्विसरता वीररसेन शुद्धिमन्तं तं कुमारपाल-
स्त्वसमीपात्प्रात्यजन् ॥(1.2) 14.

हनुमानिब शैलतस्स शैलं द्विरदेन्द्राद्विरदेन्द्रमुत्पतिष्णुः .
छुरिकामपहृत्य कुङ्कुणेन्द्रं गमया(1.3)मास कवन्धतां तथैव ॥

शैलाञ्छैलं हनुमान्यथोत्पतिष्णुस्तथा हस्तीन्द्राद्वस्तीन्द्रमारोहन्स कु-
ङ्कु(1.4)णेन्द्रादेव छुरिकां हत्वा तथैव छुरिकया कुङ्कुणेन्द्रं कवन्धतां प्राप-
यत् ॥ 15.

1 Sic. Read 'नस्त'. 2 Is it घृणायै ? 3 Ms. 'प्रेमाया'. 4 Ms. 'रञ्जे'.
5 Ms. 'क'. 6 Ms. 'कन'. 7 Read रथिषु'. 8 Ms. 'रथिषु'. 9 Ms. 'पेला'.

इति साहससाह(1.5)चर्यचर्यस्समयज्ञैः प्र[तिपादि]तप्रभावाम् .
तनयां स सपादलक्षपुण्यैरुपयेमे त्रिपुरीपुर(1.6)[न्द]रस्य ॥

साहसानां साहचर्यं चर्या यस्य स दैवज्ञैः कथितप्रभावां तेजलस्य सुतां
कर्पूरदे(1.7)वां सपादलक्षैः पुण्यैरुद्धवान् ॥ 16.

इतरेतरचित्रचौर्यचर्याचतुरत्वेपि निकामनिर्विकारम् .(1.8)
परमेश्वरयोस्तयोर्युगं तत्सुतरामेकशरीरतामयासीत् ॥

तयोः परमेश्वरयोर्महाराजयोश्शिवा(1.9)वयोश्च युगं कर्तुं एकशरीरतामै-
क्यमभेदं चागच्छत् अन्योन्यं चित्रस्य चौर्यचर्याहरणं तत्र जाग(1.10)रु-
क्त्वेपि सति निर्विकारम् ॥ 17.

अविभावितभावभेदलेशौ निजनामादिपदाभिधेयकल्पैः .(1.11)
शिशिरीभवदाश्रयौ यशोभिः परितापं न कदाचिद्दहतुस्तौ ॥

न विभावितोनुमितो भावस्या(1.12)न्योन्यरागस्य भेदलेशो ययोस्तौ
तथा सोमेश्वरकर्पूरदेवीति निजनाम्नोरादिपदे सोमकर्पू(1.13)रशब्दौ तदर्थ-
कल्पैर्यशोभिर्हिमीभवञ्चेतसौ तौ तापं न..... ॥ 18.

अथ जातु हृदीव(1.14) सन्निधानं ददृशे स्वप्नविधौ विधातुकामः .
त्रि.....(1.15) पद्मनाभः ॥

हृदये स्थितिं कर्तुकाम इव स्वप्ने.....(1.16) 19.

उदयावसरे हरेरभेदं.....(1.17) 20.

[Lines 18 to end of page missing](*)

य प्रतिपादयांचकार ॥

साश्चर्यचिह्नो राज्ञः तत्स्वप्नद्वयं सृष्टिकर्तुस्सकलकर्मसाक्षिणे ज्योति-
विदेव(1.1)शोचत् ॥ 21.

स जगाद् यदैक्षत क्षपाग्रे चिन्तिपस्तद्भविता चिरादमोक्षम् .
यदुपस्यबलोक्तिं(१.२) तु देव्यां कलितस्तस्य न कालतोतिपातः ॥

राजा प्रदोषे यदपश्यत्क्षिरेण सकलं भविष्यति(१.३) यत्तु देव्या प्रात-
र्दृष्टं^१ तस्य चिरकालत्वं नाकलितम् ॥ २२.

उचितामिव वाडवाग्निमैत्रीं मकराङ्गस्थि(१.४)तितः करोति भौमः .
गगने न ममास्ति कापि शोभेत्यधुना कुम्भमिवालसः प्रविष्टः ॥

मकरो रा(१.५)शिविशेषस्तस्याङ्गो मध्यम् . मकराङ्गश्च समुद्रः . तत्र
स्थित्योपपन्नां वाडवाग्निमैत्रीमिव भौमः क(१.६)रोति दीप्तो वर्तते इत्यर्थः .
भौमस्य हि मकरराशिरुच्चस्थानम् . आकाशे भग्नं न कापि शोभेत्यत इ(१.७)-
वालसशानैश्चरः कुम्भं राशिविशेषं घटं च प्रविष्टः . अलसगामित्वादाकाशे
शोभाभावः ॥ २३.

द(१.८)नुजारिमिवानुनेतुकामो दनुजानां गुरुरेति मीनराशिम् .
अधिरोहति मेषमेष वृषा तुरगा(१.९)णामिव खेदशान्तिकामः ॥

दनुजारिं विष्णुं प्रसादयितुकाम इव शुक्रो मीनराशिं समुद्रं(१.१०)
चैति तथाश्वानां विश्रमार्थमिवाको मेषं राशिं.....मध्यमधिरोहति ॥ २४.

विहसन्निव मेषराशिनं तं(१.११) वृषभं याति वृषाङ्गशेखरोपि .
उपलिप्तुरिवोभयस्वभावं मिथुनं संनिदधाति सोमसूनुः ॥(१.१२)

मेघो वृद्धस्तद्गामिनं रविं हसन्निवेन्दुर्वृषं राशिमनङ्गाहमपि आपाति
वृषाङ्गरोखरत्नवात्तस्य वृष(१.१३)स्थितिरु[चिता].....स्थिररूपं प्रा-
प्तुकाम इव बुधो मिथुने संनिहितः . द्विस्वभा(१.१४)[व].....[उभ]यो
रवीन्द्वोर्वा स्वभावमुपलब्धुकामो मिथुनं हि द्वन्द्वम् ॥ २५.

1 See Canto VIII, verse 46. 2 See p. 185, verse 31. 3 Ms. 'मेघ'.
4 Ms. 'अपाति' lo. under 1.12. 5 Ms. 'भे'. 6 Ms. 'वृ' etc. lo. under 1.14.

तिमिरा(1.15)~~~~~मभ्युपैति .

पृथिवीम् ~ वं शिखीति बुद्ध्या यजमानः(1.16) 26.

[Lines 17 to end of page missing] (**53)'

कुम्भाख्यराशिद्वये निपण्णम् . अन्योपि स्वकार्यमन्येन संपादितं संभाव्य
स्वगृहे निप[ण्णो भव](1.1)ति . तुङ्ग इति पाठो नार्पः तयो रारयोस्तयोस्तु-
ङ्गत्वासंभवात् प्रकृतार्थाननुगुणत्वाच्च ॥ 27.

अ~~~~(1.2)भिरेष दीप्तिमद्भिस्तपनाथैः कलिकालिकां विहाय .
ध्रुवमेकपदे कृतीबुभुर्नृप पञ्चाग्नि [तपश्चरत्य](1.3)नेहा ॥

ध्रुवमयमनेहा कालः पञ्चाग्नि तपश्चरति . अत्रं हेतुमाह . कृतीबुभुः
कृतयु[गं भवितु](1.4)मिच्छुः कलिमालिन्यं त्यक्त्वा.....भिर्दीप्तिमद्भिर-
.....[कृ]ती कृतकृत्यो भवि[तुमिच्छु](1.5)ति स मलं त्यक्त्वा पञ्चाग्नि
तपश्चरति ॥ 28.

इति शुद्धिमति क्षणेन गर्भे स्वयमाधत्त हरिस्त्वमेव दे(1.6)व्याः .
अचिराद्भविता पुरस्तदेपा क्षितिरुन्मूलितरामराज्यगर्वा ॥

एवं शुद्धेस्मिन्क्षणे देव्या गर्भे(1.7) विष्णुस्त्वयं स्वमात्मानमधत्ताहि-
तवान् तत्ततो हेतोरेषा भूमिरचिरेण त्यक्तरामभद्रराज्यदर्पा पुरो भ(1.8)-
विष्यति . रामराज्यादप्यधिकस्य विभवस्य प्राप्तेः ॥ 29.

इति वादिनमादिनावसानं वसनात्(1.9)ङ्करणादिदानवैः .
परितः परितोष्य पार्थिवस्तं गणकाग्रेसरमुत्सवं चकार ॥

एवं वा(1.10)दिनं तं गणकं वस्त्रादिभिस्संमान्य राजा प्रदोषं यावदु-
त्सवमकरोत् ॥ 30.

1 Ms. only one letter 'मि' or 'मि' in the middle of 1-17. 2 Ms. 'कलि' lo. under 1.3. 3 Ms. le. marks here but no. le. on margin. 4 Ms. 'पुर'. 5 Ms. 'नेव'.

गणितासु गतासु या(1.11)मिनीषु प्रजगन्धे मुखपाण्डिमा स देव्याः .
उदरं विशतो हरेरपश्यत्स्वपती नाभिजुषो य(1.12)मम्बुजस्य ॥

स्वपती शयालुस्तोदरं प्रविशतो विद्योर्नोभिस्थस्य पद्मस्य यं पाण्डि-
मानमपश्यत्स मुखपा(1.13)ण्डिमात्पासु रात्रिषु गतासु सर्तीषु संक्रान्त
इवेत्यर्थः ॥ 31.

शनकैश्शनकैश्शशाङ्कमुख्याः कुशभा(1.14)वौचयवेषु सार्वभौमः .
उदरस्य महार्घता भविष्यत्यतिरिक्तेत्युदपादि चिन्तयेव ॥

उदरस्या(1.15)धिका महार्घता भविष्यतीति चिन्तयेव कर्पूरदेव्या अ-
ग्नेषु शनैश्शनैः कुशत्वमखण्डितमु(1.16)त्पन्नम् ॥ 32.

अपरेपि महस्विनः पृथिव्यां व्यवहर्तुं न यथारुचि क्षमन्ते .
इति गर्भगुणानिवाभ्यध(1.17)त्त क्रमशोस्याः प्रतिपद्य मान्द्यमग्निः ॥

अन्येपि तेजस्विनो यथारुचि यथाभिप्रायं यथादी(1.18)ति च भुवि
व्यवहर्तुं न समर्था इत्येतान्गर्भगुणानिव जठराग्निर्मन्दां प्राप्याभ्यधात् ॥ 33.

अ(1.19)चिरात्तवं नन्दनस्य भोज्या निखिला भूरिति शृण्वती जनेभ्यः .
यदसेवत मन्दयापि रुच्या [मृद](1.20)मास्वादमिवैक्षत क्षितेस्तत् ॥

रुचिर.....यापि मन्दाग्निरपीत्यर्थः.....(1.21)भि-
...यद्वर्तुभुजे तन्नूनं सा त.....(1.22).....ती भूमेरास्वादं सा
चर्व..... 34.

(1.23*)

उदरेण चिरेण जातमस्यास्त्रिवलीविप्रतिपत्तिपण्डितेन ॥

य एकमेव बलं बलाख्यमसुरमैभिनत्तस्ये(1.1)न्द्रस्यायुधं वज्रस्तस्य

1 See above, verses 19 and 22. 2 Ms. 'पिबे'. 3 Ms. 'इव'.
4 Ms. 'गु'. 5 Ms. 'द्वय' [c. on margin.

साम्यं त्यक्तवतां उदरेण जातमिति भावे कः. तिस्रश्च ताः (1.2) वल्यस्त्रिवल्यः
त्रयाणां बलानां समाहारास्त्रिवली त्रिवलीनां त्रिवल्याश्च विप्रतिपत्तौ
पराभवे (1.3) [परिह]तेन. एकबलभेदी यस्तस्य त्रिवलीभेदिना सह महद्-
न्तरम् ॥ 35.

हरिमध्यरुचिं जयत्यधस्ता (1.4) त्सति मध्ये करिकुम्भकल्पयोनौ.

अभवदुचिरथ सास्ति नेति स्तनयोश्श्याममुखत्वमाविरासीत् ॥ (1.5)

हरिस्सिंहस्तस्य मध्यमुदरं तस्य शोभां कृशत्वाज्जयत्युदरेऽस्तासति
हस्तिकबाटसदृशयोराव (1.6) योर्यां शोभा पूर्वमासीत्साद्य नास्ति. गर्भेण
मध्यस्य स्थौल्यादिति भावः. इतीव स्तनयोश्श्याममुखत्वं (1.7) चुचुककाप्यर्थं
कालमुखत्वं चासीत् ॥ 36.

मुखमग्निमुशन्ति यस्य सन्तो भविता तेन पुनः स्तनन्धयेन (1.8)

नृपवामदशस्तु पूर्वमेव स्तनयोश्श्यामिकया मुखं चुचुम्बे ॥

सन्तोऽग्निं यस्य मुखमुपदिशन्ति (1.9) तेन विष्णुना पुनः पश्चात्स्तनपा-
यिना भविष्यते श्यामिकया तु देव्याः स्तनयोर्मुखं प्रागेव चुम्बि (1.10) तम्.
अग्निः कृष्णवर्त्मा स यत्र प्राप्नोति तत्र पश्चाच्छ्यामिका भवति अत्र तु
विपर्ययः ॥ 37.

विनिचे (1.11) शयति स्म यत्र चास्मात्कथमप्युत्तिपति स्म पादयुग्मम्.

सुचिरस्य भुवेव भाविबध्वा प्रतिबि (1.12) न्यासमतिप्रणम्यमानम् ॥

सा यत्र च स्थाने पादद्वयमक्षिपदस्मात्स्थानात्सा पादद्वयं कष्टेनोद-
(1.13) क्षिपद्भाविन्या स्तुपया भुवा न्यासे न्यासे प्रणम्यमानं कृतप्रणाम-
मिव ॥ 38.

रविणा शशिनं भूतं (1.14) कलाभिस्सकलैरेव करैरिवार्पिताभिः.

दधतीं कमलां सहस्रपत्रं स्वमुखस्योपरि सा द (1.15) दर्श सुप्ता ॥

संकलैस्सहस्रसंख्यैः करैरपिताभिस्सहस्रसंख्याभिः कलाभिर्भृतं पूरि-
(1.16)तं चन्द्रमिव सहस्रपत्रं पद्मं स्वमुखस्योपरि धा[रयन्तीं लक्ष्मीं साप]-
रयत् ॥ ३९.

ज्वलदा(1.17)ननलम्बिदन्दशूकं विहगं जातु ददर्श हेमपद्मम् .
विगलद्यमुनार्कविम्बदिग्धं पुरतो(1.18) मेरुमधीरतामिवाप्तम् ॥

ज्वलति दीप्ति आनने लम्बी दंशूकस्पर्शो यस्य तं तथा हे(1.19)मम-
यपक्षं विहगं गरुडमधीरतामाप्तमपश्यत् . अत्रोत्प्रेक्ष्यते विगलंती यमुना
य(1.20).....विम्बेन दिग्धं सहितं मुमेरुमिव . गरुडस्थानीयो मेरुः
अर्कस्थानीयं मुखम्(1.21) [सर्प]स्थानीया यमुना ॥ ४०.

वलयीकृत[भोगशेषतल्प]स्थितमात्मानमलक्षयत्कदाचित् .(1.22)
[गुरुगर्भभरोष्मणः शमाय त्वरितं]— — — — —[प्रविष्टम् ॥

सा देवी आत्मानं वलयी(1.23**54)कृतो भोगः कायो येन तथाविधे
शेषे एव तल्पे स्थितमपश्यत् अतस्संभाव्यते गुरुर्यो गर्भभर(1.1)स्तेन
ऊष्मा तापस्तस्य शमार्थं तूर्णं चन्द्रमण्डलमिव प्रविष्टम् ॥ ४१.

स्वमवैक्षत चन्द्रकान्तशाला(1.2)वलभीशृङ्गनिषङ्गिणं कदाचित् .
उपदर्शनवाञ्छयोपनीतं धवलद्वीपमिवोदरस्थिते(1.3)न ॥

सा जातु स्वात्मानं चन्द्रकान्तमये शालावलभीशृङ्गे निषण्णमारूढ-
मपश्यत् अतस्सं(1.4)भाव्यते उदरस्थितेन हरिणा दर्शनार्थं श्वेतद्वीपमिवा-
नीतम् ॥ ४२.

अथ पुष्पशरस्य बन्धुमन्यं(1.5) पृथिवी माधवमभ्युपेक्ष्यतीति .
उपयोगमपश्यतीव किञ्चिदस्वगतं गच्छति माधवे संमा(1.6)प्तिम् ॥

1 Ms. 'त'. 2 Ms. 'मोदय'. 3 Ms. 'रु'. 4 Ms. पुरो crossed and 'म'
written under it. Is it 'मं पुरोप' ? 5 Ms. lo. mark after 'द'. 6 Ms. 'म'.
7 Ms. has ८ on margin. 8 Ms. जगत्. 9 Ms. 'मय'. 10 Ms. 'वत्'.

जनकत्वादुद्दीपकत्वाद्धान्यं लोकोत्तरं कामस्य बान्धवं विष्णुं भूः
प्राप्स्यतीत्य(१.७)तस्वात्मानमनुपयुज्यमानं पश्यतीव माधवे वैशाखे समाप्ति
गते ॥ ४३.

तमसः प्रशमाय(१.८) सच्चमूर्त्तेरवतारावसरं विविञ्चतीषु .
कलिबन्धुतयेव विभ्रतीषु कशिमामं क्रमशस्तम(१.९)स्विनीषु ॥

कलिबन्धुभावेन हेतुना तमसः पापस्यान्धकारस्य च शमनार्थं सत्व-
मूर्त्तेर्विष्णोरवतारसमयं विमू(१.१०)शन्तीष्विव तमस्विनीषु रात्रिषु कशिसानं
तुच्छत्वं क्रमेण धारयन्तीषु . तमस्विनीष्विति सा(१.११)कृतम् ॥ ४४.

अचिराद्विसेश्वरस्य वंशः परमामृद्धिमवश्यमेष्यतीति .
दिवसेषु विकस्वरीभव(१.१२)त्सु समयमानेषु च पुष्कराकरेषु ॥

सूर्यवंशोचिराद्बुद्धिं प्राप्स्यतीत्यत एव दिनेषु वर्धमा(१.१३)नेषु सत्सु
पद्मसरसु च विकसत्सु सत्सु ॥ ४५.

नरकद्विषिं भूधरोज्जिहीर्षाजुषि सोमेश्वरवल्गुभोदरस्थे(१.१४) .
अलसालसगामिनीव शून्यं जलधिं द्रष्टुमिवाक्षमे दिनेशे ॥

दिनेशेर्कलसालसं(१.१५) गच्छति सति अतस्संभाष्यते भूमिभारोद्धर-
णेच्छाधारिणि हरौ देवीगर्भस्थिते शून्यं संप(१.१६)न्नं जलधिं द्रष्टुमसमर्थं ॥ ४६.

सलिलेषु शपालुना विमुक्ता नृपदारोदरगोचरे(१.१७)ण निद्रां .
दिवसेष्यनुगन्तुमाविशन्त्यामिति तस्याममुमेव जीवलोकम् ॥

समुद्रे उचित(१.१८)निद्रेणापि नृपदाराणामुदरे गोचरो यस्य तेन समुद्रे
निद्रा त्यजेति तस्यां निद्रायामर्थाद्विष्णुं(१.१९)मेवानुगन्तुमंशुं जीवलोकं दि-
नेष्याविशन्त्याम् ॥ ४७.

1 Ms. 'महामहि'. 2 Ms. 'क' to 'षा' lc. under 1.9. 3 Ms. 'विजतिषु'. 4 Ms. 'न' to 'पि' lc. on margin. 5 Ms. 'दु' च after 'ये'. 6 Ms. 'न्यपराभा'. 7 Ms. 'गुक्तः' crossed after 'य'. निद्रा on margin. 8 Ms. 'नुम'. 9 Ms. 'सुसेवि' lc. after 'भू' on margin. Is it 'भू' सुसेविभूमे? 10 Ms. 'मनु'. 11 'मनु' crossed after 'नृ'.

निवसत्यपरत्र पुष्करा[त्ते सकलं मा स्म](1.20) पिबत्पयोधिर्मावैः .
इति हैमवतीभिरद्भिरर्के तमिवापूरयितुं विशत्युदीचीम् ॥

अन्यत्र(1.21) विष्णौ वसति सति बहवाग्निरशेषं समुद्रं मा स्म पिब-
दित्यत इव हिमाद्रि.....(1.22)पूरयितुमुत्तरदिशं रवौ प्रविशति
सति ॥ 48.

मणिदीपपतत्पतङ्गमालाद—[विभा](1.23)वितानुभावैः .
प्रविवेश पुरः कृतप्रवेशं शकुनैरि—

.....[६](1.24*)तन्तीनां पतङ्गमालाना.....विभावितो
दृष्टोनुभावैः स्वभावो येषां तैश्शकुनैराश्रितं म(1.1)नोहरं सूतिकावासं देवी
प्रविष्टा ॥ 49.

ज्येष्ठत्वं चरितार्थतामय नयन्मासान्तरापेक्षया
ज्येष्ठस्य(1.2) प्रथमपरन्तपतया ग्रीष्मस्य भीष्मां स्थितिम् .
द्वादश्यास्तिथिमुख्यतामुपदिशन्भानोः प्रतापो(1.3)अर्ति
तन्वन्नोत्रगुरोर्निजेन नृपतेर्जज्ञे सुतो जन्मना ॥

ज्येष्ठे मासि निजेन जन्मनोत्पत्त्यान्यमासे(1.4)भ्यो ज्येष्ठमासस्य ज्येष्ठत्वं
व्यर्थतां कृतकृत्यतां नयंस्तथा परन्तपतया वैरितापनेन च ग्रीष्मस्य भीष्मां
स्थितिं कुर्वन्द्वा(1.5)दश्यां जन्मना तस्यास्तिथिषु प्राधान्यं दिशन्गोत्रादेर्भानोः
प्रतापौन्नस्यं कुर्वन्सुतो राज्ञो जातिौ ज्येष्ठत्वं(1.6).....[इ]ति व्याख्यानं
न संगच्छते ज्येष्ठ इति व्युत्पत्तिसिद्धेः ॥ 50.

निश्शेषाणां शिवा(1.7)नामुपरि कृतपदस्साहचर्याधिकारी
सर्वस्यास्तीर्थजातेस्सकलसुरतर्पणमणीसो(1.8)दरश्च .

1 Ms. 'विष्णोः'. 2 Ms. 'मृदुलो'. 3 Ms. 'महाभा'. 4 Ms. 'वे'. 5 Ms. 'श्यामा'.
6 Ms. 'ह'. 7 Ms. 'ति' 8 Ms. 'ह' to 'ता' i.e. under 1.4. 9 Ms. 'पल्ल'.
10 Ms. 'सुखाद्योत्पत्ते'

बालः कोप्येष राजत्वमुपगतवानित्यकस्मात्सरस्व-
त्पस्मिन्नुत्पन्नमात्रे मुखमल(१.१०)मकृत व्योममूर्तेर्भृङ्स्य ॥

सर्वेषां शिवानां श्रेयसामुपेति कृतं पदं चरणं(१.१०) येन तथा सर्वेती-
र्थानां साहचर्याधिकारी तुल्यः पवित्रत्वात्सर्वेषां कल्पवृ(१.११)क्षप्रधानानां
सोदरश्चैव बालः कोप्यद्भुतोपूर्वो राजा चन्द्रश्चेति सरस्वती वीणा व्योमरू-
पस्य(१.१२) भगवतो मुखमभूपयत्. आकाशाद्वागुच्चरितेत्यर्थः. चन्द्रो हो-
स्यैव शिवस्य शिरसि(१.१३) स्थितः अयं तु सर्वेषां शिवानां. चन्द्रो गङ्गाया
एकसहचरः अयं तु सर्वस्यास्तीर्थ(१.१४)जातेः. स पारिजातस्यैव सोदरः
अयं तु सर्वेषां कल्पवृक्षाणामिति भद्रम् ॥(१.१५)

51.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकान्यविप्लवौ विश्वस्य निधस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यविप्लवौ दि(१.१६)श्रम्य [रम्य]श्रियि.
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविप्लवौ संवेशमिच्छाम्यहं
शास्त्रज्ञोदजखे(१.१७)दमेदुरमतिर्व्योत्प्लाकरो लावणिः ॥

श्रीलोलराजसुतपण्डितभट्टनोन-
राजा(१.१८)भमजो विवरणेन स जोनराजः.
सर्गं सुखं व्यधित सप्तममत्र पृथ्वी-
राजाख्यराजवि(१.१९)जयाभिर्धैकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविवरणे सप्तमस्तर्गः ॥(१.२०)

1 Ms. एग". 2 Ms. छ". 3 Ms. ओव". 4 Ms. देवसङ्गु". 5 Ms. Copy
leaves space between छ" and "व", and before "वे" but no letter seems
missing. 6 Ms. 'रजः'. 7 Ms. वा". 8 Ms. 'वे'. 9 Ms. 'जे च'.
10 Ms. वनी. 11 Ms. ओस". 12 Ms. 'लिखे'. 13 Ms. 'दे'.

[अष्टमः सर्गः]

अथ शब्दगुणं व्योम सत्यमित्यवदन्निव .
सङ्गीतकप्रसङ्गेन पुरन्दरपुराङ्गनाः ॥

अ(1.21)थाप्सरसो¹ गीतातिशयेनाकाशं शब्दगुणं सत्यमित्यवदन्निव . 1.

दिव्यदुन्दुभिर्जीमूत(1.22) — भाविनी .
पुष्पवृष्टि[र]रोचिष्ट किञ्जल्कतडिदुज्वला ॥

दिव्यदुन्दुभिरेव जी(1.23).....नी तथा किञ्जल्क एव तडि-
स्योज्ज्वला पुष्पवृष्टिररोभतं ॥ 2.

पुष्पवर्ष(1.24)मिलदिव्यभृङ्गपक्षसमीरणैः .

[प्रमृ]ष्टानीव यान्ति स्म दिङ्मुखानि प्रसन्नताम् ॥(1.25**56)

पुष्पवर्षे मिलन्तो ये दिव्यभृङ्गान्तेषां पक्षवातेन प्रमृष्टानीव दिङ्मुखानि
प्रसादं प्रापुः ॥(1.1) 3.

इत्यन्तं कुलकम् ॥

सनाथां पृथिवीं मत्वा राजपुत्रस्य जन्मना .

रजोपि पस्पृशुस्तस्यास्त्रासा(1.2)दिव न मारुताः ॥

राजपुत्रेण जातेन सस्वाभिकां पृथ्वीं² संभाव्य भयादिव वायवो रजो-
पि भूमेर्न [प](1.3)स्पृशुः ॥ 4.

अकाण्डे न प्रवेष्टव्यं प्रजास्विति हविर्भुजा .

मृत्युर्न्ययम्यतेवार्षिकरात्रैर्दक्षिणामु(1.4)सैः ॥

1 Ms. 'परो. 2 Ms. 'पु' to 'र' lc. under 1.25. 3 Ms. has '7. on margin.
4 See verse 10 below. 5 Ms. 'स्वस्म', 6 Ms. 'ह पृथ्वी' lc. under 1. 3.

भवता प्राशिषु प्रवेशोसमये न कार्य इत्यग्निना दक्षिणामैम्बालादस्तै-
निषिद्ध(1.5) इव . यमस्य दक्षिणारापतित्वाग्बालानां दक्षिणामाणां निषे-
धकत्वमुचितम् ॥(1.6) 5.

स्ववंश्यमेलकोत्कर्षं पश्यन्तौ शशिभास्करो .
यशःप्रतापवैशद्यदीप्तिपात्रीवभूवतुः ॥(1.7)

निजकुलजातयोस्संगमेनोत्कर्षं पुत्रजन्मलक्षणं पश्यन्तौ यशःप्रतापा-
भ्यामिव वैशद्यकीर्त्योः पात्रीवभूवतुः ॥(1.8) 6.

गुणवद्भिर्द्विता लक्ष्मीः पद्मैरस्मत्पद्मतिभिः .
इति वैमल्यमाजमुखाजं सलिलाशयाः ॥(1.9)

अस्मज्जातैर्गुणिभिः पद्मैश्च श्रीर्द्वितैव सरांसि वैमल्यं गुणं प्रापुः ॥ 7.

विभाव्य स्वामिनः प(1.10)त्रीं समुत्पन्नजगन्निधिम् .
भूरप्यसूययेवाभूदूरोद्भिदुरशेषधिः ॥

समुत्पन्नो जग(1.11)न्निधिर्विष्णुर्यस्यास्तां महिषीं विमृशय स्पर्धयेव
भूरपि प्रकटीकृतहेमकुम्भाभूत(1.12) . हेमकुम्भप्रादुर्भाबोक्तिर्वालरक्षयौ-
चित्यादित्यर्थं संगच्छते ॥ 8.

धर्मकर्मक्रियाविघ्न(1.13)हरे जाते नृपात्मजे .
प्रसेदे यजमानानां न केषामन्तरात्मना ॥

यज्ञादिविघ्नहरे(1.14) पुत्रे जाते सति सर्वेषां सांझिकानां चित्तेन प्रसादः
प्राप्तः सज्जन्मना चेतः प्रसन्नमभू(1.15)दात्मनः प्रसन्नत्वादिति भावः ॥ 9.

इति विष्णुमयं मूर्त्तिभेदं मानुषतां गतम् .
मत्वेव दे(1.16)वदेवस्याप्यनन्दन्ताष्टमूर्तयः ॥

1 Ms. 'सुधे'. 2 Ms. 'कसु'. 3 See Supra, Canto I. 34. 4 Ms. lc.
under 1c. 7. 5 Ms. दीप्योः on margin. 6 Ms. 'वेग'. 7 Ms. 'श्री' .
6 Ms. lc. under 1.10 9 Ms. 'वक्ति'.

हरिमवतीर्णं मत्वाष्टमूर्त्तेरष्टौ मूर्त्तयोतुष्यन्निवेत्थम् .(1.17) चित्वादीनां
रजोभावादावानन्दोत्प्रेक्षणम् ॥ 10.

नृत्यन्तीनां सुरस्त्रीणां पुत्र्यद्भिर्हरिदाम(1.18)भिः .
जेतुं मरुत्तसम्प्राजं मुक्तावर्ष इवाभवत् ॥

नृत्यवशाच्छिन्नैर्हरिहेतुभिर्मुक्ता(1.19)वर्षं मरुत्तं राजानं जेतुं जितं कर्तु-
मिवाभूत् . अन्तर्भावितयययोत्र जयतिः ॥ 11.

प्रक्रान्त(1.20)मित्वाद्यष्टभिः कुलकम् ॥

आहूतैर्व्योमगङ्गातो वातेन कनकाम्बुजैः .
नृत्तमनृत्यनागा(1.21)रिभ्रंष्टपक्षाङ्किता इव ॥

आकाशगङ्गातो वातेनानीतैस्सुवर्णपद्मैर्हेतुभिर्नृत्यद्भिः(1.22)पतत्पक्ष-
भूषिता इव ॥ 12.

स्वनितेन मृदङ्गानामप्सरो[नृत्य]योनिना .
लक्ष्मीमहो[त्सवोत्साह](1.23*)मर्जदैरावतां इव ॥

अप्सरसां नृत्ते जातेन मृदङ्गशब्देन हेतुना श्रीमहोत्सवे उत्साहेच
गर्जनै(1.1)रावणो यासु . पत्युरवतारान्महोत्सवः . स्त्रियो हि भोगलम्पट-
त्वाङ्गर्त्तारमनेकरूपमिच्छन्ति .(1.2) ऐरावणस्य गर्जनं लक्ष्म्या राजवाह-
त्वात् ॥ 13.

नृत्यदेववधूवक्रगलद्धर्मांश्चुशीकराः .
पृथिवी(1.3) सुधया सेक्तुं प्रवृत्तेन्दुशता इव ॥

नृत्यन्तीनामप्सरसां मुखेभ्यो गलन्तो धर्मकणा यासु ताः(1.4) भूमि-
ममृतेन सेक्तुं वर्षितुं प्रवृत्तानीन्दुशतानि यासु ता इव ॥ 14.

1 One verse missing. See Notes. 2 Ms. 'समाप्तान्ता'. 3 Sic. It should be प्रकान्तेमेवमष्टानि लिखन्ते for there are 10 verses, not 8. 4 Ms. 'रिभ्रं'.
5 Comm. 'वधा'. 6 Ms. 'ष्टेष्ट'. 7 Ms. 'युमि'.

उत्सवालोकनायातव्रह्महं(1.5)सपरिच्युतैः .
पक्षांशैर्विगलत्पूर्वराजकीर्त्तिच्छटा इव ॥

उत्सवस्य वीक्षणार्थमागतस्य(1.6) ब्रह्मणो हंसेभ्यः पतितैः पक्षकणैर्हं-
तुभिः पतन्ती पूर्वराजानां कीर्त्तिच्छटा याभ्यः . तत्कीर्त्त्यपेक्ष(1.7)या पूर्व-
राजकीर्त्तिरेवत्वाद्विगलनम् ॥ 15.

ध्वनिभिर्दिव्यशङ्खानामसंख्यैर्मुखरीकृताः .
स्वं(1.8)कुन्त्यैः पाञ्चजन्यस्य गीयमानगुणा इव ॥

अगणितदिव्यशब्दमुखराः पाञ्चजन्यस्य वं(1.9)रैर्यहरेर्गुणा गीयमाना
यासु ॥ 16.

अनभ्रवर्षपृषतैः प्रसवद्भिस्सहस्रधा .
पटवास(1.10)कपायाक्षचन्द्रांश्चकलुपा इव ॥

मेघान्विना वर्षकणैः पतद्भिस्सहस्रशङ्खैः कर्पू(1.11)रादिक्षोदकलुणित-
नेत्रेन्दुवाष्पाविला इव ॥ 17.

दास्यत्यानन्दितो भास्वान्कस्मैचिद्यदि वा(1.12)जिनः .
तदनूगतिः का स्यादिति वाचालचारणाः ॥

स्वकुले हरेरवतारेण ह(1.13)ष्टोर्कः कस्मैचिद्यद्यन्दास्यति तदाऽवि-
यमानोरोररुणस्य गतिः केति मुखरचारणाः ॥(1.14) 18.

प्रगीतरोहिणीवक्त्रप्रसभारोहणोत्सुकम् .
स्वलाञ्छनमृगं रोद्धुमपि व्यग्रमुधाकरां ॥(1.15)

गातुं प्रवृत्ताया रोहिण्या मुखे बलेन रोद्धुं लुब्धं स्वाङ्गमृगं रोद्धुं
मुधाकरोपि व्यग्रो(1.16) यासु ॥ 19.

1 Ms. कीर्त्ति.	2 In it सजु ?	3 Ms. पाञ्च.	4 Read 'व्यग्रश्च'.
5 Ms. 'गत'.	6 Ms. 'वक्त्र'.	7 Ms. 'रोगप्रान्दिले'.	8 Ms. 'जिन'.
9 Ms. 'रुण'.	10 Ms. 'कर'.	11 Ms. 'अम्भ'.	

प्रसृतैर्मृगशीर्षस्य चन्द्रशुद्धान्तसीमनि .

स्वगीतपरगीताभ्यामानन्दाश्रुभिः^(1.17)रुक्षिताः ॥

चन्द्रावरोधेषु निजगीतेन परगीतेन च निर्गतैर्मृगशीर्षस्य हर्षबाष्पैः^(1.18)-
स्मिताः ॥ 20.

प्रमोदाश्रुप्रवाहेण देवानां ज्वालित इव .

अतिप्रसन्नतां जम्बुगलत्क^(1.19)लिमला दिशः ॥

देवानां हर्षबाष्पस्रोतसा धौता इव दिशो गलन्केलिमलो याभ्यस्ताः
(1.20)[प्रसा]दं प्रापुः ॥ 21.

प्रक्रान्तमेवमष्टाभिर्दिक्पालैः प्रमदोत्सवम् .

सुरैस्तदीर्यपिण्डस्य नृ^(1.21)[प]तिर्निर्वाहयत् ॥

एवं लोकपालैरारब्धं पुत्रस्य संवन्धिनमुत्सवं तेषां लोकपालानां^(1.22)
**50*)वीर्यस्य पिण्डस्य रंशोः पुत्रस्य राज्ञा समापयन् .. पिण्डस्य चाष्टा-
ङ्गानि ॥ 22.

[अदेयमपि यत्] प्रादादनर्थिभ्योपि पार्थिवः .

अशो⁽¹⁾धयदृष्टं पित्र्यमिति किं नाम कौतुकम् ॥

अदेयं छत्रचामराद्यप्ययाचद्भ्योपि राजादात्^(1.3) पितृणां मृणमशोधय-
दिति नाश्चर्यम् . पितरो हार्थिनः पितृणां चरणशुद्धिरवश्यं कार्या . अ^(1.3)यमर्थः
अणमस्मै सन्नमतीति वाक्यात्पुत्रे जाते पितृकृणान्मुक्तिः पित्रा गृहीतं च
अणं^(1.4) पुत्ररशोधयतीत्यन्तररक्षितं (?) ॥ 23.

ददाने नृपतौ रत्नचामीकरस्वकम् .

विमुक्ति^(1.5)र्माँक्रिकप्रायैरपि बद्धैरवाप्यत ॥

1 Ms. "तेषां". 2 Ms. "यत्". 3 Ms. "कृत्". 4 Ms. "गिरि".
5 Ms. पृ. on margin 6 Ms. एषिः. 7 "य", "यस्य, पिण्डस्य चाष्टाङ्गानि 1c.
above l. 1. 3" 1c. under l. 1. 8 सणमस्मिन् सेनपति Aitareya Br. 7.12.4.
Shāṅkhāyana Shr. Sūtra, 15.17. 9 Ms. "वेष्टे". 10 Is it "त्यप्यन्तर-
भक्तिम् (!)"? The figure is सर्वोपति.

राशि रत्नादि ददति बद्धैराभरणैःकृतैर्हारादिभिर्विमृक्तिः कण्ठा(16)दे-
खरोहणं प्राप्तम् निजकण्ठद्वारा अपि दत्ता इत्यर्थः, अपि शब्दात्काराबद्धानां
मुक्तिः(17) किमर्थमाख्यायते इत्यर्थोपक्षितार्थः ॥ 24.

उद्यत्कर्पूरकस्तूरीकरमीरजरजश्चैवलात् (18)
मुक्तेष्वैवैरमन्योन्यं दृष्टं ज्योत्स्नातपोरुणैः ॥

उद्यत्कर्पूरादिधूलिव्याजाज्योत्स्नादिभिर्वैरं त्यक्त्वा(19)न्योन्यमिव
दृष्टम् . तत्कालं भयवशात्सर्वे राजादिभिर्वैरत्यागः कृत इति भावः ॥ 25.
असाध्य(110)मित्यादि कुलकम् ॥

असाध्यं कोशतां प्राप्तैर्मरुहणसागरैः .
अशक्यं निधिनाथे(1.11)न कोशाध्यक्षत्वमीयुषा ॥

असाध्यमित्यादि महोत्सवविशेषणम् . कोशीभूतैर्मरुसुखैः करणैरन्ये-
(1.12)नासाध्यं कर्तुमशक्तं तथा कोशाध्यक्षेण वैश्वणेनाशक्यम् ॥ 26.

कष्टं कल्पद्रुममयैर्निष्पा(1.13)यमपि निष्कुटैः .
क्रीडादिभिरनिर्वाहं चिन्तामणिमयैरपि ॥

कल्पवृक्षकृतैर्गुहारा(1.14)भैः कष्टेन संपाद्यम् चिन्तारत्नमयैरशैलैरप्य-
शक्यम् ॥ 27.

अवाप्ते कामधेनूनां विराटत्वे(1.15)पि दुर्घटम् .
रक्ताभिरपि दुस्सार्धमणिमादिभिरष्टभिः ॥

कामधेनूनां विराटत्वे वि(1.16)राटराजभावे प्राप्तेऽप्यशक्यम् . सरागाभि-
रप्यष्टभिराणिमादिभिस्त्रिभिरशक्यम् . शक्ति(1.17)भिरित्यार्थः पीठः ॥ 28.

1 Ms. 'न्ये'. 2 Ms. 'द्वीपानि' is under 1.6. 3 Ms. 'जम्ब'. 4 Ms. 'केत'. 5 Ms. 'भिवे'. 6 Ms. 'तेमे'. 7 Ms. 'दिभिः'. 8 Ms. 'पण्य' corrected to 'स्ताप'. 9 Ms. 'ममे' is on margin. 10 Where can it fit in the text? 'दिभिः शक्तिभिः' would be no worse than 'दिभिः सिद्धिभिः' ! Or, is some one criticising the commentary ?

स्वप्रकर्षपरीक्षार्थमुपदिष्टमिव श्रिया .

निर्माय प्राथिवीपालः पु(१.१८)व्रजन्ममहोत्सवम् ॥ २९.

पृथ्वीं पवित्रतां नेतुं राजशब्दं कृतार्थताम् .

चतुर्वर्णधनं नाम पृ(१.१९)ध्वीराज इति व्यधात् ॥

स्वमाधिक्यं दर्शयितुं लक्ष्म्येवोपदिष्टं पुत्रजन्ममहोत्सवं कृत्वा रा-
(१.२०)जा भूमिं पवित्रयितुं राजशब्दं च चरितार्थतां नेतुं पृथ्वीराज इति
चतुरक्षरं पुत्र[ना](१.२१)माकरोत् ॥ ३०.

पूर्णः पुण्यैस्तमुत्सङ्गे कृत्वा कारणमानुषम् .

पूर्णपुण्याभवद्वा[त्री पवित्र](१.२२)त्वमवाप च ॥

म्लेच्छवधेन कारणेन मानुषं तं पृथ्वीराजं पूर्वंपुण्यैरगण्यैरङ्ग.....
... (१.२३*) ..... पूता चाभूत् ॥ ३१.

यथाकामार्पितार्थित्वं यद्बालस्यैव(१.१) पप्रथे .

तन्मन्ये सुरभिस्तन्यं तस्मै धात्रीतनुर्ददौ ॥

तस्य बालस्यैव सतीर्थिनां कामपूरणं(१.२) यत्प्रसिद्धं तस्माद्दमेवं मन्ये
धात्रीरूपा कामधेनुस्तस्मै स्तन्यमदात् . स्तन्यप्रदानानुसारेण वास(१.३)ना-
नुपहात् ॥ ३२.

स्तनं श्रीखण्डधवलं कस्तूरीलिप्तचूचुकम् .

पपी दक्षिणपूर्वाभ्यां दि(१.४)ग्भ्यां सारमिवापितम् ॥

श्रीखण्डेनेव श्वेतं कस्तूरीलिप्ताग्रं स्तनं स पीतवान् दक्षिणपू(१.५)र्वा-
भ्यां दिग्भ्यामपितमिव सारम् . तयोस्तदुत्पत्तेः ॥ ३३.

बभौ स्तनस्य गौरस्य मुखे गृह्णन्त(१.६) चूचुकम् .

कलङ्करूपं हृच्छल्यं शशाङ्कस्योदरमिव ॥

गौरस्य स्तनस्य चूचुकमास्ये गृ(१.७)दृष्टान्स हृच्छल्यं कलङ्कं चन्द्रस्यो-
द्धरन्निवाशोभतं . स्तनश्चन्द्रत्वेन चूचुकं कलङ्कत्वेन संभावितम् . (१.८) मुख-
मिति पाठो न तथार्थः ॥ 34.

तस्य धात्रीकुचाज्जातु कुङ्कुमं वदनं विशत् .
गाढतां शा(१.९)रदादेशानुरागं हृदयेनयत् ॥

धात्रीस्तनान्मुखं प्रविष्टं कुङ्कुमं कर्तुं शारदादेशे(१.१०)नुरागं मूर्त्तता-
मिव धित्ते नीतवान् ॥ 35.

वंशशुक्लचुद्भवान्धात्रीहारमुक्तामणीन्स्पृशन् .
गि(१.११)रिसागरसारस्य ग्राहित्वं तत्करोर्ग्रहीत् ॥

वंशाच्छुक्लेओत्पन्नान्धात्रीहारमणीन्स्पृशन्त(१.१२)त्करोद्रिसमुद्रसारमा-
हित्वं गृहीतवानिव . स्तन्यपाने हि कण्ठभूपानिरोधो बालानां स्व(१.१३)-
भावः ॥ 36.

ताम्रपर्णीव तद्दात्री स्तनयोस्तंनिधिं व्यधात् .
मौक्तिकानीव निर्यान्ति वदनाद्(१.१४)दतोऽस्य यत् ॥

तद्दात्री स्तनविषये ताम्रपर्णीव संनिधानमकरोत् यतो वदतोऽस्य
मुखा(१.१५)न्मुक्ताफलानीव निर्गच्छन्ति . अव्यभिचारगतार्थत्वादनुपात्ते
वचनरूपे विषये मुक्तानां(१.१६) विषयित्वम् . वदतस्तेति(?) पाठ
अर्थः ॥ 37.

अव्यक्तवर्णया तस्य भाविन्या शुद्धवर्णया .
स(१.१७)रस्वत्या च लक्ष्म्या च मुखपद्मचुम्बयत् ॥

वर्णशब्दोद्धराणां यशसश्च वाचकः . वा(१.१८)न्येनाव्यक्तवर्णया पुरत-

1 Ms. "गोपल" le. under 1. 8
4 cf. 32. above.

2 Correct मौक्तिक.

3 Ms. "गृही".

5 Ms. "ने".

शशुद्धयर्थया भविष्यन्त्या सरस्वत्या लक्ष्म्या च तस्य मुखपदं चुम्बितम्
(1.19). सरस्वत्या मातृत्वाल्लक्ष्म्याः प्रियात्वाच्चुम्बनमुचितम् ॥ 38.

अव्यक्ता न तथा भाति न व्यक्तापि त(1.20)[या] यथा .
व्यक्ताव्यक्तेन रूपेण रुरुचेस्य सरस्वती ॥

अतिबाल्येनाव्यक्ता बाल्यातिक्रमे च(1.21) व्यक्तास्य बाङ्ग तथा भाति
यथा किञ्चिद्व्यक्तेन रूपेण वाक्शुशुभे . रुरुचेति पाठ आ[पैः](1.22) . सर-
स्वती नदी चेत्यर्थान्तरध्वनिः . तत्पक्षे अव्यक्तं मुक्तयेकपदं परव्याप्तिकं च
व्यक्तं(1.23**57) भोगैकपदमपरव्याप्तिकं चेत्यागमिकार्यं.....(1.1) 39.

[सर्वलो]केक्षणप्रिया .
रवेरिवाविशिष्टार्थकरपादा गतिक्रिया ॥

ईर्क्षुं दर्शनं नेत्रं च तत्र सर्व(1.2)लोकानां प्रिया तथार्थः प्रयोजनं पदा-
र्थश्च सोविशिष्टो यस्य तत्करपादं यस्यां सास्य ग(1.3)तिः रिङ्गुं शुशुभे ॥ 40.

जितराजीवलावण्ये मनोज्ञस्खलनाकुला .
मुखे व्यक्तिं ययौ तस्य(1.4) वाणी पादद्वये गतिः ॥

पद्मसुन्दरे मुखपादद्वये चास्य गतिर्व्यक्तिं गता स्खलनं वर्णव्य(1.5)-
त्यासः पतनं च तेनाकुला यतस्ततो मनोज्ञा च ॥ 41.

शुकेष्वध्याप्यमानेषु धात्रीभिस्तेन भू[रि](1.6)शः .
पर्वते पर्वते राम इत्याकर्ण्योन्मनायितम् ॥

पर्वते पर्वते राम इति वचनं धात्री(1.7)भिरशुकेषु पाठितेषु तच्छ्रुत्वा
तेनोत्कण्ठितचित्तैः संपन्नम् . पूर्वजन्मस्मरणादिति भावः ॥ 42.

1 Ms. 'पक्ष' lc. under line 19. 2 Which, then, is the कर्णार्थ reading ?

3 Ms. 'पृ. U. on margin. 4 Is it 'यस्याप्रशुभस्य ध्वनितम्' ? 5 Ms. 'रण'.

6 Ms. 'लोचदि'. 7 Ms. 'द्वये' lc. under 1. 5. 8 Ms. 'तिम्'.

द(१.९)शावताराभरणं कण्ठे रक्षार्थमाहितम् .

अनन्यरक्षमात्मानमशंसत्तस्य रक्षितुः ॥(१.९)

अस्य बालस्य रक्षार्थं^१ कण्ठे स्थापितं दशावतारसंज्ञमाभरणं कर्तुं
तस्य रक्षितुरात्मा(१.१०)न नान्यस्माद्रक्षा यस्य तमशंसत् . हरेरेव दशा-
वतारत्वात् अस्य च नारायणावता(१.११)रत्वात् ॥ ४३.

त्रैलोक्यरत्नकस्यास्य किमर्थोऽस्मीति कान्तिमान् .

स्वेनैव स्वं जहासेव कण्ठे व्या(१.१२)घ्ननस्त्राङ्कुरः ॥

त्रिभुवनरक्षितुरस्यास्मि निष्प्रयोजन इत्यतो व्याघ्ननस्त्रो दीप्तिसारा-
(१.१३)त्मनैवात्मानमहसदिव ॥ ४४.

चूडाकरणसंस्कारमुन्दरं तन्मुखं बभौ .

पाश्चात्यभागसंप्रा(१.१४)प्तलक्ष्मेव शशिमण्डलम् ॥

पश्चाद्भागो सकलङ्कमिवेन्दुबिम्बं तन्मुखं चूडाकर्म(१.१५)शोभनं बभौ ॥४५.

अत्रान्तरे पुनर्देवीवपुः प्रैक्षत पार्थिवः .

स्वम्रदृष्टभुजश्रेन्द्रभोगका(१.१६)न्त्येव पाण्डुरम् ॥

राजा देवीगात्रं स्वप्ने दृष्टत्वाहिराजस्य भोगकान्त्येव पाण्डु पुनरप-
श्यत्(१.१७) ॥ ४६.

प्रसूतपृथिवीराजा देवी गर्भवती पुनः .

उदेष्यत्कुमुदा फुल्लपद्मेवं सरसी बभौ ॥(१.१८)

अनितपृथ्वीराजनामपुत्रा पुनर्गर्भिणी देवी बभौ उद्रेत्त्यमानकैरवा
फुल्लपद्मेव(१.१९) सरसी ॥ ४७.

अन्तर्वर्त्री विशेषेण देवी पुत्रेण पिप्रिये .

ज्येष्ठानुवृत्तिसंस्कारं गर्भस्थेनेव पा(१.२०)ठिता ॥

१ Ms. "ये मादितव्यम्". "मादित" corrected to कण्ठे.

२ See VII. 22.

३ Ms. "ये".

४ Ms. "न्ये".

सगर्भा महिषी तेन पुत्रेणाधिकमतुष्यत् गर्भस्थितेन पुत्रेण ज्येष्ठ-
.....शि](1.21)चित्तव ॥ 48.

माघस्याथ तृतीयस्यां सितायामपरं सुतम् .
प्रसादमिव [पार्वत्या मूर्त प](1.22)रमवाप सा ॥

मूर्तं गौर्योः प्रसादमिव सा द्वितीयं पुत्रं गौरीतृतीयस्यामवाप-
[त] ॥ 49.

—(1.23*)—
—पदानां यत्कृतार्थत्वाय पस्पृशे ॥

यु(1.1)द्वेषस्य हस्तिदलनलीलां भविष्यन्ती जानतेव हरिराजनाम्नायं
स्वस्य कृतार्थत्वाये(1.2)व स्पृष्टः . हरिराजो हि हस्तिमर्दनः ॥ 50.

उष्णशीतलयोर्मध्ये पावनं ज्येष्ठमाघयोः .
सोमे(1.3)श्वरभुवोर्जन्म वद्विगङ्गाभसोरिव ॥

सोम उमासहित ईश्वरः सोमेश्वरो राजा च तदुबोर्ग(1.4)शेषकुमार-
यो राजपुत्रयोश्चोष्णशीतयोर्ज्येष्ठमाघयोर्मध्येभिगङ्गाजलयोरिव जन्म पाव-
नमभूत् ॥(1.5) 51.

निदाघमाघजन्मभ्यां पीत्वा(?) तीव्रत्वमाययौ .
ताभ्यामातपशीताभ्यामिव प्रत्यर्थिकर्णयोः ॥(1.6)

निदाघे माघे च जन्म ययोस्ताभ्यां राजपुत्राभ्यामातपशीताभ्यामिव
वैरिकर्णयोः पीत्वा(1.7) तीव्रत्वं प्रापत् ॥ 52.

अथ भ्रातुरपत्याभ्यां सनाथां जानता भुवम् .
जग्मे विग्रहराजेन कृतार्थेन शि(1.8)वान्तिकम् ॥

1 Sic. 2 Ms. 'यो'. 3 Ms. 'जापु'. 4 Ms. 'वापु'. जन्म पावनं lc. on
margin. 5 Sic. Is it वीडा ?

ताभ्यां भ्रातृपुत्राभ्यां रक्षमाणां भूमिं जानता विप्रहराजेन कृतक-
त्येन सत्ता शिः(1.9)वसमीर्षं ग्राहम् ॥ 53.

सुतोप्यपरगाङ्गेयो निन्येस्य रविसूनुना .
उन्नतिं रविवंशस्य पृथ्वीराजे(1.10)न पश्यता ॥

वीरत्वब्रह्मचारित्वाभ्यां द्वितीयो भीष्मो विप्रहराजस्य पुत्रो यमेन
नीतः पृथ्वी(1.11)राजेन हेतुनार्कवंशस्यैभ्रत्यमिव पश्यता ॥ 54.

कैलासं जग्मुषो यातं पश्चाद्विग्रहभूभुजः .(1.12)
कविवान्धव इत्येकं भूमावशरणं पदम् ॥

सूतस्य विप्रहराजस्य पश्चात्कविवान्धव इत्येकं(1.13) पदमशरणं यातं
सम्पन्नम् ॥ 55.

प्रत्यानेतुमिवाकाण्डे पूर्णोपि सकलैर्गुणैः .
पितृवैरि(1.14)तनूजोपि प्रतस्थे पृथिवीभटः ॥

विप्रहराजं प्रत्यानेतुमिव गुणवान्पृथ्वीभटोपि प्रस्थितः ॥(1.15) 56.

मुक्तेति सुधवावंशं गलत्पुरुषमौक्तिकं .
देवं सोमेश्वरं द्रष्टुं राजश्रीरुदकण्ठत ॥

गलन्ति(1.16) पुरुषा एव मौक्तिकानि यत्र तं सुधवावंशं त्यक्त्वा राज-
लक्ष्मीस्तोमेश्वरं द्रष्टुमुत्कण्ठिताभूत् ॥ 57.

आत्म(1.17)जाभ्यामिव यशःप्रतापाभ्यामिवान्वितः .
सपादलक्ष्मानिन्ये महामाल्यैर्महीपतिः ॥

यशःप्र(1.18)तापाभ्यामिव पुत्राभ्यां सहितो राजा महासन्निवैस्सपा-
दलक्ष्णामानं देशमानीतः ॥ 58.

कर्पूर(1.19)देव्यधादाय दानभोगाविवात्मजौ .
विवेशार्जयराजस्य संपन्मूर्तिमती पुरीम् ॥

मूर्त्ता श्रीरिव(1.20) [कर्पू]रदेवी दानभोगाविब पुत्रौ गृहीत्वालयराज-
स्य नगरं प्रविष्टा ॥ 59.

तस्यां प्रविष्टमात्रायां(1.21) [गङ्गायामि]व सागरः .
देशस्संपूर्णभावं, च पावनत्वं च लब्धवान् ॥

यथा गङ्गायां समुद्रस्त(1.22)[था तस्यां] प्रविष्टायामेव देशस्संपूर्णतां
पावकतां च प्रापन् ॥ 60.

त्यक्त्वा पितुर्गिरा राज्यं यत्र रामो(1.23) [वनं ययौ] .
कुलं कलङ्कयांचक्रे तदार्यः सुधवासुतः ॥

यस्मिन्कुले रामः पितुराज्ञया रा(1.24**58)ज्यं त्यक्त्वा वनं गतः तत्कुल-
माद्यस्सुधवासुतोदूपय[त्] ॥ 61.

[सुतः] काञ्चनदेव्यास्तं कलङ्कं यदशोधयत् .(1.1)
तद्रामावतरस्यैव पृथ्वीराजस्य चेष्टितम् ॥

काञ्चनदेव्याः पुत्रस्तं पितृहत्यारूपं कलङ्कं यद(1.2)ज्ञालयच्छ्रीरामाद्य-
तारस्य पृथ्वीराजस्य कृत्यम् ॥ 62.

तथा चास्य पितृभ्रात्रोस्सिद्धं प्रासादमा(1.3)त्रकम् .
अयं तु पितृनामाङ्कं नगरं निरमापयत् ॥ 63.

भद्रानां गिरिदुर्गाणां सङ्ख्याप्रतिनिधी(1.4)निब .
प्रासादान्विविधानत्र पुरो यानग्रजो व्यधात् ॥ 64.

यूथनाथमिवैतेषां मध्ये भवगदागदम् .(1.5)
प्रासादं वैद्यनाथस्य प्रजाक्षेमङ्करो व्यधात् ॥

श्वंसितानां शैलकोटानां गणनाप्रतिनिधी(१.६)निव यान्प्रामादांस्तत्र
नगरेष्वजोकरोत्तेषां मध्ये यूथनाथमिव संसाररोगभेषजं वैद्यना(१.७)थम्य
प्रासादं प्रजाहितोक्तरोत् ॥ ६५.

दत्ते हरिहयेनेव शुद्धरीतिमये हरौ .
प्रतिष्ठां ल(१.८)म्भितस्तत्र शुद्धरीतिमयः पिता ॥

रीतिर्धातुविशेषः . तत्प्रकृतौ हये सूर्येणैव दत्ते शुद्धरीतिः(१.९) शुद्धा-
चारश्च पिता तेन प्रतिष्ठापितः ॥ ६६.

पितुः रीतिमयस्य रीतिबाह्यरूढस्य प्रतिष्ठापि(१.१०)तस्याग्रे रीतिमयं
स्वात्मानं प्रतिष्ठाप्य राजा स सर्वं त्रिधा रीतिमयं कविरिवाकरोत् . क-
वि(१.११)पक्षे गौर्ध्वैदर्भीपाञ्चाली चेति तिस्रो रीतयः ॥ ६७.

एकस्थाने प्रतिष्ठाप्य ब्रह्मविष्णुम(१.१२)हेश्वरान् .
त्रिपूरुपमिव श्राद्धं धन्यो निर्मितवान्पितुः ॥

एकस्मिंस्थाने ब्रह्मार्दीन्हीन्देवा(१.१३)न्प्रतिष्ठाप्य पितुस्त्रिपुरुषं श्राद्धमिव
सोक्तरोत् . प्रतिष्ठाप्येत्यविवक्षितपूर्वकालम् ॥(१.१४) ६८.

कृते यथेष्टफलदे तेनायतनपञ्चके .
सुरद्रुममर्दो जिग्ये मेरोरजयमेरुणा ॥

तेन रा(१.१५)ज्ञां प्रासादपञ्चके कृते सत्यजयमेरुदुर्गेण मेरोर्मदो
जितः अभिलषितफलदायि(१.१६)त्वात् ॥ ६९.

तन्निर्मितसुरागारैर्ग्रामैर्गङ्गानकादिभिः .
अल्पावशेषवास्तव्या मन्ये जह्मेमरा(१.१७)वती ॥

१ Ms. दत्ते. २ No verse corresponding to this comm. The 1st, 3rd and 4th lines can be restored—पितु रीतिमयस्यमे ..... राजा सर्वं त्रिधा रीतिमये कवि-
रिवाकरोत् ॥ ३ Ms. 'समे. ४ Ms. राजा. ५ Ms. राजेव'.

तेन निर्मितानि सुरागाराणि येषु तैर्गङ्गानकादिभिर्प्रामैर्हेतुभिरमरावती
अरूपेशोपा(1.18) वास्तव्या देवा यस्यामिति जाने . अमरावतीतोप्यत्राधि-
कगुणत्वादिति भावः ॥ 70.

ऋणशुद्धि(1.19) विनिर्माय निर्माणैरीदृशैः पितुः .
तत्परे दर्शनं कर्तुं परलोकजयी नृपः ॥

देव[ालयनि](1.20)माणैः पितुः ऋणं शोषयित्वा पितुर्दर्शनं कर्तुं
परलोकं जितवान्जातास्वरत् ॥ 71.

ए[काकिना हि](1.21) मत्पित्रा स्थायते त्रिदिवे कथम् .
बालश्च पृथिवीराजो मया कथमुपेक्ष्यते ॥ 72.

[इतीवास्या(1.22*)]भिषिक्तस्य रक्षार्थं व्रतचारिणीम् .
स्थापयित्वा निजां देवीं पितु(1?)भक्त्या दिवं ययौ ॥

मत्पित्रा केवलेन स्व(1.1)र्गे कथं स्थायते कथं च बालः पुत्रो मया
[उपेक्ष्य]ते इत्यत इवाभिषिक्तस्य पुत्रस्य रक्षार्थमिव प्र(1.2)तानुष्ठायिनीं
देवीं स्थापयित्वा पितृभक्तस्य स्वर्गमगात् ॥ 73.

तं पृथ्वीभटपर्यन्ताश्चाहमानपुर(1.3)स्सराः .
आदित्यशुतयस्सर्वे प्रत्युज्जग्मुर्महीश्रुजः ॥

सर्वेपि स्ववंश्यास्त्वर्गे तं प्रत्युद्गताः ॥(1.4) 74.

तेषामेकतमं मध्ये नापश्यत्पितृवैरिणम् .
कचिदप्यन्धतामिस्ते मयं व्रीडावशादिव ॥

तेषां म(1.5)ध्ये एकं पितृवैरिणमेव स नापश्यत् . काप्यन्धतामिस्ते
लज्जयेव ममम् ॥ 75.

पुरः प्रदक्षिणं चक्रे^(1.6) तस्य प्रत्युद्गतो वृषा .
सर्वाङ्गसङ्गिनीर्दृष्टीर्भेष्यभिव कृतार्थताम् ॥

सर्वाङ्गेषु सङ्गिनीर्दृष्टीः^(1.7) कृतार्थतामिव नेतुमस्य प्रदक्षिणमिन्द्रोक्-
रोत् . प्रदक्षिणेन हि पश्चात्स्था अपीन्द्रदृष्टयः^(1.8) परयन्ति ॥ 76.

यावज्जङ्गमकैलासमारोहति सुरद्विपम् .
तावत्कैलासमेवैष निन्ये शङ्कर^(1.9)किङ्करैः ॥

जङ्गमं कैलासमैरावणं स यावदारुरुहति तावद्रणैः कैलासमेव नीतः ॥ 77.

उभौ^(?) ^(1.10)विशत एवास्य रुद्राद्रिमुदपद्यतं .
स्वपुत्रभूपदायादकन्दर्पजयि लोचनम् ॥

पृथ्वीराज^(1.11)प्रतिमल्लकामजेह नेत्रं कैलासं प्रविशतोऽस्योत्पन्नम् .
ईश्वरंसारूप्यं प्राप्तवानित्यर्थः ॥ 78.

अ^(1.12)कस्मात्पूर्वपुरुषौ पत्न्यास्तस्य च तेजसी .
चुचुम्बतुस्तं सस्नेहं वामदक्षिणयोर्दृशोः ॥

तस्य^(1.13) तत्पत्न्याश्च पूर्वपुरुषौ तेजसी चन्द्रार्कौ तं नेत्रयोस्स्नेहेन
चुचुम्बतुः ॥ 79.

अस्मिन्कुदे न मे भाव्यम^(1.14)स्मिंश्चन्द्रकलाच्छलात् .
स्वचापपुष्पदास्त्रेव तं मनोभूरपूजयत् ॥

सोमेश्वरे कुदे सति म^(1.15)म न जीवितव्यमित्यतश्चन्द्रकलाव्या-
जाभिजयनुःपुष्पगुणेनेव कामस्तमपूजयत् . अयं^(1.16) भावः . पूर्वमीश्वरो
मह्यमकुप्यद्यदा तदोमया रहितो हरोभूदत उमाप्रसादात्पुनरहं^(1.17) प्रा-
णान्प्राप्तवान् अयं तु सोमेश्वरो यदि मह्यं क्रुद्धयति तदा मम प्राणा न
भवितारः ॥ 80.

जिता(1.18) कर्पूरदेव्यास्मि कस्मादयितया तव .
केशग्रहमितीवास्य चकार त्रिदशापगा ॥

शुचि(1.19)त्वात्त्वत्प्रिययाहं कस्माज्जितेतीवास्य गङ्गा केशग्रहणमक-
रोत् ॥ 81.

भूमेर्भरस्त्वदीयेन गृ(1.20)[ही]तस्तनयेन मे .
इत्यालिलिङ्ग चाकाण्डे तं स्वकीर्त्तिसितः फणी ॥

त्वत्पुत्रेण मम भूमारो(1.21).....तीव निजकीर्त्तिशेषस्तमा-
लिङ्गत् ॥ 82.

जाता स्वरूपहानिनः पाताले तव कीर्त्ति(1.22)[भिः] .
[चूडामणी]ञ्च सहते कुटिलानां सुतश्च ते ॥ 83.

इतीव कर्णयोर्बाहुद्वये शिरसि पादयोः .(1.23)
—[समा]श्लिष्टो यथाशक्ति स पञ्चगैः ॥

सितस्यास्मत्स्वरूपस्य तव यशोभिर्हानिजाता(1.24**59) तव पुत्रः
कुटिलानां चूडामणीनपि कुटिलाञ्च सहते यद्वा वक्राणां चूडामणीञ्च सहते
अ(1.1)स्यैव चक्रवर्त्तित्वेन चूडामणिधारणौचित्यात् इतीव कर्णादौ सर्वैस्त
परिरब्धः ॥ 84.

अलङ्क(1.2)रणभोगीन्द्रफणमाणिक्यमालया .
दीपवृक्ष इवाभूत्स शम्भोः प्रथमदर्शने ॥

भूषणा(1.3)हिफणरत्नश्रेण्या स हरप्रथमदर्शने दीपवृक्ष इवाभूत् ॥85.

मा गाः पुत्रं प्रति स्नेहं त्वं न त(1.4)स्योपयुज्यसे .
इतीव रुक्षतां निन्ये कुतोप्येतत्स भस्मना ॥

पुत्रे स्नेहं त्वं मा गमः यतस्त्वं तस्य नोऽप्युच्यसे तस्य स्वप्तोऽप्यधि-
कशुण्णत्वात् इतीव भस्मना स रूक्षतां नीतः ॥ ८६.

सुतस्य निर्मली^(१५) कर्तुं राज्यस्थितिमिवाहृतम् .
कलिकालं दर्शौ कण्ठे रुद्धावतरणं हृदि ॥

स राजा अहि^(१६) तं विषं हृदये रुद्धप्रवेशं कलिकालमिव कण्ठेऽवहत
पुत्रस्य राज्यं निर्दोषीकर्तुमिव^(१७). आहृतमिति पाठो नार्पः अहितमिति
पाठस्तदुः ॥ ८७.

ये श्रूयन्ते त्रयस्तापास्ते शूलारोपि^(१८) ता इव .
प्रजाक्षेमाय तत्पाणौ शिखात्रयमिषाद्भृङ्गः ॥

आणवदयस्तापा ये श्रूयन्ते ते^(१९) तद्धस्ते शिखात्रयव्याजात्मजामु-
स्त्रार्थं शूले आरोपिता इव वसुः ॥ ८८.

अपर्यवृषमारुढमात्मा^(२०) न चन्द्रपाण्डुरम् .
यशसेव निजेनैव नीयमानं शिवालयम् ॥

शशिशुभ्रं वृषमारोहन्तमा^(२१) त्मानं सोपश्यत् स्वयरासेवेश्वरनिकटं
नीयमानम् ॥ ८९.

बलात्पुरुषकारेण जेतव्यस्यात्मजन्मना .^(२२)
मुण्डमालोकयामास करामलकवद्दिधेः ॥

बलाद्धेतोः पुरुषेण करणभूतेन पृथ्वीराजेन जेतव्यस्य^(२३) विधेर्मुण्डं
करामलकमिव सोपश्यत् ॥ ९०.

ज्योतीरूपेषु पुत्रस्य संक्रान्तेष्विव तेजसि .
शुद्धा^(२४) भिल्लोकपालानामस्थिस्रग्भिन्नभूष्यत ॥

1 Comm. 'विषम्'. 2 Ms. 'वायुः' (?). 3 Read 'ये'. 4 Ms. 'पृथ्वीराजेन'
la. on margin. 5 Ms. 'ये'.

पुत्रसम्बन्धिनि तेजसि विषये लोकपालानां प्र(1.16)शस्त्रेषु तेजस्तु
सङ्क्रान्तेषु सस्तु शुद्धाभिस्सतीभिर्लोकपालानामस्थिमालाभिस्स भूषि-
(1.17)तः . अशुद्धनपि वस्त्रं वही पतितं शुद्धं भवति ॥ 91.

पुष्करं कलिरूपेण कलिं हन्तुमिवा(1.18)ममत् .
विदार्य कृच्या तस्थैव क्रीडया पिदधे वपुः ॥

पुष्करं तीर्थं पद्मं च हस्तिरूपेण ह(1.19)न्तुमागतमिव कलिं पाटयित्वा
तच्छर्मणा लीलया गात्रं प्यधात् ॥ 92.

इति लज्जाकरं जन्म(1.20) मर्त्यात्स्मिनोर्हरन्निव .
परमेश्वरसायुज्यं देवस्तोमेश्वरो यया ॥

अमर्त्यपतेरपि पुत्रस्य मर्त्या[ब्ज](1.21)न्म लज्जाकरं सन्निवारयन्निव
सोमेश्वरः परमेश्वरसायुज्यं गतः ॥ 93.

वैद्यनाथप्रतिष्ठायाः(1.22) प्रभावात्स शिवालये .
मरुत्तश्चेतयोस्तुल्यप्रतिपत्तिरजायत ॥

देवप्रतिष्ठायाः प्रभावा(1.23*)[च्छंफ]रावासे मरुत्तश्चेतसमानादरस्सं-
पन्नः ॥ 94.

पुष्करस्नातकायातनारदादिमुखादसौ .(1.1)
पुत्रराज्यस्थितीश्वरएवद्वद्रलोके सं पिप्रिये ॥

पुष्करे स्नात्वागतानां नारदादीनां मुखात्पुत्रसा(1.2)व्राज्यं श्रुत्वा स
द्वद्रलोके च प्रीतोभवत् ॥ 95.

प्रसादपात्रमाकर्ण्य श्वेतन्यायेन तत्र तम् .
सृत्युर्विश(1.3)ति नाकाले तत्पुत्राधिष्ठिताः प्रजाः ॥

1 Comm. "भगवत्" (7) 2 Ms. "यथावि". 3 Ms. "सत्यजित्". 4 Ms. "वैर्नदभि".
5 Ms. "रत्नवि". 6 Ms. "प्रजापति". 7 Ms. "ie. under 1. 1."

श्वेतसर्पं तं प्रसादपात्रं क्षुत्वा तत्पुत्रपालितं देशं यमो(1.4) नावाप्य-
काले विशति . अद्यापीत्युभयोश्श्लोकयोर्बोध्यम् ॥ 96.

पादाधिष्ठितपृष्ठं तं वृषमारोहतीश्व(1.5)रे .
पर्यन्त्यद्यापि सामूयं नन्दिप्रभृतयो गणाः ॥

पादेन तत्पृष्ठमधिष्ठायेश्वरे वृषमारोहति(1.6) सति नन्दिरुद्रादयो गणा-
स्तोमेश्वरं सासूयमद्यापि पर्यन्ति . परस्योत्कर्षासहनमसूया . तदु(1.7)त्कर्षं
न सहन्ते इत्यर्थः ॥ 97.

स्वयं निर्मितपूर्वस्य सरसः परिवृद्धये .
गृहीतामिव वास्तव्यसौम(1.8)नस्यमहोदधेः ॥ 98.

पितुर्मन्दाकिनीं मूर्ध्नि भगवद्भावलाब्धनम् .
स वारुणस्य बाणस्य प्रतिष्ठा(1.9)फलमैक्षत ॥

ईश्वरसायुज्यज्ञापिकां गङ्गां वारुणबाणप्रतिष्ठायाः फलं स दृष्टवान्(1.10)
स्वेन निर्मितस्य सरसो वृद्धयर्थं पौरसीमनस्यसमुद्रादगृहीतामिव ॥ 99.

स सर्वपूर्वपुरुषान्पश्यन्(1.11)द्रव्यमागतान् .
आत्मैव पुत्र इत्यर्थं श्रौतं सत्यममन्यत ॥

ईश्वरभावं प्राप्तान्सर्वान्पूर्वपुरुषा(1.12)न्पश्यन्स राजा पुत्र आत्मेति
वैदिकं वचनं सत्यं मतवान् . स्वस्यापि रुद्रत्वप्राप्तेरिति भावः ॥ 100.

किं(1.13) भूयसा गिरिशवत्स सर्वगततामगात् .
पृथिवीराजकीर्त्तिनामियत्तामिव वीक्षितुम् ॥(1.14)

बहुनोक्तेन किम् . ईश्वरतुल्यं स राजा सर्वगतोभून् पुत्रयशसामियत्ता-
मिव द्रष्टुम् . पृ(1.15)थ्वीराजवशांसि सर्वव्यापीन्यमूषाभिति तात्पर्यम् ॥ 101.

1 i.e. 96, 97. 2 Ms. "लषा". 3 Ms. "मन्द". 4 Ms. "सयु". 5 Ms. "स्यु" lc.
under l. 10. 6 Ms. "न्यस्य". 7 cf. आत्मा वै पुत्रतामिति. Shatapatha Br, 16, 9, 4, 26.

यो मां प्रागुदमूलयद्वशपुखं(1.10)स्तस्यापि यो निर्मे-
मूलोन्मूलनमात्मजत्वमगमत्सोप्यस्य पुण्यात्मनः .
कुर्वाणो मम वर्तते(1.17) स च दिवारात्रौ यशोराशिभि-
र्दृष्टिं विन्ध्यवदित्यमन्यत शिवं तेन त्रिनेत्राचलः ॥

यो राव(1.18)शो मासुदखनत्तस्यापि मूलानामुत्खननं यो करोत्सोऽस्य
पुत्रत्वमागतः स च पृथ्वीराजो(1.10) यशोभिर्विन्ध्यस्येव मे दृष्टिं करोतीति
तेन सोमेश्वरेण कैलासस्ताप्यमन्यतेति भद्रम् ॥(1.20) 102.

भीर्भाकण्ठचरित्रकाव्यविद्वतौ विश्वस्य निरवस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यदि(1.21)दृष्टौ विश्रम्य रम्यश्रियि .
पृथ्वीराजजयाक्षयकाव्यविद्वतौ संवेशभाजोष्टम-
स्सर्गोंगादि(1.22)[ति] जोनराजकवितुः खिन्नस्य शास्त्राश्वनि ॥

श्रीलोलराजमुतपण्डितभट्टनोन-
रा(1.23**60)जात्मजो विवरणेन स जोनराजः .
सर्गं व्यधात्सु ~ ~ ~ ~ ~त्र पृथ्वी-
राजाक्षयराजविज[साभिधका](1.1)व्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजयविवरणेष्टमस्तर्गः ॥

[नवमः सर्गः]

इति हृद्गतेन द[यितेन रु](1.2)द्रता-
मुपजग्मुपा मुपितमोहदोहदा .
अपवर्गपद्धतिमिवानुपप्लवां
तनयश्रियं नृपवधूर(1.3)शिश्रियत् ॥

एवं रुद्रभावं गतेन हृद्गतेन भर्त्रेव निवारितमोहोत्पत्तिः कर्पूरदेवी
निर्वाधां मोक्ष(1.4)वीथीमिव पुत्रलक्ष्मीमधारयत् ॥ 1.

तनयोभ्यपिच्यत यदा तदापत-
न्नांगनादनभ्रमलिनादपां(1.5) कणाः .
असमञ्जसव्यवसितापसारणं-
प्रथितग्रहान्जलशीकरश्रियः ॥

यदा राजपुत्रो(1.6)भिपिक्तस्तदा निरभ्रादाकाशाज्जलकणाः पेतुः अस-
मञ्जसमनुपपन्नं यद्व्यवसितं व्यवसायः(1.7) प्रजापीडनं तस्यापसारणं त्या-
गस्तेन प्रथिता निर्गता ये ग्रहालुकणास्तत्समाः . उपमोपक्रमो(1.8)त्येक्षेयम् .
व्यथितेति पाठो नार्पः वैद्यमाणविरोधात् . यद्वा व्यथितेति पाठः विपूर्व-
स्यायते(1.9) निष्ठायां रूपम् ॥ 2.

शशिमूर्ययोः ससुंतयोर्हि^१ मानसं
कुलपक्षपातमतिमात्रमश्रुते ,
परि(1.10)पालितां स्वयमवेक्ष्य मातरं
न महीसुतः स्पृशति जातु वक्रताम् ॥

1 Ms. 'वपु'. 2 Ms. 'वयो'. 3 Ms. 'रु'. 4 Ms. 'लक्ष्मी'. 5 Ms. 'मोक्ष'.
6 Ms. 'पुत्र'. 7 Ms. 'रजः'. 8 Ms. 'पुत्रपुत्रोः' written above 'हि' under '1'. 9.

हि शब्दस्तथाहर्थं . चन्द्रा(1.11)क्योश्चित्तं सपुत्रयोः कुले पक्षपातं
भजते तथा स्वमातरं भूमिं पालितां दृष्ट्वा भौमो वक्रत्वं न स्पृ(1.13)शति .
असौम्यप्रहाराणां वक्रत्वे प्रजापीडोत्पत्तिरिति भावः ॥ 3.

ऋतुभिस्स्वशिष्यकुलतृप्तिनि(1.13)र्हृतो
बृंहतां पतिर्न भजतेतिचारितम् .
दनुजद्विपि प्रभृपदव्यवस्थिते
प्रतिभैव का भृगु(1.14)भवस्य दुर्नये ॥

तद्राव्ये यज्ञैस्स्वशिष्याणां देवानां कुलस्य तृप्त्या सुखितो देवाचार्यो
नाति(1.15)चारमेति . शुभप्रहाराणामतिचारे प्रजापीडोत्पत्तेरिति भावः . दान-
वशात्तौ राक्षि सति दानव(1.16)गुरोर्दुर्मानो स्मृतिरेव का ॥ 4.

अनयथ एव वदनावशेषता-
मवनेस्स एव परिपालनोद्यतः .(1.17)
तदुपर्यतीव मृगयाकुतूहली
शममेतु मा तदिह सिंहिकासुतः ॥

य एव राहुं मु(1.18)खमात्रशेषत्वमनयत्स एव हरिभूमेः पालकः तदु-
परि राजा मृगयाकरः तत्तस्मान्(1.19)सिंहिकासुतो राहुस्तिह्य मा शम-
मेतु . काका एत्वेवेत्यर्थः ॥ 5.

उदरं भरिर्नरपतेर्यशो(1.20)हिमै-
र्न दिशां गणोः स्पृशति दाहसाहसम् .
अत एव जातुचन न प्रतन्यते
कलिकालि(1.21)का कचन भूमकेतुना ॥

राक्षो यशोहिमैः पूरितोदरो दिशां गणो दाह एव साहसं ना.....

1. Ms. स्पृश. 2 Ms. 'वृत्ति'. 3 Ms. 'वृ'. 4 Ms. 'मन्ये' corrected to 'मर्ग'.
5 Ms. 'मन्य'. 6 Ms. 'मन्य'.

... (1.22) तथा धूमकेतुना प्रजापीडासूचकेन शिखातारकेण कलिकालिका
दुर्भिक्षादि का..... (1.23*) ..... हिमे च सति दाहां न भ-
वति^१ धूमकेतुरग्निः..... करोति ॥ 6.

नवभिर्ग्रहैरिति विधेयतां गतै-
र्नव(1.1)खण्डयापि धरया सुखं स्थितम् .
ग्रहचक्रवर्त्तितनयोपि सोन्तकः
स्पृशति प्रजास्वसमये न कं(1.2)चन ॥

शुद्धैर्नवभिर्ग्रहैर्हस्तुभिर्नवखण्डया भुवा सुखेन स्थितम् . स यमोपि
प्रजामु मध्ये कं(1.3)चिन्नाकालेमारयत् यतो ग्रहचक्रवर्त्तितः सूर्यस्य पुत्रः .
पृथ्वीराजस्य सूर्यवंश्यत्वादिति भावः ॥ (1.4) 7.

अतिवृष्टिभीरुदधिः पयोमुचा-
मुपयुक्तमेव सलिलं प्रयच्छति .
स्मरतीव रामतनुना वि(1.5)निर्मितां
क्षितिपेन पूर्वमनलाखखण्डनाम् ॥

अतिवृष्टेर्भीतः इव समुद्रो मेघानामुपयु(1.6)ज्यमानमेव जलमदात् श्री-
रामेण राज्ञा कृतामाग्नेयाखखण्डनां स्मरतीवाक्चिः ॥ 8.

अभिन(1.7)न्दितोपगमनाः कृपीबलैः-
शैबलीभवन्ति समये बलाहकाः .
चरणोदकं क्षितिपतेस्तर(1.8)ङ्गिणी
गगनस्थितेव परिपूरयत्यमून ॥

कृपीकरैस्तुतागमना मेघा वर्षासु श्यामीभवन्ति(1.9) नारायणावतारस्य
राज्ञः पादजलं नदी गङ्गाकाशस्था मेघानिवापूरयत् . गङ्गाजल(1.10)मेघ

1 Ms. 'et' to 'वि' lc. on top margin. 2 Ms. 'गृहे'. 3 Ms. 'शला'.
4 Ms. 'निर्मिता'. 5 Ms. 'नय'. 6 Ms. 'क्षेपय'. 7 Ms. 'कल्प'.

मेघा बहुपुने तत्र सामुद्रमित्यर्थः . गाङ्गसामुद्रयोर्जलयोर्लक्षणं गुणान्तरं
चायुर्वे(१.११)दशांशेषूक्तम् ॥ ९.

प्रतिमुच्य भूतलजुषो निधीनपि
कचिदप्यगम्यत पलाय्य पङ्गवैः (१.१२)
प्रतिपद्यद्दुर्विवरचारचातुरीं
कथमुर्वरामभिभवयुरुन्दुराः ॥

भूतलस्थानिधीनपि(१.१३) त्यक्त्वा सर्वैः कापि गतम् . रीडैव निधिपाल-
नादिति भावः । 'पलाय्येति पूर्वकालश्चिन्त्यः . दुर्विवरेषु चारस्तत्र चातुरीमा-
श्रि(१.१४)त्याख्यो भूमिं कथं खनेयुः ॥ १०.

न स भूतलस्य लव एव विद्यते
नृपतेः प्रतापदहनश्चित्तो(१.१५) न यम् .
अत एव कुत्रचिदपि प्रपद्यते
शलभावली न सुलभावकाशताम् ॥

राक्षः प्र(१.१६)तापाम्रियं देशं नाश्रितस्स नास्त्यत एव शलभमाला सु-
लभाश्रयतां न प्राप्ता . शलभा(१.१७) हि बहिना दृष्टन्ते ॥ ११.

विततान रात्रिचरचक्रवर्त्तिनो
दशकन्धरस्य किल यः कुलक्षयम् (१.१८)
स यदा पुनाति पुनरेव मेदिनीं
शुकसारणाथभिभवस्तदा कुतः ॥

रक्षःपते रावणस्य(१.१९) यो वंशक्षयमकरोत् स एव यदा भूमिमव-
तरति तदा शुकानां सारणादिना संचारादिना(१.२०).....भवः कुतः .
शुकसारणौ रावणमन्त्रिणौ च ॥ १२.

1. Ms. गङ्गासा. 2 Ms. पङ्ग. 3 Ms. 'उ' to 'स' in margin.
4 Ms. दप. 5 Ms. 'शभि'. 6 Ms. कुल. 7 Ms. रावण. In it 'शौ नाम राव' इ

नरनाथकीर्चिविभवस्य दूरतो
भवति स्म(१.२१) दिव्यमपि राजमण्डलम् .
अतिमात्रमासदनतो महीभुजां
तदरुन्तुदः कथमुपप्लवो(१.२२) विशाम् ॥

दिव्यमपि राजमण्डलं चन्द्रध्वजं च राजयशसो दूरेभवन् यशसो-
तिसितत्वात्(१.२३**६१) तत्ततो दिव्यस्य राज्ञां स्वामिनां मण्डलस्य दूर-
.....पतीनां कर्तृणां विशां कर्मभू[ताना](१.१)मुपप्लवः कुतः .
अतिमात्रमासदनतो नैकश्र्यात् ॥

13.

बहलैर्यथैव शयला बलाहकै-
र्गगनस्थली(१.२) भवति निर्गते तपे .
शरदागमं प्रति तथैव जायते
खलधान्यराशिभिरपहुता मही ॥

वर्षा(१.३)सु यथाधैर्यौशयला भवति तथैव शरदि धान्यैः करैर्भूरक्षा-
दिताजायत ॥

14.

न तदस्ति किञ्चि(१.४)दपि यद्भवेष्यते
सुवसीभवज्जनपदासु सीमसु .
गृहमेधिनां तु हृदयान्यनिर्वृति-
र्न(१.५) जर्हाति भिक्षुमुखदर्शनं विना ॥

सुवसीभवन्तो जनपदा यासु तासु सीमसु सतीषु यद्भवे(१.६)ष्यतेन्वे-
ष्यते तत्रास्ति . सर्ववस्तूनां सुलभत्वादिति भावः . तुर्यतिरेके . भिक्षुणां
याचकानां मु(१.७)खदर्शनं विनाऽनिर्वृतिश्चित्तदौस्थ्यं गृहस्थानां चित्तानि
नात्यजत् . याचकदुर्भिक्षमेवाभू(१.८)दित्यर्थः ॥

15.

1 Ms. "सुखं. 2 Ms. "गग" i.e. under 1. 2. 3 Is it कसु ? 4 Ms. करैः .
5 Ms. "ति" crossed after "व". 6 Ms. जर्हाति.

अपराधमेव न करोति कश्चन
क्रियते जनस्य कतमस्य निग्रहः .
कलिनाप्य(११०)भिन्नचरणस्त्वनुग्रहं
नृपतंत्रवाप परिपूर्णपादृपः ॥

राज्ञां प्रजासु निग्रहानुग्रहौ(११०) युक्तावित्याह . कोपि नापराधमकरो-
द्वतः कस्य निग्रहः क्रियते अपराधे सति दृग्दृश्य युक्त(१११)त्वान् . तदेवा-
पराधाभावं व्यतिरेकद्वारेण दर्शयति . कलिनापि . अपिशब्दः किंपुनस्त्रे-
ता(११२)द्वापराध्याम . अभिन्नाश्रयणा यस्य स वृषो धर्मोत एव चतुष्पाद्रा-
ज्ञोनुग्रहं प्रापत् . परिपूर्ण(११३)पादिति चिन्त्यम् ॥ १६.

अधिदैवते शिखिनि नित्यतर्पिते
न मर्या धुनंति कुमुमानि तत्सखः .(११४)
अतितर्पणादरुचिमानिवाचर-
त्यचलेषु नोष्मसमये भयं शिखी ॥

अग्नये स्वाहा(११५) वसन्ताय स्वाहेति श्रुतेरग्निर्वसन्तस्य देवता . व-
सन्तस्याधिदैवतेष्वौ नित्यतर्पिते सति(११६) तत्सखो वायुर्मधौ वसन्तपु पुष्पा-
णि नाधुनोत् . प्रीष्मे शैलेष्वग्निर्दाहं नाकरोत् यज्ञेष्वति(११७)वृत्त्या गतवु-
भुच इव ॥ १७.

अतिदातृतामतिकदर्यतां च न
प्रकटीकरोति जलदस्त(११८)पात्यये .
विहितोपदेश इव मध्यमां स्थितिं
नृपशिक्षया जनपदैरुपागतैः ॥

वर्षासु(११९) मेघोतिदातृतामतिवृष्टिमतिकदर्यतां वृष्टिप्रतिबन्धं च ना-
करोत् अतस्समान्यते नृ(१२०)पाच्छिक्षया मध्यमां स्थितिं अयद्विर्जनैः कृ-
तोपदेश इव . तदा हि राज्ञो नीत्या लोको यु[क्ता](१२१)यव्यचोभूत् ॥ १८.

१ Ms. 'क्षिपु'. २ Ms. 'न्यायमि', 'म' in. under १.१२. ३ P. 111, 2.4. 110.
Also cf. V. 133.

परिरक्षणाभिमुखशालिपालिका-
नयनश्रिया कृतपराभवा इव .
[तृ](1.22)णमेव कुत्रचन भूरि मन्वते
न पतन्ति शालिपु शरत्क्षणे मृगाः ॥

शालिरक्षिकाया.....(1.23)*.....या जिता इव मृगास्तृणमेव.....
.....[तृ]णमात्राशनदानोधिबयस(1)योग्या इत्यर्थः कापि(1.1).....
.....षु मृगा नापतन् . तृणमात्रेण्यनर्हणां का शालिस्तृहेत्यर्थः ॥ 19.

मृगायाकुतूहलिनि बाल(1.2)पार्थिवे
विमुखैर्निरुद्धगतयो मृगैरिव .
अतिदारुणां न रजनीषु हैमनी-
ष्वपि वातुमुद्यमभृतस्स(1.3)मीरणाः ॥

बाले राक्षि मृगयोद्यते पलायितैर्मृगैर्निरुद्धगमना इव वायवो हेमन्त-
रात्रिष्व(1.4)पि नावहन् . वायुर्हि मृगवाहन्ः ॥ 20.

परिरक्षके सुमनसां महीपतौ
शिशिरो रिपुस्सुमनसा(1.5)मपि क्षितिम् .
पिदधाति कुन्दकुसुमैस्तथा यथा
बहुना द्वियेव न हिमेन पत्यन्ते ॥

सुमन(1.6)सां साधूनां रक्षके राक्षि सुमनसां पुष्पाणां शत्रुरपि शिशिरः
कुन्दपुष्पैर्भूमिं तथाच्छादय(1.7)यथा लज्जयेव तुहिनेन न पतितम् ॥ 21.

वपुषा जितोप्यनुचरीकृतस्तथा
युवभिर्यथा परक(1.8)लत्रदर्शने .
परिहृत्य कार्मुकशरौ करद्वया-
त्पिदधाति दृष्टिमिव पुष्पसायकः ॥

तद्गुरौः(१.९) रूपेण जितः कामोपि तथा विपेयीकृतो यथा यूनां पर-
स्त्रीदर्शने काम एव हस्तद्वयाद्(१.१०)तुरशरौ त्वत्तू यूनां दृष्टिं हस्ताभ्या-
मिव पिदधाति . तरुणाः परस्त्रीदर्शनं न कुर्वन्तीत्यर्थः ॥(१.११) 22.

सुरसन्निभिः प्रतिपदं नवैर्नवै-
स्त्रिदिवादिवाविरतमागतैर्मङ्गीम् .
निजमेव कर्म विमलं(१.१२) न मानवा-
नमरावतीमनयदुद्रंसाविव ॥

शुद्धं निजमेव कर्म कर्तुं मानवानमरावतीं ना(१.१३)नयत् . स्वर्गादिष्व-
तिगुरो कृतं तत्रैव स्वर्गमभुञ्जतेत्यर्थः . अतस्संभाव्यते उद्रंसाविव(१.१४)व .
अत्र हेतुमाह . प्रतिस्थानं नवैर्नवैर्निमित्तैर्देवगृहैः स्वर्गादिष्व भूमिमागतैः ॥ 23.

प्रथि(१.१५)मानमेति रजनी यदा तदा
यदुदेति कुम्भतनयो महामुनिः .
प्रतिचत्वरानवरतोद्भवन्मठ-
द्विज(१.१६)वेदशब्दरुचिरत्र कारणम् ॥

यदा रात्रिर्द्विमेति तदागस्त्यो यदुदेत्यत्रोदये प्रतिचतु(१.१७)प्यथेष्टवि-
च्छिन्नमुत्तरन्तो ये मठाद्विजवेदशब्दास्तेषु रुचिरश्रवणेच्छा भवति हेतुः ॥ 24.

ग(१.१८)सुनातिगान्धुपवतानि वापिका-
स्सरसीः प्रपात्र दधती वसुन्धरा .
दिननायकस्य जगदे(१.१९)कचक्षुषो-
प्यधुनाश्रुते दशमभागदृश्यताम् ॥

असंख्यान्युद्यानादीनि दधती भूस्सूर्येण(१.२०) [द]शमभागे दृश्यतां

द्रष्टव्यत्वमेति भूमेर्नवनगोपूपवनादीनि सन्तीत्यतस्सूर्येण दशमे(१२१) भागे
हरयन्त इत्यर्थः ॥ ॥३॥

पृथिवी तथा सरसतामृपागता
नृपतेर्यशोभिरमृतातिशाधिभिः (१२२)
समुदेति हस्तयुगमात्रकाद्यथा
प्रतिकूपकं [जित]रसायनं पयः ॥

अमृतादधिकै रा(१२३)[जय]शोभिस्सरसतां भूमिस्तथा प्राप्ता यथा
प्रतिकूपं जितामृतं जलं हस्तद्वयमात्रादु(१२४**१२५)स्पद्यते ॥ २६.

न विनास्ति मासमपरो मलिम्लुच-

[चटवस्तृतीयस](११)वनस्वरैः पुनः
कलिमेव तस्करमवन्ति रात्रिषु ॥

.....सं विनान्यो मलिम्लुचो नास्ति या(१२)मिकाः प्राहरिका
रात्रिषु वृथैव निष्फलं जायते. चटवां ब्राह्मणपुत्रास्तृतीयसपने वेदध्वनि-
भिस्तं क(१३)लिमेवावन्ति रक्षन्ति. वेदध्वनिं श्रुत्वा कलिचरैः पलायित
इत्यर्थः ॥ २७.

प्रपतन्ति कस्यचन(१४) नास्त्रसंपदः
प्रथिते प्रतापदहनेपि भूपतेः.
विनिधाय वारिदगणेष्वतो भिया
शिशिरीक(१५)रोति मयवा शरासनम् ॥

राक्षः प्रतापाम्नौ प्रथिते सति कस्याप्यस्त्राणि न पतन्ति प्रभवन्ति(१६)
दीप्यन्ते च अतोस्त्रज्वलनाभावाद्धिताग्नेधपु विन्यस्वन्द्रुम्वधनुर्शसलीकरां-
तीत्युत्प्रेक्षा ॥ २८.

1 Ms. 'वृष्ट'.

2 Is. It. 'नो रक्षसु जायते वृथैव यायिकाः'.

3 Ms. '१५'.

4 Ms. 'मि'.

5 Ms. 'रात्रि' i.e. under 12.

6 Ms. 'रोष'.

न यथा त(१.७)था व्यवहरत्युपबृध-
श्शुभमेव चिन्तयति सर्वसत्त्वानाम् .
विजहत्सु शूरतनयेषु शस्त्रितां
स्वप(१.८)दे न लोहचरणोपि दृश्यते ॥

उपबृधोऽग्निस्त्वेच्छया न व्यवहरति सर्वगृहाणां शुभमेव ध्याय(१.९)ति
तथा शूरा वीराः शूरोर्कश्च तत्पुत्रेषु शस्त्राणि लजत्सु सत्सु शूरतनयो लोह-
चरणः स्वस्थाने न दृ(१.१०)श्यते ॥ २९.

यमकिङ्करेष्वपि निरुद्धसंचरे-
ष्वविशन्न यातुपतिसैनिकाः क्षितिम् .
मरुमेदिनी(१.११)ष्वपि विहाय विक्रियां
मधुरत्वमेव वरुणेन सेव्यते ॥

यमकिङ्करेष्वपि रुद्धप्रवेशेषु सत्सु(१.१२) यातुपतिसैनिका राज्ञसा भुवनं
न प्रविष्टाः . क्षारत्वं त्यक्त्वा वरुणेन मरुषु माधुर्यं सेवितम् ॥ ३०.

परिर(१.१३)क्षतीव कमलस्थितां श्रियं
सरसामुपान्तविपिनेषु मारुतः .
धनदस्य जाग्रति वसुंधराधवे
न(१.१४) निधिप्रजागरमकुर्वतोरगाः ॥

सरसामन्तेषु वायुः पद्मलक्ष्मीमिव रक्षति तथा राज्ञि रक्षा(१.१५)र्थं
जाग्रति सर्पा निधिरक्षार्थं प्रजागरं नाकुर्वन् ॥ ३१.

नृपतिस्स्वयं स्फुरति वैष्णवं मह-
स्तदुपर्यु(१.१६)पस्क्रियत रुद्रतेजसा .

रविसंख्यया विचदमानमानम-
त्तदशेषमेनमधिराजमण्डलम् ॥ (1.17)

राजा स्वयं वैष्णवं तेजो भवति तत्राप्येकादशानां रुद्राणां तेजसोपशुद्धितः
अतो द्वादशतेजो (1.18) मयस्सम्पन्नः ततो रविसंख्यया द्वादशसंख्यया अविच-
दमानं विवाद्दहितं द्वादशविधं रां (1.19) जमण्डलं समस्तमप्येनमानमानम् ॥ 32.

इति मूर्त्तयोष्ट परमेश्वरं यथा
वरुणप्रभं जनहुताश (1.20) नादयः .
जगदीशमित्थममुमध्युपासते
विरचय्य तेजसि पदं वशंवदाः ॥

वरुणादयो (1.21) ष्टमूर्त्तयः परमेश्वरं यथा सेवन्ते तथा तस्य तेजसि
स्थानं कृत्वा य.....स्ता अमुं राजानं सेवन्ते ॥ (1.22) 33.

धृतसर्वरुद्रमहसः क्षमापते-
र्जननी निजारभत पत्तनं निजम् .
उपलभ्यते तदुपल (1.23) नीतये
सममेव रुद्रवृषभैः कुतूहलम् ॥

रुद्रतेजोमयस्य राज्ञो माता यन्नगरं निर्म..... (1.24) .....
सममेव लब्धम् ॥ 34.

इति रामराज्यसुख (1.1) [संप]दां पदं
समपादि यत्कलिषुगेपि मेदिनी .
कुलकौमुदी कलिचुरेरवाप त-
त्पतिदेवता (1.2) व्रतफलं विपक्विमम् ॥

कलावपि रामराज्यसुखश्रियां स्थानं भूमिर्यत्संपन्ना तत्कपूर्वदेवी (1.3) पति-
व्रतात्वफलं पक्वम् . तस्याः पातिव्रत्याचरणादेव भूस्तुखेनासीदित्यर्थः ॥ 35.

गुरुशुक्रयोस्स(१.४)चिबयोरुपर्यधो
बलंविद्विषा च बलिना च वर्त्यते .
इति मध्यमं भुवनमाश्रितस्तयो-
रुभयोरपि(१.५) प्रतिभया भेषाय यः ॥

36.

स कदम्बवास इति वासवादिभिः
स्पृहणीयधीर्व्यसनमध्यपाति(१.६)भिः .
अवगाहते सहचरस्सुमन्त्रितां
परिरक्षितुं क्षितिभरस्य सद्गुणान् ॥

जीवे सचिवे सति(१.७) बलंविद्विषेन्द्रेण दिवि परिवर्त्यते . स्वार्थेणिच् .
शुके सचिवे सति बलिदानवेन पाताले वर्त्यते(१.८) इति बुद्धयेव च; कद-
म्बवासनामा सचिवस्तयोर्भयार्थं मध्यमं स्वर्गपातालमध्यस्थं भुवनं भू(१.९)-
मिमाश्रितस्स सहचरो राज्ञश्चङ्गुणावक्षितुं मन्त्रित्वं धारयति व्यसनप-
तितैरिन्द्रादिभिः(१.१०) काङ्क्षणीयबुद्धिः ॥

37.

हनुमन्तमेनमपि रुद्रमामन-
न्त्यपरानसौ दशसु दिक्षु रक्षितुम् .
नृ(१.११)पतेर्यशो नियुयुजे स्वयं पुन-
स्तकलक्रियानुचरभावमश्नुते ॥

जना एनं कदम्बवासं ह(१.१२)नुमन्तं रुद्रमामनन्ति तथा हि राज्ञो
यशो रक्षितुं दशसु दिक्षु सैन्यान्विस्तृष्टवानसौ(१.१३) कदम्बवासः स्वयं
निखिलकार्येष्वनुचरत्वं भजते ॥

38.

कपिलक्षणं कपि(१.१४)लतां वहन्निवि
प्रतिभाधनैः प्रतिपदं परीक्षितः .

1 Ms. कलः. 2 Comm. वहगुणान्. 3 Ms. क्षितिभिः. 4 Ms. 'गतमपि'. 5 Ms. हनु-
(१.१३)नाम् crossed with vertical strokes after 'सौ'. 6 Ms. पुनः crossed
with vertical strokes after 'सः'. अथः written under स्वयं. 7 Ms. 'कपि'.

न यशोमयेन वपुषा वितीर्णवा-
न(1.15)बलम्बमेव चतुरोपि योर्णवान् ॥

तेजस्विभावात्कपिलतां कपिलश्रृणुं हनुमन्निहं(1.16) वहन्म यशोमयेन
शरीरेण न वितीर्णवानत्तरत्काका तीर्णवानेवेत्यर्थः बुद्धिमद्भिः प्र(1.17)ति-
स्थानं कृतपरीक्षः ॥ 39.

रथकेतुसंनिधिमिवागतः पुरा
कपिलः किरीटकिरणैः कि(1.18)रीटिनः .
दनुजस्य येन महसाददृत्पुरी
तदिबाधुनापि वदनैर्विभर्षि यः ॥

रथे के(1.19)तुस्तत्र स्थितिमागतोऽर्जुनस्य ध्वजोभवन्नित्यर्थः अर्जुन-
स्य मौलिरश्मिभिरिव कपिलो(1.20) हनुमान्पुरापि कदम्बवासरूपत्वेपि तदिव
मुखेन वहति येन सहसा रावणस्य नगरीमदहत्(1.21) . [भी]लिरश्मयः
कपिलत्वेपि हेतुस्संभावितः ॥ 40.

मणिभिर्विलाडितचरस्यं(1.22) [वारि]धेः
क्षितिभर्तुरोपधिभिरुद्धृतस्य च .
निजतेजसेव परिवारितः क्रमा-
दविचिन्त्यमन्त्र(1.23)[महि]मत्वमेति यः ॥

पूर्व लङ्घितस्य समुद्रस्य रजैस्तपोद्धृतस्य शैलस्योपधिभिरिव निज(1.24)-
[प्रभ]या परिवारित इव योतुलमन्त्रमाहात्म्यत्वमेति . मन्त्रौपधिमाहात्म्येन
हि मन्त्रमहि(1.25**68)मा स्फुरति ॥ 41.

स्वपरिश्रमोद्धृतविलङ्घितक्षमा-
धरसिन्धुनायकपरिच्युताविव .

1. Sic. Is it 'नवि' ? 2 Ms. 'मुखे', 3 सहसा lo. under 1. 20. 'Text. मह'.
4 Ms. 'येनित्यारम्भं crossed with vertical strokes after 'मि'. 5 Ms. 'परि-
6 Ms. 'इतस्त'. 7 Ms. 'रिव lo. on margin.

— — — (1.1) तुङ्गिमगभीरते गुणा-
वितरेतराव्यवहितौ दधाति यः ॥

स्वपरिश्रमेणोद्धृतोत्तुङ्गिधौ यौ (1.2) क्षमाधरसिन्धुनायकौ ओषधिपर्वत-
समुद्रौ ताभ्यां पतिताविव तुङ्गत्वगाम्भीर्ये गुणौ अन्योन्य (1.3) मव्यवहितौ
संमुखश्रितावबिरोधकरौ यो दधाति . तुङ्गत्वं गाम्भीर्यविपर्ययः गाम्भीर्यं
तुङ्गत्व (1.4) विपर्ययः . अविरोधकविति चिन्त्यम् ॥ 42.

फलशङ्कया विहितभ्रम्पयोः पुरा
शशिसूर्यपोश्चकितयोरच्युतं महः .
परिवृ (1.5) द्धतामिव नयत्यहर्निशं
दधदन्वयाभरणदासकर्म यः ॥

चन्द्रार्कौ फले इति भ्रान्त्या दत्तो (1.6) त्प्लुतिस्वाचकितयोश्चन्द्रार्कयोः
पतितं तेजः कर्मभूतं यो वृद्धिं नयति . अत्र हेतुः चन्द्रार्कयोरन्वया (1.7)-
भरणं पृथ्वीराजस्तस्य दास्यं धारयन् ॥ 43.

सचिवेन तेन सकलासु युक्तिषु
प्रवणेन तत्किम (1.8) पि कर्म निर्ममे .
मुखपुष्करं शिशुतमस्य यत्प्रभोः
परिचुम्ब्यते स्म नवयौवनश्रिया ॥

स (1.9) मस्तेपूपायेषु सामादिषु चतुरेण कदम्बवासेन तत्कर्म कृतं येन
बालस्यापि राज्ञो मुख (1.10) पद्मं यौवनोचितया लक्ष्म्या परिचुम्बितम् .
यौवनोचितं समस्तपृथ्वीजयं बाल एव कृतवानित्य (1.11) र्थः ॥ 44.

1 Can it be 'प्रियायानु' ? 2 Ms. 'य' to 'न्य' in. after 'य' under L. 4.
Query. Is it written by some one who revised the Comm. ? The word
described चिन्त्य is not the author's, but the Comm's. In the text 'नयत्य' ?
would also suit. Cf. p. 196, note 10.

जलदाः क्षमापरिवृढस्य देवता-
तनुमाश्रितस्य चिकुरीभवन्ति ये .
शितिकण्ठता(१.१२)एडवनिदानमाप तं-
दध्वनितं तदीयमिव वाचि सन्निधिम् ॥

विष्णुरूपमाश्रितस्य पृथ्वी(१.१३)राजस्य ये मेघाः केशीभवन्ति तदीयं
ध्वनितं गर्जितमिव वाचि सन्निधानमकरोत् मयूर(१.१४)नृचकारणम् ॥ ४५.

अवलम्ब्य जानुयुगलं श्रितामिव
प्रणयेन वैरिनगरागतां श्रियम् . (१.१५)
क्षितिपस्य सान्त्वयितुमिच्छुना शनै-
र्भुजयोर्युगेन युगद्व्रता दधे ॥

शत्रुनगरेभ्य आगतां(१.१६)लक्ष्मीं जानुद्वयमवलम्ब्य तिष्ठन्तीं सान्त्व-
यितुमिच्छुनेव तस्य भुजद्वयेन रथकाष्ठपरिमा(१.१७)णता जानुन्यापित्वं
दधे ॥

४६.

रसनासहस्रयुगले यया यया
भुजगाधिपस्य किल विद्य(१.१८)या श्रितम् .
उपगम्यते मिलितया तया तये-
त्यवलम्बते स्म सुविशालतामुरः ॥

शेष(१.१९)स्य जिह्वासहस्रद्वये यया यया विद्यया श्रितं तया तया विद्य-
या मिलितया पृथ्वीराजे(१.२०)आगम्यते इतीवोरो विस्तीर्णतामभात् ॥ ४७.

पृथिवीभरेण सह दिग्गजाष्टका-
त्सह दानसौर(१.२१)भभरेण चाहता .
पुरतोनुपार्श्वगतभाग्यमध्यगा
गतिरेति मन्यरतया समागमम् ॥

अ[ष्ट](1.22)भ्यो दिग्हस्तिभ्यस्तकाशाङ्गभारेण दानसौरभमरेण सह
धानीतेषु गतिर्मन्धरत्वमागता . म(1.23)न्धरगामित्वे हेतुरुत्प्रेक्ष्यते . पुरतः
पार्श्वगतभागमध्यगतत्वादिव गतेर्मन्धरत्वम् ॥ 48.

सुच[रित्र](1.24)कीर्त्तन]विचक्षणान्कवी-
निव वक्रिमाणमुपदेष्टुमुद्यता .
स्मरचापचापलजिगीपया भुवो-
रपरैव(1.1)[का]चिदुददीपि चातुरी ॥

राजयशःकीर्त्तनपरान्कर्वान्वक्रत्वलक्षणाश्रयां भेङ्गि कौटिल्यं चोप-
(1.2)देष्टुं प्रवृत्तेषु काव्यवाच्या परा लोकोत्तरा चातुरी स्मरधनुजिगीपयेवो-
दवीपि वीमाभूत् ॥ 49.

अपि(1.3)दृष्टिपातवशवर्त्तिनो विधे-
रुपपातयेषु वदनारविन्दतः .
धनदान्तकाभिहितवामदक्षिणा-
श्रि(1.4)तैब्रन्धया नयनयोश्चिथयोदितम् ॥

विधेर्ब्रह्मणः स्थानतद्वादान्तयेव यतो दृष्टिपातमात्राय(1.5)त्तस्य श्रिया
तस्य नेत्रयोरुदितं श्रितम् . कीदृश्या धनदान्तकाभ्यां वैश्रवणयसाभ्यामभिहि-
तो वाम(1.6)दक्षिणाश्रितो बन्धो यस्यां सा . दृष्टिपातवशवर्त्तित्वे अयं भावः
तद्दृष्टिपातानुकूलः प्रतिकूलम(1.7)पि दैवमनुकूलयति प्रतिकूलस्त्वनुकूलमपि
प्रतिकूलयति अत एव वामे नेत्रे यमोनुकूल(1.8)ले धनदः . उपहितेत्यर्थः
पाठः . उपहित उपरिजितो वामदक्षिणो स्थितिवन्धो यस्याः ॥(1.9) 50.

रणसाहसाय हंरितां वराहतां
क्षितिधारणाय मिलितां भुजद्वये .

मुखयोर्दिदृक्षुरिव भू (1.10) तत्पूर्वयो-
दृगभून्मुहुर्मुहुरपाङ्गुचुम्बिनी ॥

अस्य दृष्टिर्नेत्रान्तर्गामिनी पुनः पुनरभूत् अतः (1.11) संभाव्यते रणार्थं
सिंहतां भूमिधारणार्थमादिसूकरतां भूतपूर्वयोर्मुखयोर्द्विष्टुमिच्छुरि (1.12) च अण
भुजद्वये श्रिताम् ॥ 51.

कपिलस्य पश्चिममुखस्य या रुचिः
कुपितेषु तामपि कदा (1.13) चिदुद्वहत् .
अपरत्र वर्तितुमिवाविचक्षण
वदनं बलात्परिचुचुम्ब दिव्यता ॥

पञ्चानन (1.14) स्व विष्णोः कपिलं मुखमित्वागमः . कपिलवर्णस्य प-
श्चिममुखस्य या रुचिराताम्रता ता (1.15) अपि कुपितेषु कोपेषु विश्रुतस्य मुखं
दिव्यता देवतात्मता रमणीयता च बलाच्छुचुम्ब अ (1.16) तस्संभाव्यते
तस्मादन्यत्र स्थातुमकुशलेव ॥ 52.

वदने दृशोश्च वनजश्रिया स्थितं
हरिता च (1.17) वामनतया संहोदरे .
धियि भार्गवत्वमभिरामकृष्णता
चिकुरेषु सर्वविषयेषु बुद्धता ॥ (1.18)

वनजं पद्ममुत्पलं च तच्छोभया मुखे दृशोश्च स्थितम् . केशेषु मनो-
हरासितता स्थिता . सर्व (1.19) पदार्थेषु प्रबुद्धता स्थिता . वनजा मत्स्यकूर्म-
वरार्हाः हरिर्नरसिंहः वामनो बलिजित् भार्गवः परशु (1.20) रामः अभिरा-
मश्रीरामः कृष्णो वासुदेवः बुद्धस्सुगतः ॥ 53.

नव लक्षणान्यपि पुरातनान्यमूं (1.21)-
[न्यवलम्ब्य] भूपतिरधत्त तद्वलम् .

निरुपप्लवां रचयितुं क्षितिं यतो
दशमावतारकरणीयम्(१.२२)[ग्रहीत्] ॥

एतानि नवसंख्यानि पूर्वजन्मभवानि अपि लक्षणान्यवलम्ब्योचित्य
राजा तद्गुलमवहत् (१.२३**G+). तत्समबलोभूदित्यर्थः . ततो भूमेरुपद्रवं नि-
वारयितुं दशमावतारे कर्तव्यमग्रहीत् ॥ 54.

अयशस्वि[ता](१.१)प्रथमबीजकल्पया
विजितस्य रूपविषयान्मनोभुवः .
वदनाधिवासमिलितालिरेखया
कृ(१.२)तपूर्वरङ्गमिव कूर्चलेखया ॥

मुखपदासौगन्ध्यागतभ्रमरमालासदृश्या तया रूपेण जि(१.३)तस्य का-
मस्य अपयशोबीजसदृश्या रमश्रुलेखया कृतोर्थाद्यौवनस्य कामजयस्य वा
पूर्वरङ्गो(१.४) येन तत् ॥ 55.

अवतंसकुण्डलमरीचिरोचितं
शशिविम्बतां स्पृशति गण्डमण्डलम् .
परितापस(१.५)म्पदमिवान्यपार्थिवै-
र्जनितां न्यपोहितुमृतस्य तिष्ठतः ॥

भूषणकुण्डलरश्मिभूषितः कपोलः(१.६) चन्द्रकान्तिं धारयति मुखमध्ये
वसतस्तत्त्वस्यान्यराजैः कृतं तापमिव वारयितुम् ॥ 56.

यदि चापकौ(१.७)शलकलामवाप्नुया-
ममुतो भवेयमभयस्तदीश्वरात् .
इति चेतसा च वपुषा च निर्जितो-
प्यभिको(१.८) रतेरनुचरत्वमाययौ ॥

यद्यहमेतस्मात्पृथ्वीराजाद्धनुर्विद्यामाप्नुयां तदा हर्राग्निर्भयः स्वामित्यत
(1.9) इव रतैरभिकः कान्तः कामोर्ण्यस्य राज्ञोनुचरत्वमागतः . शान्तेन चेत-
सा कान्तेन च देहेन जितः ॥ (1.10)

57.

प्रथमं शरेण पृथिवीभृतं ततो
भुजयोर्वलेन शिवचापतां गतम् .
किल यो बभञ्ज विशिखाः (1.11) शिलाभिदो
यदमुष्य संप्रति किमेतदद्भुतम् ॥

अस्य राज्ञश्शरारिशलाभिदः पापाण्यविदाः (1.12) रक्षा यद्भवन्ति तन्ना-
श्रयम् यतो यः पूर्वं शरेण क्रौञ्चचाद्रिमभिनन् ततो भुजबलेन शिवचापत्व-
(1.13) मापन्नं पृथिवीभृतं मन्दरपर्वतं बभञ्जास्कोटयत् ॥

58.

जविना ह्येन विहरन्मलङ्घय-
न्नृप (1.14) तिर्यदेकमन इत्यदः कियत् .
अतिरंहसोस्य दधते हि वार्जिनः
पटुतामनेकमनसां विलङ्घ्ये ॥ (1.15)

वेगवताश्वेन संचरमाणो राजा यदेकमप्रतिमल्लमनः शकटमलङ्घय-
जितवानित्यदः किय (1.16) इवति . न किंचिदित्यर्थः . अस्याश्वा इधिकवेगा
अनेकमनसां जये सामर्थ्यं दधते . चित्तादप्यति (1.17) वेगास्तदश्वा इत्यर्थः .
अनेकमनोजयराको यदेकमनो जयति तन्न किंचित् एकापेक्षयानेके (1.18)-
यामधिकत्वात् ॥

59.

हयमेप यं यमधिरोडुमिच्छति
प्रसभं प्रयाति स स तार्च्यं (1.19) तामिव .
विशिखं च कुत्रचन यं यमस्यति
प्रतिपद्यते स स महास्रतामिव ॥

1 Ms. 'एव' l. under l. 8.

2 Ms. 'य' l. under l. 10.

3 Ms. 'ति'.

4 Ms. 'कोण'.

5 Ms. 'कविनः'.

यं यमश्चम(१.२०)यमारोहति स सोऽथो गरुडत्वं प्राप्नोति यं यं शरं च
कापि क्षिपति स स शरो महास्रतामिवाप्नोति ॥(१.२१) 60.

अपि यं यमाश्रयति मत्तवारणं
स स सोदरत्वमिव गच्छति श्रियः .
करपुष्करं नयति यं य(१.२२)मप्यसिं
स स नन्दकत्वमवनेः प्रपद्यते ॥

तस्य बाहूभूतो हस्ती श्रियस्सोदर ऐरावणस्तद्भावमि(१.२३)व गच्छति
तत्करस्थः स्वप्नो भूमेर्नन्दकत्वं ह्लादकत्वं विष्णुस्वप्नत्वं च प्राप्नोति ॥ 61.

[अतिच(१.२४*)अलं य]दतिदूरवर्त्ति य-
द्यदतीव तीक्ष्णमपि कर्कशं च यत् .
मदनस्यं चित्तमिव नावहेलया
सुभिदं(१.१) [व]भूव न तदस्य धन्विनः ॥

अतिचलत्वादियुक्तं यल्लस्यं तदस्य सुभिदं शोभना भिदा भेदो य-
(१.२)स्य तन्न नाभूद्भूदेवेत्यर्थः . यथा चित्तं कामस्य सुभिदं तच्छातिचलत्वा-
दिसहितम् ॥(१.३) 62.

सकलाभिरिन्दुवदनाभिरात्मनो
रजनीषु कण्ठगत एव वीक्ष्यते .
बहुबलवीपतिदशोप(१.४)योगिनीं
बहुरूपतां पुनरपि श्रयन्निव ॥

सर्वाभिस्त्रीभिस्स राजा स्वप्ने कृतालिङ्गनो दृश्य(१.५)ते अतस्संभाव्यते
बहूनां षोडशसहस्रसंख्यानां बल्लवीनां गोपीनां पतित्वे उपयुक्तामने(१.६)-
करूपतां पुनरपि श्रयन्निव ॥ 63.

उपगन्तुमेतदनुगतवर्षिता
हृदि पोष्फुरीति यदपि द्वयोः(१.१)रपि .
अपरागतस्तदपि विभ्यतो ध्रुवं
मदनं वसन्तशशिनौ न मुञ्चतः ॥

कामाद्राज्ञोपिक(१.८)सौन्दर्यदर्शनाद्वसन्तचन्द्रयोरेतस्यैवानुचरत्वं लब्धुं
यद्यपि अभिलापोत्यर्थं स्फुरति तथापि ध्रु(१.९)वं लोकापवादमयाद्वस-
न्तचन्द्रौ कामं न त्यजतः ॥ ६४.

इति यौवनेन विनयानुयायिना
क्रिय(१.१०)माणसेवंमवलोक्य पार्थिवम् .
अनुरक्तभाव इव शिश्रिये बला-
न्न कया निविश्य हृदि राज(१.११)विश्रया ॥

एवं विनयानुगतेन यौवनेन तं राजानं कृतसेवं दृष्ट्वा तस्य बुद्धौ श्रित्वा
कया न राज(१.१२)विश्रयानुराग इवाश्रितः . अनुरागवत्त्व इव राजविश्रस्तं
भेजुरित्यर्थः . यं च पुरुषा अपि(१.१३) कामयन्ते तं प्रति सर्वाः स्त्रियोऽनुरा-
गिन्यो भवन्ति ॥ ६५.

कुलशैलदिकरिभृजङ्गमाग्रणी-
कम(१.१४)डेन्द्रकोलपतिकालरुद्रभाक् .
इयमेककेन सकला मयोद्यते
पृथिवीति विंशति(१.१५)मुवाह यो भुजान् ॥

कुलपर्वतादीन्मज्जन्ती . कुलपर्वतादिभिरुद्धेत्यर्थः . इयं पृथ्वी स(१.१६)-
कला मया केवलेनोद्यते इतीव विंशतिसंख्यान्भुजान्योवहत् ॥ ६६.

विदलय्य तं कुलम(१.१७)हीधरादिका-
नवधार्य विस्मृतधराशृतीनिव .

उपगम्य दिव्यतनुतां कराङ्गुली-
दश(1.18)कद्वयेन वसुधां बभार यः ॥

तं रावणं हत्वा कुलपर्वतादीनि वस्मृतं भूधारणाभ्यासा(1.19)न्निश्चित्येव
दिव्यतनुतां चतुर्भुजत्वं प्राप्याङ्गुलीर्धिशकेन यो भुवमवहत् ॥ 67.

स पुनर्मद(1.20)ग्रजमुतासुतो भव-
न्दिभ्रुजोऽपि रक्षति चराचरं जगत् .
इति वार्तया कृतकुतूहलः क्रमा(1.21)-
द्भवनैकगद्ग इति बन्धुराययौ ॥

स नारायणो मदभ्रातृपुत्रीपुत्रो भवन्दिभ्रुज एव सम(1.22)स्तं विश्वं
धारयतीति श्रुत्वा कौतुकी भुवनैकमल्लनामा बन्धुः पृथ्वीराजमागतः ॥ 68.

निव(1.23)[सन्ति] शक्रदिशि कल्पशाखिनो
मणयो यथेप्सितफलाश्च रोहणे .
शितिकण्ठवा(1.24**65)हनद्वृषानुरागिणी
सुरभिः पवित्रयति चोत्तरां दिशम् ॥

.....[व](1.1)क्षिणदिक्स्थिते रोहणे रत्नानि काञ्चितफलप्र-
दानि सन्ति ईश्वर.....(1.2)उत्तरां दिशं पावयति ॥ 69.

उपयाम्युदारचरितोपसेव्यतां
कथ.....(1.3) .
अगमयथा वरुणदिवपवित्रतां
भुवनैकमल्लचरणाब्जधूलि[भिः] ॥

.....(1.4)तैः कल्पद्रुमादिसमैः पुरुषैः सेवनीयतां कथं ग-
च्छामीत्यतो नू[ने].....(1.5)यथा सा भुवनैकमल्लस्य चरणरेणुना
पवित्रतामगच्छत् ॥ 70.

1 Ms. "लम्". 2 Ms. "कम्". 3 Ms. "क्ष" jo. under 1, 22. 4 Ms. "क्ष".
5 Ms. "क्ष" U. वि. on margin. 6 Ms. "रत्ना".

युधि कश्शरीरनिरपेक्षतां(१६) विना
प्रविशेदुपेक्षिततनोश्च किं धनैः .
इति यो दधात्यखिलदातृतामयं
स्फुटमेक एव(१७) पुरुषार्थलक्षणम् ॥

देहनिरपेक्षा एव युधि प्रविशन्ति . युद्धे जयपराजययोरनिश्च(१६)यात् .
शरीरनिरपेक्षस्य धनैः किम् . शरीरोपयोगित्वादेव तेषामिति भावः . इत्यत्रो
हेतोर्गोशेष(१७)दातृत्वमयमेव पुरुषार्थं दधाति ॥ ७१.

यदि न प्रदक्षिणमिषेण रक्तकौ
प्रभविष्यतो शशिरवी द्व(११०)योर्दिशोः .
विदल्य तद्विरचयिष्यदेव यः
कनकाचलं सकलमेव पात्रसात् ॥

दक्षिण(१११)पार्श्वप्रक्रमणव्याजेन चन्द्रार्कौ मेरुसम्बन्धिन्योर्द्वयोर्दि-
शोः पार्श्वो रक्तकौ यदि न स्यातां तत्स मे(११२)रुं शक्यीकृत्य पात्राधीनं
कुर्यात् ॥ ७२.

न स रोहणस्य मणिरस्ति रक्षितुं
भुवनैकमल्लभय(११३)मस्य यः क्षमः .
द्विजवत्सलात्पुनरतो वदन्यतः
परिरक्षिता कलशानन्दनो मुनिः ॥

तस्मा(११४)हातुर्यो रोहणं रक्षितुं शक्तस्स कोपि मणिरस्याद्रेर्नास्ति
अगस्त्यस्तु ब्राह्मणप्रियाहातु(११५)स्तस्माद्रक्षिताभूत् . अर्थं भावः . यद्यहं
रोहणाद्रत्नान्यानेतुं गच्छामि तदागस्त्यब्राह्मणो द(११६)क्षिणदेशे निवसं-
ल्लोभात्क्षोभं करिष्यति अतो भुवनैकमल्लो रत्नाहरणार्थं नागच्छन् ॥ ७३.

अपग(117)जिता नयनयोर्न निवृत्ते-
रविधायिका चर कदाचिदीक्षिता .
तद्विदीदृशीति कनक—(1.18)भृताः
ककुभो विभाव्य जनता विसिन्धिये ॥

इतः प्रभृति इति ये इत्यन्तं मरुत्तवर्णनपरं कुल(1.19)कम् ॥

गर्जितवर्जिता तथा दशां भीतेरकर्त्री विबुध आतु दृष्टेत्यतो हेवोलोक-
स्सुवर्णपूर्णा(1.20) दिशो दृष्टा साध्वर्षोभूत् ॥

74. .

सुरदीर्घिकात् इव भारुतादृतैः
कनकारविन्दमकरन्दविन्दुभिः(1.21) .
प्रथमैश्शशंसं पृषतैर्हिरण्यमयैः
क्षितिरुत्तसर्पकणैव मङ्गलम् ॥

वायुना गङ्गाया आ(1.22)नीतैर्हेमपद्मकिञ्जल्कैरिव नवैस्सुवर्णवृष्टिक-
णैः करणैरुत्तसर्पणैव भूर्मङ्गलमसूचयत् ॥(1.23)

75.

अथ मेरुसन्धिगतपादपस्रव-
त्कनकापगाभिरिव मेदुरोदरैः .
जलदैः प्रदाय [कनकानि](1.24*) भूरिशः
परिशोध्यते स्म कनक[र्णमात्मनः] ॥

.....ये पादपास्तेभ्यस्सूवन्तीभिस्सुव(1.1)र्णव्रीभिरिव पू-
रितोदरैर्मैधैर्बहुव.....कनकवर्षणादृष्टमिव शोधितम् ॥(1.2) 76.

कमशस्सुवर्णगिरिपद्मतिद्वयं
शतकोटिपाटितचरं शतक्रतुः .

1 Ms. Sic Is it च न ? 2 Is it "कमशच" ? 3 See verse 83, below.
4 Ms. मरुत्तु. 5 Ms. "मरुत्तु" 6 Ms. मरुत्तु. 7 Ms. "कनकपद्म". 8 Ms. "मरुत्तु".

विरचय्य चूर्णंश्च इव प्रवृष्टं^(1.3)वा-
न्विविधैः प्रसादमुपगम्य मन्युभिः ॥

शतकोटिना वज्रेण पूर्वं पाटितं मेरुपक्षद्वयं क्रमे^(1.4)ण चूर्णं कृत्वेवे-
न्द्रो नानावह्नैः प्रसन्नो ववर्ष . मन्युभिः क्रोधैः प्रसादं प्राप्येति विरोधः ॥ ७७.

शनकैर्हि^(1.5)रण्यरसमेव लोहितं
स हिरण्यगर्भ इव सर्वतोमुखः .
अविशङ्कशङ्करकराङ्गुलीनख^(1.6)-
क्षणलूनपञ्चममुखोवमदिवः ॥

स हिरण्यगर्भो ब्रह्मेव लोहितं रक्तं हिरण्यरसं द्रुतसु^(1.7)वर्णमेव दिव-
स्वर्गादमुच्यत् . हिरण्यगर्भत्वाद्द्विरण्यवमनमुचितम् . सर्वतोमुखश्चतुर्मुखः^(1.8)
तथा निरशङ्कं शङ्करेण कराङ्गुल्या क्षणेन लूनं पञ्चमं मुखं यस्य सः . यदा
तु सुवर्णवर्षमपत^(1.9)त्तच्छिन्नशि[रसो न]ष्ठणो रक्तमेवापतदित्यर्थः ॥ ७८.

शिववीर्यपानमतिदुष्करं पुरा
विरचय्य हव्यम^(1.10)पि नव्यमश्रंता .
अधिरुह्य शून्यमिव दूरमम्बरं
वर्मानं व्यधीयत हिरण्यरेतसा ॥

अतिदुर्धरं^(1.11)मपि शिववीर्यपानं पूर्वं कृत्वा नवं हविश्च भुञ्जानेन
हिरण्यरेतसाम्निना वमनमिव कृतम्^(1.12) वमनस्य जुगुप्सनीयत्वाच्छून्यं
दूरमाकाशमधिरुह्य . हिरण्यरेतस्त्वाद्विरण्यवमननोक्तिस्त्वं^(1.13)गच्छते . दुर्-
धरं भुञ्जैव यः स्नेहं भुङ्क्ते स च वमति ॥

७९.

अवचित्य पूर्वममरापगान्तरा-
त्तपनीयपुष्करवनी^(1.14)रिवाखिलाः .

1 Ms. 'सखिदः'. 2-1a It. 'वरा जल' ? 3 Ms. 'पुण्य'. 4 Ms. 'यह' .
5 Ms. 'वपन'. 6 Sic. Is it 'दुष्कर' ? 7 Is it 'दुर्धर' ? 8 Ms. 'विष्ट'.

समपादि गालितवता निजोष्मणा
पृथिवीसुतेन पृथिवी हिरण्ययी ॥

गङ्गा(1.16)या हेमपद्मवतीरुषित्य स्वोष्मणा करणभूतेन द्रावयता भौ-
मेनेव भूमिर्हेममयी संपादिता(1.16). मातुर्हि माहात्म्यं पुत्रा जनयन्ति ॥ 80.

उपनीयमान इव स्वेचरीगणै-
श्वरकर्मणे खगपतौ विप(1.17)क्षताम् .
हरितालपिञ्जरितदिग्बधुमुखै-
श्च्युतमन्तरालगरुतां लवैर्लवैः ॥

अन्तराले मध्ये ग(1.18)रुतां सूक्ष्मसूक्ष्माणां पद्मगामिवांशैरंशैश्च्यु-
तम् पतितं . भावे कः . नभश्चरीमिञ्जरुनिमित्तं ग(1.19)रुडे लुञ्जितपक्षत्वं
नीते सति . स्वेचरीणां खगचरोरुषितत्वादिति भावः . हरितालेनेव क(1.20)-
पिशीकृतं दिङ्मुखं यैः . नेयं कनकवृष्टिः किं तर्हि गरुडसुवर्णमयपक्षकणा
इव पतिता इ(1.21)त्यर्थः ॥

81.

द्रुहिणाण्डभाण्डमतिमात्रसंकटां
परिपूर्य कीर्त्तिषु गतासु दुस्थताम् .
परितक्ष्य(1.22)माणमिव तत्प्रजासृजा
निरवग्रहं कनकवर्षमाचरत् ॥

तैवद्रुहिणाण्डमिव निर्निरोधं सुवर्ण(1.23)[वृष्टिं व्यवा]त् . अत्र हेतुत्वे-
ज्ञा . द्रुहिणा तक्ष्यमाणमिव . तक्षणे हेतुमाह मरुत्तयशस्सु द्रुहिणा(1.24)-
.....रयित्वा दुस्थतामसान्तं गतासु सतीषु यतोतिमात्रसंकटांम् ॥ 82.

इति यः प्रसीदति(1.25**66) विभाविलासृता-
दविशिष्टां ग[मितवा]न्सं भारतम् .

1 Ms. पक्ष. 2 Ms. 'वृष्ट'. 3 Ms. 'त' i.e. under 1. 19. 4 Ms. 'वृष्ट'.
5 Ms. 'रुद्र'. 6 Read द्रुहिणां पृथिव्या. 7 Ms. 'वृष्ट'. 8 Ms. 'स्त'.

स मरुत्तं—ॐ—ॐ—ॐ—ॐ—ॐ—ॐ—

[भुवनैकम्](१) नलमुपमानमिच्छति ॥

विभौ परमेश्वरे प्रसन्ने सति इलावृत्तव.....[भार](१.२)-
 त्वर्ष भूमण्डलमनयत्स मरुत्तोपि हरपुरे भुवनैकमलमुपमा.....
 [मि](१.३) च्छतीत्यर्थः ॥ ८३.

अहिमांशुवंश्यसुभटानुयायिता-

मिति सोमवंशमु—ॐ—ॐ—ॐ—ॐ—ॐ—

[अतितप्ततां च](१.४) जडतां च पस्पृशु-

र्न विशस्सनातनमभूत्सवा इव ॥

चन्द्रान्वयेषु म.....(१.५) न्सूर्यवंश्यस्य पृथ्वीराजस्यानु-
 चरत्वं प्राप्ते सति प्रजास्तापं च जाड्यं च नाग[च्छन्].....(१.६)
 इव . वसन्ते हि शीतातपयोस्तान्धम् ॥ ८४.

प्राज्यप्रजाभ्युदयवर्धनदत्तं [चिचे

दैवातिशायिवलमुग्धुव?](१.७) नैकमन्त्रे .

संकीर्णवान्ययुवभावगुणानुभावं

पस्पर्शं वर्महरंता हरि[राजदेवम्].

.....(१.८) मिश्रो बालत्वयौवनयोर्गुणानुभावो यस्य तं हरि-
 राजं वर्महरतास्तृशत्.....(१.९) दित्यर्थः . प्राज्ये महति प्रजोदये
 विषये सावधाने तथा दैबोल्लंघिपौ[रुप].....(१.१०) हरिराजो वा-
 ल्यमुल्लंघयति स्मेत्यर्थः ॥ ८५.

यन्मेघनादफणिपाश[निपीडनेन

माग्राम](१.११) लक्ष्मणतनावभिभूतिरासीत् .

१ Ms. 'स्थ'. २ Ms. 'तप'. ३ Ms. 'नेर'. ४ Is it 'यमुग्धे' (or 'युग्धे')
 समाहिते ? ५ Ms. 'ज्जुता'. ६ Ms. 'दृष्ट'. ७ Ms. 'वशत'.

तेनायमत्र जनने जननीपितृव्य-

मृत्योर्दपद्यत सदातुचरो गरुः(1.12)त्मान् ॥

पूर्वजन्मनि रामलक्ष्मणमूर्तौ मेघनादस्य रावणसूनोः कशिपाशैः पी-
डित.....(1.13)भवो यदासीत्तेनैव हेतुनेषास्मिञ्जन्मनि नित्या-
नुयायी गरुडो मातृपितृव्यरूपेणोत्पन्नः . पूर्व मेघे(1.14)नादेन सर्पास्त्रं दत्त्वा
रामलक्ष्मणौ मत्स्यश्रिधानाभावात्पीडितावितीव विसृज्यास्मिञ्जन्मनि भुव-
नै(1.15)कमलरूपेण गरुडः पृथ्वीराजसेवां नात्यजदित्यर्थः ॥ 86.

मैनाकशैलवदस्त्रिण्डितपक्षपाते

पित्रन्वयां(1.16)भरणताजुपि तत्र वीरे .

देवी व्यराजत कुमारविनायकाभ्यां

कर्पूरदेव्यचलराजमुता मुताभ्याम् ॥(1.17)

अचलराजस्य पुत्री कर्पूरदेवी पुत्राभ्यां कुमारविनायकाभ्यामप्राप्त-
प्राप्तराज्याभ्यां शुशुभे पितृकु(1.18)लस्य भूषणभूतेस्त्रिण्डितस्त्रेहं भुवनैकमल्ले
सति . अचलराजमुता गौरी च मैनाकेश्चिण्डितः पक्षा(1.19)भ्यां पातो यस्य
तस्मिन्सति गणपतिकुमाराभ्यां पुत्राभ्यां शोभते ॥ 87.

नागानां दमने स एव पटिमा सत्यं तदे(1.20)कात्मतां

प्राप्तं दिव्यपथावगाहनविधौ सैवातिरंहस्विता .

पृथ्वीराजसहायतामनुभवन्नेकं सुप(1.21)र्णः पुन-

र्यचांमीकरपक्षपातममुचत्तन्मानयत्वं दधौ ॥

नागानां हस्तिनां कशिनां च दमने स एव पटि(1.22)मा भवति . गरु-
डसदृश इत्यर्थः . सत्यं गरुडेन सहैकात्म्यं प्राप्तम् . गरुडो हि सत्यः स च
सत्यभाषी(1.23) . दिव्यपथस्य भव्यमार्गस्याकाशस्य आवगाहने स एव वेगः
सुपर्णेशोभननागवल्लीदल.....(1.24*).....[प]क्षपातं

1 Ms. 'नेति'.

2 Ms. 'लौद'.

3 Ms. 'देव'.

4 Ms. 'अर्चना'.

5 Ms. 'मेना'.

6 Ms. 'व्यमथा'.

7 Ms. 'प्राथ'.

8 Ms. दमने lo. under 1-22

लोभं सुवर्णमय[पक्ष]ज्या पातं यदस्यजस्ततो हेतौर्मानव(1.1).....
 ...[पृ]थ्वीराजस्य सहायतां भजन्. नागदमनोदिभिर्गुणैर्यशस्यं गरुड
 ए(1.2)व.....यां सुवर्णपक्षपातमोचान्मानवत्वमवेह.....
 सैत्यशौवदस्य गरुडवाचिनो नपुंसकलिङ्ग..... ॥ 88.

इति गरुडहनुर्म(1.3)[न्मूर्तिभेदानुगत्वा-
 न्नुपतिरथ] पमणो रामभावप्रभावम् .
 तरितुमतितरस्वीभूय सप्तापि सिन्धू(1.4)-
 ~~~~~मियायं ॥

एवं गरुडहनुमतोर्मूर्तिभेदस्य भुवनैकमल्लस्य कंदम्बवासस्य चानुग-
 त्वा(1.5).....[पृ]थ्वीराजस्तप्तसमुद्रांस्तारितुं बलं प्राप्य लोकहिताय
 प्रयत्नं कृतवान्(1.6).....येन समुद्रमतरत् अहं पुनर्गरुडहनुमदवतारा-
 भ्यां भुवनैकमल्लकदम्बवासाभ्या(1.7).....[मगच्छ]दिति भद्रम् ॥ 89.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविष्टुतौ विश्वस्य निश्च(1.8)[स्य च
 ऋषाभाजि किरात]काव्यविष्टुतौ विश्वस्य रन्वश्रियि .
 पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविष्टुतौ(1.9)[ज्योत्स्नाकरो जावशिः?]
 [सं]वेशं परिवाञ्छति प्रतिपदं शास्त्राध्वनि ग्लानिमान् ॥

श्रीलोल(1.10)[राजसुतपण्डितभट्ट]नोन-
 राजात्मजो विवरणेन स जोनराजः .
 सर्गं व्यधत् नवमं सुखमत्र पृ(1.11)[पृ]थ्वी-
 राजाख्य]राजविजयाभिधकाव्यराजे ॥

पृथ्वीराजविजये नवमसर्गः ॥(1.12)

1 Ms. "गभि". 2 Ms. "न्दान". 3 Ms. "स्व". 4 Ms. lo. at top of page.
 5 Ms. "सपत्न". 6 Ms. "नुम". 7 Sic. Is it "रप सुपाणे"? 8 Ms. "सति".
 9 Ms. "रु". 10 Ms. "गिनाम". 11 Ms. "क" to "च" lo. on margin.

[दशमः सर्गः]

अथ विघटनसज्जबाल्यसरूपे
पिशुनगिरामपथेपि यौवनस्य .
दिशि दिशि विचचार पु(1.13)ष्पचापो
नृपतिसुताशयसन्धिवन्धभूतः ॥

पिशुनगिरो भेदमुत्पादयन्ति . तासामविषये(1.14)पि यौवने विघटमानं
विदीर्यमाणं बाल्येन सख्यं यस्य तस्मिन्सति कामो राजकन्याचित्तस्य राज-
विषये(1.15).....तः प्रतिदिशमचरत् . पृथ्वीराजस्य यौवनं श्रुत्वा
सर्वा राजकन्या रागममज(1.16)न्नित्यर्थः ॥

1.

प्रथमसमयविप्रलम्भखिन्ना
स्वसमसमग्रगुणावरोधभङ्ग्या .
अथ ज(1.17)नकसुतेव मूर्त्तिभेदै-
र्वहुभिरमुं परिरभ्य निर्ववार ॥

पूर्वजन्मनि विरहेणोद्विग्ना सीतेवात्मसमानां(1.18) संपूर्णगुणानाम-
न्तःपुराणां व्याजेनानेकैर्मूर्त्तिभेदैरमुमालिङ्गधातुंज्यत् . अन्तःपुररूपा बहु-
मूर्त्तीः(1.19) कृत्वा सीतेव तमसेवतेत्यर्थः ॥

2.

अनुगतनवयौवनश्रियापि
व्यपनयतापि धृतिं पतिव्रतानाम् .(1.20)
समसमयमयत्याङ्गनानां
नरपतिरूपगुणेन कञ्चुकित्वे ॥

सयौवनशोभेनापि सतीनां धृतिः(१.२१) हरतापि राजरूपगुणेन स्त्रीणां
सौविदल्लत्वे समकालमेव यत्नः कृतः . पृथ्वीराजादन्यराजानाम्(१.२२)---
.....रतेषु स्त्रीणां मृदा नाभूदित्यर्थः . श्रीधृत्योः स्त्रीलिङ्गत्वादपि
विरोधवाचकः क(१.२३).....रस्त्रीगाङ्गेया(?)...भवन्ति ॥ ३.

अपि सलिलशयस्य यस्य सेवा-
मकुरुत तं(१.२४)**(१७) परिरब्धुमुत्सुकानाम् .
~~~~~[ममूययेव] निद्रा
नयनपथं न ज[गाम कामिनीनाम्] ॥

[जलशयः](१.१)नस्यापि यस्य निद्रा सेवामकार्षत्तमा[लिङ्गितुं का]ङ्क्ष-
न्तीनां स्त्रीणां नयन.....[अत्रो](१.२)च्छेद्यते असूययेवेति . यं ज-
लेपि श्रितं [न तत्त्वा]ज तमद्यैताः कथं प्रार्थ..... ॥ ४.

~~~~~(१.३)रचदेवं तं सिपेवे
विनयवशंवदता वदान्यता च .
परिकलितवतीव दु~~~~
~~~~~(१.४)यांचन श्रीः ॥

कामातुरेव विनीतिर्दातृता च तं सिपेवे विनीतिर्दातृते.....
(१.५)परिचयं नास्पृशत् . विनयपूर्वं दातृत्वेपि सति तस्य लक्ष्मी रसिकैवा-
भूदित्यर्थः ॥ ५.

परमपुरुष[का](१.६)रदुरिश्रिताभ्या-
मुपगमितो वशवर्त्तितां भुजाभ्याम् .
विधिरविधुर एव भूरिवारं
रणसमयानवतारयां(१.७)चकार ॥

महता विक्रमेण दुरिश्रताभ्यामूष्मायमाणाभ्यां भुजाभ्यामायत्तीकृतो
विधिरनुकूल एव त(1.8)स्य बहून्वारान्संभ्राममुदपादयत् ॥ 6.

अथ कुविधियदृच्छयेव नागा-
र्जुन इति निन्दितभिन्नुयोग्यना(1.9)मा .
निगडगृहपरिग्रहाय मातु-
ग्रह इव विग्रहराजवल्लभायाः ॥ 7.

पितुरखिलनृपाविल(1.10)ङ्घ्यभाग्या-
श्रुतवलनिर्मथनैकवीरजन्मा .
गुहपुरमिति दुर्गमध्यरोह-
न्मधुररसाहृतिदोहदेन बालः ॥(1.11)

नागार्जुनस्य चः कुविधिः कुत्सितं पूर्वकर्म तेन हेतुना या यदृच्छा
तया हेतुभूतया निर्मितं मातापितृ(1.12)भ्यां कृतं भिन्नुयोग्यं भिन्नु प्रचु-
रतयाभितं. नागार्जुन इति नाम यस्य स बालो विवेकशून्यो गुहपु(1.13)र-
संज्ञितं कोटमारोहत् . केन हेतुना मधुरा या रसा भूमिस्तस्या आहतौ हरणे
दोहदो लौल्यं . किमर्थं स्व(1.14)स्या मातुर्निगडगृहे बन्धने परिग्रहार्थं न तु
कोट्रजयायेत्यर्थः . पितुर्विग्रहराजस्य संबन्धिनस्तक(1.15)लै राजभिरलङ्घ्यस्य
भाग्यानामश्रुतवलस्य निर्मथने एकवीरं जन्म यस्य सः . बालार्थं बालाश्र-
(1.16)यो ग्रहो मातुर्निगडायेव भवति तस्याः पुत्रोपयोग्यमध्यासितत्वात् .
मधुरस्य रसस्वाहृतौ(1.17) आहारे लौल्येन ॥ 8.

प्रशमितश्रुवनैकमल्लवीर्य-
ज्वलनविलम्बकदम्बवासवायुः .
समुदितपुरु(1.18)पार्थभागधेयो
निरगमदाहवसाहसाय देवः ॥

1 Ms. "दुष्प". 2 Ms. "दृष्ट". 3 Ms. "दृष्ट". 4 Is it कलस्य च ?
5 Is it "योग्यमेवाश्रिताय" or "योग्यमेवाश्रितम्" ? 6 Ms. "लक्ष".

भुवनैकमल्लस्य यो वीर्यज्वलनस्तेन विलम्बो(1.10)र्थाद्विरदूरीकरणं तथा
कदम्बवास एव वायुस्तौ प्रशमितावनपेक्षितौ येन सः यतो युगप(1.20)भि-
विष्टपौडपभाग्यो देवः पृथ्वीराजो युद्धाय निर्गतः ॥ 9.

कुलमुदधिनिवासि कालदत्ता-
भय(1.21)मिव हैमवतीसहोदरस्य .
युधि सहचरतां नरेन्द्रमूर्ते-
र्भरकरिपोः करिचक्रमाललम्बे ॥

समुद्रे(1.22) निवसत्तथा रणकाले दत्ताभयं पार्वतीसोदरस्य मैनाकस्य
कुलं गिरिसमूह इव हस्तिगणो(1.23) राजरूपस्य विष्णो रणे सहचारित्व-
मापत् ॥ 10.

नृपतिमनुचचार चारुरिक्थ-
क्रमत इवो ~ ~ ~ ~ ~ (1.24*) ~ ~ .
~ ~ ~ ~ ~ ईवान्तरिक्ष-
भ्रम ~ ~ ~ ~ [म]नन्तमन्वयूधम् ॥

अन्तरन्तरिक्षे आ(1.1).....वमानमित्यर्थः अश्वकुलं राजा-
नमन्वगच्छत् अतः संभाव्यते रिक्थं(1.2).....[सू]र्यस्याश्वानां
यूधमिव.....वेगवत् . अनन्तं बहु . पृथ्वीराजो हि सूर्य(1.3).... 11.

[अतिभरसहनप्रवृद्ध]कीर्त्ति-
द्विपमिव शेषमहीशमेव मत्वा .
अहिकवलनकेलि(1.4)[कोविदं त-
त्करभकुलं ह्यसं?]धमन्वयासीत् ॥

राक्षोतिभरसहनेन प्रवृद्धां कीर्त्तिं द्विपन्तं शेषं(1.5).....
[प्रा]सोद्यतमुष्टकुलमश्वसेनामन्वगच्छत् ॥ 12.

गलितमयुगपद्यु(1.6)गत्रयेण
क्षितिपतिना युगपत्कृतं नवीनम् .
गिरिशट्पदत्रयं विदित्वा
धवलबलं बलव(1.7)द्वले ववल्ग ॥

अयुगपत्क्रमेण युगत्रये गिरिशट्पदस्य धर्मस्य पादत्रयं गलितं सद्वा-
क्षा(1.8) नवीनं कृतं ज्ञात्वेव धवलबलं दृपयूथं कटकेवलगतं ॥ 13.

नरपतिदयितेति माननीयां
क्षि(1.9)तिमिव पादयुगेन न स्पृशन्ती .
चतुरचरणचारचारसी-
द्वगन इवात्र पदा पदातिसेना ॥(1.10)

भूमिपतेर्भूमिः प्रियेत्यवो मान्यां भूमिं मत्वेव पदाभ्यामस्पृशन्ती
पक्षिसेनाकाशे न्यस्तपदेवासीत् (1.11) चतुरो यश्चरणयोश्चारः क्रमविशेषस्त-
था चारः ॥ 14.

वृषतिरखिलकुण्डपक्षरक्षा-
मणिरिति क(1.12)र्णजुषेव किंवदन्त्या .
उपससृपुरतीतभाविराका-
रमणगणस्सुसितातपत्रभङ्गया ॥

अ(1.13)यमखिलानां सर्वेषां कृष्णात्पापावबहुलाच्च पक्षाद्रक्षार्थं मणिरिति
श्रुतया वार्तयेव भूतां(1.14) भविष्यन्तश्च पूर्णचन्द्राश्चन्द्रच्छलाद्वागताः ॥ 15.

ग्रहितमुदधिसप्तकेन सर्वं
सकलघनेभ्य इ(1.15)वैन्द्रचापचक्रम् .
दिशि दिशि शिखिपिच्छनिर्मिताना-
मघटत मण्डलमुष्णवारणानाम् ॥(1.16)

सप्तभिस्समुद्रैस्समस्तमेघेभ्यो विसृष्टमिन्द्रधनुश्चक्रमिव मयूरपङ्क्तकल्पि-
तानां छत्राणां(1.17) मण्डलं दिशि दिश्यमिलत् ॥ 10.

असितधवलपूयमानवाल-
व्यजनसहस्रसहायदिग्वि(1.18)भागा .
चकितकलितमोनुलघचल्ग-
त्कृतयुगचन्द्रकरेव भूर्वभूव ॥

कृष्णानां श्वेतानां च चम(1.19)राणां सहस्राणि सहाया येषां ते दि-
गन्ता यस्यां सा भू राजभयाचकितो यः कलिस्स एव तम(1.20)स्तस्यानुल-
ग्नाः कृतयुगस्य चन्द्रस्येव कराः किरणाश्च यस्यां सा भूरभूत् ॥ 17.

हृदि हृदि रिपुयोषि(1.21)तां निधातुं
विभजनपूर्वमिवोपतापनाय .
ध्वजपटपटलानि पाटनाय
प्रवृत्तिरे प्रच(1.22)[लन्ति] मूर्यधाम्नः ॥

चलन्तो ध्वजास्मूर्धतेजोदलनाय प्रवृत्ताः अतस्संभाव्यते शत्रुश्रीणां
प्रतिचि(1.23).....संतापनार्थम् रेवितेजो निधातुमिव ॥ 18.

अविरलरथचक्रचक्रधारा-
खनननिभेन पृथक्पृथक् पृथिव्याः .(1.24)
[अपरनृपनिखातताप]शून्यो-
द्धरणमिवाशयतो विधीयते स्म ॥

रथचक्रास्येव चक्रधारास्ताभिर(1.25)*68)विरलं कृत्वा खननस्य व्या-
जाद्राज्ञान्यरा[ज]कृतस्य सन्तापशाल्यस्योद्धर.....(1.1)स्य . 19.

1 Ms. 'दाहदि'. 2 Ms. 'दि'. 3 Ms. 'दिवो'. 4 Ms. 'ते छत्र'.
5. Ms. lc. at the bottom of page. 6 See p. 39, note 4; p. 284, note 2.
7 Ms. 'नर'. 8 Ms. 'दृष्ट'.

रथंचरणविपाठ्यमानधात्री-
तलतलिनोच्चरिताहिवाहिवक्त्रम् .
[करभकुलमुवाह तत्पताका-
प](1.2)टमिव तुन्यगुणं विरूपतायाः ॥

चक्रपाटितभूतलालुलिनं तनु.....(1.3)यस्य तत्करभकुलं
कर्तुं पताकापटमिवावहन् उद्वैग्यमानेषु.....(1.4)गुणं कुतो विरू-
पत्वात् . यद्वा भूतलस्य तलिनं तनुप्रदेशः ॥ 20.

पटं ~ ~ ~ ~ ~
[रिपु](1.5)वलनिर्दलनाय कालदूतान् .
प्रतिनिनदनिभादुपागताः स्मो
दुतमिव ~ ~ ~ ~ ~ ॥

[दु](1.6)न्दुभिश्शत्रुमारणार्थं यमकिङ्करानिवाहयत् वयसागतास्म इ-
तीव भू.....॥(1.7) 21.

कटकभरनिपीठ्यमानधात्री-
नमनमितोन्नमितो महीध्रंवर्गः .
उपजिग[मिपु] ~ ~ ~ ~ ~ (1.8)
चलितुमिवारभताक्षमो ग्रहीतुम् ॥

सैन्यभरेण निपीठ्यमानधा[त्री].....(1.9)किंचिदिवोन्नमितः
भूमिनमने पर्वतानामौन्नत्यसंभावनात् शत्रूनागच्छ.....(1.10)कः
पर्वतवर्गो भयवशाच्चलितुमिवारब्धवान् ॥ 22.

करभरभसभीरुभिर्भुजै-
स्त्व[रितमवेशि यदा](1.11) तलं रसायाः .

1 Ms. "ध". 2 Ms. "ध". 3 Sic. Is it "लल्लुकिर्"? The text would then be "लल्लुकिर्भरि". 4 Is it पटद्विरत्न आनुष्ठव भूयो? 5 Ms. "दीप". 6 Ms. हुक्.

अतिभरविबशस्य भोगिभर्तु-

स्तदिव सहायदशां प्रयातुमीपुः ॥

करभेभ्यो रभस(1.12)भौतैस्तर्पैः पाताले हुतं चत्प्रविष्टं तत्प्रवेशवशैः(?)
संभ्रांतस्य शेषस्य साहायकं कर्तुं सपौ(1.13) अकार्षन्निव(?) ॥ 23.

पटहचिरटितानुवादविद्या-

पतिभिरकारि निवेदनं दिगन्तैः .

द्युसरिति जलके(1.14)लिनिर्दृतानां

दलति भरेण धरेति दिग्गजानाम् ॥

पटहानां चिरटितस्य ध्वनेरनुवादे(1.15) प्रतिशब्दे विद्यापतिभिर्षिद्धयै-
दिगन्तैर्गङ्गाजलकीडाप्रवृत्तानां दिग्हस्तीनां भरेण भूस्फुटतीये(1.16)....
..... ॥ 24.

—कमदलयन्दमाय(?)मस्मि-

न्सति नृपतौ तव वक्रता न योग्या .

निगदितुमि(1.17)—————

————— ॥

.....विपर.....(1.18) 25.

[Lines 19 to end of page missing] (*)

.....मुखसहस्रेण शेषे.....ति गृहीतमूर्त्तिसहस्रो
बलवद्.....(1.1).....कृतां भूमिमवहत् . नामी शेषनिश्वासाः किं
वर्हि भूमिधारणार्थं कृ(1.2)..... ॥ 26.

तुरगसुरपरम्परापरानैः

प्रथमतः गतमस्तमन्तरिक्षम् .

पुन(1.3)—————*

[क]चिदपि मातुमिभैरशक्नुवज्जिः ॥

1 Ms. सम्भेन crossed before 'मी'.

2 Ms. 'कीपा' loc. under 1-15.

3 Is it 'रिव भिरगवि देशकान्ता' ?

अश्वत्थुररजोभिराकाशं विनाशं(१.४).....नैर्हस्तिभिस्त्वशरी-
रश्रिया पुनरारव निर्भितम् ॥ २७.

प्रतिपदमघटन्त वै(१.५)[जयन्ती-
भुज ~ ~ - दभिभूत?][वैजयन्ताः .
दशमुखहृतपूर्वराजराज-
प्रमुखविमानमदच्छिदो नि(१.६)[विशाः] ॥

.....[म]ण्डपा मार्गे मार्गे संपन्नाः वैजयन्त्यः पताकास्ता
एव भुजांसैर्हेतुभिरभि(१.७).....[जि]तरशक्रप्रासादो यैस्ते तथा
दशमुखेन हृतपूर्वाणि यानि राजराज.....(१.८).....विमानानि
तेषां मदच्छिदः पुष्पकादिविमानसदृशा इत्यर्थः ॥ २८.

तिसृभि(१.९)[रनुसृतेव शक्तिभिस्तं]
प्रणयपरा परिरभ्य राजलक्ष्मीः .
अविरतकरिकर्णतालवात्या-
जडिमभयं(१.१०) ~ ~ ~ [मुञ्चति स्म?] ॥

तिसृभिश्शक्तिभिरनुसृता सहितेतीव तं प्रणयेनालिंग्य राज्यधीर-
विरतं(१.११).....यो^१ जडिमा ततो भयमत्यजन् तिसृणां मध्या-
त्काचिदेनं मा स्म रञ्ज(१.१२).....गातुं . परिरम्भेण च जाड्य-
भयं शाम्यति ॥ २९.

प्रतिपथमिलितानुलस्रतच(१.१३)-
त्पुं[रदयिता]हृदयोपदिष्टरंहाः .
गुडपुरमथ वेष्ट्यांचकार
क्षितिपतिरुद्धतयुद्धतत्वदर्शी ॥(१.१४)

अर्थाद्गुडभागवानां प्रतिपथं मिलितानानुलस्रन्तानां तासां तासां पुर-

स्त्रीणां हृदयैरिबोप(1.15)विष्टं रंजो यस्य स मनोवच्छीघ्रगामीत्यर्थः वयो-
द्धतेषु युद्धतत्त्वस्य दर्शको राजा गुडपुरम्(1.16)वेष्टयत् ॥ 30.

दलयितुमयतन्तं दुर्गभाजा-
मथ हृदयं नृपसैन्यसिंहनादाः .
असमसमरस(1.17)त्रनिर्विविक्त-
त्पितृपतिमङ्गलसूक्तपाठकल्पाः ॥

दुर्गप्रविष्टानां मनो दलितुं राजकटकसिंह(1.18)हनादाः प्रवृत्ताः अस-
मो यस्समरस्त एव सन्नेमनवरताम्रदानस्थानं तत्र निर्विविक्तप्रवेष्टुका-
मः(1.19)यः पितृपतिर्यमस्त्वस्य मङ्गलसूक्तपाठसदृशाः . सन्ने च भोक्तुकामो
ब्राह्मणस्सूक्तानि पठति ॥(1.20) 31.

अवनिपतिभयादुपेत्य पार्श्वं
सह चलता कलिनेव दत्तशिखाः .
दयितमपि विमुच्य वीरधर्म(1.21)
कचिदपि विग्रहराजभूरयासीत् ॥

सह चरता सहचरेण कलियुगेन राजभयान्निकटमे(1.22)[त्य दत्तो]-
पदेश इव विग्रहराजपुत्रोभीष्टमपि वीरधर्मं त्यक्त्वा कापि पलायितः ॥ 32.

समर (1.23) — — — — —
समरसहेषु बहुष्वपि स्थितेषु .
स मरणमपवादसंज्ञमाप्तुं
समरस[योर्भयलज्जयोर्ममज्ज?] ॥(1.24)

.....हेषु वीरेषु बहुष्वपि स्थितेषु स राजा पुत्रसंग्रामार्थं न
प्रवृ.....(1.25**69).....[अव]शोनामकं मरणं लब्धुं तुल्ययोर्भय-
[ल]ज्जयोर्ममज्जः . अन्योपि कि..... 33.

— — — — (1.1) मपदे विमुक्तसत्त्वं
 — — — रजोपि तमोदशां मपन्नं .
 तदपि समरसाक्षि[खोप्यष्टवन्
 — — — — देवभटा?] (1.2) दयः प्रवीराः ॥

राक्षा भीतानां मारणाभावाद्पदे अस्थाने भ्रष्टसत्त्वं तं तमोदशां प्रा-
 मुवद्भजो य..... (1.3) दयस्तदेवभटादयः संवन्तुः . देवभटादिभिरतत्सत्त्व-
 अंशो गोपित इत्यर्थः . रजस्तमसी गुणौ . 34.

[प] (1.4) रिष्टरहितशिशरोविहीनो
 भवति पुमानिति यः पृथुप्रवादः .
 अहितभुजभृतां — — — —
 [त] (1.5) मगमयच्चरितार्थतां नरेन्द्रः ॥

अस्वामिको लोकशिशरोरहितो भवतीति यो महाञ्जनप्र[वादस्तं श]-
 (1.6) बुभटानां शिरांसि च्छित्त्वा सत्यार्थत्वमनयत् . विप्रहराजपुत्रे चलिते
 शत्रून्वधोदित्यर्थः ॥ 35.

[भुवि पति] (1.7) तवतां स्वयोधमूर्ध्ना-
 मनुसरणार्थमिवावनम्रमुख्या .
 सममहितमहीपतेर्जनन्या
 सुभटप्रदाः प्रभु[रानि] (1.8) नाप बध्वा ॥

छेदेन भुवि पतितानां निजभटशिरसामनुगमनार्थमिवा[न]तमुख्या
 शत्रुराजमात्रा सह बध्वा (1.9) राजा सुभटपंक्तीर्नानयत् ॥ 36.

असुररुधिरसिन्धुतीर्थिकानां
 नर[रुधिराच्च]मनं ह्यपेयपानं .

1 Ms. 'दे.' 2 Ms. 'दयसंवाक.' 3 Ms. 'दे.' 4 In it चक्षितभयशिरांसि
 मतीतिना 5 Ms. 'प.' 6 Ms. 'यम' 7 Sic. Read 'शिरः'

इति नृ(1.10)पतिशंरा इव त्रपातो
भगिति निपङ्गुनिपङ्गितामगच्छन् ॥

पृथ्वीराजेनासुरसमारशाग्रवो नित्यं.....(1.11)अतोसुररक्ताब्धौ ती-
र्थिकानां तद्वायानां नररुधिरेणाचमनमपेयस्य पानमयुक्तं भवतीतीव लज्जा-
तो राज्ञ(1.12)शरास्तूणे तूर्णं प्रवेशमगच्छन् ॥ 37.

अथ विजयिनि राजनि प्रविष्टे
क्षणमपि निर्गमनं श्रियोतिभीमा .
अरु[ण](1.13)दजयमेरुगोपुरस्य
प्रतिभटभूर्धभिरेव तोरणस्रक ॥

ततः प्राप्तजये राज्ञि पुरं प्रविष्टे सति शत्रु[मस्तक](1.14)कृता अजय-
मेरुदुर्गस्य तोरणस्रगेवातिभीमत्वाभिर्गमनं श्रियोरुधत् . श्रीस्तत्रैव स्थिरा-
भूदित्यर्थः ॥(1.15) 38.

गरुदिव दिशि पश्चिमोत्तराया-
मंतिवलवानधिपस्समस्त एव .
तदुपरि परमार्थपौरुष[द्ध्या ह्य](1.16)-
पतिरेव तिरस्करोति सर्वान् ॥

यथा वायुस्तथा पश्चिमोत्तरायां वायव्यविदिशि सर्व एव प्रमुरति-
[वल](1.17)वान्भवति तदुपरि ह्यपतिरेव सहजविक्रमसमृद्धस्सन्स्पर्धान-
भिभवति ॥ 39.

तमपि मुपितग[र्जना](1.18)धिकारं
चिरसलघुं शरदभ्रवज्रधातः .
कदशनकुशलो गवामरित्वा-
त्समुदितगौरिपदापदेश[मुद्रः](1.19). 40.

1 Ms. "लिपि." 2 Ms. "नाभ." 3 Ms. "चक्र." 4 Ms. "नाथ".
5 Ms. "मोन्तारपौसति." 6 Ms. "मोन्तारव." 7 Ms. "गौरि".

वृषचरणनिपातपातकित्व-

प्रकरणासामयिकः कलेर्युगस्य .

स किल सकलराजमण्ड[लश्री](1.20)-

व्यवधिविधानविधुन्तुदत्वमैच्छत् ॥

गर्जनाख्यो देशविशेषो गर्जनं गजितं च तत्र मुषितोधिकार[1] यस्य तं
(1.21) यशशरदभ्रमिव धिरसं हृतभूमिकं निर्जलं चातो लघुमनादरणीयं हे-
लातुल..... (1.22) गोघ्नत्वात्कुत्सितभोजनकारी तथा समुदिते संभू-
य स्थिते^१ गोरिरिति व्यपदेशो मुद्रा [यस्य].... (1.23*)..... [प]-
दच्छेदेन पातकित्व..... राप्रकर्षणक्रिया तत्र क..... (1.1).....
...[चन्]द्रो नृपाश्च राजानस्तमस्तराजमण्डलशोभायाश्छादने राहुम[िष]
..... (1.2)..... छादयति ॥ 41.

किमपरमपरीक्ष्य दीक्षितत्वं

क्षपणविधौ नररक्षसां स पापः . (1.3)

[व्यसृ]जदजयमेरुमेरुभूभृ-

त्कुहरहरेरपि दूतमेकमग्रे ॥

किमन्यत्तस्य वर्येत इति शेषः . न(1.4)[रर]क्षसां म्लेच्छानां विनाश-
करणे तस्य प्रतिज्ञामविमृश्य स म्लेच्छराजो जयमेरुनामदुर्गमेव मेरुप(1.5)-
..... रे हरोस्मिहस्येन्द्रस्य सूर्यस्य वा दूतमेकं विसृष्टवान् ॥ 42.

तमित्यन्तं दूतवर्णनपरं कुलकम् ॥ (1.6)

निरवधिकपिलावधं प्रशस्ति

लिखितुमतीव विशालभालपटम् .

कृतमिव विधिनैव बुद्धिपूर्व(1.7)

खलतिदशां गमितं शिरो दधानम् ॥

1 Is it "वितस्तेनृप स्थितो गो" ? 2 Ms. "वमेरु." 3 Ms. "वमां."
4 See note 2, p. 254. 5 Ms. "धिप." 6 Ms. "धप."

राजद्वारस्थवर्गस्तमापतन्तं सन्तं कथमपि निषिपेधेति संशयः(१४). ख-
लतिदशां लुब्धनं प्रापितं शिरः कर्मभूतं दधानम् अतस्संभाव्यते निरवधी-
नामसंख्यानां कपिला(१५)नां गोविशेषाणां वधो मारणं तत्प्रशस्तिं लेखितु-
मिव वेधसैव विस्तीर्णललाटपट्टं सृष्टम् . लि(१.१५)खितुमिति चिन्त्यम् ॥ ४३.

परिहृतकचकूर्चपद्मरोम-
व्रजमिव कालिकयाप्यवयभीत्या .
स्वपदसु(१.११)लभगोस्तनीगुलुच्छ-
प्रतिफलितामिव वधुतां वहन्तम् ॥

स्वपदे गर्जनदेशे सुलभा या गोस्त(१.१२)नी द्राक्षा तद्गुलुच्छेभ्यस्सं-
क्रान्तामिव कपिलवर्णतां दधानं अतस्संभाव्यते पापभयात्कालत्वेना(१.१३)पि
त्यक्तकेशादिकम् ॥ ४४.

दधतमपुनरुद्रमाय लूनै-
स्सह चिकुरैरिव लुप्तमूर्धवर्णाम् .
विपिन(१.११)विहगवाशितायमानां
तनुमिव विगिरमप्यशुद्धवर्णाम् ॥

विह्विन्दायाम् . वनपक्षिरुतसमां(१.१५) गिरं दधतम् लुप्ता मूर्धवर्णा
श्रुतवर्गरेषा यस्यास्ताम् तनुमिव . तत्पक्षे मूर्धवर्णः कालत्वं अशुद्धो(१.१६)
[व]र्णो जनकमत्वं यस्याम् ॥ ४५.

हृतमिव हिमतश्शुचित्ववर्णं
जननभुवः ककुभो हिमाद्रिमत्याः .
सि(१.१७)[च]यसमुचितं विपाणिडमानं
वपुषि वहन्तमवधरोगकल्पम् ॥

1 Ms. "विपिन." 2 The verse referred to by this part of the Comm.
is lost. 3 Ms. "वध." 4 Ms. "सामा."

सिचयानां वाससामुचितं पा(1.18)[एङुरे]त्वं शरीरे धारयन्तं. पांडुवर्ण-
मित्यर्थः . अवशो गच्छो रोगेदित्यादिः तत्समम् अतस्संभाव्यते शु(1.10)-
[चि]त्वं शुद्धिरशुभत्वं च तद्वर्णं यत्रैवं कृत्वोत्तरदिशो जन्मभूमेर्हिमादिवा-
हृतम् ॥ 46.

कलयति कथ(1.20)[मा]ङ्गिकस्य शोभा-
मंशुचिनि जन्मनि वाससोपि शुद्धिः .
इति वृजिनमिवेत्यं कञ्चुकित्वं
कृतपरिरंभ(1.21)~~~~~[मुद्रहन्त]म् ॥

अशुचिनि जन्मनि चाण्डालत्वे मलिने च जन्मनि सत्वाङ्गिकस्य श-
रीरस्थस्य(1.22).....[विहि]तालङ्घनं वृजिनं पापं कर्मभूतमुद्रह-
न्तम् ॥(1.23**70) * 47.

* * * * *

निवस्थानेषु मग्नास्सर्वेव.....यस्य भाजनं दृष्ट्वा राज्ञां षडङ्ग.....
...(1.1)न केवलं जनानामङ्गान्य...मग्नानि यावद्राजाङ्गान्यपि दुर्गाङ्गे
मग्नानीत्यर्थः . भयात्सर्वे दुर्गं प्रविष्टा [इ](1.2)ति तात्पर्यम् ॥ 48.

भाषादोषवशाद्विरां बलरजस्तोमैर्दिशाम्भसा-
मच्छां भानुरुचां च दुष्कृतभरा[द्या](1.3)वापृथिव्योरपि .
काठिन्यात्कुलिशस्य मारकफलासङ्गादिपूणां वधा-
द्धेनूनां [च] धरख्यरोधि दशधा [तथ्या](1.4)भिधैर्गौरिभिः ॥

दशधा गौरिभिर्गवामैरिभिर्वधकैर्धरणी गौररोधि विष्णुता . तानेव
दशप्रकार[ान्भा](1.5)षादोषेत्यादिनाह . भाषादोषवशाद्विरां रोधः . बलरेणु-
निकरैर्विशां गवां रोधः . तथाभसां गवां तै[रे](1.6)व रोधः . तथापूणां गवां

1 Ms. पाङ्गु. 2 Ms. 'भरिज'. 3 Ms. 'विज'. 4 Ms. 'भास'. 5 Ms. 'वैष'.
6 Copyist's remark अत ऊर्ध्वं दिशश्च पञ्चापि प्रायः गच्छतामि. 7 Ms. 'गौ'. 8 Ms. 'गौ'.

तैरेव रोधः. पापभराद्गतावापृथिव्योर्गोर्वाधा. कुलिशस्य गोः कोठिन्याजयैः.
(1.7) शराणां मारफलकफले लोहमये मुखे आसक्ताङ्गेनूनां गवां वधात्.
तथा च कोशः.

वाग्भूदिप्रशिम(1.8)वज्रेषु पञ्चद्विखर्गवारिषु

गोराब्दस्य स्मरणाद्दशधा तथ्याभिचैस्सत्यार्थनामभिः ॥

49.

कारागाराधिका(1.9)राहितरणरणकैः प्रेतनाथस्य याव-
त्तैर्दुर्गे गूर्जराणां नृतनुभिरसुरैर्नद्वलाख्ये निमग्नम्.

पृथ्वीराज(1.10)स्य तावन्निखिलदिगभयारम्भसंरम्भसीमा-
भीमा भूभङ्गभङ्गी विरचनसमयं कार्मुकस्याचचत्ते ॥(1.11)

कारागारे बन्धनस्थानेधिकाराय प्रेतनाथस्य जनितं रसुरणकं चिन्ता
यैः. पूर्वं यमकारागारस्य शून्यत्वा(1.12)चिन्ता नाभूत् तदा तु यमेन कारा-
गारं प्रवेशिताः अतो यमस्य प्रत्यवेक्षाचिन्ता जातेत्यर्थः. तैर्मनूष्यरू(1.13)-
पैरसुरैर्नद्वलनाग्निं दुर्गे यावन्निमग्नं तावदिशामभयदानस्य सीमावधिः भु-
कुटिर्धनुषो न(1.14)मनमाख्यत्. राज्ञा यदा भुकुटिः कृता तदा भटैर्धनुर्नमि-
तमित्यर्थः ॥

50.

भुकुटिकुटिलः पृथ्वीभर्तुर्गद(1.15)अवनेरिशवं

मिलदरुणिमा भाले कोपि व्यभाव्यत कालिमा.

जलधर इवाकस्मादैरम्भदेन संहार्चि(1.16)पा

चिकुरसरणिं प्राप्तः कर्तुं प्रतापवृत्तिं द्विषाम् ॥

राज्ञो भुकुटिरूपः कुटिलश्च तथा मिलन्न(1.17)रुणिमा कोपरगो
बस्य स कालिमा कार्णव्यं ललाटे जनने(?) व्यभाव्यत दृष्टः शत्रूणां प्रतापं
हन्तुं वैद्यु(1.18)तेनाग्निना सह केशसीमां प्राप्तो मेघ इव. नेयं भुकुटिः
किन्तु मेघः न चार्यं कोपरगः कि(1.19)न्तु विद्युदग्निः. विद्युत्सहितो मेघ-
श्शत्रूणां प्रतापार्गिनं शमयितुं संप्राप्त इति सम्भावनमिति भ(1.20)द्रम् ॥ 51.

1 Ms. "एगोका".
"मारफलाका".
7 Ms. "रे".

2 Ms. "व".
4 Ms. "लिप्या".
8 Ms. "गदा".

3 Sic. Is it "रफलाके"? Is the text
5 Ms. "गैव". 6 Ms. "मयू".
9 Ms. "वैरिषा crossed before के".

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविद्वतौ विश्वस्य निरवस्य च
 च्छायाभाजि किरातकाव्यविद्वतौ (1.21) विश्रम्य रम्यश्रियि .
 पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविद्वतौ संवेशमिच्छाम्यहं
 शास्त्रज्ञोदजखेदमैदु (1.22) रमतिर्व्योत्सनाकरो लावणिः ॥

श्रीलोलराजसुतपरिहृतमट्टनोन-
 राजात्मजो विवरणेन स [जो] (1.23) नराजः .
 सर्गं चकार दशमं सुखमत्र पृथ्वी-
 राजाख्यराजविजयाभिधकाव्यराजे ॥ (1.24)

पृथ्वीराजविजयविवरणे श्रीजोनराजकृते दशमस्सर्गः ॥*

1 Ms. "दशमः". 2 Ms. "विजयो". 3 Ms. "राजविजय". 4 Ms. "संवेशमिच्छाम्यहं" (1.32*).

[एकादशः सर्गः]

— तंजसा .
तेजोन्तरतिरोधानं व्यानञ्ज नृपतेर्भुम्बम् ॥

अ ..... (1.1) ..... स्पृष्टं राक्षं मुखं तेजोन्तराणां
मन्येषां तेजसामन्तर्धानमकरोत् ॥ 1.

दर्पणेष्विव सं(1.2)क्रान्तं मुखेषु भुजशालिनाम्,
सहस्रमुखतां प्राप तस्य शूरस्य तन्महः ॥

आदर्शेष्विव वीराणां मुखं(1.3)पु संक्रान्तं तस्य शूरस्य रवेऽथ तेज-
सहस्रप्रकारतां प्रापत ॥ 2.

ततः कदम्बवासनं धैर्यावासनं मन्त्रिणा,
वि(1.4)ज्ञप्सस्त्यदासेन सभाव्यासेन पार्थिवः ॥

धैर्यावासत्वादिगुणविशिष्टेन कदम्बवासाख्येन मन्त्रिणा(1.5) राजा
विज्ञप्तः ॥ 3.

राजन्नवसरो नायं रुपां भाग्यनिधेस्तव,
किं क्रमेलकभक्ष्येषु ताक्ष्यः फणिषु कुप्यति ॥(1.6)

अ ..... वतो नायं रोषकालः उष्ट्रैर्भोक्तुं शक्येषु सर्पेषु गरुडैः किं
पराक्रमते ॥ 4.

तिलोत्तमामिवोद्दि(1.7)श्य रसामतिमनोरमाम्,
सुन्दोपसुन्दभङ्ग्या ते खयं नंच्यन्ति शत्रवः ॥

यथा तिलोत्तमा मुद्दिश्य (l. 8) सुन्दोपसुन्दौ नष्टौ तथा तव मनोज्ञां ल-
क्ष्मीमुद्दिश्य शत्रवस्त्वयं नाशमेव्यन्ति ॥ 5.

इति तस्मिन्वदत्येव (l. 9) महीनं विनयानन्तः .
तेजसं च भ्रमदृष्टिः प्रतीहारो व्यजिज्ञपत् ॥

एवं तस्मिन्कथयत्येव वि (l. 10) नयेन नतोतस्तेजसेव सम्भ्रान्तदृष्टिः प्र-
तीहारो विज्ञापवान् ॥ 6.

हृद्यमानमिवानन्दं विकस्वरमुखो (l. 11) वपन् .
लेखहस्तः पुमान्प्राप्तो देव गूर्जरमण्डलात् ॥ 7.

आकर्ण्येति प्रतीहारभारतीं भारतेश्वरः (l. 12)
तूर्णं प्रवेशयेत्यूचे स च दूतमवीविशत् ॥

एषं प्रतीहारविज्ञप्तिं श्रुत्वा त्वमेनं प्रवेशयेति (l. 13) राजा तमेवं प्रत्यु-
क्त्वान् प्रतीहारश्च दूतं प्रवेशितवान् ॥ 8.

मुखे प्रसादसंवादसंमतैस्स मितैः (l. 14) पदैः .
गूर्जरोपज्ञमाचख्यौ घोरं गोरिपराभवम् ॥

मुखे प्रसादस्य संवादेन प्रियैरल्पैः पदैः (l. 15) स दूतो गूर्जराणामुपज्ञाद्य-
ज्ञानं . प्रथमं गूर्जरैरेव कृतमित्यर्थः . गीरीणां म्लेच्छानां पराभवं कथि (l. 16)-
तवान् . उपज्ञोपक्रममिति नमुंसकम् . उपज्ञा ज्ञानमाद्यं स्यादित्यमरः ॥ 9.

उच्चैश्चरस्त्वसा (l. 17) लक्ष्मीरमुनैव कलङ्किता .
इति कोपेन निशेषैः परित्यक्तं तुरङ्गमैः ॥

उच्चैश्चरसस्तोदरी श्रीर (l. 18) ..... दूषितेतीव रुपा सर्वैरश्वैस्त्य-
क्तम् ॥ 10.

1 Ms. 'गता'. 2 Ms. 'लेव'. 3 No Comm. 4 Ms. 'रि'.
5 Ms. 'रं गो'. 6 Pāṇini, 2. 4. 21. 7 Amara. 2. 692.

द्विजराजो मम भ्राता द्विजराजाश्रयः पतिः .

कथं(1.19) [मातङ्ग]सङ्गो मे न्याय इत्युज्झितं श्रिया ॥

द्विजराजश्चन्द्रो ब्राह्मणश्च मम भ्राता भवति द्विजराजो गरुडस्तदा-
(1.20).....तो मम मातङ्गैर्मूर्च्छैश्चाण्डालैश्च सङ्गः कथमुचित इति
लक्ष्म्या त्यक्तम् ॥ 11.

अपवि(1.21)[त्रमु]खन्द्रपुमंसमर्थैरिवासुंभिः .

पृष्ठव्रणमुखेनैवं त्यक्तनिशेषसैनिकं ॥

अष्टुचित्वान्मुं(1.22**71)खं द्रष्टुमशक्तैरिव.....पृष्ठव्रणमार्गैर्यो-
विभक्तसमं[स्त].....(1.1)इत्यर्थः ॥ 12.

निशम्य दुर्यशोमात्रसैन्यं ह्यपतिं गतम् .

विज्ञापयितुमारेभे पार्थिवं [पृथिवीभटः] ॥(1.2)

अपयशोमात्रमेव सैन्यं यस्य तं ह्यपतिं गतं श्रुत्वा पृथिवीभटो रा-
जानं विज्ञप्तवान् ॥ 13.

— (1.3)मांसाद्य स्वामिन्मा स्मावमन्यथाः .

भाव्यर्थदर्शिनात्मानं धन्यं मन्यस्व मन्त्रिणा ॥

हे स्वामि.....(1.4)त्वं मावमंस्थाः भविष्यन्तमर्थं जानता कद्-
म्बवासेन मन्त्रिणा करणभूतेन त्वमात्मानं धन्यं मन्यस्व ॥ 14.

[तिलोत्तमे](1.5)व हि रमां रज्यन्ती त्वयि गोपतौ .

स्वयं जगाम लोभान्धगोरिच्छयनिमित्तात् ॥

गोर्भूमेस्स्वर्गस्य.....[त्व](1.6)यि सानुरागा लक्ष्मीस्तिलोत्तमा
यथा लोभान्धानां गोरीणां स्लेच्छानां क्षयकारित्वं गता ॥ 15.

1 Ms. ब्राह्मणश्च 1c. under 1.20. 2 Ms. द्विज. 3 Ms. सन. 4 Ms. 'शुसमन'.
5 Ms. 'वासु'. 6 Ms. 'द'. 7 Ms. 'मेव'. 8 Ms. 'ला-मुन्दुष'. 9 Ms. has 'on margin-
10 Ms. 'मग'. 11 Ms. 'ना'. 12 Ms. 'व्याघ्रदण'. 13 Ms. पत्न. 14 Ms. रत्न.

इ—(१७)—मन्तहरिरभ्यधात् .
उपमानं श्रियः केयमिति प्रासङ्गि— ॥

.....क्यान्त.....(१.८)वदत् केयं लक्ष्म्या उपमानं उक्ते-
ति शेषः ॥ 16.

इतिहासशताभ्यासव्यासः च्माचास[सन्निधौ](१९) .
इतिहासशुचिं वन्दी भूयोप्युदहरद्गिरम् ॥

पुरावृत्तज्ञाने व्यासो वन्दी राजान्तिके एव.....(१.१०)तां वाचं
पुनरभ्यधात् ॥ 17.

तिलोचमेति ललिता काप्येषा चतुरक्षरी .
देव व्यस्तसमस्तस्वात्प[श्रेयोः] (१.११)पंचसायकी ॥

तिलोचमेत्यक्षरचतुष्टयं पञ्चबाणस्य पञ्चशरा भवन्ति व्यस्तसम-
.....(१.१२)गुणस्य उकारस्य विकल्पेण पञ्चाक्षरतोदयात् ॥ 18.

रूपस्योत्तममुचित्य रम्भादि—लंति^१. (१.१३)
परीक्षापूर्वकारी यां ससर्ज चतुराननः ॥ 19.

भवद्गुमफलं मत्वा यन्मुख—(१.१४)
मिथस्सुन्दोपसुन्दाभ्यां युद्धा चक्रे पदं दिवि ॥

यन्मुखदर्शनमेव जन्मवृक्षस्य.....(१.१५)सुन्दाभ्यां स्वर्गे यु-
द्धा स्थितिः कृता ॥ 20.

आनन्दसम्पदो मा गाचन्मुखस्या[र्धे]भागितामै .
[इतीव?]—(१.१६)व्याधिमन्दमिन्दुं व्यधाद्विधिः ॥

तस्य मुखस्य संबन्धिन्या हर्षश्रियोर्धभागौ चन्द्रो मा.....(१.१७)-
राजयक्ष्मणा हतं चन्द्रं विधिः कृतवान् ॥ 21.

रूपमायच्छतां यातं तथास्यास्सुरयोपितः .

[अनुरक्त?](1.18)मिवोपास्ते चित्रस्थामपि तां यथा ॥

रूपं.....विधेयं तथाभूयदनुरागादिव रूप.....[लि](1.19)स्नि-
तामपि तां सेवते ॥ 22.

तथा च पूर्वचारित्रं त्वदीयं यत्र चित्रितम् .

देव तत्रेयमभ्ये[ति पश्य धा](1.20)व्रीसुतामपि ॥

तथा हि त्वदीयं पूर्वजन्मचरितं यत्र यत्र लिखितमस्ति त.....
.....[सी](1.21)तामप्यभ्येत्यनुकरोति ॥ 23.

इति पृथ्वीभटेनोक्ते दूतं संतोष्य पार्थिवः .

विसृज्य म[न्त्रिणः सर्वानवि](1.22)शब्धिन्नमण्डपम् .

वन्दिनेत्युक्ते दूतं प्रतिमुच्यामात्यान्विसृज्य स चित्रस्थानम्.....
(1.23*) 24.

—————
————— जो व्यजिज्ञपत् ॥

समस्तानां रा.....(1.1).....तयाङ्कुल्या चित्रं दर्शय.....
...[विज्ञ]प्रवान् ॥ 25.

लूनैरत्र दशाननस्य भगवान्(1.2)[ष्टाभिरायै?]मुखै-

र्मन्ये मानवदेव शस्तुरकरोदष्टावधीनास्तनूः .

कुत्तं यद्ददनं त्वनेन नवमं प्रायच्छदस्मात्फ(1.3)[लं]

[त्वत्तो मृत्यु]मतोधिकं त्वसुलभं मत्वाप्यरौत्सीत्कीरम् ॥

हे मानवानां देव कुत्तैरष्टाभिमुखैर्हनुभिर(1.4)[ष्टौ पृथि]व्यादीस्तनू-
भूर्ती रावणस्यावक्ताः कुत्तवान् ततो रावणेन नवमं मुखं यत्कृतं फलं त्व-
त्कृतं मरण(1.5)[मदान्] ततो दशमशिरश्छेदारम्भे हरोस्य करं रुद्धवान्

* 1 Ms. 'स्मरणापित्.

2 Ms. 'उम'.

3 Ms. 'ने'.

4 Ms. 'से'.

5 Ms. 'मृत्यु'.

6 Add लब्ध.

7 Ms. 'रच्छे'.

अहं मन्ये त्वत्कृतमरणादधि(१६)[कं].....मत्वा . अयमर्थः . अष्टशिर-
श्च्छेदफलाभिजाष्टभूमिषु प्रभुत्वदानादधिकं नवमंशिर(१७)[श्च्छेद]फलं ना-
रायणहृत्तेन मरणं रावणस्य मया दत्तम् . दशमं शिरोसौ यदि मङ्गलकथा
[तुनाति](१८) तदा किमतोधिकं फलं दद्यामीति दशमं शिरश्चिकर्तिषो रावण-
स्य महेश्वरो हस्तं रुद्धवा(१९)[नि]ति संभावनम् ॥ २६.

पयोधेरुत्पद्मान्करितुरगधन्वन्तरितरू-
न्दविष्टीभूतायां जननभुवि खिन्ना(११०)[निव] विदन् .
इमानेतां लङ्कां यदपि दशकण्ठो यदंनय-
त्तदप्येते सीदन्यपहतिक्कुकीर्तैरसह(१११)[नात्] ॥

समुद्राज्जातानैरावणोवैश्वयोधन्वन्तरिपाणिजाताजननभुवि जन्मभुवि
समुद्रे दविष्टीभू(११२)[ता]यां दूरं गते सति खिन्नानुद्विग्नानिव जानन् . ज-
न्मभूमिस्तमुद्र एषां दूरस्थ इत्युद्विग्नानामै(११३)[रा]वणादीनां संभावना-
दित्यर्थः . रावणस्तानिमानैरावणादील्लंकां यदनयत्तथापि हठापह(११४)[र]-
णलज्जया ते सीदन्ति ॥ २७.

विजित्य ब्रह्माण्डभ्रमणनिपुणं पुष्पकमयं
विलासप्रासादं पुर(११५) ~ हत(?) लङ्कां दशमुखः .
असन्तुष्टो भ्रातुस्तदपि नियतं नेतुमत्तका-
मुदस्यन्कैलासं वरदमिम(११६)[मीशं] ज्वलयति ॥

ब्रह्माण्डेऽपि भ्रमणं तत्र निपुणं पुष्पकसंज्ञं विलासप्रासादं प्राप्याप्य-
सन्तु(११७)ष्टो रावणो लङ्कां नगरं वदह(?) चंदपि ततो नूनमसन्तुष्टो रावणो
भ्रातुरलंकां हर्तुं कैला(११८)[समु]त्तिपन्नावणो वरदमीश्वरं ज्वलयति ॥ २८.

1 Ms. इत्यप्याहारः crossed after 'न्ये'. 2 Ms. 'रन्ध्रे'. 3 Ms. 'वर'.
4 Is it 'पटोपम'?. 5 Ms. 'अन्व' See p- 162, note 5. 6 Is it 'यदहस्त' or 'यदनयत'?. 7 Is it 'दहस्त' or 'दगवत्'?

उत्तिष्ठोयं मुहूर्तं स्फटिकगिरिरितश्चक्रवर्तिन्यमु(1.19)[भि-
न्नन्त]संस्कान्तिभाजि प्रथमजलधरश्यामले राक्षसानां .
देवभ्यार्धेन्दुमौलेर्वपुरनुपग(1.20)[तत्त्वेपि?] मृद्युंजयाख्यं
पुष्पाति स्पष्टलक्ष्माभरणकुमुदिनीकान्तबिम्बासनत्वम् .

सजल(1.21)[मेघनि?]
कामेस्मिन्नाक्षसानां चक्रवर्तिनि रावणे प्रतिभि-
म्बिते सति मृत्युंजयसंज्ञं रूपमधा(1.22**72)रय[तो]प हरस्य प्रफटकल-
ङ्कचन्द्रबिम्बाननत्वं कर्म स्तु.....(1.1)यदा कैलासो रावणेन कराभे
वत्किंस्तदा रावणे प्रति[बिम्बिते?]
[मृत्युंजय](1.2)रूपोचितं
चन्द्रासनत्वं संपादयति ॥

29.

लङ्कायां पुरि—(1.3)

प्रायं सोदरजातमातुरतमा यावत्प्रयुक्ते रमा .

तावत्त्वां—(1.4)शि-

ग्रामयं कृतकप्रसुप्तमंमरस्तोमः स्तुतिं प्रस्तुते ॥

.....(1.5)दप्राप्ताववसादं समुद्रमुखाच्छ्रुत्वात्याकुला लक्ष्मीस्त्वां
या[व].....(1.6)एष क्रीडासहाये कशि.....पे कृतकं कृत्वा त्वां प्रसुप्तं
बुध्वा स्तुतिम.....अयमर्थः रावणो(1.7).....द्रुतानामै[राव]णादी.....
मुपद्रवनिवारणार्थं लक्ष्मीस्त्वां यावत्प्रेरयति [तावदेव]वर्गस्तुतिं कर्तुं प्र(1.8)-
वृत्तः ॥

30.

आवेदितेषु दशकन्धरदुर्नयेषु

लज्जाभरानतमुखैस्त्रिदशैः पुरस्ते] .

एतानि पश्य तनु[भृ(1.9)न्ति?] भृशं ज्वलन्ति

पातालसंतमसज्जिन्ति तवायुधानि ॥

राक्षसमात्रेण वयं जिता इति लज्जा(1.10)भरेण नम्रैश्च सद्भिर्देवै राव-
णाप[न]येषु तवामे निवेदितेषु सत्सु देवतारूपमूर्त्तिनि तवायुधानि भृशं ज्व-
(1.11)लन्ति . अतः पाताले संतमसं जितवन्ति क्रोधादिति भावः ॥ 31.

1 Ms. 'रव' 2 Ms. 'चन्द्रा'. 3 Ms. 'रव'. 4 Ms. 'तव'. 5 Ms. 'तवा'.
6 Ms. देवतारूप loc. under 1,10.

पश्यामी चरणनखांशुभिस्त्वदी(1.12)वै-
र्गङ्गाम्भधिररचितानुचर्यचर्याः .
पेयूपोद्धरणदिनाधिकप्रमोदाः
क्षीरोदादमृत[भुजः ख](1.13)मुत्पतन्ति ॥

त्वत्पादनगरशिमिर्हेतुभिर्गङ्गाजलेनेव चिरं रचितानुचर्यचर्याः.....
(1.14)....नखरशिमिभिः कृतगङ्गास्नाना इवेत्यर्थः . अमृतभुजोमराः पेयूप-
स्योद्धरण.....(1.15) दो येषां ते क्षीराम्बुनिधेर्दिवं गतास्त्वं परय . अयमर्थः
रावणकृतमद्यमानं.....(1.16)प्रणम्य देवा गता नाकम् ॥ 32.

नाकेसदां परिपदि प्रतिमुच्य चान्त्यां
संवाहने चरण[योर्विहितो](1.17)यमायाः .
श्रीर्हारमध्यमणिदर्पणबिम्बितेयं
गर्भप्रवेशमिव वाञ्छति कर्तुमुर्न्याः ॥

.....(1.18)मुच्य देववर्गे गते सति त्वत्पादसेवोद्यताया भूमेर्हार-
मध्यप्रतिबिम्बिता लक्ष्मीरन्तः प्रवेशं कर्तुमि(1.19)वेच्छति . अयमर्थः श्री-
स्वामिनोतिप्रियां भुवं मत्वा तत्प्रवेशे इव प्रवृत्तेति अन्यथ.....
[क](1.20)रोति ॥ 33.

शान्तां कान्तां च बिभ्रत्स्वतनुमिव तनुं पुत्र[कामेष्टियाजी?]
सावित्रस्यैव राज्ञो मुनिसदसि प(1.21)रामृश्यतामृश्यशृङ्गः .
शृङ्गं श्रुत्वा ललाटे— — — तैरलितः काममस्यैव मध्या-
दग्रे[रुद्धृत्य पा](1.22)त्रं कनकमयमयं पूर्णपात्रीकरोति ॥

नाम्ना शमित्वेन च शान्तां कान्तां कान्तिमती.....(1.23)मूर्तिं द-
धत्सावित्रस्य सूर्यवंश्यस्य राज्ञो दशरथस्य पुत्रकामेष्टियाजक ऋषय.....
.....(1.24*).....ये शृङ्गं श्रुत्वा साध्वर्योऽयं दशरथोऽग्नेर्मध्यात्सु-

वर्णपात्रमुत्पाद्या(१.१).....तत्त्यर्थः. अयमर्थः दशरथस्य पुत्रकामेष्टि-
मृग्यशृङ्गो^१ यदाकरो(१.२)तदाग्नि.....चरुपूर्णा दधत्पुरुषः प्रादुर्भूतः
ततो दशरथस्तां सुवर्णपात्रीमृग्यशृ(१.३)ङ्गाय दत्तवान् ॥ ३४.

योयं पयश्चरुयं तुहिनांशुविम्ब-
मेतत्तले कनकभाजनमेष भानुः.
अग्रेरुदेति(१.४) पुरुषोयमिति ज्ञाय
धामत्रयं घटितमत्र निशाचराणाम् ॥

यः क्षीरचरुस्स चन्द्रः क्षीरच(१.५)र्वाधारभूतं हेमपात्रं स सूर्यः अग्रेर्यः
पुरुषो निर्गतस्सोयमग्निरिति निशाचराणां क्षयार्थं धामत्रयं संप(१.६)टित-
मिति संभावनम् ॥ ३५.

अम्भोधेरुदरे चिरस्य जनितं तेजोवधं निद्रया
संमृज्येव महर्षिमन्त्रनिन(१.७)दैः^२ पुत्रीयया चानले.
वीर्यं वैष्णवमुद्गतं चरुमिपादेतद्दरित्रीभुज-
स्तावित्रस्य करद्वयेत्रं पुरुषः(१.८) कोप्येष विन्यस्यति ॥

चिरं समुद्रमध्ये निद्रया जनितं तेजोवधं मन्त्रध्वनिभिरग्नौ पुत्रीये-
ष्टया च होमेन(१.९) संमृज्य निवार्येव चरुरूपमुद्गतं विष्णुतेजः कोपि दिव्य
एष पुरुषस्तावित्रस्य राज्ञो हस्तद्वये न्यस्यति(१.१०). अयमर्थः तेजोजलयोर-
न्योन्यप्रतिपक्षभूतत्वात्समुद्रान्तनिद्रया हरेस्तेजोवधो जातस्तस्य च राजदै-
(१.११)होमेन च निवृत्तिरुचिता ततो वीर्यं दशरथस्य दिव्यः पुमान्प्रति-
पादयति ॥ ३६.

दत्तात्कोशलकेकयेन्द्र(१.१२)सुतयोरभ्यर्थिताभीष्टयो-
र्वाग्देवीरमयोरिवामृतचरोश्चिचादिवांशावुभौ.

१ Ms. 'हृष्यगुणो' lc. on margin, 'दशरथो' crossed in the text. २ Ms. 'तलुजे'.
३ Ms. समुद्रः. ४ Ms. 'चरुणा' lc. under १. ५ Ms. 'संयु'. ६ Ms. 'निनन्दैः'.
७ Ms. 'हेत्ये'. ८ Ms. 'युष्य' lc. under १. ९ Ms. 'होमे'. १० Ms. 'केक'.

लेभेसौ मलयेश्वरस्य^(1.13) तनया पुण्यप्रतापौ यथा
नीतेः पूर्णमिवाप्तवान्सुतचतुर्वर्गं ततः प्रार्थि^(1.14)वं ॥

सरस्वतीलक्ष्म्योरिव पूज्यवल्लभयोः कौसल्याकैक्ययोः^(1.15) दंतशि-
त्तादिव द्वौ भागौ पुण्यप्रतापादिव सुमि^(1.16)त्रा लेभे तवो राजा नीतेः
पूर्ण नीतिमयं सुतानेव चतुर्वर्गं धर्मार्थकाममोक्षांलब्धवान्^(1.17). पूरणगुणै-
ति पत्नी. अयमर्थः कौसल्या वाग्देवीवद्भ्यर्चिता कैकेयी लक्ष्मीवदभीष्टा
^(1.18)ताभ्यां दशरथाचित्तवक्चरुभागः प्राप्तः ताभ्यां च दक्षिण्यात्सुमित्रायै
भागांशौ दत्तौ इति पुत्रचतु^(1.19)ष्टयोत्पत्तिरित्यर्थः ॥ 37.

जन्मान्तरं स्वयमरिष्टगृहे तदेत-
देव त्वमत्र परिभावय रामनाम .
हस्ता^(1.20)कुलीर्विनिदधद्दने पुरैव
पौलस्त्यमूर्धगणनामिव निर्मिमाणम् ॥

राम इति नाम यत्र^(1.21) [तज्जन्मा]न्तरमर्थात्पूर्वरूपं परिभावय पश्य
अरिष्टगृहे सूतिकागृहे मुखे हस्ताकुलीः क्षि^(1.22)ं .....संभाव्यते पुरैव
प्रथममेव रावणशिरोदर्शकसंख्यामिव कुर्वन् ॥ अयमर्थः स्वभावे^(1.23)-
.....कुलीर्बाला आस्ये क्षिपन्ति तत्रोत्प्रेक्ष्यते दशाननस्य शिरोगणना-
हेतोः क्षिपतीति ॥^(1.24+73) 38.

सेयं कोसलचक्रवर्तितनया त्वत्पीतवामस्तनीं
देवी लक्ष्मणपीतदक्षिणकुचां⁽¹⁾— (1.1)दृशोः .
शत्रुघ्रेण सह स्तनं धर्ययुता कैकेय्यसावप्यसौ
[सु]^(1.2)मित्रा मुखम् ॥

सेयं कौसल्या देवीहारित कीदृशी त्वया पीतो वामस्त[नो यस्याः]

1 Copyist leaves a blank between "प" and "य", "दि" and "तः", "योः" and
२, "मि" and "त्रा". ३ Ms. "लपे". ४ Ms. "देव". ५ Pāṇini, २. २. ११.
६ Ms. "युतं". ७ Ms. "देव". ८ Ms. has ९. ११. ५. vertically on margin.
९ Ms. "नेष्टु".

.....(1.3)पीतो दक्षिणः कुचो यस्याः अतस्तापत्नेये स्नेहाधिक्याद्दृष्टयोगीक्ष्यायाभेत्यारोपः(?) भरतशत्रुघ्राभ्यां पीत(1.4)स्तनी असौ च कैकेयी असौ सुमित्रा सपत्नीविनयान्नतमुख्यस्ति . हेतुरुत्प्रेक्ष्यते . निष्प्रयोजना-
स्तन्य(1.5)भरात् . स्नेहदाक्षिण्यवशात्कौसल्याकैकेयीभ्यां सुमित्रातनययोः
पोषितत्वादिति भावः ॥ ३७.

अ[न्विता] (1.6) रामभरतौ रविनारायणाविव .

इमौ लक्ष्मणशत्रुघ्नौ विनतानन्दनाविव ॥

सूर्यनारायणावि(1.7)व रामभरतौ अन्विताववियुतौ सह लिखिता-
विह स्तः विनतानन्दनौ अरुणगरुडाविव लक्ष्मण(1.8)शत्रुघ्राविह स्तः . अयं
भावः रविनारायणौ कश्यपसुतौ तयोर्द्वैर्मातुरौ विनतासुतौ यथा त(1.9)था
रामभरतयोर्लक्ष्मणशत्रुघ्नौ ॥ ४०.

उपनयनगृहं तदेतदस्मिन्मुनिरयमाभरणाय(1.10)ते वसिष्ठः .

अधरिततपनैर्महोभिरस्य प्रवलयतीव निजं वपुः कृशानुः ॥

तदुपनयनगृह(1.11)मेतत् . अस्मिन्नुपनयनावासेयं वसिष्ठो भूपणीभूतः
सूर्याधिकैरस्यैव तेजोभिरत्राग्निस्त्वदी(1.12)ति प्रवलाग्निरुचते . आज्यादि-
जाता तेजोवृद्धिर्वसिष्ठतेजोभिः कृतेति सम्भावनम् ॥ ४१.

चूडापं(1.13)चक्रमण्डनीकृतनखज्योत्स्नाप्रसूनोत्करः

पर्यायेण मुनिर्विभाति भवतां पाञ्चतुर्णामयम् .(1.14)

मन्येनेन सुतेजसा विरचिते पञ्चाङ्गमन्त्रार्पणे

देवस्याद्यतनेपि जन्मनि मनाङ्गास्ति कचिदुर्न(1.15)यः ॥

क्रमेण चतुर्णां भवतां चूडापञ्चके मण्डनीकृतो नखज्योत्स्नापुष्पस-
मूहो येन तेजस्वि(1.16)ना पञ्चाङ्गस्य मन्त्रस्वार्पणे कृते सत्यस्मिन्जन्मन्य-
पि कापि न तव दुर्नय इत्यहं जाने . पूर्वजन्मा(1.17)न्तरे यस्तोनाशीर्वादः
प्रयुक्तस्तन्माहात्म्यादद्यापि भवतां सर्वत्र प्रसिद्धिरित्वर्थः ॥ ४२.

अयमृषि(१.१८)वृषा विश्वामित्रस्तपोभिदिभिञ्जित-
त्रिजगदभयक्रीडादानप्रतिग्रहिवेधसम् .
उपकरणता(१.१९)मानेतुं त्वां जगन्निधिमध्वरे
रघुकुलपतेर्धन्यस्याग्रे प्रसारितवान्करम् ॥

अयं विश्वामित्र(१.२०) अपिर्देशरथस्याग्रे हस्तं प्रसारितवान् किं कर्तुं
त्वां यज्ञे उपकरणतां नेतुं तपसाग्निनेष(१.२१) दग्धुमिष्टं यत्त्रिभुवनं तस्या-
भयक्रीडादाने प्रतिग्रही वेधा ब्रह्मा यस्य तम् दश.....(१.२२)को भूत्वा
विश्वामित्रस्त्वां यज्ञरक्षणार्थं नीतवानित्यर्थः ॥ ४३.

उपाकुरुत कौशिक — — — [त्रि](१.२३)शङ्कुं पुरा
ततः कुलपरम्परागतमृणं मृजां नेष्यतः .
अनन्तवपुषा धृता — — — — — (१.२४*)
— — — — — [पा]दपातेन ते ॥

कौशिको विश्वामित्रस्त्रिशङ्कुनामानं राजानमु(१) [प].....त्रिशङ्कु
मृणं पतितम् . ततो हेतोः कुलक्रमागतं त्रिशङ्कुपकाराख्य(१.२)मृणं शङ्कि
नेष्यत[स्त]व पदपातेन भूरियं सुस्थतां व्रजति शेषशरीरेण शिरसि धृता
सती दीर्घ्यं म(१.३)न्यमाना . अयमर्थः . पूर्वर्णं शोधयतस्तव पादपातं शेष-
शिरोधराणामुत्तमं मन्यते इति ॥ ४४.

देव(१.४)स्यैकशरेण भिन्नहृदया सेयं पुरस्ताटका
पुत्रस्यान्धिमुपेष्यतोस्त्रमरुता मार्गोपदेशोन्मुखी .
त(१.५)त्कालं स्तनशृङ्गसङ्कटविनिर्यातिन रक्तापगा-
धूरेणैव निजेन लाघववती दूरं यतो नीयते ॥(१.६)

भवत एकेनैव शरेण भिन्ना ताटका सेयमत्र लिखितानि इयमस्त्रवा-

युना समुद्रं गमिष्य(1.7)तः पुत्रस्य मारीचनान्नो राज्ञस्य मार्गोपदेशो सं-
मुखी ताटका पूर्वं समुद्रं प्राप्ता पश्चात्तत्पुत्र इत्यर्थः(1.8). अत्रोपपत्तिमाह
स्तनावेव शृङ्गसङ्कटे ततो निर्गतेन रक्तनदीप्रवाहेण स्थेनैव यस्माद्दूरमपसा-
(1.9)र्यते सप्तसमुद्रं(?) प्राप्यते ॥ 45.

न्यस्तं दीर्घतपःप्रसादनकृते स्वर्दन्तिकुम्भस्थला-
दाह(1.10)त्यैव विडौजसा सुभगतासर्वस्वमाविभ्रता .
काठिन्यं कुचमण्डलेन दधती गात्रान्तरैरुज्झिक्त(1.11)तं
पश्येमां स्वमहोभिरुद्धतमनश्शल्यामहल्यामितः ॥

दीर्घतपसो गौतमस्य प्रसादना(1.12)र्थं रोपनिवारणार्थं विडौजेसेन्द्रे-
यैरावणकवाटादानीय दत्तं सौभाग्यमेव सर्वस्वं धारय(1.13).....ताङ्गा-
न्तरैत्यक्तं निविडत्वं स्तनाभ्यां दधतीति.....ल्यां त्वया निजतेजोभि-
रुद्धतं मनश्शल्यं शि(1.14)लाभाप्राप्तिबलक्षररापो यस्यास्तां पश्य ॥ 46.

विश्वामित्रमुनेस्तपोवनमिदं भित्त्वा सुबाहुं बला(1.15)-
देवस्यात्र सहायताभ्युपगतैः प्राणैस्तदीयैरिव .
सान्द्रत्वं गमितेन पक्षमरुता मायामृगत्वो(1.16)चितं
मारीचं पुरतोयमाशुगदशामध्यापयत्याशुगः ॥

विश्वामित्रस्येदं तपोवनं भवति अत्र(1.17) तपोवने सुबाहुं हत्वायमा-
शुगरशरो मारीचैनामानं राज्ञसमाशुगदशां द्रुतापसरणमध्याप(1.18)यति .
शरे दत्ते मारीचः पलायते इत्यर्थः . मायया मृगस्तद्भावे उचितां . मृगा हि
द्रुतगामिनः(1.19) . अत्र संभाव्यते साहायकं कुर्वद्भिस्सुबाहुप्राणैरिवाधि-
कीकृतेन पक्षवायुनेति . मारीचो भीत्या न पला(1.20)[यितः किं] तर्हि शर-
पक्षपवनेनैव दूरमपसारित इत्यर्थः आशुगस्याशुगमनाध्यापनमुचितमि(1.21)
.....ति ॥ 47.

1 Ms. पूर्व lc. under l. 7. 2 Ms. "दीर्घ". 3 Ms. "जिह्वा". 4 Copyist leaves space between "स्व" and "मा" but no letter seems missing. 5 Ms. "क्षम". 6 Ms. "चित्". 7 Ms. "गतेत्यर्थम्".

श्वशुरवसतिस्तेयं प्राची पुरो मिथिलापुरी
प्रथममटनिन्यासादुर्वीमयं^(1.22) [वपुरैश्वरम्?] .
चरममनमच्चापं यस्यां पुरा धरणीसुतां
स्वभुजमहिमा देवायादात्ततो ज^(1.23**74)नकेश्वरः ॥

श्वशुरस्य जनकराजस्य वसतिर्नगरी तेयं.....(1.1)भवति
यस्यां धनुष्कोटिन्यासाद्भूमिमयमौश्वरसंबन्धि वपुः.....(1.2)अनमत
यथा यस्यां भवते स्वभुजवलं सीतां पूर्वं ददौ पद्माञ्जनकः ॥ 48.

अ[वृथ्यद्वटनाङ्गवासनतया?]^(1.3) मुक्तापि गौरीशतां
गाढाकर्षणलीलया विघटनाभीतेन देहार्थयोः .
मन्दं मन्दमकर्षि यद्भ^(1.4)गवता दोर्लाघवालोके
कोदण्डं तदपण्डितं दलितवानत्र प्रभुस्तत्रपे ॥

प्रभुर्भवांस्तत्रपे^(1.5) ललञ्जे . अत्र हेतुमाह कोदण्डं दलितवान्भगवान् .
कीदृशं तदपण्डितं तस्मिन्दलने अपण्डित^(1.6)तमनभिज्ञं सहसैव दलनादि-
ति भावः . सहसा हि मारितश्चौरादिः कारणं न जानाति . केन^(1.7) हेतु-
ना दलितवानित्याह दोषोर्भुजयोर्लाघवस्यालोके . निमित्तसप्तमीयं . तत्कि-
मित्याह^(1.8) परमेश्वरेण यन्मन्दं मन्दं कृष्टम् . कदाचित्तस्य देहार्थे गौरी
स्वादित्याह गौरीशतामर्धनारीश्व^(1.9)रतां त्यक्तापि . यद्यस्य देहार्थे गौरी
नासीत्केन हेतुना धनुर्मन्दमाकृष्टमित्याह गाढं बलेनाक^(1.10)र्षणं तस्य लीला
विधानं तथा निजदेहयोर्देहार्थयोर्विघटनायास्संधिविश्लेषाद्भीतेन . भीतौ हे-
^(1.11)तुमाह घटनया संयोजनेन यदङ्गमर्धनारीश्वरत्वं तस्य वासना संस्का-
रस्मृतिरवृत्त्यन्ती स्थिरा य^(1.12)स्य तद्भावेन . अयमर्थः गौर्या वामार्धं
योजितमपनीय स्ववामार्धं मया योजितमतो गाढं धनुष्क^(1.13)र्षणात्तन्मा
भाङ्ग्यदिति भगवान्यन्मन्दमकृष्टपञ्चापमहं भगवानिति लज्जां प्राप्तवान्

1 Ms. "दूर्वा". 2 Ms. has ६, ८, ९, on margin. 3 Ms. ३. Restore पूर्वमनम
पकादनुः ४. 4 Ms. "श्रीरा". 5 Ms. "माने". 6 Ms. "मस्ती".

वीराणां(1.14) न तंदुपयोग्यमिति धनुर्भङ्गो लज्जाकरः . संभाषनेयम् . अथवा
 क्रुध्यदिति गौरी.....हेतुः(1.15) अक्रुध्यन्ती स्थिरा घटना यस्य तस्मि-
 न्नङ्गे वासना यस्य तद्भावेन यथा धनुर्कर्पणेङ्गानां श्लेषो भवति(1.16) ततो
 गौरीशस्त्रे त्यक्तेपि स्वाङ्गसन्धिभङ्गमयाद्धनुषो मन्दकर्पणं संभाव्यते ॥ ५७.

अस्मादैवतमूर्तिलोचन(1.17)युगाचन्द्रार्कतेजोमया-
 दानन्दाश्रुजलायमानमुदितं राजन्यवंशद्वयम् .
 निरशेषं प्रममार्जं(1.18) यः करपुगं व्यापारयन्कीदृया
 पुण्यैर्नेत्रपुगं पवित्रयति नस्तोयं मुनिर्भागवतः ॥

हर्षबाष्पक(1.19)रासमानं सूर्येन्दुमयादस्मात्त्रेत्रयुगादुत्पन्नं राजवंशद्वयं
 दैवतमूर्तिकमपि यो भुजद्वयव्या(1.20)पारमात्रेण हतवान्सोयं भृगुपुत्रो मुनिः
 पुण्यैर्नो दृष्टि पवित्रयति . पुण्यवशादेतद्दर्शनं(1.21) भवतीत्यर्थः ॥ 50.

चापं चक्रायुधस्य(?) श्वसुरगृहगतव्यञ्जविच्छेपंचाप-
 द्रोहत्रीडातिभारा(1.22)नतमुखमिलितोदात्ततावीरधर्मः .
 वीर्येणार्धेन दोष्णोर्मृदुमृदु दलनातङ्गसा—(1.23)-
 न्देवो वैलक्ष्यहासश्रुतिकुसुमचयैरर्च्यते भार्गवेण ॥

जनकस्य गृहे निक्षिप्त.....(1.24*).....नतमुखं कृत्वा
 मिलिताबुदात्ततावीरधर्मो यस्य स भगवान्किञ्चिद्बले(1.1).....वेण वैल-
 क्ष्यहासस्त्रपाहसितं तस्य श्रुतिभिरेव पुष्पप्रसरैः पूज्यते ॥(1.2) 51.

अवनिमपहृतां जहौ यदेकः क्षितिपतिसाद्विदधे पुनर्यदन्यः .
 समसमयमतस्स्थितं नवाभ्यां जितज(1.3)यिनोरिह रामयोर्मुखाभ्याम् ॥

रामभद्रपरशुरामयोर्मध्यादेको हृतां जितां भूमिं तत्याज अन्यो द्वाश-
 (1.4)रथिः पुनरवनिं राजसादकरोत् अत इव जितस्य परशुरामस्य जयिन-

1 Ms. 'गल'. 2 Ms. 'गौरी'. 3 Ms. 'रप'. 4 Ms. 'भक्षे'.
 5 Ms. 'पञ्च'. 6 Is 14 'नितेप'?

श्रीरामस्य मृत्वाभ्यां सम(1.5)समयं युगपन्नताभ्यां स्थितम् . श्रीरामस्य ब्राह्मणजयित्वादन्यस्य च गितत्वाल्लज्जाया हेतुन्तरसंभावनं ॥(1.6) 52.

आशाचतुष्टयविभङ्गुरजामदग्न्य-
कीर्त्तिप्रतापमिथुनारचितानुचर्यैः .
कान्तातुर्गैरनुगतस्तनयैश्च(1.7)तुर्भि-
स्सोयं नृपो दशरथः प्रविशत्ययोध्याम् ॥

आशाचतुष्टयाविभङ्गुरजामदग्न्यस्य की(1.8)र्त्तिप्रतापरूपं मिथुनं तेनाचरितानुचर्यैरनुगतैर्जायासहितैः पुत्रैश्चतुर्भिस्तहितो दशरथस्सोयं वि(1.9)शत्ययोध्याम् ॥ 53.

ज्येष्ठप्रयासविधिरस्य न सन्निधाने
धर्मानुबन्धनधनस्य भविष्यतीति .
आकृष्यमाण इ(1.10)व रावणमुनिमिसै-
र्मातामहस्य भवनं भरतोयमेति ॥

धार्मिकस्यास्य सन्निधाने सति ज्येष्ठस्य(1.11) प्रवसन्नं संप्रयाते इत्यतो रावणपापैराकृष्यमाण इव भरतो मातामहगृहं गच्छति ॥ 54.

जानक्येव(1.12) गुणानुबन्धनतया देवो धनुर्लक्षया
शत्रुघ्नप्रथमेन सार्धममुना भ्रात्रेव तूणेन च .
सत्येन स्वलि(1.13)ता पितुर्वसुमती राज्याभिषेकेण मे
यद्यर्द्रत्वमुपेक्ष्यतीति चकितो मुञ्चत्ययोध्यामयम् ॥(1.14)

गुणानां शीलादीनां गुणस्य मौर्व्याश्चानुबन्धेन नतया सीतयेव चाप-
लतया सह तथा शत्रुघ्नेषु(1.15) प्रथमेन निषङ्गेष्वेव लक्ष्मणेन च सहायं
रामोयोध्यां त्यजति . कथं चकितं . चकितत्वे हेतु(1.16)माह मम राज्याभि-

1 Ms. 'विपु'.

2 Ms. 'तच्छुव'.

3 Ms. 'नागत'.

4 Ms. 'नः प'.

5 Ms. 'भाषे'.

6 Ms. blank before 'मा'.

वेकेण भूर्ययाद्रित्वमेष्यति तदा पितुस्सत्त्वेन स्खलिता स्खलनं प्राप्स्यते .
रा(1.17)ज्यं त्यक्त्वा रामस्तूर्णं वनं गत इत्यर्थः . स्खलितेति लुट् ॥ 55.

शृङ्गवेरपुरमेतदिहुदीपादपोयमिय(1.18)मालबालभूः .

अत्र नूतनजटाधरे प्रिये पाणिरुद्धनयनास्ति जानकी ॥

अत्र शृङ्गवेरपुरा(1.19)दौ रामे जटाधरे संपन्ने सति सीता हस्ताच्छा-
दितनेत्रास्ति ॥ 56.

वदरीविपिने तपस्विनोर्नरनारा(1.20)यणयोरिवानयोः .

अयमेकपदेन जायते धुनदीपोतयुतस्सखा गुहः ॥

वदर्याश्रमे तपस्य(1.21)[तोर्नरना]रावणयोरिव रामलक्ष्मणयोरयं गु-
हनामा गङ्गाप्रवहणसहितस्सन्नैकपदे स(1.22)[खा].....गुहो गङ्गा-
मेतावन्तारयदित्यर्थः . गणपतिकुमारौ च नरनारावणयोर्बदर्याश्रमे सखा-
यौ संपन्नौ ॥(1.23**75*) 57.

जनकदुहितृसोदरत्वबुद्ध्या धरणिरुहैरतिमात्रमातिथेयैः .

ज[यति]-----प्रथमतः](1.1)पोवनमेव चित्रकूटः ॥

सीतायास्तोदरा वयमिति मत्वेवात्यर्थमर्थि.....[जव](1.2)ति
सर्वोत्कर्षेण वर्तते प्रथममाद्यं तपोवनम् ॥ 58.

गङ्गेचोपरि शङ्करस्य न जटाबन्धं विना शोभते

मेध्या मेघ्रं(1.3)जपादुकेति भरतो ज्येष्ठानुवृत्तिव्रती .

पौलस्त्याभिभवावसानसमयं वक्तुं गतं नाकिना-

मावासं पितरं निवे(1.4)द्य विमुखो यात्येष रामान्तिकम् ॥

रावणकृतपराभवसमाप्तिं देवानां वक्तुमिव स्वर्गं गतं पितरं दशर(1.5)धं
निवेश विमुखो रामेणं कृतप्रार्थनाभङ्गस्तन्नेव भरतो हरस्येव मे गङ्गेव

1 Ms. "(1) वि".

2 Ms. "गम".

3 Ms. has V. U. P. vertically on margin.

4 Ms. "प्याम".

5 Ms. "मेव".

रामपादुका जटाबन्धं वि(१६)ना न शोभते इति ज्येष्ठस्य श्रीरामस्यानुवृत्ति-
प्रती सन्नामसमीपाद्याति निवर्तते ॥ 59.

कुचतटम[नम्](१७)यादत्तदिव्याङ्गराग-
च्छुरितमभि दधानो मातुलुङ्गीफलेच्छाम् .
अवनिदुहितुरैन्द्रिस्संस्पृशन्नेप(१८) काक-
स्सममुपलभतेच्छोरेकशेषं स्वजात्या ॥

अनसूयादत्तेन दिव्याङ्गरागेण च्छुरितं स्तनम[ण्डलम्](१९)भि धी-
जपूरफलभ्रांति दधानम्मन्ननम्मंसस्पृशन्तक्षयन्नेप ऐन्द्रिः काकस्वजात्या
काककुलेन सह(११०) नेत्रयोरैकशेषमेकनेत्रत्वं लभते . सीतास्तनस्पर्शात्का-
कस्य श्रीराम इपीकात्वं वृत्तवान् . रामवि(१११)सृष्टेपीकास्त्रप्रभावात्समस्ता
अपि काकाः काणास्संपन्ना इत्यर्थः ॥ 60.

रुद्धा विराधरुधिरेण धरेति(११२) कामं
काकास्सहस्रनयनत्वमिमे चकाङ्क्षुः .
धाराधरस्य चरितेन दुरात्मनस्तु
नैसर्गिकं दिनयन(११३)त्वमपि व्यतीयुः ॥

रामेण हतस्य विराधनाम्नो रक्षसो रक्तेन भूय्यातेति लोभात्काकास्स्वा-
त्मनोक्षिप्तह(११४)क्षमभ्यलपन् . धाराधरनाम्नः काकस्यापराधेन स्वाभाविकं
द्विदृष्टित्वमपि ते तत्त्वजुः . सर्वे का(११५)काः काणास्संपन्ना इत्यर्थः ॥ 61.

करेणाङ्गवाराचमनशुचिना मूर्धनि मुनि-
धृतेनायं रामे नि(११६)जमिह महस्संकमयति .
अशङ्काङ्गवारावगमयदधो यः क्षितिभृतौ
कृतेच्छौ मेरोरप्युपरि भवि(११७)तुं विन्यनहुर्धौ ॥

योगस्त्वमुनिर्विन्ध्यनहुर्धौ क्षितिभृतौ पर्वतराजानौ अपो गमयत्रीचीकु-

तवान् (1.18) कीदृशौ मेरोरप्युपरि भवितुं मेरुमपि जेतुं कृतेच्छौ तथा महा-
हंकारौ अयमगस्त्यः समुद्रा (1.19) चमनशुद्धेन शिरसि स्थापितेन हस्तेन
दाशरथौ स्वतेजस्संक्रामयति प्रतिपादयति ॥ (1.20) 62.

सुरतरुपञ्चकम्पो मुनिष्वशरणेषु जयन्ति पञ्चवटी .
शूर्पणखाच्छललक्ष्मां लक्ष्मणयज्ञोपमत्रा (1.21) स्ते ॥

मुनिष्वशरणेष्वेपा पञ्चवटी कल्पवृक्षादीञ्जयति . मुनीनां रक्षणा-
त् . शू [पृणखाया] (1.22) अच्छलं छलवर्जं लक्ष्मणं कर्णेनासाच्छेदो य-
स्मात्स लक्ष्मण एव यज्ञोत्रास्ते य..... (1.23*) 63.

— — — [श्रवणद्वयनासि?] कौष्ठे-
पञ्चाहुतिप्रगुणितं पुरतोनुजेन .
पत्नीसमक्षमिह पञ्चवटी — (1.1)
[रक्षस्समिद्धिरनुहोद्विज] जाठराग्निम् ॥

अनुजेन लक्ष्मणेन पुरतः पूर्वं शूर्पणखाकर्णेनासौ (1.2) छेनेन पञ्चाहुति-
भिः प्रगुणितं द्विजानां क्रव्यात्पक्षिणां गृध्रादीनां जाठराग्निमुदराग्निं राम-
स्सीताग्रे (1.3) रक्षस्समिद्धिः राक्षसैस्सह युद्धैरनुहोदतर्पयत् . अग्निहोत्रे च पं-
चाहुतयो भवन्ति . समिद्धिरि (1.4) ध्मैश्चाग्निस्तर्पितो भवति ॥ 64.

विंशिरसि शर्वरीचरसहस्रचतुर्दशके
तदिह कवन्धनचमुदपादि (1.5) चतुर्दशधा .
भयचकितेषु येन भुवनेषु चतुर्दशसु
त्रिपुररिपोर्व्यलम्बत दिनान्तमहानटता ॥

शर्वरीच (1.6) राणां सहस्रचतुर्दशके विगतशिरसि सति चतुर्दशप्रकारं

1 Ms. क्वपि le. under 1. 21. 2 Ms. योर्पेन. 3 Ms. 'कवन्ध' le. under 1. 20.
4 Ms. यो. 5 Ms. 'कवन्ध'. 6 Ms. योर्पेन. 7 Ms. 'ये'; blank after 'लो'.

नृत्तमुत्पन्नं येन भुवनेषु (1.7) भयसम्भ्रान्तेषु सत्सु हरस्य नृत्तविलम्बो जातः.
हरस्यापि नृत्तं हृष्टाश्चर्यमुत्पन्नमित्यर्थः ॥ 65.

देशस्सोयं (1.8) शबररमणीगीतकाकुत्स्थकीर्त्ति-
श्रुत्पुत्कण्ठावहितनिहतप्राणिसुप्रापनाकः .
मायात्मापि व्यथित (1.9) नयनस्पर्धया वर्धमान-
क्रोधः प्राणैरपि स हरिणो यत्र सीतापकारम् ॥

शबररमणीभिर्गीतायाः (1.10) काकुत्स्थकीर्त्तिश्रुतावाकर्णने उत्कण्ठिता-
वहितास्सावधाना अत एव निहता ये प्राणिनो सुगास्तैस्सुप्रा (1.11) पस्तु-
लभो नाको यत्र सः . नाराचणं हि स्मरतां भरखप्राभ्या स्वर्गप्राप्तिः . एवं-
विधस्सोयं देशः न (1.12) त्रस्पर्धयेवातिक्रुद्धो हरिणरूपो मारीचः प्राणैरपि
सीतापकारमकरोत् ॥ 66.

रूपं न मन्त्रमहसामपि तत्त्वकार्यं (1.18)
[दूरं मनो] नयति यज्जनकात्मजायाः .
इत्थं विदन्निव विशङ्कृतजं पुरोगं
वैरूप्यमेव विदधे दशकण्ठ (1.14) भिक्षुः ॥

यद्रूपं रामात्सीतायाश्चित्तं दूरीकुरुते तद्रूपं मन्त्रमहसां देवानामपि
न प्रकारयम् (1.15) देवानामपि तद्रूपमसंभाव्यमित्यर्थः एवं जानन्नैव राव-
णभिक्षुः पर्युशालीं विशन्नेव पूर्वमेव वि (1.16) रूपतामकरोत् ॥ 67.

प्राणान्स्वयौवनजवांतिजवान्विमृज्य
स्वर्गस्थितं दशरथं प्रति बालमित्रम् (1.17)
उत्क्रुत्तपञ्चतिरिहाद्य निशाचरेण
नोद्ग्रीवतां भजति मानधनो जटायुः ॥

1 Ms. Blank after 'यु'. 2 Ms. 'वृद्धि'. 3 Ms. 'स्व' 'ते'. 4 Ms. lo.
under 1. 13. 5 Ms. 'नित'. 6 Ms. 'शान'. 7 Ms. 'वप'. 8 Ms. 'पशु' (1).

बालमित्रं स्वरोस्थं दशर(1.18)धं^१ प्राणान्स्वयौवनजववदतिजवांस्तूर्णगा-
मिनः प्रतिमुख्य जटायुर्दशास्येन लूनपक्षो नोद्ग्री(1.19)वतां भजति शिरो
नोन्नमयति मानघनो जटायू रावणेन हत इत्यर्थः . मानी चावमानितस्स-
न्निशरो(1.20) [नोन्नमय]ति ॥ 68.

नीत्वा पावकतां जटायुवपुषा सर्वाशिनं पावकं
देवोयं पितृमित्रघातिनम्(1.21)[रिं बुध्वाचि?]राद्रावणम् .
सुग्रीवस्य चकार दुन्दुभिवपुःकङ्कालवैकर्तनि-
क्रीडापर्वतमारुतास्त्र(1.22) ~ ~ ~ ~ ~ पूतं शिरः ॥

सर्वाशित्वावपित्रमग्निं जटायुदेहहोमात्पवित्रीकृत्य पितृमित्रं(1.23**76)
जटायुं हतवन्तं रावणमग्निं बुध्वा रामस्तुग्रीवस्य शिरः पूतमकरो[नृ....
.....कङ्का](1.1)लः कलेवरमेव वैकर्तनिःक्रीडापर्वतो यमलीलादिस्तस्य
मारुता[स्त्र.....](1.2)हिकं कृत्वा सुभोवं स्वपत्नीकृतवानि-
त्यर्थः ॥ 69.

कक्षाकुक्षिगतस्य [हृदयार्धनुर्ज्यावन्धपीडाजडा-
न्त](1.3)ग्रीवो दशकंधरस्य निविडं नापीडयथो भुजान् .
तस्मिन्वाल्लिनि सप्तलोकविजयस्तम्भायमानान्पु(1.4)र-
स्तालान्सप्त विदार्य दारुणजवो रामेपुरेण च्युतः ॥

हैहयस्य कार्तवीर्यस्य धनुर्ज्यावन्धपीडा त(1.5)या जडान्नावणस्य बा-
हुमूलगतस्य मुंजान्यो दडं नापीडयत्तस्मिन्वाल्लिवानरेयं बाणो दुस्तद्वज-
(1.6)वस्तन्सप्तभुवनजयस्तम्भसमान्सप्त तालान्भित्वा पतितः . हैहयावष्ट-
ब्धस्य रावणस्य संबन्धनेन(1.7) किं कलमिति सग्रीडत्वम् ॥ 70.

शैलेमुष्मिन्दशमुखभुजस्तम्भसंस्तम्भनाहं
दृष्टे पुत्रे भुवि निप(1.8)तिते नाकमेवोदृते च .

1 Add अति. 2 Ms. has ए. उ. नि. on margin. 3 Ms. "एककपु". 4 Ms. "रे".
5 Ms. "पुत्र".

वाष्पैश्शोकप्रमदरसयौगपथप्रवृत्तै-
स्साहस्राक्षैरिव घनजलैः(१.१०)विंध्यथे रामभद्रः ॥

अस्मिन्पर्वते मेघाम्भोभिः रामो व्यथितः . अत्रोत्प्रेक्ष्यते साहस्राक्षै-
रिन्द्रमंज(१.१०)न्धिभिर्वाष्पैरिव . कीदृशैश्शोकानंदयोस्साहस्रस्थानेन प्रवृत्तैः .
हर्षशोकयौगपथहेतुमाह पुत्रे वा(१.११)लिनि हते स्वर्गे च प्राप्ते दृष्टे सति .
पुत्रस्य वधाच्छोकः स्वर्गप्राप्त्या हर्षः रावणभुजस्तंभनयोग्ये . साह(१.१२)-
स्साक्षैरिति साभिप्रायम् . सीताविरहाद्रामोत्राद्रौ करोदेत्यर्थः ॥ ७१.

श्रुत्वा भ्रातुरमर्त्यलोकगमनं(१.१३) तत्कालसंपातिना
वाष्पाधेण निदर्शितार्थवपथस्संपातिना गारुतिः .
लङ्कामेत्य तथा व्यचे(१.१४)ष्टत यथा स्वस्मै च पित्रे पितु-
मित्राय स्पृहयालुतां च मरुते निन्ये षडाशां(१.१५)पुत्रीन् ॥

भ्रातुः(१.१३) जटायोस्स्वर्गगमनं श्रुत्वा तत्कालं पतता वाष्पप्रवाहेणैव
हेतुना कर्तृभूतेन सम्पातिना पक्षिणा(१.१४) निदर्शितसमुद्रमार्गस्सन्मारुति-
हनुमाल्लङ्कां प्राप्य व्यचेष्टत तथा शक्तिमदर्शयद्यथा स्वस्मै(१.१५) पित्रे पव-
नाय पितुर्मित्रायाप्रये च षड्लोकपालान्स्पृहयालुतां श्रद्धालुत्वमनयन् . यत्पुत्रो
लङ्का(१.१६)दाहकस्स वायुर्धन्यो यन्मित्रपुत्रोयं हनुमान्स् चाग्निर्धन्य इति
लोकपालाः स्तुतिं चक्रुरित्यर्थः ॥(१.१७) ७२.

दत्त्वा देव्यै रामभद्राङ्गुलीयं
तद्वचं च प्रत्यभिज्ञानरत्नम् .
लङ्कादाहं स्वैर्मयूखैर्ध्रुवाणं
पा(१.१८)णौ पत्युस्सत्यसन्धो निधत्ते ॥

अभिज्ञानं रामाङ्गुलीयं सीतायै दत्त्वा स्वररिमभिलेङ्कादा[हं क]य-

१ Ms. 'हे' 'पि'. २ Ms. 'न्योभिः'. ३ Ms. 'कपि'. ४ Ms. 'न' 'jo' under l. ११.
५ Ms. 'स'. ६ Ms. 'यो'. ७ Ms. 'वृ'. ८ Ms. 'वास'. ९ Ms. 'तुक्'. १० Ms. 'रिव्ये'.

(1.21)यन्तमिव सीतासंनिधनं प्रत्यभिज्ञानमणिं सत्यस्तनो हनूमान् रामस्य
हस्ते न्यस्त्यति ॥ 73.

—(1.22)गमसंस्कारकुमारब्रह्मचारिणः .
अमी कपिशिताकाशाः पिबंत्याशाः प्लवङ्गमाः ॥

.....(1.23*)जा ब्रह्मचारिणः निस्संख्या इत्यर्थः कपिशितमा-
काशं यैस्ते वान(1.1)[राः]..... ॥ 74.

—[रत्ना]करत्वं निबिडयति तटाघातसातत्यहेला-
खेलन्मातङ्गनक्राहत(1.2)[गिरिशकलारब्धमाणिक्यवर्षः] .
[अ]म्भोधेर्देवसेतुर्जलधरकरणिं शृङ्खतो यस्य पार्श्वे
विशुब्ज्वालायमा(1.3)नैर्ज्वलितमिदमितधामुतश्च प्लवङ्गैः ॥

तटाघातेषु सातत्येन नित्यं हेलया निलिलाभि(1?)मातङ्गन(1.4)कैराहता
ये गिरिशकलास्तैरारब्धं माणिक्यवर्षं यस्य स देवसेतुर्जलनिधे रत्नाकर-
स्वं करोति . से(1.5)तुशैलरज्ज्वरेव रत्नाकरस्समुद्रो जात इत्यर्थः यस्य मेघसा-
म्यं दधतो निकटे इतधामुतश्च विशुस्त(1.6)मैर्वा नैरिदं ज्वलितम् ॥ 75.

एतान्पश्य निशाचरेन्द्रनगरीचामीकराट्टालक-
द्युत्युत्कर्षदुरीक्ष्यदुस्त(1.7)हसहोवैश्वानरान्बानरान् .
एषामेव शिरोभिरेभिरभितो रुद्धान्तरः प्रत्युत
प्राकारः कपिशोर्षपं(1.8)क्विरचनारिक्रोयमाभासते ॥

लङ्काप्राकारहेमाट्टालकदीप्तिभिरुत्कर्षणाधिकं दुरीक्ष्यो दुस्त(1.9)हस्ते-
जोभिर्षेपां तान्सहसा वैश्वानरानिति वारोपः . एषां वानराणामेव शिरोभिर्नि-
रुद्धमध्यो(1.10)यं प्राकारः कपिशोर्षपंक्तिसंज्ञया रचनयातिरिक्त आभासते

1 Ms. 'न्यत'. 2 Ms. 'निष्ट'. Is it सद्येष्ट ? 3 Ms. 'मानव'. 4 Sic. Read
'वा सेराङ्गिमा'. 5 Ms. 'मिषे'.

आमुखे प्रतिभासते . हेमवने कपि(1.11)शीर्षपङ्क्तिरपि बौहुल्यान्न विभाव्यते इत्यर्थः ॥ 76.

व्यतिकरितहरितिशङ्करत्नःकपिवलयोधकव(1.12)न्धताण्डवेयम् .
असुलभसुरमुन्दरीविमाना रघुपतिरावणसंपरायगोष्ठी ॥

हरितां का(1.13)लानां रक्षसां पिशङ्कानां कपीनां च कवन्धताण्डवं व्यतिकरितं मिलितं यस्यां सा तथा दु(1.14)र्लभाप्सरोविमाना . बहूनां धीराणां मारणादिति भावः . रामरावणगोष्ठीयं भवति ॥ 77.

राममेव(1.15) किल शेषशायिनं शेषमेव च विचिन्त्य लक्ष्मणम् .
गाढतां ध्रुवमिदं न शिथिये मेघनादभुज(1.16)गास्त्रबंधनम् ॥

रामं विष्णुं शेषे शयानं लक्ष्मणं शेषमेव चिन्तयित्वा मेघनादकृतं सर्पास्त्रबंध(1.17)नं गाढतां नाभयत् . अहीन्द्रेणाराध्यस्याहिपतेश्च कथं वयं बन्धनं कुर्म इति चिन्तयित्वेव सर्पास्त्र(1.18)बन्धनं सद्यो विगतम् इत्यर्थः ॥ 78.

ज्येष्ठानुवर्तनरसे कथमेतदीये
भाव्यं मयेति तमिवाखिलमृज्जिं(1.19)हीर्षुः .
शक्तिं न्यधाद्दशमुखो हृदि लक्ष्मणस्य
वेगादयं पवनभूः मतिहन्ति तां च ॥

एतदीये ल(1.20)क्ष्मणसंबन्धिनि ज्येष्ठानुवर्तनरसे रामभक्तिरसे सति मया कथं भाव्यं जीवनीयमित्यतस्तं रामभक्ति(1.21)[रसमु]द्धर्तुकाम इव रावणो लक्ष्मणहृदये शक्तिं न्यधात्ततो हनूमांस्तां शक्तिं प्रति शल्योद्धरणा(1.22)..... ॥ 79.

[अर्धोद्धृत]तेशगिरिपीडितदोर्वलस्य
द्रोणाचले करगतेपि विलंचिताब्धिः .

दर्शयति करगतं समरे
निशिताग्रपाणिज(1.11)मिषादशाननः ॥

जितस्येन्द्रस्य हृतमिव वज्रधाराशतं रावणो^१ नखन्याजाद्वस्तगतं दर्श-
यति ॥(1.12)

83.

हिमकिरणकिरीटकुट्टित-
स्ववदनवेदनया स्मृतिस्पृशाः.
भट्टिति विघटितान्पितामह(1.13)-
समघटयत्प्रपितामहोस्य यान् ॥

हरेण लूनं यत्स्वमुखं तस्य व्यथया स्मर्यमाणयेव हेतु(1.14)भूतया
अस्य प्रपितामहो ब्रह्मा यान्विघटितान्सतस्तूर्णं समघटयदयोजयन् ॥ 84.

तत्ताटप्रपु(1.15)वीरकैतवशिरस्स्वच्छन्दसन्दर्शन-
क्रीडापञ्चमपातकप्रणयितामत्रायमायातवान् .
[तैः कृचैः] पुर(1.16)तो विदेहबुहितुस्संदर्शितैर्मूर्धभिः
प्रायश्चित्तमिदं चकार दशधा तात्कालिकं रावणः ॥

तै(1.17)र्दशभिश्शिशोभिः कृचैस्सीताया दर्शितै रावणो दशप्रकारं
प्रायश्चित्तं सद्यो करोत् . प्रायश्चित्ते हेतु(1.18)माह स रामा तादृक्चांसौ रघुवी-
रस्य रामस्य कैतवेन मायया शिरसि स्त्वछन्दम्बाच्छन्वं भेदस्तस्य(1.19)
संदर्शनमेव क्रीडा सैव पंचमं पातकं तत्र प्रणयितां कर्तृत्वं^२ प्राप्तवान् . अ-
न्यश्च पातकी प्रायश्चित्तं करोति ॥ (1.20)

85.

कृचेपु मूर्धसु नवस्वपि रावणस्य
यावन्लुलाव दशमं वदनं न. रामः .

1 Ms. 'एव'. 2 Ms. 'ताव'. 3 Ms. 'न्या'. 4 Ms. 'प्रायश्चित्त'.
5 Sic. 6 Ms. 'एव'. 7 Sic. Is it 'न्येन मे' ? 8 Ms. 'कर्'.

श्रीस्तान्न तावदमुचदलि' (1.21) ते तु तस्मि-
स्तुल्यं व्यवज्यत मुखेषु दिशां पतीनाम् ॥

नवसंख्येषु रावणस्य शिः..... (1.22) सत्सु यावन्न रामो दशमं शिर-
रिद्धन्नवांस्तावच्छ्रीरिशरांसि नात्यजत् तस्मिन्द..... (1.23*) .....
विभागेन गता . अयमर्थः प्राग्बत्पुनस्संधानशंकित्वान्नवसंख्य (1.1) .....
...श्वस्ताः ॥ 86.

पत्युर्देवरपुत्रयोश्च वदनैः कल्पान्तभानुप्रभै-
र्लंकान्तोरणमा (1.2) [लिकां विरचितां दृष्ट्वापि तां वानरैः ?]
स्वःस्त्रैरपि वीक्षिताश्रुनयनैः कारागृहाभिर्गतैः
प्राणैर्वज्रमयै (1.3) रियं तदपि नो मन्दोदरी मुच्यते ॥

रावणस्य तथा देवरपुत्रयोश्च मुखैर्वानररचितां लङ्कायां तो (1.4) रण-
मालां मन्दोदरी यद्यप्यपर्यत्तथापि सा बन्धनिगंतैरशोकाश्रुपूर्णदृष्टिभिस्त्वर्ग-
वन्दीष्ट (1.5) न्दैर्वीक्षितापि वज्रकठिनैः प्राणैर्न वियुज्यते . अयमर्थः बन्धुसहि-
तस्य भर्तुर्मरणं पश्यन्त्या अपि (1.6) मन्दोदर्याः प्राणा न निर्घातन्ति ॥ 87.

इयमपि रघुरानपुत्रपत्नी
कनकमयत्वभिवागता पुरैव .
सम (1.7) धिक्समवेतकान्तिरूपा
प्रमुषितमण्डुमला निरेति बहेः ॥

इयमपि सीताग्रिमध्यानिरे (1.8) ति अत एव पुरैव परित्यागात्पूर्वमेव
सुवर्णमयत्वमिव प्राप्ता . सीतां त्यक्त्वा हि रामो हेममय्या (1.9) सीतयैव प-
त्न्या सह यज्ञानकरोत् . अधिकं जातकान्तिः तथा प्रमुषितो निवारितः
मण्डुमलोपयशो य (1.10) वा ॥ 88.

लङ्कादाहप्रसङ्गप्रथमपरिचितेनामुना स्वामिभक्ति-
स्वस्तिन्धुस्नातकेन द्रुतमनिलभ्रवा(१.११) बन्दिताभ्यां पुरैव .
पद्मथां लङ्केन्द्रचूडामणिगुणितनखश्रेणिमाप्यं(१)त्रपाभ्यां
मातुर्निर्माय पापक्ष(१.१२)यमथ विदधे पुष्पकस्यात्र देवी ॥

सुद्धात्पूर्वमेव लङ्कादाहप्रसंगपूर्वपरिचितेन रामभक्तिगङ्गायां स्नातकेन
इ(१.१३)नुमतैव प्रथमं बन्दिताभ्यां ततो विभीषणस्य मुकुटरत्नैः प्राप्तौ नख-
संपर्केण त्रपा यथोस्ताभ्यां . नखानां(१.१४) रत्नाधिकश्रुतित्वादिति भावः वि-
भीषणेन प्रणताभ्यामित्यर्थः . पादाभ्यां सीता पापक्षयं भूमेः(१.१५) कृत्वा
पुष्पकस्य पापक्षयमकरोत् . अयमर्थः रावणस्पर्शदोषात्तयोर्धत्वापमासीत्-
त्सीतापा(१.१६)दस्पर्शेन शान्तम् ॥ ८९.

आरूढे प्रसभापहारनिविडव्रीडाजडं राक्षसे
मन्दं मन्दमुवाह वा(१.१७)हनपिदं दिव्यं धनस्वामिनः .
देवेनेदमधिष्ठितं तु गुरुतायोगेपि तल्लाघवं
धत्ते येन विभे(१.१८)ति सौर्वचतुरमन्यः खगानां पतिः ॥

रावणेन हठापहरणलज्जयेव जडं पुष्पकं रावणे(१.१९) आरूढे सति
मन्दं मन्दमवहत्तत्पुष्पकं रामेणाधिष्ठितं सद्रौरवे सत्यपि तल्लाघवं धारय-
(१.२०)ति येन लाघवेन हेतुना गरुडो मन्दमात्मानं मन्यमानो भयं प्राप्नोति .
अयमर्थः मन्दगामि(१.२१)[नं मां] त्यक्त्वा नारायणः पुष्पकमेवारोह्यतीति
गरुडभयं . गौरवेपि लाघवमिति विरो(१.२२)[धः] ॥ ९०.

[सु]ग्रीवश्च विभीषणश्च कृतिना रामेण निष्कण्टकी-
कृत्याप्यर्पितया तथा न भजतो रा(१.२३)[ज्यत्रिया] निर्द्वितम् .
लङ्काश्लेषणशीतलीकृतमनस्स्वामिभियादत्तया
दृष्ट्या भाग्यवता(१.२४**७८)भवैति हनुमानात्मानमायं यया ॥

1 Ms. 'नष्ट'. 2 Sic. Comm. suggests 'श्रेष्ठिमान' which would be bad
metre. 3 Ms. 10. under 1. 12. 4 Ms. 'गते'. 5 Ms. 'साय'.
6 Ms. 'गय'. 7 Sic. Is it 'श्रेष्ठ' 8 Ms. has 'U. on margin.

सुग्रीवविभीषणौ रामे.....[य](1.1)था लङ्कादाहसुखितसीता-
दत्तया दृष्टया हनुमान्महाभाग्यवन्तमा.....(1.2)सीतादृष्टि-
रित्यर्थः ॥ 91.

मृदतनुरनुप्राणद्विधा भुजङ्गमजङ्गमा-
भरणभरणी शम्भोः(?) प्रिय](1.3)झरणी दशः .
अजनयदमुं कौमारेण क्रमेण ततोऽकरो-
त्सुरहितकृत[ो विष्णोस्साहायकं कपिकेसरी?](1.4) .

अनुप्राणजीवजगद्विश्वं यया सा मृदस्य तनुरीधरमूर्तिर्वायुरुपा हर-
स्य भुजङ्गमा एव जङ्ग(1.5)मान्याभरणानि तेषां भरणी पोषिका हरस्य
ललाटदृष्ट्यग्रेः प्रियंकरणी ज्वालाकरी हनुमन्तम(1.6)जनयत् अयं हनु-
मान्कौमारेण क्रमेण रामस्य विष्णोस्साहायकमकरोत् केसरी राजा ह...
... (1.7)न्कुमारः स्कन्दश्च दैत्यदलनाद्विष्णोरुपकारं कृतवान् . अयममुमि-
त्यनयोर्मध्यादेकस्य पाठे.....(1.8)रस्यार्थलभ्यत्वम् ॥ 92.

वैदेहीकिंवदन्त्या रघुपतिहृदयं लक्ष्मणस्याथ वक्ष-
स्संजीवन्त्या विशल्यं(1.9) विरचयितुमयं द्विः पयोराशिपारे .
यातायातं विधाताप्यधिवसति यतो विस्मयस्यानिभूमिं(1.10)
भूमा(?)रंहो निरंहो वहति हनुमतस्संमतं तद्विमानम् ॥

सीतापृत्तान्तेन राम.....(1.11)जीवन्ौषध्या लक्ष्मणस्य च वक्षो
विगतशल्यं कर्तुं द्वौ वारौ समुद्रस्य पारे गता[गतं].....[ह](1.12)नुमान्ये-
नाश्चर्यस्याविशयं प्राप्तः तद्धनुमतो मनोहरं निरंहो निष्पापं रंहो.....
(1.13) धारयति ॥ 93.

लङ्कायामपि चन्द्रशेखरधनुर्पौर्वीकिणश्यामिकां
क्रान्तां दाशरथे[र्भुजादिव मनो](1.14)राज्योपधानीकृतात् .

1 Ms. 'सक' . 2 Ms. [a. mark before 'क' but nothing is written on
margin. 3 Ms. 'जीवि'. 4 Ms. 'कव'. 5 Ms. 'रप'.

न्यस्तां पत्रलतां दधन्निजटया काकुत्स्थकान्तामुखं
पुष्पत्पुष्पक—[भ्रकुह](1.15)रे श्वेतांशुतां शंसति ॥

काकुत्स्थस्य कान्तायास्सीताया मुखं कर्णं श्वेतांशोवन्द्यस्य भावं शंस-
[ति](1.16) पुष्पकमेवाभ्रकुहरं तस्मिन्पुष्पद्विकसितम् तथा लङ्कायामपि त्रि-
जटयां राक्षस्या.....(1.17)लतां पत्ररचनां दधन् अत्र संभाव्यते सीता-
या मनोराज्येपूषधानीकृताद्रामभुजाद्री(1.18)श्वरधनुर्गुणरयामिकां संक्रा-
न्ताम्, नेयं पत्रलता किं तर्हि मौर्वीकिणा इवेत्यर्थः ॥ 94.

एतस्मिन्द(1.19)ष्टमात्रे रघुतिलकयशोहंसवीतंसकल्पे
द्वैगुण्यं दृक्सहस्रं व्रजति सुरपतेर्निर्भरत्वान्मु(1.20)देति .
पौलस्त्यस्य प्रपित्सोस्समरमरणतो देवभूयं शरौपै-
द्वैधाकलृप्ताक्षिमार्गं नयति दिवम(1.21)यं मातलिर्वर्म दिव्यम् ॥

रामयश एव हंसस्तस्य वीतंसकल्पे भूषणसदृशे(1.22) तस्मिन्नावशे
दृश्यमानेन मुदा हर्षणेन्द्रस्य दृष्टिसहस्रं द्वैगुण्यविकासं.....(1.23*)
.....तस्य रावणस्य बाणवर्षेद्वैधा द्विसहस्रसंख्यः क्षिप्तोक्षिमार्गो(1.1)
..... ॥ 95.

तेजोवधं रचयितुं रजनीचराणां
रामाय यत्करसहस्रमिव स्वमर्कः.(1.2)
स्नेह—जतश्च
विभ्रद्रथो हरिसहस्रमनेन निन्ये ॥

रक्षसां तेजोहानिं कर्तुं सूर्यस्वर्(1.3)रश्मिसहस्रं रामाय यद्विसृष्टवांस्त-
द्वाजिसहस्रं धारयन्नथो मातलिना नीतः ॥ 96.

1 Ms. "दृश्य". 2 Ms. "व्य". 3 Is it शिखिर्? 4 Ms. "रोदै". 5 Ms. "कल्पस".
"पुष्प" crossed out. 6 Ms. हृष्टे इत्यर्थः crossed after "ये". 7 Ms. ringed
with a line. 8 Ms. "स्पर्". 9 Ms. "दृष्ट"—"वाक्षिर्" struck out after "य".

अ(१.४)यं नंदिग्रामस्सुकृतफलभूमिर्नयनयो-
र्जटाभारं यस्मिन्समभवनिभारेण भरतम् .
क्षिपंतं दृष्ट्वैवा(१.५)ग्रजचरणयोरानतमुखौ
समं जातावेतौ रजनिचरशास्वामृगपती ॥

यत्र भूभारेण सह जटा(१.६)[भारं रामपा]द्योरुपरि क्षिपन्तं भरतं .
राज्यं प्रत्यर्पयन्तमित्यर्थः . दृष्ट्वैव सुग्रीवविभीषणौ ए(१.७)तावधोमुखौ
संपन्नौ . वाभ्यामप्रजयो रावणबालिनो राज्यहरणाङ्गजेति भावः . नेत्रयोः
पुण्यफ(१.८)लस्सोयं नंदिग्रामः ॥ ९७.

अयोध्येयं ध्येयं कथमपि विरिञ्चप्रभृतिभि-
र्जनास्सर्वे यस्यां त(१.९)[मपि नयना]तिथ्यमनयन् .
न यं दृष्ट्वा पारं न भवजलंधेयीति पशवो
यतस्तं सेवित्वा कपिभि(१.१०)[रपि तीर्णौ] जलनिधिः ॥

यं दृष्ट्वा पशवोपि संसाराब्धिपारं लभन्ते तं विष्णुमपि ध्यातव्यं सर्वे
ज(१.११).....तिथ्यमनयन्नपश्यन्नित्यर्थः सेयं अयोध्या भवति पशुप्रा-
यानां हरिदर्श(१.१२).....वानरैरपि समुद्रस्तीर्णः ॥ ९८.

निशेषानुदधीन्नदीश्च निखिलास्तीर्थो(१.१३)[नि सर्वाणि च?]
भ्रान्त्वा वारिभिराहूतैर्जनकजाचारित्रमित्रैरमी .
विश्रुत्वन्त इवाम्बुदाः कपिचमूभिश्चा(१.१४)[स्त्रिया]माचरा-
श्चक्रुः कारणमानुषस्य जलधिक्रीडानिवासस्मृतिम् ॥

विश्रुत्सहिता मेघा इ(१.१५)व वानरसहिता राक्षसा हेतुमानुषस्य राम-
रूपस्य विष्णोस्समुद्रलीलागृहस्मरणं चक्रुः स(१.१६)मुद्रादीन्गत्वानीतैर्जलैः
अयमर्थः राज्याभिषेकार्थं तावन्तः कलशाः क्षिप्त्वा यावन्नित्यस्य स(१.१७)-
मुद्रस्मरणं जातम् ॥ ९९.

1 Ms. "जेति."
crossed before वा.

2 Ms. "तिमन्वयम्."
5 Ms. "किडा".

3 Ms. "जान्ते".
6 Ms. "तावत्क".

4 Ms. हेतुमाह

आ देवादिबसेश्वरादशरथं यावत्संदेश्ये कुले
सर्वस्मिन्ननरण्यमन्युशः(१.१८)मने प्रस्ताविते नाटके .
स्वत्र स्वत्र महर्षिरेष भरतः पात्रक्रमे मेनका-
मुख्यानामभरायतीमृग(१.१९)दृशां शिक्षागुरुर्लक्ष्यते ॥

सूर्यात्प्रभृति दशरथं यावत्समानदेशे कुले आकाशास्थिते इत्यर्थः(१.२०)
अनरण्यहन्तुर्दशासनस्य वधादनरण्यमन्युशमननाम्नि नाटके आरब्धे सति
मेनकादीनामप्यत्र(१.२१)[सां स्व]स्मिन्स्वस्मिन्पात्रक्रमे भूमिकारम्भे शिक्षा-
गुरुरेवं लक्ष्यते ॥ १००.

सेयं देव तिलोत्तमा स्व(१.२२) — — — — — तमायात्यर्चा(?)—
वेतावायतनारविन्दमुकुलौ लावण्यरूपश्रियोः .
अस्थानाभि(१.२३**७७)निवेशतां न दधतुः सुन्दोपसुन्दौ —
स्पृष्टौ तद्यशसोरनाम — — — — — ॥

... (१.१)न्दयोस्तंबन्धिनोर्यशसो राम.....शार्धं प्रकटावमृतघटा-
..... (१.२)तः स्तनयोस्तौन्दर्यात्सुन्दोपसुन्दयोस्तिलोत्तमायामनु-
रागो नास्यानि]..... (१.३)धिका तिलोत्तमा ॥ १०१.

अस्याः पश्य विदेहराजतनयानेपथ्यलीलायित-
स्व — — — — — (१.४)ह्लादं रघुस्वामिनः .
एतस्यां निभृते दृशौ विनिहिते स्मृत्योज्झितानीतया
देन्या सेष्यतया यथैषं न [पुनः](१.५) स्पृष्टो विशन्त्या भुवम् ॥

तिलोत्तमायास्सीतारूपाभिनयो रामस्य चित्तं तथा रञ्जयति यथेष्ट्या-
वशा(१.६)दिब भूमिं प्रविशन्त्या रामेण न्यस्तां दृष्टिं स्मृत्वा त्यक्तानीत-
यापि सीतया रामः पुनर्न स्पृष्टः ॥ १०२.

1 Ms. "त्यरे".	2 Ms. "मन्यु" lo. under l. 20.	3 Sol. मरुतः.
4 Is it "याः स्वनाले" ?	5 Ms. has द. ग. वि. on margin.	6 Ms. "धर्म".
7 Ms. "नेप".	8 Is it "त स्वान्ते देव तथा परं अगवति दृष्टा" ?	9 Ms. "येप".

आव(1.7)जितो जनकराजमुताभिनीत्या
नूनं तयायमनयाप्सरसात्र देवः .
वाञ्छन्त्यरोचकितया(?) वरमेतमेव
ज(1.8)न्मान्तरेष्वपि यथा स्ववशं विधाता ॥

सीतारूपाभिनयेन तिलोत्तमया रामस्तथा वशीकृतो यथा(1.9)रोच-
कितयान्यस्मिन्नभिलाषाभावात्सा जन्मान्तरेष्वपि तमेव भर्तारं वाञ्छन्ती
तमेव स्ववशं तय.....(1.10)पि स्ववशं करिष्यति इत्यर्थः ॥ 103.

स्वरचितमिति प्राज्यं चित्तस्थितं पृथिवीभटे
भणति पृथिवीरा[जो जातो](1.11) मुहुर्मुहुर्गुण्मनाः .
नयनविषयं याता चित्रांकृतिस्तु तिलोत्तमा
तमपि विदधे चित्रन्यस्तं—(1.12)विलोकिताम् ॥

पूर्वजन्मचरित्रं पृथिवीभटे वर्णयति सति राजात्कण्ठतो जातः चित्रे
स्थित[1 दृष्टा](1.13)तिलोत्तमा राजानमपि चित्रस्थितमिव चक्रे अतस्संभा-
व्यते एकत्वमिव राजानं नेतु(1.14)मिच्छुः . अत्यनुरागाद्धि द्वयोरेकत्वं भ-
वति ॥

104.

चक्रे राज्याश्रमपदमुनेस्संनिधानेस्य सत्त्वै-
र्वैरत्यागस्त्वय(1.15)मिति दिशः किंवदन्त्या भ्रमन्त्या .
यस्मिञ्जन्मप्रभृति भगवान्सन्निधत्ते [स्मरारि]-
स्थांतुं वाञ्छामंकृत हृद(1.16)ये तत्र तस्य स्मरोपि ॥

राज्यमेवाश्रमपदं तत्र मुने राजर्षेः पृथ्वीराजस्य संनिधाने सत्त्वैः प्रा-
णि(1.17)भिर्वैरत्यागः कृत इति वार्वया भ्रमन्त्या हंतुभूतया यत्र चेतसि
स्मरारिस्संनिहितः स्मरोपि तत्र चेत(1.18)सि स्थांतुं संनिधानमकरोत् .

1 Ms. 'नव'. 2 Ms. 'मेष्टे'. 3 Ms. 'यथाचकि' (?) 4 Ms. cross mark
above 'न्य'. 5 Ms. 'स्वयं सं. cross mark above सं'. 6 Ms. 'Read स्वचरित'.
7 Ms. 'मते'. 8 Ms. 'विषय'. 9 Ms. 'Is it नीनीपुरिवेकलाय f'. 10 Ms. 'मेर'.
11 Ms. 'स्मरण'. 12 Ms. 'छक'.

पूर्वोक्तस्य श्लोकस्य हेतुमतोयं श्लोको हेतुत्वेन व्याख्येय इति भट्टम् ॥
(1.19) 105.

श्रीश्रीकण्ठचरित्रकाव्यविवृतौ विश्वस्य निश्चस्य च
च्छायाभाजि किरातकाव्यविवृतौ विश्वस्य रम्य(1.20)श्रियि .
पृथ्वीराजजयाख्यकाव्यविवृतौ संवेशमिच्छाम्यहं
शास्त्रज्ञोदजखेद[भेदु]रमतिर्व्योत्सना(1.21)भिधो लावणिः ॥

श्रीलोलराजमुतपण्डितभट्टनोन-
राजात्मजो विवरणेन स जो[नराजः] .
[स](1.22)र्गं दशान्त्यमकरोत्सुखमत्र पृथ्वी-
राजाख्यराजविजयाभिधकाव्यराजे ॥¹

[द्वादशः सर्गः]

— — — — —
 [निपुणध्यानफ]ले^१ विलोचने .
 नृपतेः [सम]योपयोगिनं
 द्विगुणीभावमिवाधि[जग्मतुः] ॥(१.१)

.....निपुणं कृत्वा ध्यानमेव फलं यथास्ते नेत्रे तत्कालोप-
 योग्यं द्वै.....(१.२).....कामित्वादिति भावः ॥ १.

अमृतप्रपया तया दृशो-
 विषयं भू(१.३)मिपतेः प्रयातया .
 यदियाय रुचिर्न मन्दंता-
 मनुकूलो विविदे विधिस्ततः ॥

हृषकारित्वाद्(१.४)भूतपुष्करिण्या तिलोत्तमया राज्ञो नेत्रविषयमाग-
 तया रुचिर्मन्दतां यज्ञ गता दर्शनवृत्तिर्नाभू(१.५)दित्यर्थः ॥ २.

नयने श्रवणे मनश्च य-
 त्सममेव व्यकसन्महीभुजः .
 विपुर्लीकृतलक्ष्यपञ्चक-
 स्सुकृती(१.६) पञ्चशरस्ततोभवत् ॥

राज्ञो दृशौ कर्णौ मनश्च युगपदेव यद्विचकासं ततो हेतोः पञ्च लक्ष्या-
 शि(१.७) गोचरीकुर्वन्पञ्चशरमुष्टुं कृतकृत्योभवत् . पञ्चानां शराणां युग-
 पल्लक्ष्यपञ्चकप्राप्तेः ॥ ३.

1 Ms. 'लो. 2 Ms. 'पते. 3 Ms. 'चन्द्र'. 4 Ms. 'स्थुत'. 5 Incomplete.
 6 Ms. 'पयो. 7 Sic. Is it सफली? or, better, विषयी? 8 Sic! 9 Ms. 'च्य.

प्रविवेशः^(१.४) [विनिर्य]यौ च य-
 श्रयनाग्नेर्मदनः पिनाकिनः .
 नृपतिं प्रबलप्रतापम-
 प्युपसर्पन्नत एव नात्रसत् ॥

ह^(१.१०)रस्य नेत्राग्निं कामः प्राविशन्नेत्राग्नेर्यश्च निर्गतस्त्वतो महाप्रता-
 पमपि राजानं प्रैवि^(१.१०)रात्रात्रसम् . अग्निं सेवमानस्य तापत्रासाभा-
 बात् ॥

4.

मिलितभ्रमरालिकालिकं
 बहुभेदैः कुसुमैः^(१.११) कृतं धनुः .
 स्वकरादिव जिष्णुनापितं
 क्षितिजिष्णोर्विजिगीपया बहन् ॥

मिलितेत्यारभ्योपक^(१.१२)र्तुमित्यन्तं कामवर्णनपरं कुलकम् ॥

भ्रमरालिरेव कालिका मेघपंक्तिरपि मिलिता यत्र त^(१.१३)या वर्णवै-
 चित्र्याद्बहुभेदैः पुष्पैः कृतं धनुर्दधत् अतस्संभाव्यते क्षितिजिष्णो राज्ञो
 विजिगीपया^(१.१४) हेतुभूतया इन्द्रेण स्वहस्तादिव दत्तम् तद्धि मेघपंक्तिरहितं
 बहुफलं च भवति . क्षितिजिष्णोरि^(१.१५)ति साभिप्रायम् ॥

5.

अलिपंक्तिमयं मुहुर्मुहु-
 र्मेकरन्दाङ्कितमास्पृशन्गुणम् .
 विरलाग्निशि^(१.१६)खाधिवासितं-
 प्रतिपक्षेक्षणधूमधूसरम् ॥

भ्रमरमालामयं रजोयुक्तं गुणं पुनः पुनस्स्पृशन् अल्पाभि^(१.१७)रग्नि-
 ज्वालाभिस्सहितो र्यः प्रतिपक्षस्य हरस्य मैत्रधूमस्तेन धूसरम् ॥

6.

1 Ms. "देमनः". 2 Is it "देव" ? 3 Ms. "विजिगीपया" crossed after "ने".
 4 Ms. "श्रयवस". 5 See verse 8, below. 6 Ms. "विजिगी". 7 Ms. "यय".

त्रिदिचोपवने फलन्ति(1 15) ये
 तरवः पञ्च यधामनीपितम् .
 स्वयमेव समर्पितं नय-
 नृजुतां तैः कुसुमेषुपञ्चकम् ॥

ये(1 19) नाके वृक्षाः प्रार्थितं ददति तैरिव पुष्पशरपञ्चकं दत्तं नृजुतां
 नयन् ॥ 7.

उपकर्तुमुपेतमप्युपा(1 20)-
 मुपनीयाज्वलयद्य एव माम् .
 तमसौ बरिचस्पतीत्यभू-
 न्मदनो योद्धुमनाः क्षमाभुजम् ॥(1.21)

.....अ्योपकर्तुं प्राप्तमपि मां योद्धदेव तं हरमसौ राजा सेवत इतीव
 राजानं प्रहर्तुका(1.22)[म इव कामोभू]न्. योद्धुमना इति पाठ आर्षः ॥ 8.

रजसा कपिशा दिशो बभूवु-
 र्धनुराकर्षति कौसुमं(1.23) [मनोजे] .
 [व]निता इव पत्युरप्सरो-
 विषयां वीक्ष्य हठप्रतारणार्म् ॥

कामे पुण्यचापं कर्षति रै(1 24**80)जसा कपिशा दिशो बभूवुः निज-
 स्य पत्युः पृथ्वीराजस्य विलोत्तमा.....(1.1) 9.

शरगोचरतामनीतयो-
 न्नियतं शिक्षितमस्त्रविधया .
 पुरतो गुह[रामयो]—

— — — — — ॥(1 2)

1 Which is the सगर्भ reading ? 2 Ms. "स्त". 3 Ms. "वयलो".
 4 Ms. "रप्य". 5 Ms. "गिर". 6 Ms. has व. उ. स्. on margin.

प्रह्लाचारित्यात्कामेन शरविषयभावं न नीतयोः कुमाररामयोरपे का-
.....(1.3)रोपि भूभृतं पर्वतमपि भिन्नवान् . तौ हि कौञ्चा-
द्रिं विभिवतुः ॥ शिक्षितयास्त्रविषये(1.5)ति पाठस्तमीचीनः ॥ 10.

कमलासहजद्रुमाग्रजै-
स्सुधया(1.4) हालहलेन चोक्षितैः .
कुसुमास्त्रशरैर्वशं ययौ
सममानन्दविमोहयोर्दृपः ॥⁴

11.

चतुरश्वतुरशरानर्था-
दसमास्त्रः परिवर्ज्य मारणम् .
हृदि तस्य ततस्तिलोत्त(1.6)मा
सचतुर्द्वार इव न्यविक्षत ॥

चतुर आशुकारी कामो मारणनामानं शरं वर्जयित्वा चतुरशरान्धा-
मि(1.7)हितवांस्ततश्चतुर्द्वारसहिते इव चेतसि तिलोत्तमा प्रविष्टा ॥ 12.

तेषां चतुर्णां शराणां कर्माख्याह ॥(1.8)

सममुद्यद्वाधि निद्रया
समतापि प्रललाप चापदे .
इति तस्य चतुर्दशे मनो-
भवने स्वाम्य[मवाप(1.9) साप्सराः?] ॥

राजा संमोहं प्राप्तवान् . निद्रया स बाधितः . राजातप्यत . राजा ज-
स्थाने च प्रलापं कृतवान् (1.10). एवं चतस्रो दशा यस्य तस्मिन्नाज्ञो मनोगृहे
स्वाम्यमैश्वर्यं तिलोत्तमा प्रापत् . गृहं च चतुर्भूमिकं भव(1.11)ति ॥ 13.

1 Ms. This part of Commis given after verse 11. 2 Ms. 'जस्य'.
3 Ms. 'योय'. 4 Ms. No Comm. on verse 11. 5 Ms. 'न्यषा'.

अणिमानमतिप्रसादिता-

वृष्टपतेर्जातुचिदाससाद सा .

मतिमम्बुजनालवद्यत-

शुचिसूक्ष्मां^(1.12) प्रविवेश भूपतेः ॥

अतिसेवितादिन्द्रात्सा तिलोत्तमा कदाचिदगुण्यं प्रसादं प्रापत् यतो हेतोर्मृगा^(1.13)लसूत्रवच्छुचि सूक्ष्मां मतिं राज्ञः प्रविष्टा . अगुरेव हि सूक्ष्मं प्रविशति . इन्द्रश्च मृगालनालं.....^(1.14)अवधे(?) प्रविशदि-
त्यागमः ॥ 14.

सहजस्य तरोश्शरीकृतै-

हृदि रुद्धे कुसुमैर्मनोभ्रवा .

मुमुदे मुखदेव^(1.15)ता रमां

नृपतेरश्वाससमीरसौरभैः ॥

लक्ष्म्यास्सहजस्य तरोः पारिजातस्य पुष्पैश्शरीकृतैः कामेन रु^(1.16)द्धे
सति हृदि राज्ञो निश्वाससौगन्ध्यैर्मुखदेवता लक्ष्मीर्मुमुदे लुष्टा ॥ 15.

अमरत्वमु— — — रं^(1.17)

प्रविशन्त्येव हृदि शुयोषिता .

नृपतेर्ह्यनिमेषतां दृशा-

वतिमात्रं विभरां वभूवतुः ॥

.....[प्रवि]^(1.18)शन्त्या सुरस्त्रिया देवस्वमिवोपायनीकृतम् य-
स्माद्राज्ञो दृशौ निर्निमेषभावमवहता[म् . देवा हि निर्नि]^(1.19)मेषाः ॥ 16.

शुवधूपरिरम्भसाल्लिणः

प्रथमे स्मो वयमेव भूभुजः .

1 Ms. 'पनं.

2 Is it कृते वृजये ज्ञं?

3 Ms. रसा.

4 Ms. 'पमा'.

5 Is it: 'लज्जुपायनीकृतं'?

6 Ms. 'नेस्सौ.

इति नूनमहर्षि रोपभि-

र्मक(1.20)राक्षाशुगपक्षवात्यया ॥

आशास्तिलोत्तमालिङ्गनसाक्षिणो वयमेव स्मो भवामः इत्यतो हेतो-
नू(1.21)नं रोमभिरहर्षि हृषितम् . अत्र हेत्वन्तरं संभाव्यते . कामशरपक्ष-
वातैः . साक्षिण इत्यारोपः वि(1.22)शेषणेन नपुंसकता स्यात् ॥ 17.

कतिचिन्नपतन्कणास्ततो

नयनाभ्याममृतं न्यपायि यत् .

~~~~~(1.23*)~~~~~

~~~~~[धर्मचिन्द]वः ॥

राक्षा तिलोत्तमादर्शनामृतं यत्पीतं ततः कणा एव.....(1.1)
.....[ग]एवयोर्मध्ये धर्मकणाः पतिताः . नागी धर्मकणाः किन्तु
पीतस्य(1.2) तिलोत्तमासृतस्य कणा एवेत्यर्थः ॥ 18.

ददृशेङ्गमिवाधिरोपिता

पुलकाङ्गेन मुखेन तस्य सा .

हरिणं(1.3) शशिमत्सरादिव

प्रगुणैर्गीतगुणैर्जिघृक्षया ॥

कामवशाद्भूतार्थदर्शना तस्य रोमाञ्चितेन मु(1.4)खेनाङ्गमिवाधिरो-
पिता जनेन ददृशं संभावितं . अङ्गाधिरोपणे हेतुमाह . तिलोत्तमासंबन्धि-
भिर्गीतगुणैर्हं(1.5)तुभिर्हरि[णं गृही]तुकामेनेव चन्द्रमत्सरात् हरिणानय-
नार्थमिवाङ्गं तिलोत्तमारोपितेत्यर्थः ॥(1.6) 19,

परिरक्षितव[र्ण]संस्थितिं

नृपमेतावति मण्डले भुवः .

1 Ms. 'वस्त्र'. 2 Ms. 'जाय'. 3 Ms. 'मृगवर्ध'. 4 Ms. 'सेनपट्टाभि'. 5 Ms.
'जनेन' [c. under l. 4. 6 Ms. संभावितं] c. under l. 5. 7 Ms. 'R'. 8 Ms. 'यन'.

अपदेगमयद्विवर्णतां

प्रथमो विप्लवका(१.७)रिणां स्मरः ॥

परिरक्षिता वर्णानां आक्षणादीनां संस्थितिर्येन तं राजानमुपद्रवकारि-
णामाणः कामो वि(१.४)भिन्नो वर्णो मुखरागो यस्य तद्भावमपदेनयत् . वर्ण-
रक्षितुर्वर्णनाराशनमनुचितमित्यर्थः ॥ २०.

पदमै(१.९)न्द्रमुपेत्य दर्शित-

स्सकलेस्मिन्नवनीतले पुरा .

त्रिदिवप्रमदानुरागिणा

स्वरभेदश्चरमन्तु जल्पिते ॥(१.१०)

ऐन्द्रं पदं प्राप्य राज्ञा भूतले स्वरभेदः स्वर्गाभेदः प्रथमं भूतले दर्शितः
चरमं पञ्चाजल्पिते(१.११) कथास्तु स्वरभेदस्वरसाधो राज्ञा तिलोत्तमानुर-
क्तेन दर्शितः ॥ २१.

अयमेप्यति दिव्यमूर्चिता-

मनुर(१.१२)कस्त्रिदिवाङ्मनां प्रति .

इति भूरमणस्य मानुषी

प्रचकम्पे तनुरौपचारिकी ॥

तिलोत्तमाया(१.१३)मनुरकोयं मानुषीं मूर्तिं त्यक्त्वा दिव्यां मूर्तिं पुन-
र्ग्रहीष्यतीतीव राज्ञं औपचारिकी कार्यसिद्धय(१.१४)र्थमभिनीता मानुषी
तनुः कम्पते स्म ॥ २२.

अविलम्बितमीयुरुष्णतां

शिशिराः प्राक्प्रमदाश्रुशीकराः .(१.१५)

शशिनस्स्थान इव त्विषा रवेः ॥

प्रथमं तद्दशैतज्जाता हर्षेवाप्पकणास्तूर्ये(1.16)[मुष्णत्वं] गृहीतुमैच्छन्
अतस्संभाव्यते चन्द्रस्य स्थाने कामेन धृतस्य रवेस्त्वियेव तापिताः कामेन
च(1.17)न्द्रो राजसन्तापनार्थं सूर्यः कृतः तद्दीप्यैवोष्णा इत्यर्थः ॥ 23.

हृदये लिखितां पुरः स्थिता-
दपि चित्राद्बु(1.18)चिरां ददर्श यत् .
अविदत्परमार्थतस्तत-
स्स मनोराज्यमनोतिशायिनीम् ॥

अप्रमथ्याचित्रादप्यति(1.19)रुचिरां हृदि लिखितां तां राजा यद्दृष्ट्वांस्ततो
हेतो राज्ञां मनोराज्येषु मनसा तिलोत्तमाभोगे(1.20)ष्वतिशायिनीं पर-
मार्थतो जायामविदत् . उत्तरोत्तरमाधिक्यदर्शनात्कृपाधिक्यमनुचितमित्य-
र्थः(1.21) [अ]विददिति चिन्त्यम् ॥ 24.

विकसन्मदने हरेः पदे
सुमनश्चिन्तितकल्पपादपे .
इति नित्यविकस्व(1.22)[रेवस्]-
त्रिदिवोद्यान इवास्य सा हृदि ॥

विकसन्मदनः कामो वृक्षविशेषश्च यत्र तथा हरेर्विष्णो(1.23**81*)-
रिन्द्रस्य च स्थाने सुमनसां सज्जन[ानां] चिन्तितेषु कल्पपादपे[षु]....
.....(1.1) नित्यविकसिते नन्दनवन इव तस्य चित्ते सावसत् ॥ 25.

स—
—(1.2)ग्रहीत् .
अनुरागरसस्युतोपि य-
न्मिलितः सात्विकभावसंप[दा] ॥

.....(1.3)नित्याभ्यां सफलं तत्प्रापन् . यत्सात्विकभावानां
कम्पस्वेदादीनां.....[संपत्](1.4)तितोपि मिलितः ॥ 26.

उदभिद्यत घर्मेविन्दुभिः
प्रथमं चित्रकरस्य [कौशलात्?].
~~~~~(1.5)

रन्तु मध्यन्दिनदुन्दुभिध्वनिः ॥
चित्रकरस्य खेरालेख्यकृतश्च कौ.....(1.6) 27.

[Lines 7,8 missing]

शेषं नयने न्यमज्जयत् ॥

चित्रमण्डपे षट्शब्दस्यानुवादिनि संप्रति शब्द इत्य.....
(1.9)तस्यसि दशो निमग्ने मध्याह्नविध्यनुष्ठानार्थमवरयगमनेन दर्शनविघ्न-
संभावन.....(1.10) 28.

अनुबन्धमवेक्ष्य तादृशं
क्षितिभर्तुस्सुरसुन्दरीं प्रति .
गणयन्पराधमात्मनो
मनसीत्थं पृ[थिवीभ](1.11)दोभ्यंघातं ॥ 29.

उपमानपदे तिलोत्तमां
यदि मन्त्री विदधे श्रियं प्रति .
अपरीक्ष्य पुनस्तदीदृशं
कथम(1.12)र्थं तदनुदितं मया ॥

लक्ष्मीं प्रत्युपमानत्वे कदम्बवासस्तिलोत्तमां यदि विदधे तत्तदीदृश-
मर्थम्(1.13)विमृश्य तदेव मया कथमनुकथितम् . तिलोत्तमाकथैव कथ-
मारब्धेत्यर्थः ॥ 30.

1 Ms. 'का'. 2 Ms. 'छे-न'. 3 Ms. No Comm. 4 Ms. 'गृधि'.
5 Ms. 'धम'. lo. mark before 'म'. but nothing on margin.

इदमीदृगनर्थसंश(१.१४)यं
कथमालोक्यगृहं च दर्शितम् .
अनयन्मदनः शरव्यतां
विशतां यत्र महीपतेर्मनः ॥

ईदृगीदृ(१.१४)शोनर्थविषयस्संशयो यत्र तत्रिगृहं कथं मया दर्शितम्
यत्र विशतो राज्ञश्चित्तं लक्ष्यतां कामो(१.१४)नयन् विपक्षमभिनदित्यर्थः ॥ ३१.

क ललाम तिलोत्तमा दिवः
प्रभुता च क मनुष्यमण्डले .
— — — (१.१७)पुरुषस्य नेदृशी
घटनेयं पुरुषोत्तमं विना ॥

दिवो ललाम भूपरं तिलोत्तमा क भवति [मनुष्यमण्डले](१.१६)ले
ऐश्वर्यं क भवति पुरुषोत्तमं विष्णुं विना पुरुषस्य नेदृशी घटना भवति ॥ ३२.

इयंती — — — (१.१९)मानसी
रुजमाशा मम हन्तुमीश्वरी .
अभवन्न कदम्बवासवा-
न्मृपतेः काचि[दनर्थकारिणी?] ॥

[म](१.२०)म मानसी रुजं चिन्तां हन्तुं क्षेयमाशा परं केवलमीश्वरी
समर्था भवति यत्कदम्ब.....(१.२१) राज्ञोनर्थकारिणी नाभूत् ॥
..... ॥

३३.

पुरतः पुरुहूतपत्तन-
प्रमदानाम स — — — (१.२२)
तदवश्यमितोपि सङ्कटा-
दयमेव द्रुतमुदरिष्यति ॥

1 Ms. "अ." 2 Is is अश्वरी 3 Ms. "चित्ते". 4 Ms. "क्षी".
5 Is is परमसि 6 Is is स यव आम्बवा ॥

स एव प्रथमं तिलोत्तमाना[न].....(1.23*).....रि-
प्यति ॥ 34.

चिदधात्ययमुत्तमं यदि
प्रभुभक्त्या पृथिवीवृहस्पतिः .(1.1)
~~~~~ [तिलोत्तमा
सदनं स्वामि]कृते प्रवेक्ष्यति ॥

पूर्वश्लोकार्थमेव प्रपञ्चयति . स्वामिभक्त्यायं(1.2).....
[तिलो]त्तमा स्वयमेव स्वामिकृते गृहमेष्यति ॥ 35.

नैतदाश्चर्यमित्याह ॥(1.3)

~~~~~  
~~~~~ कचं सुराङ्गना .  
अजमिन्दुमतीमयेन वा  
वपुषा किं हरिणी न शिश्रि(1.4)ये ॥

.....नाभ्यलषत् इन्दुमतीरूपेण हरिणीनामां नाकस्त्री  
किं नाजमभयत् ॥(1.5) 36.

~~~~~  
~~~~~ जितोपि मन्मथः .
इममेकशरीरमेव किं
हृदयस्योपि न वेद शूलि(1.6)[नः] .

.....काम इमं राजानं हरस्यैक[शरीरं](1.7)[न वेद]. 37.

तदवश्यमसौ तिलोत्तमा
शुनदीवावततार भूतलम् .

अचिरादपि पत्युरेकता-
मु^(1.8)[पयाता] ~ इवाहिनीपतेः ॥

तत्ततो हेतोर्गङ्गेव तिलोत्तमा निश्चितं भूतलमवतीर्णा सा वा^(1.9)-
[हिनीनां से]नानां नदीनां च पत्युर्नृपस्य समुद्रस्य चैक्यमुपयाता गन्ता .
यातः कर्तरि लुट् ॥ 38.

इति बुद्धि^(1.10)बलेन दुस्तरा-
दपि चिन्ताजलधेस्समुद्भूतः .
पदतामिव धर्मनन्दनः
प्रथमस्सत्यवतां व्यजिज्ञ^(1.11)पत् ॥

दुस्तरादगाधादपि चिन्तासमुद्रात्पूर्वोक्तबुद्धिबलेनोद्भूतस्स पृथिवीभटो
पदतां वाग्मिनामा^(1.12)यो व्यजिज्ञपत् यथा सत्यवतां बुधिष्ठिर आद्यः ॥ 39.

त्वयि पार्थिव चित्रपुत्रिका-
चिरसंदर्शनबद्धलोच^(1.13)ने .
स्मयमान इवादिपूरुषो
रविरन्तर्गगनं विलम्बते ॥

हे राजंस्त्वयि चित्रस्त्रियाश्चिरं संदर्श^(1.14)नार्थं कौतुकवति सति सा-
श्रय इव तव पूर्वपुरुषस्तूर्यो मध्येगगनं विलम्बं करोति ॥ 40.

क्षणमात्रमिवा^(1.15)यमर्यमा
तुरगाणां सुरदीर्घिकातटे .
त्यजति व्यपनेतुमुद्यमं
गगनाग्रक्रमणाग्रमङ्गमम् ॥^(1.16)

.....श्वानां तभोलङ्घनखेदं निवारयितुमिव क्षणमादित्य उद्यमं
त्यजति ॥ 41.

नलिनीमभितो(1.17) ~ ~ ~

करसंस्पर्शवशेन भास्वतः .

अवलोक्य निराशयात्मनि

क्रशिमानं जननी शनैरगात् ॥

सू (1.16).....[प]दिनीं हृष्टा निराशयाशाभावेनेव श-
नेस्तौरस्य जननी छाया ह्रस्वत्वं ग(1.19)[तवती].....माशाभावेनेति
हेतुत्वेषणं . तृतीयासप्तम्योर्बहुलमित्यम् ॥ 42.

शनिमातरि पा(1.20) ~ ~ ~

~ ~ ~ तिमात्रमल्पताम् .

लिखितैरिव चित्रदर्शिनि

त्वयि पृथ्वीपतिभिः(1.21) [प्रतीक्ष्यते] ॥

.....भिर्नृपसेवकैरसह शनिमातरि च्छायायामल्पतां मै-
भ्याह्वजातं ह्रस्वत्वं(1.22).....रिव राजभिश्चित्रं परयति त्वयि
प्रतीक्ष्यते . मध्याह्ने हि सेवका देवकार्यवशाद्विर(1.23**82)लीभवन्ति ॥ 43.

इति चित्रगतामराङ्गना-

मुखपेयूपमयूखमण्ड[लात्] .

~ ~ ~ ~ ~

~ ~ ~ ~ ~ (1.1)राज भारती ॥

चित्रलिखिततिलोत्तमामुखचन्द्रमण्डलाद्राजने.....(1.2) 44.

प्रथमानुचरस्मरेच्छया

प्रतिमोक्तं नृपसामवायिकान् .

1 Is it विकल्पो ? 2 Ms. "उत्पत्त्याम्". 3 Ms. "भैरवली". 4 Ms. "यमाया". 5 Ms. "दृष्ट".
6 Pāṇini, 2. 4. 84. 7 Is it पार्थिवानुगैः सह वात्स्यामि ? 8 Ms. "क्षायाम".
9 Ms. "क्षम".

पृथिवीभ[ट एव]— — —

— — — — — (1.3)

प्रथमोनुचरो यस्मरस्तदिच्छयेव नृपान्त्सामवायिकांश्च प्रतिमोक्तुं...
.....(1.4)वारञ्चत् यदि राजैतान्प्रत्यमोक्ष्यत्तदा काममोहितत्वात्तेषा-
मुचितां प्रतिपत्तिं नाकरिष्यदतो मागध एव प्र(1.5)तिमुक्तवानित्यर्थः ॥ 44.

मनसा सह चक्षुरिन्द्रिये
नृपतेक्षित्रमृगीदृशा हृते .
विरहान्धतयेव नेन्द्रियैः
परिशि(1.6)ष्टैः प्रसृतं स्वकर्मणि ॥

तिलोत्तमया राज्ञश्चित्ते नेत्रे च हृते सति शेषैः कर्णादिभिरिन्द्रियैस्त्व-
कर्मणि [श्रवणा](1.7)द्वौ न प्रवृत्तम् . अतस्संभाव्यते विरहेणान्ध्यात् ॥ 45.

अमृणोदमृतस्रुतश्च्युते-
र्न बहिर्गायत एव [चन्दिनः] .
[ह](1.8)रिचन्दनवारिणोक्षितं
शिशिरं नावजगाम कुट्टिमम् ॥

च्युतेः कर्णयोर्मृतस्रुतो बहिर्गायतो गायन्तान्स नैवा.....(1.9)
हरिचन्दनसिक्तां शीतलां मुवं च नाचेतयत् ॥ 46.

न रदत्तभाग्यभागिता-
मनयन्नागंरखण्डवीटिकाम् .
घन(1.10)साररसानुसारिणा
न जलाद्रूपचनेन पिप्रिये ॥

1 Ms. 'पल्ला', Ol. p. 3, note 3. 2 Ms. 'लेव'. 3 Ms. 'मर'. 4 Ms. 'पौ'.

स ताम्बूलवीटिकां दशनच्छेदेन भाग्यवंत्वं नानयत् . न च (l.11)
कर्पूरात्रेण जल.....वायुनासावतुष्यत् ॥ 47.

स्थितया सुरसुभ्रुवा मन-
स्युपदिष्टैरिव मन्यरः पदैः .
त्रि(l.12)दिवादविशिष्टस्ततो
निरगाच्चित्रगृहात्कर्तुं चन ॥

चित्रस्थयाप्सरसांपदिष्टैरिवालसैः पदैः स्वर्गं(l.13)सकाशादभिज्ञात्तत-
श्चित्रगृहात्स निर्गतः ॥ 48.

कृतमाङ्गलिकादिकाह्निकः
प्रतिमुच्य क्षितिपं शनैः शनैः (l.14) .
तरणेस्तरुणिभिः तेजसां
शिथिले वन्दिपतिर्विनिर्ययौ ॥

कृतं माङ्गलिकमाह्निकं मागधोषितं कर्म ये(l.15)न स वन्दी राजानं
प्रतिमुच्य सूर्यतेजसि मन्दे सति शनैश्शनैर्निर्गतः ॥ 49.

इयदाधिभराङ्गमुद्वहे-
दधि—(l.16)पि किमेप मामिति .
उपनीतमपि स्वसेवकैः
पुरतो नाधिरुरोह बाजिनम् ॥

इया[नाधि]भरो यस्य(l.17) साह.....दृशं मामतिसमर्थोऽप्येषो-
श्चो मां किं कथ.....(l.18)नीतमपि नारोहन् ॥ 50.

भविता तव पालकं प्रति
शुबधूः केन पथानुरागिणी .

अवनम्रमुखो मुहुर्गृह[हा](1.19)-
निति पृच्छन्पृथिवीमिवागमन् ॥

तव भोक्तारं राजानं प्रति तिलोत्तमानुरक्ता केनोपायेन भवि[तेती]-
(1.20)व भूमिं पृच्छन्नतमुखस्त गृहं गतवान् ॥ 51.

शतशोपि विकल्पकल्पना-
चतुरे चेतसि या न दि[द्युते](1.21) .
उदभावि तया स्फुरत्तया
रमसादक्षिणि तस्य दक्षिणे ॥

शतवारं विकल्पानां कल्पनायां.....(1.22)ये विषये चतुरे तस्य
चित्ते या नाद्युतचिन्तावशात्तस्य चित्ते जात्वपि नास्फुरदित्यर्थः तया.....
(1.23)न तस्य दक्षिणेनेत्रे सहसा जातम् . स्फुरत्ता प्रतिभा स्पन्दश्च ॥ 52.

स शरीरगुणोस्य कश्चन
— — — — — [द](1.24)र्शनोत्सवम् .
स्फुरणं स्फुटमेव चतुषा
यदवामेन सदानुभूयते ॥

कश्चन वक्तु.....(1.25*).....सहसा लाभः यतो
दक्षिणेन नेत्रेण सदा स्पन्दोर्जु(1.1)[भूयते] . 53.

— — — — —
— — — दर्शनमात्रकं फलम् .
अपरिश्रुतमानसज्वरः
प्रसूभक्त्येकंपरोवि(1.2)[शब्दगृहम्] .

1 Ms. 'गलम्', 2 Ms. 'गलम्', 3 Ms. 'तचिन्ता', 4 Ms. 'द',
5 Ms. 'स्वर्ण', 6 Ms. 'रज', 7 Ms. 'किकपरो'.

.....दर्शनमेवं फलं जानन्सोशिधिलचिन्तस्वामिभक्तिपरो गृ-
हम्(1.3)विरात् ॥ 54.

अ[चिरेण?] मनोरथः प्रभोः
फलितस्स्यादिति चिन्तयन्नसौ .
प्रथमोपगतेन केनाचि-
त्पठितं(1.4) [श्लोकमिमं तदाशृणोत्?] ॥

राज्ञोभिलाषस्तफलोपि स्यादिति विमृशन्स केनापि नवागतेन पण्डिते-
नेमं पठि(1.5).....शृणोत् ॥ 55.

सलिलादपि निर्ययौ रसा
धरण्येरप्युदपादि मैथिली .
दहनादपि याज्ञसे[निका](1.6)
[किम्]लभ्यं पुरुषार्थशालिनाम् ॥

समुद्राल्लक्ष्मीरुदभूत् भूमे.....अग्रेरपि द्वौपदी(1.7).....
शालिभिः किं न लभ्यते ॥ 56.

समयानुगुणेत्युपश्रुति-
श्रुतिपेयूपविलासवापिका .
उपताप(1.8) — — — — —
शिथिलीकर्तुमिवोपचक्रमे ॥

श्रुतेः कर्णस्यामृतपूर्णक्रीडापुष्करिणी यतस्तत्कालो(1.9)चित्त.....
स्तादृशं तपं स्वल्पीकर्तुमिव प्रारेभे ॥ 57.

कविपरिहृतचक्रमेलकं
प्रणमन्प्राञ्जलिरेप(1.10) — — — .

उपहूय स पद्मनाभ इ-
त्यवदद्विग्रहराजमन्त्रिणम् ॥

कविपरिष्ठितानां चक्रेण मेलकं(1.11) नमस्त्वं पद्मनाभ इत्याहूय विग्रह-
राजामात्यमित्यवदत् ॥ 58.

इदमन्यपरं वचो जगौ
कविता कथं पपा(1.12)ठ चात्र कः .
कतमश्च विपश्चिदेप यो
निविडोष्णीपदुंदीच्यकुन्तलः ॥

कः कविरिमं श्लोकं कृतवान् कश्चो(1.13)कवाम् निविडेनोष्णीपेणादृश्य-
[केशः].....कतमः. कार्श्मन्प्रक्रि[या].....विध्यम्(?) ॥ 59.

तमुवाच स योष(1.14) — —
प्रथमे प्रश्नयुगे स एव ते .
यदि सत्यमवैपि मद्रच-
श्चरमं पृष्टमहं ब्रवीमि तत् ॥

योयं विपश्चि(1.15)त्स.....तव प्रश्नयुगस्योत्तरम् . स एव कविः पा-
ठकश्चेत्यर्थः . यदि मद्रचस्सत्यं जानासि तदा कौयं विप(1.16).....-
... ॥ 60.

इति वादिनमेन — —
— — — — — [स] वन्दिनाम् .
क्षणम(1.17)[प्यनृत] — — — —
— — — — — [मुखा]म्बुजे ॥

तव मुखपद्मेऽसत्यजलकणाः क्षणमपि न विष्टं(1.18)न्वीति पृथिवी-
भटः पद्मनाभमवदत् ॥ 61.

1 Ms. नमस्त. See above, p. 305, note 1. 2 Ms. 'मधि'. 3 Ms. 'निवि'.
4 Ms. 'पड'. 5 Ms. कार्य. 6 Ms. 'द'.

पृथिवीभटमुक्त्वन्तमि-
त्यवदन्मानधरो महत्तमः .
भिहिरो(1.10)[न्यगुणप्रकाशने]
परदोषावरणे महत्तमः ॥

स मानी महत्तम एवमुक्त्वन्तं पृथिवीभटमित्यवदत्(1.20) .....
प्रकाशने सूर्यः परेषां दोषाच्छादने महानन्धकारः . 62.

विवुधश्च कविश्च शारदा-
य— — — (1.21)[मण्डला?]दयम् .
निगमागमतीर्थतापस-
प्रथमोद्यागतवाञ्छ[यान]कः ॥

परिहृतः कविश्च तथा नि(1.22) ..... [ज]यानकश्च [शारदा]ज्ञे-
शात्कर्मरमण्डलादागतः ॥ 63.

द्युगपत्सुमं(1.23)— — — —
— — — रुदेत्यमुष्य धीः .
अमुनैव सुतेन शारदा
गिरिकन्येव गुहेन नन्दति ॥

सुमन(1.24**83) 64.

[Six lines at the beginning of page missing],

शशिवरुणशशिवरुणमण्डनं
प्रति निर्वेदनिवेदनं व्यधात् .

.....(1.7)या पूजया हेतुभूतया चन्द्रावचूडाभूषणं हरं प्रति
चन्दी ..... ॥ 65.

~~~~~(1.8)ध्वे
मधुभक्तिव्यभिचारबन्ध चेत् .
परिपूरय तन्मनीषितं
द्रुत~~~~~.

.....[ह्र](1.9)दयेनाहं यदि न स्वाभिभक्तिव्यभिचारसहितस्त-
दा समाभिलाषं सद्यः पूरयेतीश्वर.....(1.10) ॥ 66.

परिपक्रमिहैव तत्क्षणं
भगवत्पूजनकल्पशाखिनः .
कविमूरिसभासभाजनं
फलमास्वा[दयितुं स](1.11) निर्ययौ ॥

हरार्पणकल्पवृक्षस्य तत्क्षणं पक्वं फलं कविपरिहृतदर्शनं चर्वयितुं स
निर्गतः ॥ 67.

किय(1.12)दाय(?)तिवृत्तवाक्पथ-
स्तमुपश्लोक्य कविर्जयानकः .
स्वपुरीपरिहारकारणं
परिपृष्टो भणितुं प्र[चक्रमे](1.13) .

अतिवृत्तोत्तिक्रान्तो वाचां पंथो येन . गुणबाहुल्यादिति भावः . तं
स्तुत्वा.....(1.14)हेतुं पृष्टः कथयितुमारब्धवान् ॥ 68.

समपादि पुमान्महामुनिः
किल यस्मै शशिमौ[लिनार्पितम्] .(1.15)
शयनीकरणच्छलाद्गुरोः
पयसां राशिमवत्यधोक्षजः ॥

किल प्रसिद्धौ पुमान्मनुष्य.....(l.16)रुपमन्युनामा संपन्नस्तस्य
महामुनेर्गुरो.....(l.17)रक्षति. हरेणोपमन्यवे वो वृत्तः.
उपमन्युर्नारायणस्य दी[क्षाशुकरासीत् ?]..... 69.

[उप](l.18)मन्युकुलादपोहितुं

न पदुर्गोत्रपरम्परागतम्.

कलि— — — — —

— — — — — (l.19)धनम् ॥

कुलक्रमागतं शिवभक्तिधनमुपमन्युस.....(l.20)स्य स-
न्ततिक्रमपर्याप्तत.....हरभक्तिमु.....(l.21)मेण प्राप्त-
तमस्य शिवभक्तिधनस्य.....(l.22)स्यां विरोचनस्सूर्य.....
.....(l.23*) 70.

[Six lines at the beginning of page missing]

.....व निमीलितचक्षु.....(l.17)-
.....तोपिता शारदा सूर्योदये.....चितनेत्रस्य द-
शन(l.18)- 71.

— — — — —

[क्षणसौस्नातिकरत्ननू]पुरम्.

चरणं च निधा[य]— — —

— — — मि 'त्रिदिवीकृत(l.9) — — .

.....गङ्गाजलं तत्र स्नानेन हेतुना चरणं मुस्नातं वृच्छद्रत्ननूपुरं
चस्य(l.10)..... 72.

कवितां पथि पङ्क्तिं गिरां-

मसि मां पद्भिरुप— — — (l.11)

— — — — —
— — — — — नात् ॥

पङ्क्तिभिर्जन्मभिर्मा सेवित्वा पङ्क्तिषु प्राकृतादिप(1.12).....त-
वांस्तां कवितां मनुष्यरूपस्य हरेर्वक्ष्यमाणदृशा पृथ्वीरा(1.13)[ज].....
.....त्यर्थः ॥ 73.

पुरुहूतपुराङ्गना पुरा
परिखिन्ना चिरत्नास्यलीलया (1.14)
— — — — —
— — — — — विग्रहा ॥

चिरं नृत्यक्रीडया श्रान्ता तिलोत्तमाप्सरा गङ्गाया(1.15)..... 74.

— — — — — कारविन्दिनी-
दृढमेक्षापधियागतं विदन् .
पुलिनाचृषि(1.16)[ता] — — — — —
— — — — — ॥

पद्मिनी हठेन मेलापे धिया बाञ्छया आगतं चन्द्रं जान(1.17)....
...बनुडवान् . 75.

दलित — — — — —
— — — — — (1.18) — — — .
— — — — —

रमणीं पद्मवनस्थितास्मरत् ॥

दलितानां मुक्तानां.....(1.19).....ली तथा भयङ्करं
तथाविधं वीक्ष्य पद्मवने वर्तमा(1.20)[न]..... 76.

— — — — —

स्मरणानन्तरमेव दर्शनम् .

यददीयत येन स श्रियो

वशः (1.21) — — — — —

.....[स्मर]णकाले एव तद्दर्शनं दत्तं येन हेतुना जनेन सह
(1.22)..... 77.

— — — — —

— करं नाफनदीतटस्थितः .

— (1.23) — — — — —

— — — — — ॥

.....मिथ गङ्गायां स्थितः कामो हरिः (1.24**84) 78.

• • • • •

— — — — —

आनंद
Baruah

Anandaram Baruah

✓

6

840/

Author—

Title - prathvi Raje
Vijay of Jyāhar

Borrower No	Date of Issue	Date of Return
3099		
R. P. P. P.	30-9-78	13-10-78
L. K. P. P.	19/7/79	6/9/79
Mrs. P. P.	7/9/79	10/10/79

"A book that is what is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.